

John Buridan
Quaestiones super libros
De generatione et corruptione *Aristotelis*

History of Science and Medicine Library

VOLUME 17

Medieval and Early Modern Science

Editors

J.M.M.H. Thijssen, Radboud University Nijmegen

C.H. Lüthy, Radboud University Nijmegen

Editorial Consultants

Joël Biard, University of Tours

Simo Knuuttila, University of Helsinki

John E. Murdoch, Harvard University

Jürgen Renn, Max-Planck-Institute for the History of Science

Theo Verbeek, University of Utrecht

VOLUME 14

John Buridan
Quaestiones super
libros De generatione et
corruptione Aristotelis

A Critical Edition with an Introduction

Edited by

Michiel Streijger
Paul J.J.M. Bakker
Johannes M.M.H. Thijssen

BRILL

LEIDEN • BOSTON
2010

Cover illustration: Hesburgh Library, University of Notre Dame, MS 22, fol. 7^r (detail). The portrait depicts John Buridan and appears in his commentary on Aristotle's *Nicomachean Ethics*. The manuscript dates after 1416 and originated in Bologna.

This book is printed on acid-free paper.

Library of Congress Cataloging-in-Publication Data

Buridan, Jean, 1300-1358.

Quaestiones super libros De generatione et corruptione Aristotelis : a critical edition with an introduction / John Buridan ; edited by Michiel Streijger, Paul J.J.M. Bakker, Johannes M.M.H. Thijssen.

p. ; cm. -- (History of science and medicine library ; v. 17) (Medieval and early modern science ; v. 14)

Latin; editorial matter in English. Based on Michiel Streijger's thesis (doctoral)--Radboud University Nijmegen, 2008, presented under the title: Johannes Buridanus' commentaar op De generatione et corruptione. Editie en inleidende studie

Includes bibliographical references (p.) and index.

ISBN 978-90-04-18504-3 (hardback : alk. paper)

1. Aristotle. De generatione et corruptione. 2. Science--Early works to 1800. 3. Philosophy of nature--Early works to 1800. I. Streijger, Michiel, 1974- II. Bakker, Paul J. J. M. III. Thijssen, J. M. M. H. IV. Title. V. Series.

Q151.A63B872 2010

500--dc22

2010012373

ISSN 1872-0684

ISBN 978 90 04 18504 3

Copyright 2010 by Koninklijke Brill NV, Leiden, The Netherlands.
Koninklijke Brill NV incorporates the imprints Brill, Hotei Publishing,
IDC Publishers, Martinus Nijhoff Publishers and VSP.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, translated, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without prior written permission from the publisher.

Authorization to photocopy items for internal or personal use is granted by Koninklijke Brill NV provided that the appropriate fees are paid directly to The Copyright Clearance Center, 222 Rosewood Drive, Suite 910, Danvers, MA 01923, USA.
Fees are subject to change.

PRINTED IN THE NETHERLANDS

CONTENTS

Preface	IX
Introduction	1
1. Life and works	1
2. John Buridan's commentaries on Aristotle's <i>De generatione et corruptione</i>	6
2.1. The <i>Expositio</i> of Aristotle's <i>De generatione et corruptione</i>	6
2.2. The <i>Quaestiones super libros De generatione et corruptione</i> .	9
2.2.1. Version A	9
2.2.2. Version B	12
2.2.2.1. Description of the manuscripts	13
2.2.2.2. The manuscript tradition.....	20
3. The edition	27
4. Bibliography.....	30

QUAESTIONES SUPER LIBROS DE GENERATIONE ET CORRUPTIONE ARISTOTELIS

LIBER I

1. Utrum de generabilibus et corruptibilibus sit scientia	37
2. Utrum ad corruptionem rerum corruptibilium corrumpatur scientia de eis	43
3. Utrum vox significet idem re existente et corrupta.....	50
4. Utrum si impossibile est elementa generari, impossibile est ea alterari	56
5. Utrum corpus sit divisibile secundum quodlibet signum eius et secundum quemlibet punctum eius	61
6. Utrum possibile est aliquid simpliciter generari.....	67
7. Utrum omnis generatio unius sit corruptio alterius.....	74
8. Utrum in animato sit alia forma substantialis ab anima	80
9. Utrum omnis generatio differt ab alteratione	90

10. Utrum illa descriptio generationis est bona in qua dicitur 'generatio est transmutatio totius in totum non manente aliquo sensibili'	95
11. Utrum rarefactio sit proprie augmentatio	100
12. Utrum in augmentatione viventis cibus augetur vel corpus animatum	106
13. Utrum id quod augetur manet simpliciter idem ante et post ...	111
14. Utrum eius quod augetur quaelibet pars augeatur	116
15. Utrum augmentatio fiat secundum partes formales et non secundum partes materiales	120
16. Utrum augmentatio sit motus proprie, distinctus a motu locali, ab alteratione et a generatione substantiali	125
17. Utrum omne animatum quamdiu vivit nutritur, sed non quamdiu vivit augetur	131
18. Utrum omne agens in aliquod passum tangat illud passum	137
19. Utrum omne agens agendo repatiatur et omne passum patiando reagat	143
20. Utrum possibile est esse actionem ab aequalitate vel etiam a proportionem minoris inaequalitatis	150
21. Utrum formae substantiales elementorum suscipiunt magis et minus	156
22. Utrum formae substantiales elementorum maneant in mixto ..	163
23. Utrum mixtio sit possibilis	172
24. Utrum quod est simpliciter corruptum possit reverti idem in numero	179

LIBER II

1. Utrum tantum sint quattuor primae qualitates	189
2. Utrum quattuor primarum qualitatum duae sunt activae, scilicet calidum et frigidum, et duae passivae, scilicet humidum et siccum	195
3. Utrum sint quattuor elementa et non plura	200
4. Utrum ignis sit contrarius aquae et aer terrae	205
5. Utrum aqua sit primo frigida	210
6. Utrum caliditas aeris et caliditas ignis sunt eiusdem rationis sive eiusdem speciei, differentes solum secundum intensius et remissius	216
7. Utrum qualitas symbola maneat eadem in generato quae fuit in corrupto	224

8. Utrum elementa habentia symbolum facilius et citius transmutentur ad invicem quam non habentia	229
9. Utrum quaelibet duo elementa non habentia symbolum possent transmutari in quodlibet tertium elementum et quod habentia symbolum non possent sic transmutari ad tertium ...	233
10. Utrum omne mixtum quod est circa medium locum sit compositum ex omnibus simplicibus	237
11. Utrum possibile sit esse aliquod mixtum simpliciter et perfecte temperatum	243
12. Utrum calidum, frigidum, humidum et siccum, id est quattuor primae qualitates, sint principalia agentia in generatione mixtorum	249
13. Utrum sint generationes et corruptiones perpetuae.....	256
14. Utrum possint perpetuari in hoc mundo generationes et corruptiones, si non essent plures motus caelestes	260
Index Nominum	265
Index Locorum	267

PREFACE

This volume presents a critical edition of John Buridan's *Quaestiones super libros De generatione et corruptione Aristotelis*. The edition has evolved out of the doctoral dissertation of Michiel Streijger, *Johannes Buridanus' commentaar op De generatione et corruptione. Editie en inleidende studie* (vi + 316 pp.), which was supervised by Paul Bakker and Hans Thijssen. Prepared at the *Center for the History of Philosophy and Science* at the Faculty of Philosophy of Radboud University Nijmegen, it was publicly defended on January 31, 2008. The goal of the present volume, with its English introduction, is to make Buridan's text available to a larger readership. The editors are grateful to the following colleagues, who as members of the manuscript committee or during the public defense offered helpful suggestions for the improvement of the text and the editorial method: Cecilia Trifogli, Bert Bos, Henk Braakhuis, Stefano Caroti, Arpád Orbán and Marc van der Poel.

The Editors

INTRODUCTION

1. *Life and works*

John Buridan was one of the most talented and influential philosophers in fourteenth-century Paris.¹ His fame extended well into the seventeenth century. As with many medieval thinkers, details about his life are scant. He first emerges from the documents on February 9, 1328, as rector of the University of Paris. Given that the usual term for a rector was three months, Buridan may have been elected rector in December 1327.² The position of rector was only open to regent masters of arts, and the minimum age for the master's degree was twenty-one. On the (plausible) assumption that Buridan did not become rector immediately after graduation, it is generally conjectured that Buridan was born sometime between 1300 and 1305 (or even as early as 1290), and started his academic teaching career at the Arts Faculty around 1325.

John Buridan originated from the diocese of Arras. This made him belong to the Picard Nation at the University of Paris. The often repeated tradition that he was born in the town of Béthune is spurious. Buridan's

---

¹ The most complete and most reliable biography of John Buridan and survey of his works is still B. Michael, *Johannes Buridan: Studien zu seinem Leben, seinen Werken und zur Rezeption seiner Theorien im Europa des späten Mittelalters*, PhD dissertation, Freie Universität Berlin, 1985 (2 vols.). See also O. Weijers, *Le travail intellectuel à la faculté des arts de Paris: textes et maîtres (ca. 1200–1500)*, 4, Turnhout 2001 (Studia artistarum, 9), 127–165, for a listing of Buridan's works and a bibliographical guide. An updated short biography and list of publications is also provided by J.M.M.H. Thijssen, 'Buridan, John (Jean)', in: N. Koertge (ed.), *New Dictionary of Scientific Biography*, Detroit 2008, 1: 446–448. Biographical information about Buridan's financial situation is provided in W.J. Courtenay, 'Philosophy's Reward. The Ecclesiastical Income of Jean Buridan', *Recherches de théologie et philosophie médiévale*, 68 (2001), 163–169. Surveys of Buridan's philosophical views are given by J. Zupko, *John Buridan: Portrait of a Fourteenth-Century Arts Master*, Notre Dame (IN) 2003 (Publications in mediaeval studies), and G. Klima, *John Buridan*, Oxford 2009 (Great medieval thinkers).

² See S. Sechler, *Rectors of the Fourteenth-Century University of Paris: An Institutional and Prosopographical Study*, doctoral dissertation, University of Wisconsin-Madison (WI), 1997, 137–138.

university education is not documented. During his training at the Arts Faculty, he belonged to the Collège du Cardinal Lemoine, which provided him with a roof and financial support. According to its statutes, Buridan must have left the college as soon as he started to perform administrative functions at the university, such as rector at the end of 1327. In 1340, Buridan was elected rector of the university for a second time. On the basis of indirect evidence, it is plausible that he also held other important functions within his nation, such as that of proctor and of treasurer, although it is unknown when precisely he did so.

At some date before 1334, Buridan visited the papal court at Avignon. There is also evidence for a second visit, around 1345. During one of these trips (or possibly still other trips which are not documented), Buridan made the observations reported in his commentary on Aristotle's *Meteorora* about the Cévennes and about the height of Mont Ventoux.³ Buridan's name is last mentioned in a university document of July 12, 1358, which settles a jurisdictional dispute between the Picard and the English nations. He probably died around October 11, 1360, but no later than June 12, 1361, on which date one of his benefices had received a new owner.

Buridan did not belong to a religious order, and, as far as we know, he never sought to obtain a degree in theology. For these reasons, he has been presented as an independent, 'real' philosopher. Independent, because he was not involved in any of the doctrinal disputes of the religious orders, and a 'real' philosopher, because he made philosophy into a career in itself, which lasted almost forty years.

Over the past decade, much work has been done in editing and studying John Buridan's works. From this work it emerges that Buridan was a prolific and important philosopher. Yet, many particular aspects of his thought are as yet unexamined. His most important works are the *Summulae de dialectica*, a voluminous compendium of logic and semantics (presented as a commentary on the author's revised version of Peter of Spain's *Tractatus*), the *Questions on Aristotle's Physics* (*Quaestiones super libros Physicorum, secundum ultimam lectionem*), and the *Questions on Aristotle's Ethics*.⁴ Certain parts of the *Summulae* are now dated to around

³ Cf. Buridan's *Quaestiones in libros Meteorologicorum Aristotelis*, I, qq. 18 and 20. See also Michael, *Johannes Buridan*, 2: 668, n. 52, and E. Faral, *Jean Buridan. Maître ès arts de l'Université de Paris*, Paris 1950 (*Histoire littéraire de la France*, 28/2), 11–14.

⁴ Buridan's main work of logic, the *Summulae de dialectica*, consists of eight treatises (*tractatus*). Buridan presented his *Sophismata* as the ninth treatise of the *Summulae*, but it is clear that the work had an independent origin. A new edition of the *Summulae*

1336 and 1340. Buridan's commentary on the *Physics*, at least according to its final version, was written sometime between 1352 and 1357. Buridan worked on his commentary on the *Ethics* over a long period, from the 1340s until his death in 1360 (or 1361).

Buridan's works originated from his teaching, in particular of Aristotle's works, which in the fourteenth century were firmly established in the university curriculum. All students at Paris were required to read Aristotle. As a consequence, the literary genre that enjoyed a central role at the university was the commentary.⁵ Not the dialogue, the essay, or the inquiry, but the commentary was the chosen medium of philosophical discourse. Commentaries have come down to us in many forms. The most popular type was the commentary in the form of a set of questions on a text by Aristotle. Originally, such questions were related to actual disputations in the arts faculty. The questions that were raised concerned special problems that the master had encountered during his explanation of the text (or *expositio*). In the course of the thirteenth century, both the explanation of the text and the questions originating from it came to be part of what was called the 'ordinary lecture' (*lectio ordinaria*), that is, the lecture given by a master on a text from the official program at a stipulated time and place.⁶

(published in the series *Artistarium*) is in progress, which supersedes earlier editions. The entire *Summulae de dialectica* has been translated by G. Klima, [John Buridan], *Summulae de dialectica*, New Haven (CT) 2001 (Yale library of medieval philosophy), though this translation is not based on the most recent critical edition. Only a few parts of Buridan's voluminous *Quaestiones super libros Physicorum, secundum ultimam lecturam*, have so far been edited, most recently by J.M.M.H. Thijssen, 'The Debate over the Nature of Motion: John Buridan, Nicole Oresme and Albert of Saxony. With an Edition of John Buridan's *Quaestiones super libros Physicorum, secundum ultimam lecturam*, Book III, q. 7,' *Early Science and Medicine*, 14 (2009), 186–210. Buridan's main work in the field of practical philosophy, his *Quaestiones in decem libros Ethicorum*, is only available in manuscripts and Renaissance editions (most importantly the Paris 1513 edition, reprinted by Minerva in Frankfurt am Main in 1968).

⁵ See G. Fioravanti, C. Leonardi and S. Perfetti (eds.), *Il commento filosofico nell'occidente latino (secoli XIII–XV)*. Atti del colloquio Firenze-Pisa, 19–22 ottobre 2000, organizzato dalla SISMEI (Società Internazionale per lo Studio del Medioevo Latino) e dalla SISPM (Società Italiana per lo Studio del Pensiero Medievale), sotto l'egida della SIEPM, Turnhout 2002 (*Rencontres de philosophie médiévale*, 10).

⁶ See F. del Punta, 'The Genre of Commentaries in the Middle Ages and its Relation to the Nature and Originality of Medieval Thought,' in: J.A. Aertsen and A. Speer (eds.), *Was ist Philosophie im Mittelalter?* Akten des X. Internationalen Kongresses für Mittelalterliche Philosophie der Société Internationale pour l'Etude de la Philosophie Médiévale, 25. bis 30. August 1997 in Erfurt, Berlin 1998 (*Miscellanea mediaevalia*, 26), 138–151, esp. 142–144. See also O. Weijers, *La disputatio à la Faculté des arts de Paris (1200–1350 environ): esquisse d'une typologie*, Turnhout 1995 (*Studia artistarum*, 2), 17–23, and Ead.,

In what way do Buridan's commentaries fit into this general framework? Buridan frequently produced two or three different versions of a set of lectures, in the form both of *expositio* and of *quaestiones*.⁷ This is also the case with the *Questions on Aristotle's De generatione et corruptione*, edited in this volume, which have been transmitted in two versions. The order of composition of the different versions of Buridan's commentaries usually is clear, even though their dating is not. Often, the expositions refer to a fuller treatment of certain issues 'in the question(s)' (*in quaestione* or *in quaestionibus*). This strongly suggests that Buridan's discussion of the questions took place separately from his exposition and discussion of Aristotle's texts, and that he had already selected the questions that he would discuss when he delivered his exposition. It is very unlikely that Buridan's sets of questions on the Aristotelian texts represent actual disputations. Presumably, Buridan dictated his questions about a text in the classroom during a lecture that was distinct from the lecture in which he delivered the exposition of that same text.

The route, however, from oral lecture to written commentary was a long one.⁸ Unfortunately, not all the layers of communication which cover the oral origins of a written set of questions are entirely understood. Did Buridan, for instance, lend his authorial approval to a specific set of questions, or are they the unauthenticated notes of a listener? When did Buridan decide to authenticate his commentary and make it available for a larger audience? How did previous generations of students cope with his lectures, that is, before the availability of a written version? And how did the commentaries circulate in the centers of learning? How were they, for instance, multiplied and distributed in Paris or in other university towns such as Prague and Vienna? And finally, why were they still reproduced after the master's death? Did they acquire an importance that transcended that of Buridan's students in

---

La disputatio dans les facultés des arts au moyen âge, Turnhout 2002, (Studia artistarum, 10), 20–30.

⁷ For a complete overview, see the second volume of Michael, *Johannes Buridan*.

⁸ For a thorough analysis of this process, based on Buridan's commentaries on the *Metaphysics*, see C. Flüeler, 'From Oral Lecture to Written Commentaries. John Buridan's Commentaries on Aristotle's *Metaphysics*,' in: S. Ebbesen and R.L. Friedman (eds.), *Medieval Analyses in Language and Cognition*. Acts of the symposium *The Copenhagen School of Medieval Philosophy*, January 10–13, 1996, København 1999 (Historisk-filosofiske Meddelelser, 77), 497–521.

Paris? Only very few of these questions can be solved with respect to the text edited in the present volume, the *Questions on Aristotle's De generatione et corruptione*.

In the older literature, it has been suggested that John Buridan had grouped around him a coherent inner circle of students and followers, which included Albert of Saxony, Themon Judaeus, and Nicole Oresme, who were alleged to form the so-called 'Buridan school'. It is certain, however, that none of these thinkers studied under Buridan in any official way. It is more helpful to perceive them and Buridan as contemporary thinkers who were interested in a number of similar philosophical topics and who at times were in fact each other's opponents, as their respective texts clearly document.⁹ Other fourteenth-century thinkers against whose views Buridan argues in his writings are Walter Burley, Nicholas of Autrecourt, Gregory of Rimini, and the lesser-known Giles of Feno and Michael de Montecalerio.¹⁰

Throughout the fifteenth and sixteenth centuries, Buridan's writings had a huge impact on philosophical thought in Europe. The manuscripts and early printed editions of his works were disseminated in all corners of Europe and were read (*pronuntiata*), for instance, at the universities of Krakow, Prague, Rostock, Saint Andrews, and Vienna. Their dissemination is linked to the position that Buridan's text had obtained on the curriculum at these universities. Rather than lecturing directly on Aristotle's texts and providing their own commentaries, masters would typically read and dictate Buridan's commentaries. This was also the case with his *Questions on De generatione et corruptione*, which have thus been preserved for posterity.

---

⁹ A more detailed discussion of Buridan and the 'Buridan school' is provided in J.M.M.H. Thijssen, 'The Buridan School Reassessed. John Buridan and Albert of Saxony,' *Vivarium*, 42 (2004), 18–42, and Id., 'The Debate over the Nature of Motion'.

¹⁰ For details, see Michael, *Johannes Buridan*, 1: 272–276. On Montecalerio, see W.J. Courtenay, 'Michael de Montecalerio: Buridan's Opponent in his *Quaestio de puncto*,' *Archives d'histoire doctrinale et littéraire du Moyen Age*, 72 (2005), 323–331, and J. Celeyrette, 'An Indivisibilist Argumentation at Paris around 1335: Michel of Montecalerio's *Question on Point* and the Controversy with John Buridan,' in: C. Grellard and A. Robert (eds.), *Atomism in Late Medieval Philosophy and Theology*, Leiden 2009 (Medieval and early modern science, 9), 163–182.

2. *John Buridan's commentaries on
Aristotle's De generatione et corruptione*

2.1. *The Expositio of Aristotle's De generatione et corruptione*

Buridan's *Expositio* of Aristotle's *De generatione et corruptione* has been preserved in the following two manuscripts:¹¹

1. Erfurt, Wissenschaftliche Allgemeinbibliothek, Amploniana, Q. 325.¹²

Paper and parchment; 205 × 145 mm; 209 ff.; second half of the fourteenth century (a part of the manuscript was dated in 1369). The manuscript contains works by several different authors, among whom John Buridan, Nicole Oresme, and John of Wasia, who wrote several parts of the manuscript while at Paris. John of Wasia was later to become the first dean of the faculty of theology at Cologne. The manuscript belonged to Amplonius Ratinck. In addition to Buridan's *Expositio* on *De generatione et corruptione*, the manuscript contains his commentary on *De motibus animalium*.

Ff. 91ra–105va: 'De generatione et corruptione. Iste liber de generatione continet duos libros partiales. Primus . . . idem enim non potest pluries generari simpliciter, sed bene potest secundum quid, sicut eadem aqua potest multotiens generari calida, id est fieri calida. Et est finis istius libri etc. Expliciunt dicta magistri Iohannis Birydenis.'

2. Città del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana, Vat. lat. 2162.¹³

Parchment; 290 × 195 mm; I+168 ff.; 14th c. (partly written in 1376). One of the owners of this manuscript was Francesco della Rovere, who later became Pope Sixtus IV. He probably acquired it in his time as a master of arts at the University of Padua. The manuscript contains

¹¹ The following description of the two manuscripts is based on Michael, *Johannes Buridan*, 2: 628–630. Note that Michael distinguishes two versions of the *Expositio*, because of the different *incipits* and *explicitis* in the two manuscripts. C.H. Lohr, 'Medieval Latin Aristotle Commentaries. Authors: Jacobus-Johannes Juff', *Traditio* 26 (1970), 135–216, esp. 170, nr. 18, does not distinguish between several versions of the *Expositio*.

¹² See M. Markowski, *Repertorium commentariorum medii aevi in Aristotelem Latino-rum quae in Bibliotheca Amploniana Erfordiae asservantur*, Wrocław 1987, 61, 66, 97, 100, 107, 156, 158 and 207.

¹³ See A. Maier, *Codices Vaticani Latini. Codices 2118–2192*, Città del Vaticano 1961, 116–119, and B. Patar, 'Introduction,' in: [John Buridan], *Expositio et quaestiones in Aristotelis De caelo*, ed. B. Patar, Louvain-la-Neuve, Leuven, Paris 1996 (Philosophes médiévaux, 33), 49*–55*.

several of Buridan's *Expositiones* on Aristotle's *libri naturales*, and bears the title (f. 168^v): *Beridanus super tota philosophia Aristotelis*. However, the *Expositio* on *De generatione et corruptione* is anonymous.

Ff. 127va–141va: 'De generacione et corrupcione etc. Iste liber intitulatur de generacione et corrupcione et continet duos libros parciales. Primus . . . et huiusmodi factio vel reuersio est generacio secundum quid et non simpliciter. Idem enim non potest pluries generari simpliciter, quare etc. Et sic est finis secundi libri de generacione etc. Explicit expositio totius libri de generacione.'

In the *Expositio*, Buridan explains the logical structure of Aristotle's text (*divisio textus*), and its meaning (*sententia*). Occasionally, he refers to *quaestiones* for a more elaborate discussion of a problem. The Erfurt *Expositio* contains four such references to *quaestiones*. One of those references is put in the past tense (nr. 1), one in the future tense (nr. 4), and two are introduced with the formula 'debet videri/tractari' (nrs. 2 and 3).

1. F. 92va: Sed restat respondere ad istam propositionem 'possibili posito in esse nichil sequitur impossibile'. Ad quod ego dico quod si in illa de possibili sit universalitas et distribucio, non oportet quod ponatur in esse cum distribucione, sed per singulares seorsum, *ut dicebatur in questione* (reference to I, q. 5 in version B or to I, q. 8 in version A).
2. F. 93rb: Et tu debes exponere quod generacio unius dicitur corrupcio alterius, non secundum locucionem de veritate et proprietate sermonis, sed concomitative, *sicut magis debet videri in questionibus* (reference to I, q. 7 in version B or to I, q. 10 in version A).
3. F. 94rb: Utrum autem talis qualitas egrediatur de potencia compositi tam ratione forme quam ratione materie vel solum ratione materie, licet magis attribuaturs composito propter eius maiorem noticiam et materie ignoranciam, *debet tractari in questionibus* (reference to II, q. 7 in version B or to I, q. 12 in version A).
4. F. 102ra: Utrum autem omnes isti modi vel non omnes et qui eorum sint veri *perscrutandum erit in questionibus* (reference to II, q. 5 in version B or to II, q. 2 in version A).

The Vatican *Expositio* too has references to *quaestiones*. Again, the references are both in the past tense (nrs. 1, 3, and 7), and in the future tense (nrs. 2, 4, and 5). In one case, the subjunctive mood is used (nr. 6).

1. F. 129ra: Unde *dictum fuit in questione* quod talis universalis de possibili non oportet quod ponatur in esse per universalem, sed per singulares et ille bene essent possibles (reference to I, q. 5 in version B or to I, q. 8 in version A).
2. F. 129vb: Et deberes exponere quod generacio unius dicitur esse corruptio alterius non secundum proprietatem sermonis, sed concomitative, *sicut dicitur in questionibus* (reference to I, q. 7 in version B or to I, q. 10 in version A).
3. F. 130ra: Et cause quare sic loquimur magis *expresse fuerunt in questione* (reference uncertain).
4. F. 130va: Utrum tamen illa qualitas egrediatur de potencia materie solum *dicitur in questionibus* (reference to II, q. 7 in version B or to I, q. 12 in version A).
5. F. 131va: Sed restat dubitacio: cum forma non possit existere sine materia nec transire de una materia in aliam, videtur quod si partes materie defluunt, oportet defluere partes forme que illam materiam defluentem informabant; de hoc *videbitur in questionibus* (reference uncertain).
6. F. 136va: Vult ergo probare istam primam conclusionem capituli quod sunt quattuor corpora elementaria generabilium et corruptibilium et non plura; et *queratur expositio in questione* (reference to II, q. 3 in version B).
7. F. 136vb: Quarta proprietas est quod ignis dicitur contrarius aque et aer terre et de hoc *dictum est in questione* (reference to II, q. 4 in version B or to I, q. 21 in version A).

From these references, no firm conclusions can be drawn either about the (chronological) relation between the (two versions of the) *Expositio* and the sets of *quaestiones* in general, or about the mutual relations between a specific *Expositio* and a specific set of *quaestiones* (version A, or version B, respectively). It is noteworthy, however, that all references in the (two versions of the) *Expositio* can be traced back in both sets of *quaestiones*, with one exception. Reference nr. 6 in the Vatican *Expositio* can only relate to Book II, q. 3 of version B (*Utrum sint tantum quattuor elementa*). There is no equivalent question in version A. Although the question might be embedded in some other question in version A, the tentative conclusion one may draw from this one reference is that the Vatican *Expositio* is related to version B of the *Quaestiones*.

2.2. *The Quaestiones super libros De generatione et corruptione*

As mentioned above, there are two clearly different sets of *quaestiones* on *De generatione et corruptione*: version A, preserved in three manuscripts, and version B, preserved in fourteen manuscripts. The most notable distinguishing features between both sets are the titles of the *quaestiones* and the presence of a Prologue in all manuscripts of version A. Other differences between the two versions A and B only transpire after a careful comparison of the texts.¹⁴

2.2.1. Version A

The following three manuscripts contain version A of the *Quaestiones*:¹⁵

1. Città del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana, Vat. lat. 3097.

Paper; 272 × 206 mm; 184 ff.; 14th c. The manuscript contains works of natural philosophy, and it is the only manuscript that provides the entire text of version A. The text is anonymous, and is preceded by a Prologue (ff. 103ra–104ra), which indicates the position of *De generatione et corruptione* among Aristotle's other *libri naturales*: (f. 103ra) 'Circa primum librum de generacione et corrupcione notandum quod sciencia huius libri est pars quedam sciencie naturalis. Ideo ad videndum quem locum teneat inter partes principales sciencie naturalis, enumerentur ille partes principales sciencie naturalis. Prima pars tractat de entibus naturalibus in communi ...'¹⁶

Ff. 104ra–146rb: 'Primo queritur utrum vox significet idem re existente et non existente ... Hoc intendit Aristoteles. Tamen alio modo etiam potest corrumpi. Et sic complentur questiones super librum de generacione. Expliciunt questiones super totum librum de generacione.'¹⁷

¹⁴ For a detailed analysis of the differences between the versions A and B, see M. Streijger, *Johannes Buridanus' commentaar op De generatione et corruptione. Editie en inleidende studie*, PhD dissertation, Radboud University Nijmegen, 2008, 35–64.

¹⁵ See Michael, *Johannes Buridan*, 2: 631–634.

¹⁶ The prologue has been edited in J.M.M.H. Thijssen, *Johannes Buridanus over het oneindige. Een onderzoek naar zijn theorie over het oneindige in het kader van zijn wetenschaps- en natuurfilosofie*, PhD dissertation, Radboud University Nijmegen, 1988 (2 vols.), 2: 118–121.

¹⁷ The titles of the *quaestiones* have been edited in A. Maier, 'Verschollene Aristoteleskommentare des 14. Jahrhunderts,' in: Ead., *Ausgehendes Mittelalter. Gesammelte Aufsätze zur Geistesgeschichte des 14. Jahrhunderts*, I, Roma 1964 (Storia e letteratura, 97), 237–264, at 257–259.

2. Cesena, Biblioteca Malatestiana, S. VIII. 5.¹⁸

Parchment; 280 × 175 mm; I+74+I ff.; 1377. The codex contains a collection of works on natural philosophy among which a set of *Quaestiones* on the *Physics* attributed to John Buridan. The manuscript is incomplete (damaged) and only contains the list of titles of *quaestiones* and a shortened version of the Prologue. The text itself of the *Quaestiones super libros* De generatione et corruptione has been removed. The manuscript was once owned by Bernardus a Campanea, when the text was still intact.¹⁹

Ff. 4ra–4rb (Prologue): ‘Incipit ordo istius libri de generacione ad alios libros naturales secundum magistrum Iohannem Bridam. Prima pars sciencie naturalis tractat de entibus naturalibus in communi ... Hunc ordinem libri de generacione ad alios hic scripsi²⁰ propter duo: primo, quia utilis est ad evidenciam omnium que dicentur; secundo, quia ipsum Iohannes Bridam ponit in exposicione libri de generacione, cuius libri questiones secundum eundem Iohannem infra dicentur vel ponentur. Quarum questionum est sequens tabula per rubricas protensa. Amen.’

Then follows at f. 4va the table of titles: ‘Hec est tabula questionum libri de generacione et corrupcione disputatarum Parisius per reverendum doctorem magistrum Iohannem Bridan et sunt numero 39, ita quod questiones primi sunt 25, secundi vero 14. Tabula questionum primi libri. Prima questio est ...’²¹ (Note the attribution to John Buridan.)

3. Città del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana, Vat. lat. 2185.²²

Parchment; 275–300 × 190–210 mm; II+96 ff.; c. 1355–1357. The manuscript contains various works of natural philosophy, among others, by John Buridan, Nicole Oresme, and Roger Swineshead. It also belonged to

¹⁸ See G. Avarucci *et al.*, *Catalogo di manoscritti filosofici nelle biblioteche italiane*, 4: *Cesena, Fabriano, Firenze, Grottaferrata, Parma*, Firenze 1982 (Corpus Philosophorum Medii Aevi. Subsidia, 4), 148–151, and F. Lollini and P. Lucchi (eds.), *Libreria Domini. I manoscritti della Biblioteca Malatestiana: testi e decorazioni*, Bologna 1995, 314–316, 319–321 (and *passim*).

¹⁹ Bernardus a Campanea and his book collection are discussed in J.M.M.H. Thijssen, ‘The Book-Collection of Bernardus a Campanea de Verona (fl. end 14th/beginning 15th century): the Dissemination of English and French Natural Science in Italy,’ *Scriptorium*, 44 (1990), 299–312, and S. Caroti, *I codici di Bernardo Campagna. Filosofia e medicina alla fine del sec. XIV*, Roma 1991.

²⁰ The term ‘scripsi’ here refers to the activities of the copyist, rather than of the author.

²¹ The *tabula* of titles has been edited and discussed in J.M.M.H. Thijssen, ‘Buridan, Albert of Saxony and Oresme, and a Fourteenth-century Collection of *Quaestiones* on the *Physics* and on *De Generatione et Corruptione*,’ *Vivarium*, 24 (1986), 70–82, at 73–75.

²² See Maier, *Codices Vaticani Latini*, 191–201.

Bernardus a Campanea's collection.²³ The *Quaestiones* on *De generatione et corruptione* in this manuscript (ff. 40^v–61^r) actually is a mixed text. It is composed as follows:

- a. Ff. 40^v–50^r: Book I, qq. 1–26, anonymous. This text neither corresponds to the known witnesses of version A, nor to that of version B.
- b. Ff. 50^r–51^v: The anonymous book I is followed by the Prologue and Book I qq. 1 and 3 of version A, which are attributed to John Buridan: 'Expliciunt questiones primi de generatione secundum illum, sed ponuntur alie due disputate per Iohannem Bridam cum quodam suo prohemio.'
- c. Ff. 51^v–61^r: Next follows book II of the *Quaestiones*, which is identical to the other witnesses of version A. The questions of book II are followed by another question, which is identical to q. 24 of book I in the other witnesses of version A.

In the table of contents of this codex (f. II^r), book II and parts of book I are attributed to John Buridan: 'Questiones de generatione et corruptione Aristotelis partim secundum Bridanum'. One of the owners of the manuscript, Bernardus a Campanea, added the following information in his own hand: 'scilicet super secundo libro et in fine primi libri sunt due questiones secundum ipsum Bridanum.'

The textual transmission of version A is fairly complex. In manuscript Vat. lat. 3097, the text is anonymous. The Cesena manuscript provides a clear attribution of the *Quaestiones* to John Buridan, but, unfortunately, has only preserved the table of the titles. The text contained in Vat. lat. 2185 seems to be a conflation of two different texts, one of which is explicitly attributed to Buridan. In the past, Anneliese Maier has attributed the sets of *Quaestiones* in the two Vatican manuscripts to Nicole Oresme.²⁴ She did not know, however, the Cesena manuscript, nor the genuine text of Oresme's commentary, which was edited in 1996 by Stefano

²³ See Caroti, *I codici di Bernardo Campagna*, 182–195.

²⁴ A. Maier, *An der Grenze von Scholastik und Naturwissenschaft*, (Studien zur Naturphilosophie der Spätscholastik, 3), Roma 1952 (Storia e Letteratura, 41), 123–124, later repeated in Ead., 'Verschollene Aristoteleskommentare des 14. Jahrhunderts'. The attribution to Oresme was contested in Thijssen, 'Buridan, Albert of Saxony and Oresme' and Michael, *Johannes Buridan*, 2: 642–646, who independently of each other suggested that the text was another version of Buridan's known *Quaestiones super libros De generatione et corruptione*.

Caroti.²⁵ At present, there are no reasons to doubt that version A is indeed a version of John Buridan's *Quaestiones super libros De generatione et corruptione*.²⁶

2.2.2. Version B

The text of version B of John Buridan's *Quaestiones super De generatione et corruptione* has been preserved in the following fourteen manuscripts. With the exception of the Leipzig manuscript, all these witnesses have already been mentioned in the secondary literature.²⁷

<i>Signature</i>	<i>Date</i>	<i>Siglum</i>
Basel, Universitätsbibliothek, F. I. 11	15th c.	B
Basel, Universitätsbibliothek, F. V. 2	Ca. 1376	C
Berlin, Staatsbibliothek, Lat. fol. 387	1370/1380	D
Buenos Aires, Biblioteca Nacional, 342R	Early 15th c.	J
Kraków, Biblioteka Jagiellońska, 654	Ca. 1366	K
Kraków, Biblioteka Jagiellońska, 749	1360–1370	F
Kraków, Biblioteka Jagiellońska, 751	End 14th c.	G
Erfurt, Wissenschaftliche Allgemeinbibliothek, Amploniana, F. 357	End 14th c.	E
Leipzig, Universitätsbibliothek, 1415	Middle 15th c.	L
Liège, Bibliothèque de l'université, 346C	1370	H
München, Bayerische Staatsbibliothek, Clm. 4376	Ca. 1365	M
München, Bayerische Staatsbibliothek, Clm. 19551	Ca. 1378	N
Praha, Knihovna Metropolitní Kapituly, L. 43	1st half 15th c.	P
Wien, Österreichische Nationalbibliothek, CVP 5453	Ca. 1370	W

²⁵ See Nicole Oresme, *Quaestiones super De generatione et corruptione*, ed. S. Caroti, München 1996 (Veröffentlichungen der Kommission für die Herausgabe ungedruckter Texte aus der mittelalterlichen Geisteswelt, 20). See also C.H. Lohr, 'Medieval Latin Aristotle Commentaries. Authors: Narcissus-Richardus,' *Traditio*, 28 (1972), 281–396, at 295–296.

²⁶ See Streijger, *Johannes Buridanus' commentaar op De generatione et corruptione*, 25–34, for a comparative examination of the three manuscripts of the A version.

²⁷ See especially Michael, *Johannes Buridan*, 2: 635–641. Bernd Michael was so kind as to bring the Leipzig manuscript (L) to our notice and to provide a description of it. Where possible, we have included literature about the manuscripts not mentioned in Michael.

2.2.2.1. *Description of the manuscripts*

B = Basel, Universitätsbibliothek, F. I. 11.²⁸

Paper; 295 × 205 mm; 211 ff.; 15th c. The manuscript contains philosophical works by, among others, Nicole Oresme, John Buridan and Albert of Saxony. The prologue and the table of questions are lacking. On f. 139vb part of book I, q. 20. is missing. The manuscript was owned by Petrus Medici de Ulma, a medical doctor and master at Heidelberg, and later came into the possession of the University of Basel.²⁹

Ff. 120ra–155vb: ‘Circa incium librorum de generacione et corrupcione queritur primo questio talis utrum de generabilibus et corruptibilibus sit sciencia ... Et secundum ea que dicta sunt procedunt rationes que fiebant. Et sic est finis etc. Expliciunt questiones de generacione et corrupcione.’

C = Basel, Universitätsbibliothek, F. V. 2.³⁰

Paper; 288 × 213 mm; 140 ff.; 14th c. (1370). This manuscript also contains philosophical works by Nicole Oresme, John Buridan, and Albert of Saxony. The part which contains our text is dated on 1 July, 1376, as is clear from the colophon. The prologue is lacking. At f. 86rb is a table of questions, which is repeated at f. 140vb. The beginning of I, qq. 14–15 and the beginning of q. 16 are missing. The numbering of the questions deviates from the usual order in version B. The manuscript originated at Prague, and later came into the possession of the same Petrus Medici de Ulma who owned manuscript B. The manuscript was purchased from him by the University of Basel.

²⁸ Cf. B.M. von Scarpatetti, *Katalog der datierten Handschriften in der Schweiz in lateinischer Schrift vom Anfang des Mittelalters bis 1550*, 1: *Die Handschriften der Bibliotheken von Aarau, Appenzell und Basel*, 1: Text, Zürich 1977, 171, and C.H. Lohr, *Aristotelica Helvetica: catalogus codicum latinorum in bibliothecis Confederationis Helveticae asservatorum quibus versiones expositionesque operum Aristotelis continentur*, Fribourg 1994 (Scriinium Friburgense. Sonderband, 6), 34–36.

²⁹ For bio-bibliographical information on Petrus Medici de Ulma, see E. Wickersheimer, *Dictionnaire biographique des médecins en France au Moyen Age*, Genève 1979 (Hautes études médiévales et modernes, 34/2), 2: 665a, and D. Jacquart, *Supplément to E. Wickersheimer, Dictionnaire biographique des médecins en France au Moyen Age*, Genève 1979 (Hautes études médiévales et modernes, 35), 244.

³⁰ Scarpatetti, *Katalog der datierten Handschriften*, 190; Lohr, *Aristotelica Helvetica*, 77–79.

Ff. 64ra–86rb: ‘Circa primum librum de generacio⟨ne⟩: utrum de generalibus (!) et corruptibilibus sit sciencia ... Et secundum ea que dicta sunt procedunt rationes que fiebant. Et sic patet questio. Expliciuunt questiones libri de generatione reverendi magistri Iohannis Biridani per Petrum Fru. Prage scripte anno domini 76° cycli aurei numeri 9 solis 13 kalendas iulii.’

D = Berlin, Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz, Lat. fol. 387.

Paper; 296 × 219 mm; I+156+I ff.; end 14th c. (1370/1380). The manuscript contains philosophical works by Albert of Saxony and John Buridan. The prologue and the table of questions are lacking. Probably, the manuscript originated at Erfurt. Later, it came into the possession of master Richard Karstens of the University of Leipzig.

Ff. 129ra–156vb: ‘Circa librum de generatione et corrupcione primo queritur utrum de generabilibus et corruptibilibus sit sciencia ... Et secundum ea que dicta sunt procedunt rationes que fiebant ante oppositum. Et sic est finis. Deo graciaram actiones exhibentur. Expliciuunt questiones dictorum de generatione et corrupcione diversorum. In nomine domini amen.’

J = Buenos Aires, Biblioteca Nacional, 342R.³¹

Paper; 290 × 220 mm; 239 ff.; early 15th c. In addition to Buridan’s *Quaestiones* on *De generatione et corruptione*, this manuscript contains his *Quaestiones* on the *Physica*, the *Parva naturalia*, and *De anima*, and an *Expositio* of *De anima* and *De caelo*. The text of *De generatione* is preceded by a prologue (f. 130^{ra-va}) that is identical to the one that precedes version A.

Ff. 130va–153ra: ‘Ergo descendendo ad librum de quo intendimus, scilicet de generatione et corrupcione, formatur talis questio: utrum de generabilibus et corruptibilibus sit sciencia ... Et secundum ea que dicta sunt procedunt rationes que fiebant ante oppositum viis viis (!) suis. Et sic est finis istarum questionum super librum de generatione et corrupcione reverendi magistri Iohannis Buridani quondam (?) subtilissimi philosophi. Benedictus dominus deus in secula seculorum Amen.’

³¹ For an extensive description of this manuscript, see D.A. Di Liscia, “El libro encadenado”: Eine Sammelhandschrift naturphilosophischer Schriften von Jean Buridan (Ms. Buenos Aires, Biblioteca Nacional 342R), *Vivarium*, 39 (2001), 52–86.

E = Erfurt, Wissenschaftliche Allgemeinbibliothek, Amploniana F. 357.³²

Paper; 280 × 205 mm; 171+I ff.; end 14th. c. The manuscript contains works by Marsilius of Inghen and John Buridan. The text is preceded by a prologue (f. 96^{ra-va}) that is identical to the one preceding version A.³³ At least some parts of this manuscript originated at Prague. The codex was obtained by Amplonius Ratinck.

Ff. 96va–129va: ‘Queritur primo utrum de generabilibus et corruptibilibus sit sciencia ... Et sic per ea que dicta sunt procedunt rationes que fiebant in oppositum. Et sic est finis questionum de generacione. Deo gratias etc.’

K = Kraków, Biblioteka Jagiellońska, 654.³⁴

Paper; 285 × 210 mm; 142+I ff.; end 14th c. (1366). The manuscript contains several works, among others, by Buridan. The first part of the codex (ff. 1–28) originated in Prague, in 1366. The second part is of a later origin, and possibly also from Prague. The prologue is lacking. The text is followed by a table of questions on f. 108ra. One of its owners was Lucas de Magna Cosmin (d. 1412/15), who studied at Prague and Krakow.

Ff. 80va–107vb: ‘Utrum de generabilibus et corruptibilibus sit sciencia ... Et secundum ea que dicta sunt procedunt rationes que fiebant ante oppositum. Et sic est. Expliciunt questiones de generacione et corrupcionem etc.’

F = Kraków, Biblioteka Jagiellońska, 749.³⁵

Paper; 300 × 215 mm; 110+III ff.; ca. 1360–1370. The codex contains works by Albert of Saxony, Nicole Oresme and John Buridan. The manuscript originated in Prague. Subsequently, it was moved to Krakow. The prologue, the table of titles and the first thirteen questions are missing.

Ff. 43ra–59rb: ‘Oppositum vult Aristoteles, scilicet quod augmentacio fit adveniente corporeo, scilicet cibo ... Et secundum ea que dicta

³² See Markowski, *Repertorium commentariorum medii aevi in Aristotelem Latinorum quae in Bibliotheca Amploniana Erfordiae asservantur*, 187.

³³ For the text of the prologue, see Thijssen, *Johannes Buridanus over het oneindige*, 2: 118–121.

³⁴ M. Kowalczyk et al., *Catalogus codicum manuscriptorum Medii Aevi latinorum qui in Bibliotheca Jagellonica Cracoviae asservantur*, 4, Wrocław 1988, 411–414.

³⁵ M. Kowalczyk et al., *Catalogus codicum manuscriptorum Medii Aevi latinorum qui in Bibliotheca Jagellonica Cracoviae asservantur*, 5, Wrocław 1993, 292–294.

sunt procedunt rationes que fiebant ante oppositum. Et sic est finis. Laus tibi sit, Christe. Amen. Expliciunt questiones de generacione et corrupcione Byrydany magistri Parariensis (!) Prage reportate. Explica, Domine, potenciam tuam.’

G = Kraków, Biblioteka Jagiellońska, 751.³⁶

Paper; 275 × 220 mm; 150 ff.; end 14th c. (ca. 1360–1370). The manuscript contains works by Albert of Saxony, Nicole Oresme and John Buridan. The prologue and the table of questions are lacking. Our text is written by several hands. Possibly it originated at Prague. In the second quart of the 15th c., the manuscript was acquired by Johannes Puska, a master at the arts faculty of the University of Krakow. Subsequently, in the second half of the 15th c., the manuscript was purchased by Jacobus Petrus de Boxicze, at the University of Krakow.

Ff. 124ra–147rb: ‘(H)ic incipiunt questiones super de generacione et corrupcione reverendi magistri byridani. Et prima questio exstat talis: utrum de generabilibus et corruptibilibus sit sciencia . . . Et secundum ea que dicta sunt procedunt rationes que fiebant ante oppositum. Et est finis questionum libri de generacione et corrupcione. Expliciunt questiones de generacione et corrupcione.’

L = Leipzig, Universitätsbibliothek, 1415.

Paper; 310 × 215 mm; 179 ff.; middle of the 15th c. The prologue is lacking. On the upper cover of the manuscript, the text is wrongly attributed to Marsilius of Inghen: ‘Item questiones Marcilii super de generacione et corrupcione.’³⁷

Ff. 134ra–179ra: ‘Circa librum de generacione et corrupcione queritur primo utrum de generabilibus et corruptibilibus sit sciencia . . . Et secundum ea que dicta sunt procedunt rationes que fiebant ante oppositum. Et sic est finis.’

³⁶ Kowalczyk *et al.*, *Catalogus codicum*, 5: 296–300.

³⁷ The manuscript is not included in the various catalogues of works by Marsilius of Inghen. See C.H. Lohr, ‘Medieval Latin Aristotle Commentaries. Authors: Johannes de Kanthi-Myngodus,’ *Traditio*, 27 (1971), 251–351, at 330–331, M. Markowski, ‘Katalog dzieł Marsyliusza z Inghen z ewidencją rękopisów,’ *Studia mediewistyczne*, 25 (1988), 39–132, at 98–103, and Id., ‘Die handschriftliche Überlieferung der Werke des Marsilius von Inghen,’ in: H.A.G. Braakhuis and M.J.F.M. Hoenen (eds.), *Marsilius of Inghen*. Acts of the International Marsilius of Inghen Symposium organized by the Nijmegen Centre for Medieval Studies (CMS), Nijmegen, 18–20 December 1986, Nijmegen 1992 (*Artistarium supplementa*, 7), 173–193, at 183–184.

H = Liège, Bibliothèque de l'université, 346 C.³⁸

Paper and parchment; 301 × 220 mm; 208 ff.; 1370 (?). The manuscript contains Albert of Saxony's *Quaestiones super libros De caelo* and several works by John Buridan, such as his *Quaestiones* on *De anima*, *Meteora*, and *Parva naturalia*. The *Quaestiones* on *De generatione et corruptione* are anonymous. The prologue is lacking. At f. 115rb there is a table of questions.

Ff. 95rb–115rb: '⟨Q⟩ueritur circa librum de generacione et corrupcione utrum de generabilibus et corruptibilibus sit sciencia ... Et secundum ea que dicta sunt procedunt rationes que fiebant. Et sic est finis istius questionis et tocius libri de generacione et corrupcione.'

M = München, Bayerische Staatsbibliothek, Clm. 4376.³⁹

Paper; 285 × 215 mm; 151 + 3 ff.; 14th c. (1365–1367). The manuscript contains works by Albert of Saxony, Nicole Oresme and John Buridan. The manuscript was copied at Prague by Johannes Krichpaum from Ingolstadt, sometime between 1365 and 1367. According to one of the colophons at the end of a question, our text was written in 1365: (f. 133ra) 'Et sic patet hec questio secunda die post festum Iohannis anno 1365.'

Ff. 125ra–150rb: 'Queritur primo circa incium primi libri de generacione et corrupcione utrum de generalibus (!) et corruptibilibus sit sciencia ... Et secundum ea que dicta sunt procedunt rationes que fiebant. Et sic patet questio. Expliciunt questiones secundi de generacione et corrupcione.'

N = München, Bayerische Staatsbibliothek, Clm. 19551.⁴⁰

Paper; 290 × 220 mm; 150 ff.; 1383 (ff. 2–31), 1378 (ff. 36–145). This codex, which comprises two separate manuscripts, contains works by Henry Totting of Oyta and John Buridan. One manuscript was copied

³⁸ See F. Masai and M. Wittek, *Manuscripts datés conservés en Belgique*, 1: 819–1400, Bruxelles, Gent 1968, 41, nr. 66 (and planche 174), and A. Pattin, *Repertorium commentariorum medii aevi in Aristotelem Latinorum quae in bibliothecis belgicis asservantur*, Leuven, Leiden 1978 (Ancient and medieval philosophy, 1), 103–104.

³⁹ See *Catalogus codicum latinorum Bibliothecae regiae Monacensis*, ed. altera, I.2, München 1894, 181–182; M. Markowski, *Buridanica quae in codicis manu scriptis bibliothecarum Monacensium asservantur*, Wrocław 1981, 133; and J. Agrimi, *Le Quaestiones de sensu attribuite a Oresme e Alberto de Sassonia*, Firenze 1983 (Pubblicazioni della Facoltà di Lettere e Filosofia dell'Università di Pavia, 29), 39–41. See also Bénédictins du Bouveret, *Colophons de manuscrits occidentaux des origines au XVIe siècle*, 3, Fribourg 1973 (Spicilegii Friburgensis Subsidia, 4), 229, nr. 9269.

⁴⁰ See K. Halm et al., *Catalogus codicum latinorum Bibliothecae regiae Monacensis*, II.3,

in 1382 at Prague by Johannes Verniger of Brixen. The manuscript with our text was copied in 1378 at Vienna by Conrad Verniger of Brixen. The two manuscripts were possibly joined together at Prague. The codex was subsequently acquired by the Benedictine Abbey of Tegernsee. The prologue is lacking.

Ff. 106ra–125vb: ‘(Q)ueritur circa primum de generatione utrum de generabilibus et corruptibilibus sit sciencia . . . Et secundum ea que dicta sunt procedunt rationes que fiebant ante oppositum. Et sic patet. Expliciunt questiones super de generatione et corrupcione ipsius Byridani reportate per Conradum Verniger de Brixina pro tunc Wiene degen-tem anno LXXVIII die etc.’

P = Praha, Knihovna Metropolitní Kapituly, L. 43.⁴¹

Paper; 288 × 225 mm; 139 ff.; 15th c. (before 1449). The codex contains, among other things, works of natural philosophy by Albert of Saxony and John Buridan. In 1449, it was bequeathed to the Prague student Johannes de Plana. The prologue is lacking.

Ff. 89vb–111rb: ‘Circa inicium libri de generatione et corrupcione queritur ista questio utrum de generabilibus et corruptibilibus sit sciencia . . . Et secundum ea que dicta sunt procedunt rationes que fiebant ante oppositum. Et sic est finis huius libri. Expliciunt questiones de generatione et corrupcione.’

W = Wien, Österreichische Nationalbibliothek, CVP 5453.⁴²

Paper; 300 × 225 mm; 109 ff.; 14th c. (1370). This manuscript contains works by Nicole Oresme and John Buridan. Our text originated at Prague, and was copied by several scribes. It is preceded by the prologue of the A version (f. 30ra–^{va}). The text is incomplete: the end of q. 20, qq. 21–22 and the beginning of q. 23 of book I are lacking. So are the end of q. 6 and the title of q. 7 of book II.

Ff. 30va–48va: ‘Nunc ergo descendendo ad librum de quo intendimus, scilicet de generatione et corrupcione, formaretur et sic finitur

---

München 1878, reprint Wiesbaden 1969, 256; Markowski, *Buridanica quae in codicis manu scriptis bibliothecarum Monacensium asservantur*, 65 and 142–143; and Patar, ‘Introduction,’ 59^{*}–70^{*}.

⁴¹ The manuscript contains all 38 questions, not merely 37, as Michael, *Johannes Buridan*, 2: 640 asserts.

⁴² See M. Markowski, *Repertorium commentariorum medii aevi in Aristotelem Latino-rum quae in bibliothecis Wienae asservantur*, Wrocław 1985, 269.

prologus libri de generacione et corrupcione etc. Utrum de generabilibus et corruptibilibus sit sciencia ... Et per ea que dicta sunt procedunt rationes que fiebant. Deo laus. Expliciunt questiones magistri Biridani super de generacione et corrupcione reportate Prage sub anno millesimo trecentesimo lxx^o in die sancti Petri ad vincula.’

Four of the manuscripts (C, F, N and W) provide information about the provenance and the context in which they originated.

- C Expliciunt questiones libri de generacione reverendi magistri Iohan- nis Biridani per Petrum Fru. *Prage scripte* anno domini 76° cycli aurei numeri 9 solis 13 kalendas iulii (86rb).
- F Expliciunt questiones de generacione et corrupcione Byrydany ma- gistri Parariensis (!) *Prage reportate* (59rb).
- N Expliciunt questiones super de generacione et corrupcione ipsius Byridani *reportate* per Conradum Verniger de Brixina pro tunc *Wien- ne* degentem anno LXXVIII die etc. (125vb).
- W Expliciunt questiones magistri Biridani super de generacione et cor- rupcione *reportate Prage* sub anno millesimo trecentesimo lxx^o in die sancti Petri ad vincula (48va).

These manuscripts contain explicit references to the provenance of the manuscripts and the status of the text. Manuscripts C, F and W originated as *reportationes* at the University of Prague.⁴³ Obviously, John Buridan never lectured at the University of Prague. However, the masters of this university used Buridan’s text and dictated it to their own students. From the statutes of this university, it is clear that it was common practice to use Buridan’s text for lectures.⁴⁴ This was happening as early as the 60s of the fourteenth century, within a decade after Buridan’s death. The manuscripts E, K, and G are also to be situated in Prague. The manuscript

⁴³ Manuscript M does not mention a place of origin in the colophon to Buridan’s *Quaestiones super libros De generacione et corruptione*, but Prague is mentioned in the colophons to several other works in the same manuscript: ‘Expliciunt questiones quatuor librorum metheororum Byridani *finite Prage* anno domini 13^o66^{to} (64rb); ‘Expliciunt questiones super totalem librum de sensu et sensato collecte parysius per reverendum magistrum Albertum de Rychmersdorf *pronunciate Prage* in quadam bursa tunc temporis, anno CCCLXV, feria proxima post assumptionem Virginis gloriose per Johannem Krichpaumum de Ingolstat, *finite in die sancti Bernhardi*’ (86rb); ‘Hic est finis questionum de longitudine et vite brevitate in *Praga* anno domini millesimo CCC^oLXVII^o in vigilia glo- riosissime Annunciacionis virginis Marie per Johannem Krichpaumum de Ingol.’ (107va).

⁴⁴ Cf. A. Dittrich and A. Spirk (eds.), *Monumenta historica universitatis Carolo-Ferdin- andae Pragensis*, 1, Praha 1830, 82, nr. 28.

N is a *reportatio* from the University of Vienna. There too, Buridan's texts were used as textbooks.⁴⁵

2.2.2.2. *The manuscript tradition*

The textual tradition of version B of Buridan's *Quaestiones super libros De generatione et corruptione* has been established on the basis of a full collation of twelve manuscripts (and soundings of the two manuscripts J and H). Shared accidents, such as scribal errors, (homeoteleutic) omissions, and additions, make it possible to reconstruct the transmission of the text.⁴⁶ The idea behind this method is, that manuscripts sharing such accidents go back, either directly or indirectly, to a common ancestor in which these also occur. Accidents are defined as textual variants that occur in at least two text witnesses. This does not mean that individual readings found in one manuscript are useless for establishing the textual transmission. However, they will need further analysis in order to throw light on the relation of the manuscripts.

This procedure reveals that M occupies a unique position among the surviving manuscripts. It stands apart, because it is free from the shared accidents of all the other witnesses. All other manuscripts have a common ancestor, and form family I. The connection between the manuscripts of family I against M becomes clear from the following passages (individual passages are neglected):

Accident 1: I, q. 2, 44²²–45¹

M (+ H)

Unde licet concedamus quod conclusio demonstrata vel demonstrabilis est immediatum scibile, tamen concedi debet quod per scientiam huiusmodi conclusionis sciuntur res significatae per illam conclusionem sive per terminos eius. Unde absurdum est dicere quod medicus non habeat scientiam **de infirmitate et herbis. Absurdum etiam est dicere quod nullam habeamus scientiam** de animalibus et lapidibus.

Family I

Unde licet concedamus quod conclusio demonstrata vel demonstrabilis est immediatum scibile, tamen concedi debet quod per scientiam huiusmodi conclusionis sciuntur res significatae per illam conclusionem sive per terminos eius. Unde absurdum est dicere quod medicus non habeat scientiam de animalibus et lapidibus.

⁴⁵ Cf. R. Kink, *Geschichte der kaiserlichen Universität zu Wien*, Wien 1854, reprint Frankfurt am Main 1969, 2: 216, titulus XXVI.

⁴⁶ For a useful overview of the various kinds of accidents that may occur, see L.D. Reynolds and N.G. Wilson, *Scribes and Scholars. A Guide to the Transmission of Greek and Latin Literature*, Oxford 1968, 222–234, and M.L. West, *Textual Criticism and Editorial Technique*, Stuttgart 1973, 15–29.

The reading in bold is lacking in the manuscripts of family I, which makes the passage meaningless (or in any event less meaningful). Note that H shares this reading with M. However, as will be explained more fully below, H occupies a peculiar position in the textual tradition.

Accident 2: I, q. 8, 80²⁻⁸

M

Et arguitur primo quod sic per aliquas auctoritates quia: dicit Commentator quinto *Metaphysicae* quod anima est forma in subiecto in actu, et **hoc contra formam** simplicium, scilicet quattuor elementorum. Et patet quod ipse non loquitur de actu accidentalī, quia sic formae elementorum adveniunt bene enti in actu, scilicet disposito per primas qualitates. Ideo est intentio sua quod anima est in subiecto in actu per aliam formam substantialem.

Family I

Et arguitur primo quod sic per aliquas auctoritates quia: dicit Commentator quinto *Metaphysicae* quod anima est forma in subiecto in actu, et **non per formas** simplicium, scilicet quattuor elementorum. Et patet quod ipse non loquitur de actu accidentalī, quia sic formae elementorum adveniunt bene enti in actu, scilicet disposito per primas qualitates. Ideo est intentio sua quod anima est in subiecto in actu per aliam formam substantialem.

Only the reading in M ‘et hoc contra formam’ makes sense and is, as a matter of fact, the reading found in the cited passage in Averroes (Averroes, *In Metaphysicam*, V, comm. 15, f. 118E).

Accident 3: I, q. 11, 104²⁷–105⁶

M (+G, H)

Ad aliam dicerem quod magnitudinum penetratio sit impossibilis, quia subiectum magnitudinum non plus distet per eas quam distaret per unam. Sed tamen dico quod additio magnitudinis ad magnitudinem in eodem subiecto non est impossibilis ubi subiectum plus distaret per illas duas magnitudines quam per unam. Et sic est in proposito. Unde sicut caliditas addita caliditati in eodem subiecto reddit subiectum **calidius, sic extensio sive magnitudo addita extensioni in eodem subiecto reddit subiectum** extensius.

Family I

Ad aliam dicerem quod magnitudinum penetratio sit impossibilis, quia subiectum magnitudinum non plus distet per eas quam distaret per unam. Sed tamen dico quod additio magnitudinis ad magnitudinem in eodem subiecto non est impossibilis ubi subiectum plus distaret per illas duas magnitudines quam per unam. Et sic est in proposito. Unde sicut caliditas addita caliditati in eodem subiecto reddit subiectum extensius. (calidius et extensius J)

The manuscripts of family I share a homeoteleutic error, which is absent in M (and in G and H). Yet, on the basis of other shared accidents (see below), G clearly belongs to family I.

Although manuscript M obviously is a very important witness, it cannot be the original or the common ancestor of the manuscripts of

family I. This option is ruled out by a number of omissions in M that do not occur in any of the other manuscripts. If M were the common ancestor of the manuscripts of family I, these omissions (or at least some of them) would also have to occur in the manuscripts of family I. Moreover, all manuscripts of family I have individual readings that are not shared by any of the other manuscripts. For this reason, the common ancestor of family I is not among any of the surviving manuscripts and should be considered lost [b].

The manuscripts of family I appear to consist of two main groups:

Family I.1: CDEJKW

Family I.2: BFGLNP

Family I.1

The manuscripts of family I.1 can be distinguished from those of family I.2 by a certain number of shared accidents (omissions, additions, and scribal errors). A few examples of accidents shared by the manuscripts of family I.1 are the following:

Shared omissions of family I.1

- q. 1, 37⁵: generatum] *om.* CDEJKW
- q. 1, 42⁸⁻⁹: quando dicitur quod] *om.* CDEJKW
- q. 2, 44¹⁴⁻¹⁵: immo scirent facere domos novas] *om.* CDEJKW
- q. 2, 44¹⁶: sciendum est quod] *om.* CDEJKW (+B)
- q. 3, 50²⁰: dicere] *om.* CDEJKW
- q. 3, 51³: quodam modo] *om.* CDEJKW
- q. 3, 54¹²: nunc] *om.* CDEJWK
- q. 3, 54²²⁻²³: est¹ ... definitio] *om.* CDEJKW
- q. 4, 56¹⁸⁻¹⁹: aliqua ... igitur] *om.* CDEJKW
- q. 4, 58²: dico naturaliter] *om.* CDEJKW
- q. 4, 59²: unamquamque ... et] *om.* CDEJKW
- q. 4, 60¹³⁻¹⁵: non ... ego] etc. CDEJKW
- q. 5, 61¹⁵⁻¹⁶: remaneret] *om.* CDEJKW

Shared additions of family I.1

- q. 1, 40³: demonstrabilibus] *add.* et demonstratis CDEJKW
- q. 1, 40⁸: de¹] *add.* necessariis vel de CDEJKW
- q. 1, 42¹⁵: actum¹] *add.* qui est generacio CDEJKW
- q. 3, 51⁴: tonitruum] *add.* significatur CDEJKW

Shared errors of family I.1

- q. 1, 42¹²: concluditur] elicitur CDEJKW
- q. 2, 44²: corruptibilibus] naturalibus CDEJKW
- q. 2; 44¹⁷: scibile] scire (sciri J) CDEJKW
- q. 2, 45¹⁸: scientiam] conclusionem CDEJKW
- q. 2, 49⁷⁻⁹: isti termini scibile et scientia sunt relativi sed non oportet quod res extra sint relativae] isti termini scibile et scientia non sunt termini relativi sed res extra et ergo non sint relative CDEJKW
- q. 3, 54³: praesentia] presens CDEJKW
- q. 3, 54⁶: et] quam CDEJKW
- q. 3, 54²⁰: explicaveris] applicaveris CDEJKW
- q. 4, 59¹²: alterationes] generaciones CDEJKW
- q. 4, 59²⁰⁻²¹: non sit conveniens] sit contraria CDEJKW
- q. 4, 59²²: caliditas²] calefacio CDEJKW
- q. 4, 60²³: possibilitate] possibili CDEJKW

The manuscripts of family I.1 are distributed over two subgroups. The manuscripts CDEJW share a number of accidents that are absent in K. For this reason, they have a common ancestor [d]. This ancestor, however, is no longer extant, since all the copies of this subgroup are characterized by individual variant readings as well. The following shared accidents (omissions and scribal errors) of manuscripts CDEJW indicate that they constitute a subgroup against K.

Shared omissions of subgroup CDEJW

- q. 2, 47¹¹⁻¹²: remaneret veritas categoricae affirmativae de inesse licet nulla] *om.* CDEJW (+B)
- q. 3, 50¹⁷: tonitruo] *om.* CDEJW
- q. 3, 51⁷: alicuius duo] *om.* CDEJW
- q. 3, 52¹²: eam] *om.* CDEJW
- q. 3, 54¹⁸: hoc nomen²] *om.* CDEJW

Shared errors of subgroup CDEJW

- q. 3, 51¹: quaestionem] dubitacionem CDEJW
- q. 3, 51²: significato vocis] voce CDEJW
- q. 3, 51¹⁶: mutetur] moveatur CDEJ (maneantur W)

The manuscripts C and D constitute a further subgroup (against E, J and W), as is clear from the following examples of shared omissions and errors.

Shared omissions of C and D

- q. 2, 45²: Deum] *om.* CD
- q. 2, 45³⁰–46¹: de ... scitur] *om.* CD (+J)
- q. 2, 47²⁻⁴: nullum ... licet] *om.* (*hom.*) CD
- q. 3, 51¹³: quae est] *om.* CD
- q. 3, 52¹¹: concipio] *om.* CD

Shared errors of C and D

- q. 3, 51⁹: mutetur] non sit CD
- q. 3, 51¹²: loco] luce CD
- q. 3, 53¹⁶: significare] significative CD

Shared omissions, errors and additions also reveal that the manuscripts E, J and W are closely related. It is noteworthy that the additions in EJW originate from version A of Buridan's *Quaestiones super libros De generatione et corruptione*. In addition, the manuscripts E, J and W are distinguished from all other manuscripts of version B, because they contain the prologue, which is also contained in all manuscripts of version A.

Shared omissions of E, J and W

- q. 1, 37⁹: et sexto Ethicorum] *om.* EJW
- q. 1, 37¹⁴⁻¹⁵: hoc ... Posteriorum] *om.* EJW
- q. 2, 46²¹⁻²³: licet ... cadens] *om.* EJW
- q. 2, 48⁸: supponitur igitur] *om.* EJW
- q. 2, 49⁷: scibile et scientia] *om.* EJW

Shared additions of E, J and W

- q. 1, 40¹⁰: conclusionis] *add.* demonstrate vel EJW
- q. 2, 43¹⁷: per] *add.* intellectum vel per EJW
- q. 2, 48⁶: haec ... quaestione] dico quod hec auctoritas non est ad propositum quia Aristoteles accipit ibi est pro vero et non est pro falso et hoc satis apparet dicit enim statim ut diametrum esse simetrum EJW
- q. 2, 49⁵: praeterito] *add.* et ergo licet non manent res pro quibus terminus supponit in proposicione affirmativa et categorica quia sic terminus non supponit nisi pro presentibus tamen bene manent res pro quibus termini supponunt in proposicionibus de preterito vel de futuro eodem modo scilicet quo pro nobis supponunt EJW
- q. 5, 62⁷: divisibile] *add.* si autem sit corpus ingenium tunc secundum quemlibet eius partem est composita ex partibus etrogenis igi-

tur adhuc secundum quemlibet ad eius partem divisibile sicut patet per rationem precedentem et sic patet caritas questionis W: *add.* si autem sit corpus heterogeneousum tunc tamen quelibet pars est adhuc composita ex partibus homogeneis igitur adhuc secundum quamlibet eius partem est divisibile sicut patet per rationem precedentem igitur etc. patet igitur veritas questionis EJ

Shared errors of E, J and W

- q. 2, 43¹: corruptibilium] scibilium EJW
- q. 2, 49⁹: iste terminus scientia sit relativus] sunt relativa EJW
- q. 5, 61⁶: continuativum] continuacionem EJW

Family I.2

Family I.2 is composed of manuscripts BFGLNP, as is clear from the following accidents (omissions and scribal errors) shared by these manuscripts:

Shared omissions of family I.2

- q. 3, 52⁵: quod non] *om.* BFGLNP
- q. 3, 54⁷: apprehendere] *om.* BFGLNP
- q. 3, 54²²: quod vacuum est] *om.* BFGLNP
- q. 3, 55¹: componi] *om.* BFGLNP
- q. 3, 55¹⁻²: animal compositum] *om.* BFGLNP
- q. 4, 57¹⁰: semper] *om.* BFGLNP
- q. 4, 60¹⁵: naturalem] *om.* BFGLNP
- q. 23, 175¹⁰: congregatum] *om.* BFGLNP
- q. 23, 175²²: qualitatum] *om.* BFGLNP

Shared errors of family I.2

- q. 3, 51⁵: conceptus] intellectus BFGLNP
- q. 4, 58¹⁹: non valet] nulla BFGLNP

Within family I.2, the manuscripts FGLNP share a number of accidents (omissions, variant readings and a rearrangement of a text passage) which do not occur in B.

Omission shared by FGLNP

- q. 1, 38²¹⁻²²: tripliciter potest esse de aliquo scientia demonstrativa] *om.* FGLNP

Variant readings shared by FGLNP

- q. 1, 37¹⁹: non sunt intelligibilia] sunt huiusmodi FGLNP
- q. 1, 38¹⁰⁻¹¹: et potentia intellectiva non essent distinctae] non distingueretur a potentia intellectiva FGLNP
- q. 1, 38¹⁸: faciliter] valde faciliter FGLNP
- q. 2, 45¹²: anima] mente FGLNP
- q. 17, 135¹⁷: manente] manifeste FGLNP

Rearrangement of a text passage shared by FGLNP

- q. 1, 39⁴⁻⁶: necessarium perpetuum impossibile aliter se habere similiter idem debemus intelligere per ista nomina contingens corruptibile et possibile aliter se habere] contingens corruptibile et possibile aliter se habere similiter per ista nomina necessarium perpetuum impossibile aliter se habere FGLNP

Finally, the manuscript H has a somewhat peculiar position. At times, it is the only manuscript which, together with the manuscript M, gives a correct reading. Yet, at the same time, readings which are typical of the families I.1 (in a number of cases more specifically subgroup CDEJW) and I.2 (in a number of cases more specifically subgroup FGLNP) both occur in H.

Shared variant readings of CDEJKW and H

- q. 1, 42⁸⁻⁹: quando dicitur quod] *om.* CDEJKW + H
- q. 1, 42¹⁵: actum¹] *add.* qui est generacio CDEJKW + H
- q. 5, 61¹⁵⁻¹⁶: remaneret] *om.* CDEJKW + H
- q. 2, 47¹¹⁻¹²: remaneret veritas categoricae affirmativae de inesse licet nulla] *om.* CDEJW + H

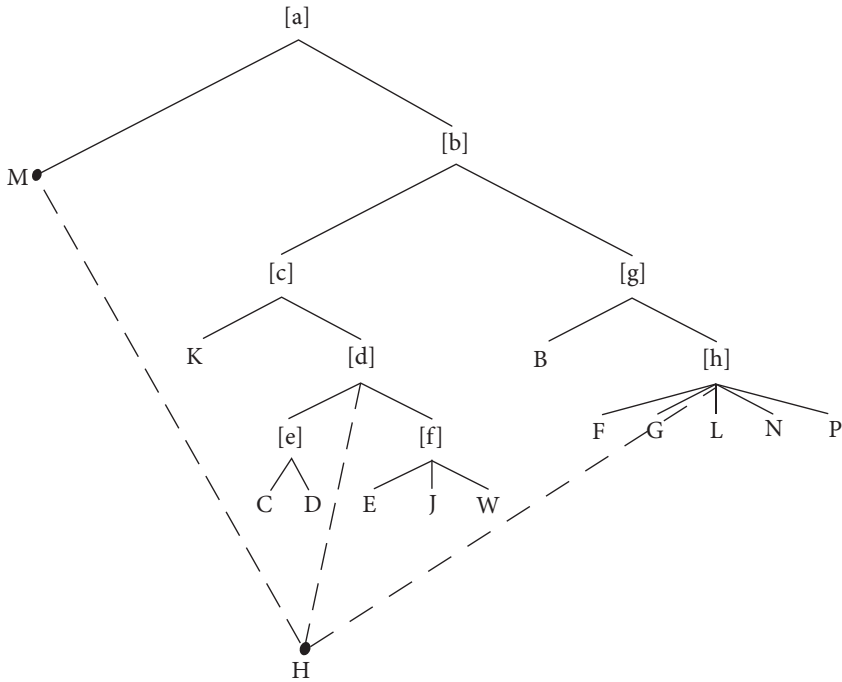
Shared variant readings of BFGLNP and H

- q. 3, 52⁵: quod non] *om.* BFGLNP + H
- q. 3, 54²²: quod vacuum est] *om.* BFGLNP + H
- q. 4, 58¹⁹: non valet] nulla BFGLNP + H
- q. 4, 60¹⁵: naturalem] *om.* BFGLNP + H
- q. 1, 39⁴⁻⁶: necessarium perpetuum impossibile aliter se habere similiter idem debemus intelligere per ista nomina contingens corruptibile et possibile aliter se habere] contingens corruptibile et possibile aliter se habere similiter per ista nomina necessarium perpetuum impossibile aliter se habere FGLNP + H

What does the occurrence of these miscellaneous variant readings signify for the position of manuscript H in the text tradition? Obviously, H

is contaminated and contains variant readings that are characteristic of several different families and subgroups. Possibly, the copyist was drawing upon several manuscripts that belong to different branches of the tradition. For this reason, H has not been used for the edition. An additional reason for leaving H aside is the fact that the correct readings of H also occur in any of the other manuscripts that were used for this edition.

The results of the examination of the manuscript tradition can be graphically represented in the following stemma. It should be noted that the stemma only represents a part of the history of the textual transmission, since many manuscripts may have been lost.

Stemma codicum

3. The edition

The examination of the manuscript tradition of version B of Buridan's *Quaestiones super libros De generatione et corruptione* indicates that the manuscripts M, B and K are most suitable as the foundation for an

edition. In principle, the edition follows the text of M, unless its reading is improbable according to the understanding of the editors. In those cases, readings of B and/or K have been followed. In those rare cases when the readings of neither M, nor B or K seemed to make sense, other manuscripts have been taken into account.

It should be noted that the text of M contains certain peculiarities. It is not very precise in the modi of the verbs (at least according to the standards of classical Latin), and is at times rather curt at places where B and K offer more elegant readings. Yet, also in those cases, M has been followed throughout. The text of M has been fully collated with B and K, and the variant readings of B and K are all included in the critical apparatus. The cases in which M has not been followed, are also indicated in the apparatus. When other manuscripts have been used, the sigla of these manuscripts appear immediately after the bracket. When the text has been emended, the editors used the abbreviations ‘*coni.*’ or ‘*suppl.*’ Certain variant readings have been systematically ignored: ‘*ergo*’/‘*igitur*’/‘*ideo*’; ‘*iste*’/‘*ille*’; ‘*sic*’/‘*ita*’; ‘*vel*’/‘*aut*’/‘*sive*’/‘*seu*’; ‘*scilicet*’/‘*videlicet*’; ‘*nec*’/‘*neque*’; ‘*super*’/‘*supra*’; variants in word order, unless they are significant. Thus, the critical apparatus allows readers to decide whether or not they agree with the decision of the editors.

The major division into books and questions comes from the manuscripts. The numbering of the ‘*rationes quod sic*’/‘*quod non*’ and the ‘*rationes in oppositum*’ is made by the editors. The punctuation of the text is made by the editors according to modern conventions. The editors have put a colon after the word ‘*quia*’ whenever it does not have the meaning ‘*because*’, but rather serves the function of a colon. Defining and non-defining relative clauses are distinguished by the absence and presence of commas. All abbreviations have been solved, with the exception of ‘*etc.*’ Sometimes the ‘*etc.*’ in phrases like ‘*igitur etc.*’ at the end of an argument is missing. In these cases the editors have not supplied it. The editors have also made a distinction between different meanings of ‘*ex quo*’. When it means ‘*since*’, the editors have written it as one word (‘*exquo*’). Titles of books cited by Buridan are indicated in italics; ‘*huius*’ when referring to Aristotle’s *De generatione et corruptione*, has been printed in italics in the edition.

The orthography of editions of medieval texts is often a point of debate. The present edition follows the rules of classical Latin and introduces the Renaissance u/v distinction. So the reader will, for instance, find ‘*hiemem*’ rather than ‘*hyemem*’, ‘*quaeritur*’ instead of ‘*queritur*’, ‘*his*’ instead of ‘*hiis*’, and ‘*vel*’ instead of ‘*uel*’. The editors have used the end-

ing ‘-ae’ for gen. and dat. sing. fem. and nom. plur. fem. The editors have chosen not to retain the spelling of the manuscripts in order to make it easier for non-medievalists to understand the text. In the critical apparatus however, the orthography of the manuscripts has been retained as much as possible.

Next to the apparatus with the variant readings, there is a second apparatus to be found at the bottom of the page, which contains the references to the sources quoted in the text. Only explicit references have been identified. Internal references within Buridan’s *Quaestiones super libros De generatione et corruptione* (version B) are indicated by book and *quaestio*. References to Aristotle’s texts are identified by its title, book, chapter and pagination of the Bekker edition. If a quotation also occurs in the *Auctoritates Aristotelis*, this has been indicated. References to Averroes are identified by title, book and number of the commentary. References are given according to the 1562–1574 Giunta edition.⁴⁷ References to Averroes’ *De anima* are according to the edition by F.S. Crawford.⁴⁸ The bibliographical details of all other references are provided in the apparatus. The abbreviations used in the critical apparatus are according to the conventions recommended by the S.I.E.P.M.:⁴⁹

<i>add.</i>	<i>addidit</i>
<i>codd.</i>	<i>codices</i>
<i>coni.</i>	<i>coniecimus</i>
<i>corr.</i>	<i>correxit</i>
<i>exp.</i>	<i>expunxit</i>
<i>hom.</i>	<i>homoeoteleuton</i>
<i>inv.</i>	<i>invertit</i>
<i>marg.</i>	<i>marginē</i>
<i>om.</i>	<i>omisit</i>
<i>praem.</i>	<i>praemisit</i>
<i>scr.</i>	<i>scripsit</i>
<i>suppl.</i>	<i>supplevimus</i>

⁴⁷ *Aristotelis opera cum Averrois commentariis*, Venezia 1562–1574, reprint Frankfurt am Main 1962.

⁴⁸ Averroes, *Commentarium magnum in Aristotelis De anima libros*, ed. F.S. Crawford, Cambridge (MA) 1953 (Corpus commentariorum Averrois in Aristotelem, Versiones latinae, 6/1).

⁴⁹ See A. Dondaine, ‘Abréviations latines et signes recommandés pour l’apparat critique des éditions de textes médiévaux,’ *Bulletin de la Société Internationale pour l’Etude de la Philosophie Médiévale* (S.I.E.P.M.), 2 (1960), 142–149.

4. Bibliography

- Agrimi, J., *Le Quaestiones de sensu attribuite a Oresme e Alberto de Sassonia*, Firenze 1983 (Pubblicazioni della Facoltà di Lettere e Filosofia dell'Università di Pavia, 29).
- Albert the Great, *De generatione et corruptione*, ed. P. Hossfeld, Münster 1980 (Opera omnia, 5/2).
- Anonymus, *Liber de causis*, ed. A. Pattin, Leuven 1966.
- Anonymus, *Liber sex principiorum*, ed. L. Minio-Paluello, Brugge, Paris 1966 (Aristoteles latinus 1/6–7).
- Aristotelis opera cum Averrois commentariis*, Venezia 1562–1574, reprint Frankfurt am Main 1962.
- Avarucci, G., et al., *Catalogo di manoscritti filosofici nelle biblioteche italiane*, 4: *Cesena, Fabriano, Firenze, Grottaferrata, Parma*, Firenze 1982 (Corpus Philosophorum Medii Aevi. Subsidia, 4).
- Averroes, *Commentarium magnum in Aristotelis De anima libros*, ed. F.S. Crawford, Cambridge (MA) 1953 (Corpus commentariorum Averrois in Aristotelem, Versiones latinae, 6/1).
- Bénédictins du Bouveret, *Colophons de manuscrits occidentaux des origines au XVIe siècle*, 3, Fribourg 1973 (Spicilegii Friburgensis Subsidia, 4).
- Caroti, S., *I codici di Bernardo Campagna. Filosofia e medicina alla fine del sec. XIV*, Roma 1991.
- Catalogus codicum latinorum Bibliothecae regiae Monacensis*, ed. altera, I.2, München 1894.
- Celeyrette, J., 'An Indivisibilist Argumentation at Paris around 1335: Michel of Montecalerio's *Question on Point* and the Controversy with John Buridan,' in: C. Grellard and A. Robert (eds.), *Atomism in Late Medieval Philosophy and Theology*, Leiden 2009 (Medieval and early modern science, 9), 163–182.
- Courtenay, W.J., 'Michael de Montecalerio: Buridan's Opponent in his *Quaestio de puncto*,' *Archives d'histoire doctrinale et littéraire du Moyen Age*, 72 (2005), 323–331.
- , 'Philosophy's Reward. The Ecclesiastical Income of Jean Buridan,' *Recherches de théologie et philosophie médiévale*, 68 (2001), 163–169.
- Dittrich, A., and A. Spirk (eds.), *Monumenta historica universitatis Caroli-Ferdinandae Pragensis*, 1, Praha 1830.
- Dondaine, A., 'Abréviations latines et signes recommandés pour l'apparat critique des éditions de textes médiévaux,' *Bulletin de la Société Internationale pour l'Etude de la Philosophie Médiévale (S.I.E.P.M.)*, 2 (1960), 142–149.
- Faral, E., *Jean Buridan. Maître ès arts de l'Université de Paris*, Paris 1950 (Histoire littéraire de la France, 28/2).
- Fioravanti, G., C. Leonardi and S. Perfetti (eds.), *Il commento filosofico nell'occidente latino (secoli XIII–XV)*. Atti del colloquio Firenze-Pisa, 19–22 ottobre 2000, organizzato dalla SISMEL (Società Internazionale per lo Studio del Medioevo Latino) e dalla SISPM (Società Italiana per lo Studio del Pensiero Medievale), sotto l'egida della SIEPM, Turnhout 2002 (Rencontres de philosophie médiévale, 10).

- Flüeler, C., 'From Oral Lecture to Written Commentaries. John Buridan's Commentaries on Aristotle's *Metaphysics*,' in: S. Ebbesen and R.L. Friedman (eds.), *Medieval Analyses in Language and Cognition*. Acts of the symposium *The Copenhagen School of Medieval Philosophy*, January 10–13, 1996, København 1999 (Historisk-filosofiske Meddelelser, 77), 497–521.
- Giles of Rome, *Commentaria in libros De generatione et corruptione*, Venezia 1505, reprint Frankfurt am Main 1970.
- Halm, K., et al., *Catalogus codicum latinorum Bibliothecae regiae Monacensis*, II.3, München 1878, reprint Wiesbaden 1969.
- Hamesse, J., *Les auctoritates Aristotelis. Un florilège médiéval*, Leuven, Paris 1974 (Philosophes médiévaux, 17).
- Jacquart, D., *Supplément* to E. Wickersheimer, *Dictionnaire biographique des médecins en France au Moyen Age*, Genève 1979 (Hautes études médiévales et modernes, 35).
- John Buridan, *Quaestiones in decem libros Ethicorum*, Paris 1513, reprint Frankfurt am Main 1968.
- , *Quaestiones in Praedicamenta*, ed. J. Schneider, München 1983 (Veröffentlichungen der Kommission für die Herausgabe ungedruckter Texte aus der mittelalterlichen Geisteswelt, 11).
- , *Quaestiones super libros Physicorum*, Paris 1509, reprint Frankfurt am Main 1964.
- Kink, R., *Geschichte der kaiserlichen Universität zu Wien*, Wien 1854, reprint Frankfurt am Main 1969.
- Klima, G., [John Buridan], *Summulae de dialectica*, New Haven (CT) 2001 (Yale library of medieval philosophy).
- Klima, G., *John Buridan*, Oxford 2009 (Great medieval thinkers).
- Kowalczyk, M., et al., *Catalogus codicum manuscritorum Medii Aevi latinorum qui in Bibliotheca Jagellonica Cracoviae asservantur*, 4, Wrocław 1988.
- , et al., *Catalogus codicum manuscritorum Medii Aevi latinorum qui in Bibliotheca Jagellonica Cracoviae asservantur*, 5, Wrocław 1993.
- Liscia, D.A. Di, "El libro encadenado": Eine Sammelhandschrift naturphilosophischer Schriften von Jean Buridan (Ms. Buenos Aires, Biblioteca Nacional 342R), *Vivarium*, 39 (2001), 52–86.
- Lohr, C.H., 'Medieval Latin Aristotle Commentaries. Authors: Jacobus-Johannes Juff', *Traditio* 26 (1970), 135–216.
- , 'Medieval Latin Aristotle Commentaries. Authors: Johannes de Kanthi-Myngodus', *Traditio*, 27 (1971), 251–351.
- , 'Medieval Latin Aristotle Commentaries. Authors: Narcissus-Richardus', *Traditio*, 28 (1972), 281–396.
- , *Aristotelica Helvetica: catalogus codicum latinorum in bibliothecis Confoederationis Helveticae asservatorum quibus versiones expositionesque operum Aristotelis continentur*, Fribourg 1994 (Scrinium Friburgense. Sonderband, 6).
- Lollini, F., and P. Lucchi (eds.), *Libreria Domini. I manoscritti della Biblioteca Malatestiana: testi e decorazioni*, Bologna 1995.
- Maier, A., 'Verschollene Aristoteleskommentare des 14. Jahrhunderts,' in: Ead., *Ausgehendes Mittelalter. Gesammelte Aufsätze zur Geistesgeschichte des 14. Jahrhunderts*, I, Roma 1964 (Storia e letteratura, 97), 237–264.

- , *An der Grenze von Scholastik und Naturwissenschaft* (Studien zur Naturphilosophie der Spätscholastik, 3), Roma 1952 (Storia e Letteratura, 41).
- , *Codices Vaticani Latini. Codices 2118–2192*, Città del Vaticana 1961.
- Markowski, M., 'Die handschriftliche Überlieferung der Werke des Marsilius von Inghen,' in: H.A.G. Braakhuis and M.J.F.M. Hoenen (eds.), *Marsilius of Inghen*. Acts of the International Marsilius of Inghen Symposium organized by the Nijmegen Centre for Medieval Studies (CMS), Nijmegen, 18–20 December 1986, Nijmegen 1992 (Artistarium supplementa, 7), 173–193.
- , 'Katalog dzieł Marsyliusza z Inghen z ewidencją rękopisów,' *Studia mediawistyczne*, 25 (1988), 39–132.
- , *Buridanica quae in codicis manu scriptis bibliothecarum Monacensium asservantur*, Wrocław 1981.
- , *Repertorium commentariorum medii aevi in Aristotelem Latinorum quae in Bibliotheca Amploniana Erfordiae asservantur*, Wrocław 1987.
- , *Repertorium commentariorum medii aevi in Aristotelem Latinorum quae in bibliothecis Wienae asservantur*, Wrocław 1985.
- Masai, F., and M. Wittek, *Manuscripts datés conservés en Belgique*, 1: 819–1400, Bruxelles, Gent 1968.
- Michael, B., *Johannes Buridan: Studien zu seinem Leben, seinen Werken und zur Rezeption seiner Theorien im Europa des späten Mittelalters*, PhD dissertation, Freie Universität Berlin, 1985 (2 vols.).
- Nicole Oresme, *Quaestiones super De generatione et corruptione*, ed. S. Caroti, München 1996 (Veröffentlichungen der Kommission für die Herausgabe ungedruckter Texte aus der mittelalterlichen Geisteswelt, 20).
- Patar, B., 'Introduction,' in: [John Buridan], *Expositio et quaestiones in Aristotelis De caelo*, ed. B. Patar, Louvain-la-Neuve, Leuven, Paris 1996 (Philosophes médiévaux, 33).
- Pattin, A., *Repertorium commentariorum medii aevi in Aristotelem Latinorum quae in bibliothecis belgicis asservantur*, Leuven, Leiden 1978 (Ancient and medieval philosophy, 1).
- Porphyry, *Isagoge*, ed. L. Minio-Paluello, Brugge, Paris 1966 (Aristoteles latinus 1/6–7).
- Punta, F. del, 'The Genre of Commentaries in the Middle Ages and its Relation to the Nature and Originality of Medieval Thought,' in: J.A. Aertsen and A. Speer (eds.), *Was ist Philosophie im Mittelalter?* Akten des X. Internationalen Kongresses für Mittelalterliche Philosophie der Société Internationale pour l'Etude de la Philosophie Médiévale, 25. bis 30. August 1997 in Erfurt, Berlin 1998 (Miscellanea mediaevalia, 26), 138–151.
- Reynolds, L.D., and N.G. Wilson, *Scribes and Scholars. A Guide to the Transmission of Greek and Latin Literature*, Oxford 1968.
- Scarpattetti, B.M. von, *Katalog der datierten Handschriften in der Schweiz in lateinischer Schrift vom Anfang des Mittelalters bis 1550*, 1: *Die Handschriften der Bibliotheken von Aarau, Appenzell und Basel*, 1: Text, Zürich 1977.
- Sechler, S., *Rectors of the Fourteenth-Century University of Paris: An Institutional and Prosopographical Study*, doctoral dissertation, University of Wisconsin-Madison (WI), 1997.

- Streijger, M., *Johannes Buridanus' commentaar op De generatione et corruptione. Editie en inleidende studie*, PhD dissertation, Radboud University Nijmegen, 2008.
- Thijssen, J.M.M.H., 'Buridan, John (Jean),' in: N. Koertge (ed.), *New Dictionary of Scientific Biography*, Detroit 2008, 1: 446–448.
- , 'Buridan, Albert of Saxony and Oresme, and a Fourteenth-century Collection of *Quaestiones* on the *Physics* and on *De Generatione et Corruptione*,' *Vivarium*, 24 (1986), 70–82.
- , *Johannes Buridanus over het oneindige. Een onderzoek naar zijn theorie over het oneindige in het kader van zijn wetenschaps- en natuurfilosofie*, PhD dissertation, Radboud University Nijmegen, 1988 (2 vols.).
- , 'The Book-Collection of Bernardus a Campanea de Verona (fl. end 14th / beginning 15th century): the Dissemination of English and French Natural Science in Italy,' *Scriptorium*, 44 (1990), 299–312.
- , 'The Buridan School Reassessed. John Buridan and Albert of Saxony,' *Vivarium*, 42 (2004), 18–42.
- , 'The Debate over the Nature of Motion: John Buridan, Nicole Oresme and Albert of Saxony. With an Edition of John Buridan's *Quaestiones super libros Physicorum, secundum ultimam lecturam*, Book III, q. 7,' *Early Science and Medicine*, 14 (2009), 186–210.
- Weijers, O., *La disputatio à la Faculté des arts de Paris (1200–1350 environ): esquisse d'une typologie*, Turnhout 1995 (*Studia artistarum*, 2).
- , *La disputatio dans les facultés des arts au moyen âge*, Turnhout 2002, (*Studia artistarum*, 10).
- , *Le travail intellectuel à la faculté des arts de Paris: textes et maîtres (ca. 1200–1500)*, 4, Turnhout 2001 (*Studia artistarum*, 9).
- West, M.L., *Textual Criticism and Editorial Technique*, Stuttgart 1973.
- Wickersheimer, E., *Dictionnaire biographique des médecins en France au Moyen Age*, Genève 1979 (*Hautes études médiévales et modernes*, 34/2).
- Zupko, J., *John Buridan: Portrait of a Fourteenth-Century Arts Master*, Notre Dame (IN) 2003 (*Publications in mediaeval studies*).

QUAESTIONES SUPER LIBROS
DE GENERATIONE ET CORRUPTIONE ARISTOTELIS

LIBER I

⟨I. 1⟩

Quaeritur primo circa initium primi libri *De generatione et corruptione* utrum de generabilibus et corruptibilibus sit scientia.

Et arguitur quod non quia:

⟨1⟩ Quod non est, non contingit sciri, ut habetur primo *Posteriorum*;
5 sed generabilia non sunt, quia quod est generatum non est amplius generabile, et antequam ipsum sit generatum ipsum non est (et sic apparet quod generabile non est); igitur generabilia non contingit sciri.

⟨2⟩ Secundo. De singularibus non est scientia, ut habetur primo *Posteriorum* et sexto *Ethicorum*; sed generabilia et corruptibilia sunt singularia, quod patet in prooemio *Metaphysicae*, ubi dicitur quod actus et operatio sunt circa singularia; igitur de ipsis non est scientia.
10

⟨3⟩ Tertio. Omnis scientia est de necessariis, de perpetuis et impossibilibus aliter se habere, ita quod scientia proprie dicta non est de contingentibus nec de possibilibus aliter se habere. Hoc totum patet primo *Posteriorum*. Sed generabilia et corruptibilia sunt contingentia et non necessaria,
15 quia possunt esse et non esse; sunt etiamabilia aliter se habere, immo continue mutantur. Ergo de ipsis non est scientia.

⟨4⟩ Quarto. De illis non est scientia quae non sunt intelligibilia (hoc patet de se); sed generabilia et corruptibilia non sunt intelligibilia; igitur.
20 Minor probatur primo quia: intelligibile debet movere intellectum, ut patet tertio *De anima*; sed istae res generabiles et corruptibiles non possunt movere intellectum sive agere in intellectum, quia non sunt nobiliores intellectu, et tamen omne movens debeat esse nobilius moto

1 quaeritur... corruptione] circa incium librorum de generacione et corrupcionem queritur primo questio talis B : om. K 2 generabilibus] generalibus M 4 habetur] patet K 5 generabilia] add. et corruptibilia B | generatum] om. K 6 ipsum¹] om. B | sit] est K | ipsum²] om. K | apparet] oportet K 9 sexto] nono B 10 et] add. generacio M 10–11 operatio] operationes BK 12 de²] et K | et] add. de K 13 proprie] propria B 14–15 posteriorum] add. et primo physicorum K 17 ipsis] eis B 18 illis] talibus B 18–19 hoc...se] om. B 19 igitur] add. etc. maior patet de se B 21 istae] ipse B 22 in] om. K 23 nobiliores] add. in B | tamen] cum B | debeat] debet K

4 Aristoteles, *Analytica posteriora*, I, 2, 71b25–26; cf. AA, 35: 13 8–9 Aristoteles, *Analytica posteriora*, I, 18, 81b6–7; Aristoteles, *Ethica*, VI, 8, 1142a27–28 10 Aristoteles, *Metaphysica*, I, 1, 981a16; cf. AA, 1: 5 14–15 Aristoteles, *Analytica posteriora*, I, 33, 88b31–35; cf. AA, 35: 95 21 Aristoteles, *De anima*, III, 4, 429a13–15

et agens passo, ut patet tertio *De anima*; igitur istae res generabiles non sunt intelligibiles.

Secundo confirmatur dicta minor quia: istae res generabiles et corruptibiles sunt sensibiles; et tamen sensibile non est intelligibile. Probatio quia: si sensibile esset intelligibile, sequitur per locum a coniugatis quod 5 sensus esset intellectus et quod sentire esset intelligere; quod est falsum; igitur sensibile non est intelligibile.

Adhuc confirmatur quod sensibile non sit intelligibile quia: si idem esset intelligibile et sensibile, sequitur quod idem esset obiectum sensus et intellectus; et tunc ultra sequitur quod potentia sensitiva et potentia 10 intellectiva non essent distinctae et etiam quod actus sentiendi et intelligendi non essent distincti, sed idem; quod tamen manifeste patet falsum. Et probatur consequentia per hoc quod habetur secundo *De anima*, scilicet quod potentiae distinguuntur per actus et actus per obiecta; ideo si obiectum est idem, oportet quod sit idem actus et eadem potentia. 15

Oppositum arguitur per Aristotelem, quia in isto libro *De generatione* intendit nobis tradere scientiam de generabilibus et corruptibilibus.

Ista quaestio faciliter solvitur per distinctiones.

120rb B Et primo sciendum est: licet | ‘scientia’ et ‘scire’ dicantur multipliciter, tamen ad praesens non intelligimus nisi de scientia demonstrativa. 20

Secundo sciendum quod tripliciter potest esse de aliquo scientia demonstrativa. Uno modo de aliquo est scientia demonstrativa tamquam de conclusione demonstrata vel demonstrabili. Alio modo est scientia demonstrativa de aliquo tamquam de termino ex quo conclusio demonstrata componitur. Tertio modo est scientia demonstrativa de aliquo tamquam de re significata per aliquem terminum ex quo conclusio demonstrata componitur. Et isto ultimo modo est scientia de caelo, de Deo et 25

1 istae] ipse B 3 istae] ipse B 4 probatio] probo K 5 sequitur] sequeretur K | quod] ut K 6 quod¹] om. K 7 intelligibile] intelligere M 8 confirmatur] add. tercio K | quod... intelligibile] om. B | sit] est K 9 sequitur] sequeretur K 10 et¹] add. intelligibile M | sequitur] sequeretur K 14 obiecta] obiectum K 15 est] esset B | oportet] oporteret B | sit] esset B 16 quia] qui B : om. K 17 intendit] cum dicit K 18 faciliter] de facili B 19 est] quod B : om. K | dicantur] dicuntur K 20 intelligimus] intelligemus K 22 aliquo] alio B 23 conclusione] conclusionibus M 23–24 est scientia demonstrativa] scientia demonstrativa dicitur K 24–25 demonstrata] demonstrativa B 25 modo] add. aliquod B : om. K | aliquo] alio B 26–27 demonstrata] demonstrativa B 27 ultimo] om. B | caelo] add. et K

1 Aristoteles, *De anima*, III, 5, 430a18–19; cf. AA, 6: 150 13 Aristoteles, *De anima*, II, 4, 415a16–21; cf. AA, 6: 56

intelligentiis, immo et de omnibus rebus; sed primo et secundo modo non est scientia nisi de propositionibus et de terminis significativis.

Tertio notandum | quod in proposito idem debemus intelligere per ista nomina ‘necessarium’, ‘perpetuum’, ‘impossibile aliter se habere’. Similiter idem debemus intelligere per ista nomina ‘contingens’, ‘corruptibile’ et ‘possibile aliter se habere’. Modo ‘necessarium’ quantum est ad propositum dicitur dupliciter. Uno modo prout necessitas attribuitur rebus in essendo; et sic illa res dicitur necessaria vel etiam perpetua quae semper est et non potest non esse. Et isto modo manifestum est quod nulla conclusio est necessaria, quia quaelibet potest non esse, et aliquando non sunt, scilicet antequam formentur. Alio modo dicitur ‘necessarium’ minus proprie, prout necessitas attribuitur propositioni in essendo verae. Sed quod sic aliqua propositio sit necessario vera, potest adhuc intelligi bene et male, quia si dicamus simpliciter quod aliqua propositio sit necessario vera, hoc est falsum, quia omnis propositio potest non esse vera, eo quod ipsa potest non esse. Alio modo potest intelligi necessitas propositionis sub conditione, scilicet quod quodcumque talis propositio formetur, ipsa est vera et non potest esse falsa, ita quod verum est dicere de necessitate, si talis propositio est, ‘ipsa est vera’, et quod nulla talis potest esse falsa. |

80vb K
125rb M

Istis distinctionibus consideratis ponenda est prima conclusio quod si loquamur de necessitate vel de perpetuitate rei in essendo, tunc omnis scientia quae est de aliquo primo vel secundo modo est de illis tamquam de quibusdam generabilibus et corruptibilibus. Vel ponitur conclusio sic quod omne illud de quo est scientia primo vel secundo modo est contingens et non perpetuum neque necessarium. Probatur quia: omne tale est conclusio demonstrata vel terminus ex quo componitur talis conclusio; et nullum tale est perpetuum vel etiam necessarium in essendo; igitur etc.

Secunda conclusio quod capiendo primo modo ‘necessarium’ vel ‘perpetuum’, tam de necessariis quam de corruptibilibus est bene scientia tertio modo dicta. Probatur quia: de omni re mundi est scientia tertio modo,

1 et¹] *om.* B | primo] *add.* modo BK 4 perpetuum] *add.* et B | aliter se habere] *om.* M 7 rebus] deo K 9–10 isto...et] *om.* (*hom.*) B 11 sunt] est B | formentur] formetur B : formantur K 12 verae] vera M 13 sic] *om.* B | propositio] sic M | necessario] necessaria B 17–18 formentur] formatur K 18 verum est] sit verum BK 21 ponenda...conclusio] pono primam conclusionem BK 22 de²] *om.* BK 23 est¹] *rep.* K 24 et] vel B | ponitur] ponatur K 25 primo] *add.* modo K 28 igitur etc.] *om.* B 29 quod] *om.* B | primo] *coni.* : secundo *codd.* 30 necessariis] generabilibus B

scilicet tamquam de re significata per aliquem terminum conclusionis, quoniam, sicut scitis, isti termini ‘ens’, ‘unum’, ‘idem’, ‘causa’ et ‘causatum’ ponuntur in multis conclusionibus demonstrabilibus; et tamen omnis res de mundo significetur per istos terminos; igitur isto tertio modo scientia habetur de omnibus rebus, tam perpetuis quam corruptibilibus. 5

Tertia conclusio est quod capiendo ‘necessarium’ vel ‘perpetuum’ pro necessitate attributa propositioni in essendo verae modo prius dicto condicionali, omnis scientia est de necessario tamquam de conclusione demonstrata. Vel ponatur conclusio sic quod omne scibile per modum 120va B conclusionis demonstrabilis | est necessarium sive perpetuum dicto mo- 10 do, et hoc est quod omnis conclusio demonstrabilis est necessaria ad istum sensum quia necesse est, si formetur, quod sit vera. Similiter omne tale scibile est perpetuum ad talem sensum quia quodcumque talis conclusio formatur, ipsa est vera. Similiter tale scibile est impossibile aliter se habere ad istum sensum quia talis conclusio non potest mutari de 15 veritate in falsitatem. Et illud totum declaratum est in primo *Posteriorum*. Unde isto modo solum et ad praedictum sensum debet intelligi Aristoteles dicens quod omne scibile est necessarium et aeternum et quod scientia non est de corruptibilibus vel de possibilibus aliter se habere.

Et per hoc rationes ad ipsam factae solventur. 20

⟨1⟩ Ad primam, quando dicitur ‘quod non est, non contingit sciri’, dico quod debet exponi ‘quod non est, id est non est verum, non contingit sciri per modum conclusionis demonstratae’. Quando etiam dicitur ‘generabile non est’, hoc est bene concedendum de illo | quod est generabile per modum termini ad quem, sed illud quod est generabile per modum 81ra K subiecti, bene est ens, antequam generatur. 25

⟨2⟩ Ad secundam, quando dicitur ‘de singularibus non est scientia’, ego dico quod scientia demonstrativa non est de propositionibus singularibus tamquam de conclusionibus demonstratis. Tamen omnis scientia est

2 quoniam] quando K | scitis] *om.* B : scitur K | idem] diversum K 3 demonstra-
bilibus] *add.* et demonstratis K 4 significetur] significatur K 6 est quod] *om.* BK
7 verae] vera M 8 de¹] *add.* necessariis vel de K 9 quod] *om.* BK 10 dicto]
om. K 11 est¹] *add.* dictum BK 12 quia] quod B 13 talem] illum K | quia]
om. K 15 istum] talem BK | mutari] demonstrari K 16 in²] *om.* BK 17–18 ari-
stoteles dicens] dictum aristotelis B : aristotelis dictum K 18 necessarium] *add.* et
perpetuum K 20 rationes...solventur] ad rationes BK 21 dicitur] dicebatur K |
contingit] contingi M 21–22 dico quod] etc. hoc B : etc. K 22 id...verum] *om.*
B 24 est bene concedendum] concedo K | illo] eo B 26 generatur] generetur B
27 ego] *om.* BK

17–18 Aristoteles, *Analytica posteriora*, I, 33, 88b31–35; cf. AA, 35: 95

de rebus singulariter existentibus, immo omnis res de mundo singulariter existit. Unde iste terminus ‘homo’ ita singulariter existit sicut iste terminus ‘Socrates’, sed dicitur communis in significando, quia indifferenter plura significat.

5 (3) Ad tertiam, quando dicitur quod omnis scientia est de necessariis etc., illud fuit expositum in positione.

(4) Ad quartam, quando dicitur ‘de illis non est scientia quae non sunt intelligibilia’, concedo. Et quando dicitur quod istae res generabiles et corruptibiles non sunt intelligibiles, nego. Et ad probationem, quando
10 dicitur quod intelligibile debet movere intellectum, concedo de aliquibus intelligibilibus. Tamen multa intelliguntur a te quae numquam moverunt intellectum tuum. Nam si habes conceptum communem entis vel substantiae vel animalis vel hominis, tu intelligis omnes homines mundi indifferenter vel etiam omnia animata; et tamen sunt multi homines in
15 mundo vel in Roma qui non egerunt aliquid in te; igitur. Tamen bene concedo quod intellectus noster non potest intelligere, nisi moveatur ab aliquo obiecto intelligibili. Tunc ultra, quando dicitur quod istae res corruptibiles non possunt movere intellectum nostrum, ego nego. Et quando dicitur ‘movens debet esse nobilius moto’, concedo quod aliquod movens,
20 puta primum, sit nobilius moto, sed non oportet omne movens esse nobilius moto; et sic etiam quoddam agens, scilicet primum, est nobilius passo, et tamen non omne agens est nobilius passo.

Ad confirmationem, quando dicitur quod ista generabilia et corruptibilia sunt sensibilia, concedo. Sed quando dicitur quod sensibile non
25 est intelligibile, nego illud et dico quod non valet talis consequentia ‘sensibile est intelligibile, ergo sensus est intellectus’, quia locus a coniugatis non tenet de necessitate nisi in praedicationibus quidditativis. Verbi

1 singulariter¹] simpliciter M 1–2 omnis...existit¹] omnes res de mundo singulariter existunt B 5 dicitur] dicebatur K 6 positione] *add.* questionis B 7 dicitur] dicebatur K 7–8 quae...intelligibilia] etc. BK 8 concedo] *om.* B | dicitur] dicebatur K | quod istae] quando iste M : *om.* B 9 intelligibiles] *add.* concedo et quando dicitur ille res generabiles et corruptibiles non sunt sensibiles B | et] *om.* BK 10 dicitur] dicebatur K 11 intelliguntur] moventur B 12 si] cito M | habes] haberes K 14–15 vel...non] et etiam omnia animalia et tamen multi sunt homines rome qui numquam B : licet homines in roma nihil K 15 aliquid] *om.* K | igitur] et B : *om.* K | bene] *add.* concessi vel M 17 ultra] *om.* B | dicitur] dicebatur K 17–18 corruptibiles] *om.* K 18 nostrum ego] nostrum B : *om.* K 19 dicitur] dicebatur K | moto] motu M : *om.* K | concedo] *praem.* ego B 20 moto] motu M 21 moto] motu M | etiam] *add.* de passo quod K | scilicet primum] *om.* K 22 tamen...passo] quoddam non K 23 ad] *praem.* et B | dicitur] dicebatur K | ista] ipsa B 24 sed] et B | dicitur] dicebatur K 27 de necessitate] *om.* B

120vb B gratia, bene sequitur ‘albedo quidditative est color, ergo album est coloratum’, similiter ‘sectio est actio, igitur secans | est agens’; sed non sequitur ‘homo est albus, ergo humanitas est albedo’. Modo in proposito non erat praedicatio quidditativa. Utrum tamen ista sit vera ‘sensus est intellectus’, non est ad praesens determinandum. 5

Ad aliam confirmationem, quando dicitur quod si idem esset sensibile et intelligibile, tunc esset idem actus intelligendi et sentiendi et etiam sensus et intellectus, nego consequentias. Et ad probationem, quando dicitur quod potentiae distinguuntur per actus et actus per obiecta, verum est quod si potentia *a* potest in aliquem actum et super aliquod obiectum 10
125va M et si potentia *b* non potest in similem actum | et super simile obiectum, statim concluditur quod *a* et *b* sunt potentiae distinctae. Tamen hoc non obstante eadem potentia, ut visiva, potest super diversa obiecta: potest super albedinem et nigredinem. Et etiam diversae potentiae possunt in eundem actum et super idem obiectum. Quod patet, quia ad istum actum 15
qui est generatio concurrunt simul multa agentia, ut Deus, intelligentiae et corpora caelestia et agentia particularia; et tamen ista sunt diversarum potentiarum. Sufficit ergo ad distinguendum potentias quod una earum possit in aliquem actum in quem vel consimilem alia non potest. Et ita 20
81rb K apparet de intellectu et sensu. | Ideo intellectus et sensus sunt potentiae distinctae non obstante quod sensibile et intelligibile sunt idem.

Et sic patet quaestio prima.

Sequitur quaestio secunda.

1 quidditative] *om.* K   2 similiter] *add.* sequitur K   6 dicitur] dicebatur K | quod] *om.* B   7 et intelligibile] etc. K | tunc] *add.* etiam K | et³] *add.* tunc K   8 intellectus] *add.* essent idem K | nego consequentias] negatur consequentia K | et²] *om.* BK   8–9 quando dicitur quod] consequentia K   10 super] similiter in B : similiter K   11 si] *om.* BK   12 concluditur] elicitur K   13 potest²] ut B : *add.* enim K   15 actum¹] *add.* qui est generatio K   16 simul] *om.* B | agentia] *add.* subordinata B | deus] *add.* et K   17 et¹] *om.* BK | sunt] sint K   18–19 earum possit] illarum potest K   19 consimilem] sibi similem K | potest] possit B   20 apparet] est B | ideo] *praem.* et BK | et²] est M   21 sunt] sint K   22 et...prima] *om.* BK   23 sequitur quaestio secunda] sequitur questio B : *om.* K

⟨I. 2⟩

Quaeritur secundo utrum ad corruptionem rerum corruptibilium corrumpatur scientia de eis habita posito quod de illis habeatur scientia.

⟨1⟩ Et arguitur quod sic expresse per Aristotelem in *Praedicamentis* dicentem ‘scibili sublato simul aufertur scientia; nam si scibile non sit,
5 non est scientia’, ut dicit Aristoteles.

⟨2⟩ Item secundo. Primo *Posteriorum* dicitur ‘illud quod non est, non contingit sciri’. Etiam dicitur ibidem quod oportet praesupponere de subiecto quia est. Ideo si res non est, non est de ea scientia.

⟨3⟩ Tertio. Omnem conclusionem scitam oportet esse veram, ut patet
10 primo *Posteriorum*; sed conclusio non potest esse vera, si res significata non sit; igitur non potest manere scientia re significata non manente. Sed minor probatur, scilicet quod conclusio non potest esse vera, si res significata non sit quia: solet describi veritas sic quod veritas est adaequatio intellectus ad rem intellectam vel significatam; modo ad illud
15 quod non est, non est aliqua adaequatio; igitur si res significata non est, nulla est veritas de ea apud intellectum. Et confirmatur illud quia: si res significata per terminum non est, tunc terminus pro nullo supponit; et si terminus pro nullo supponit, propositio est falsa, saltem affirmativa; ideo re non existente non manet veritas propositionis apud intellectum.

⟨4⟩ Item. In *Praedicamentis* habetur quod scientia et scibile sunt correlativa ad invicem. Et ibidem habetur quod relativa sunt simul natura; ideo uno sublato aufertur et reliquum. Ergo re corrupta corrumpitur scientia de illa re.

1 quaeritur secundo] *om.* BK 1–2 corrumpatur] corrumpitur B 2 habita] *om.* BK |
posito] suppono B : supposito K | illis] eis K 4 sit] est B 5 non est] *rep.* B |
scientia] *add.* eius K | ut] quod K | aristoteles] *add.* ibidem K 6 item] *om.* BK |
secundo] *add.* arguitur B | illud] *om.* BK 7 sciri] fieri B | praesupponere] *add.* scilicet
M 10 significata] *add.* per eam B 12 sed] *om.* B 13 veritas sic] *om.* B : veritas
K 14 ad²] *om.* BK 15 aliqua] *om.* K 16 quia] quod M 19 propositionis]
om. BK 20 item] quarto K 20–21 correlativa] relativa BK 22 et] *om.* BK
22–23 corrumpitur...re] de ipsa corrumpitur et scientia B

3 Aristoteles, *Praedicamenta*, 7, 7b27–30 6 Aristoteles, *Analytica posteriora*, I, 2,
71b25–26; cf. AA, 35: 13 7 Aristoteles, *Analytica posteriora*, I, 1, 71a11–16; cf. AA, 35:
5 10 Aristoteles, *Analytica posteriora*, I, 2, 71b25–26 20 Aristoteles, *Praedicamenta*,
7, 6b1–2 21 Aristoteles, *Praedicamenta*, 7, 7b15

Oppositum arguitur quia:

- (1) Sequeretur quod de rebus corruptibilibus non haberemus aliquam firmam scientiam. Sed consequens est falsum, quia scientiae naturales pro maiore parte sunt de rebus corruptibilibus, et tamen sunt verae et firmae. Consequentia probatur quia: illa scientia non esset firma in te 5
 121ra B quae corrumperetur propter corruptionem aliarum | rerum te manente.
- (2) Item. Experimur quod habens scientiam per librum *Meteororum* de tonitruis, coruscationibus, cometis et de multis talibus non perdit scientiam suam, si aliquando talia non sint. Et sic patet quod propter corruptionem rerum scitarum non corrumpitur scientia de eis. 10
- (3) Similiter experimur quod astrologi habent veras scientias de eclipsibus solis aut lunae, licet raro sint tales eclipses.
- (4) Constat etiam quod si modo nulla esset domus, tamen aedificatores propter hoc non amitterent artes suas, immo scirent facere domos novas. 15

Propter istam quaestionem sciendum est quod aliqui posuerunt nihil esse scibile demonstrative nisi conclusionem demonstrabilem, quia solet dici quod scientia est habitus conclusionis demonstratae. Quia nihil scitur nisi verum, ut patet primo *Posteriorum*, et cum verum sit apud animam in compositione vel divisione, ideo nihil videtur esse scibile demonstrative 20 quod sit extra animam.

Tamen aliter ponendum est. Unde licet concedamus quod conclusio demonstrata vel demonstrabilis est immediatum scibile, tamen concedi debet quod per scientiam huiusmodi conclusionis sciuntur res significatae per illam conclusionem sive per terminos eius. Unde absurdum est 25 dicere quod medicus non habeat scientiam de infirmitate et herbis. Absurdum etiam est dicere quod nullam habeamus scientiam de animalibus

2 sequeretur] sequitur B : *praem.* iam K | corruptibilibus] naturalibus K | haberemus] habeamus K 4 et¹] *om.* K 6 corruptionem aliarum] corrupciones aliquarum B : corrupciones aliarum K | manente] permanente B 7 item experimur] secundo experitur K | habens] habent M 8 tonitruis] tonitruo et B : *add.* et K | de²] *om.* B | multis] *add.* aliis B | perdit] perderet B 9 suam si] licet B : de eis licet K | sint] sunt B 12 aut] et BK 13 constat etiam] similiter constat K 14–15 artes...novas] sciencias suas per quas facerent novas domus B : artem K 16 istam...quod] hoc BK | aliqui] *add.* dixerunt et B 17 scibile] scire K 18 demonstratae] *add.* et BK | nihil] non K 19 sit] est B 20 compositione] complexione M 22 concedamus] concedimus B | conclusio] *add.* demonstrativa B 24 huiusmodi] huius B | sciuntur] sciantur B 25 sive] sicut B 26–27 infirmitate...de] *om.* (*hom.*) BK

19 Aristoteles, *Analytica posteriora*, I, 2, 71b25–26

et lapidibus. Immo scientiam non quaerimus de conclusionibus principaliter nisi ad cognoscendum res, puta Deum, corpora caelestia et alias res naturales. Debemus ergo dicere quod dupliciter | potest capi 'scibile': 81va K uno modo pro conclusione demonstrata vel demonstrabili, alio modo 5 pro rebus significatis per tales conclusiones.

Tunc igitur dicitur: si capiamus 'scibile' pro conclusione demonstrata aut demonstrabili loquendo de conclusione mentali, ponenda est prima conclusio cum Aristotele quod scibili | sublato aufertur scientia de isto scibili. Et causa est quia scientia demonstrativa vel est ipsamet conclusio 10 demonstrata vel est assensus certus quo illi conclusioni assentimus; et nullus potest assentire conclusioni, si non habet illam formatam in anima; igitur impossibile est quod conclusio sit demonstrative scita, nisi ipsa sit ab anima formata. 125vb M

Tunc debemus intelligere quod conclusio potest esse apud animam 15 dupliciter: uno modo in actu considerationis, alio modo secundum habitum solum. Et tunc est dicendum quod si scientia debeat esse secundum actum considerationis, exigit conclusionem actu demonstratam. Sed ad scientiam secundum habitum sufficit etiam conclusio apud animam secundum habitum.

20 Ulterius considerandum est quod licet scientia non possit esse sine conclusione, tamen conclusio potest esse apud animam sine scientia. Immo saepe formamus conclusionem, antequam demonstrabimus eam; et sic ipsa est apud animam, antequam sciatur.

Si autem | capiamus 'scibile' pro re significata per terminos, tunc 121^{tb} B 25 dicimus rem scibilem habere triplex esse. Unum esse apud animam; et isto modo necesse est rem esse, si debeat sciri. Aliud esse habet res in suis causis; et adhuc sic rem oportet esse, si debeat sciri demonstrative, propter hoc quod scientia demonstrativa est per causas. Tertio modo res habet esse in se ipsa sive in actu productio; et tunc dicitur quod 30 scientia de re non auferatur ablato esse rei, propter hoc quod res non

1 et] vel BK | quaerimus] queramus K 2 deum] add. et K 3 potest capi] dicitur B
4 modo] add. capitur B 5 tales conclusiones] terminos conclusionis BK 6 igitur]
om. B | dicitur] dicatur K 7 prima] illa B 10 certus] assertivus B 11 habet]
habeat BK 12 scita] sciencia M 14 tunc debemus intelligere] tamen debetis scire
BK 16 debeat] debet K 17 exigit] hoc sit M 18 scientiam] conclusionem K |
etiam] om. B 20 est] om. BK | possit] potest K 22 demonstrabimus] demonstramus
BK 26 debeat] debet K | sciri] fieri B 27 suis causis] suas causas M 27-46.2
adhuc...causis] hoc B 27-28 debeat...modo] om. K 30 non auferatur ablato]
ablata non auferatur K | hoc] om. K

scitur demonstrative quantum ad tale esse, immo solum quantum ad esse quod habet in suis causis, ut dicebatur. Et hoc dicit una opinio specialis. Sed ego credo quod haec opinio sit falsa in quantum dicit quod non habeatur scientia de rebus quantum ad esse earum in actu producto, quia Aristoteles credidit se scire demonstrative quod quandocumque 5 est pluvia in actu producto, ipsa est aqua guttatim cadens de nubibus. Similiter omnes naturales credunt se scire quid est equus in actu et homo in actu, et sic de aliis.

Et ideo dimittendo quasdam opiniones ego pono faciliter conclusiones.

Quarum prima est quod licet res scita corrumpatur, tamen manet 10 scientia negativa. Nam si tu scis quod nullus equus est asinus, adhuc manebit tua scientia et vera, si omnes equi et asini corrumperentur. Adhuc enim esset vere scitum quod nullus equus est asinus.

Secundo etiam manet scientia affirmativa hypothetica, scilicet condicionalis, quia quamvis nullus asinus esset et etiam nullus equus esset, 15 tamen tu vere scires quod omnis equus, si est, est hinnibilis. Et ita tu vere scires quod omne tonitruum, si est, est sonus factus in nubibus dato quod modo nullum sit tonitruum.

Tertio etiam remaneret scientia affirmativa hypothetica temporalis, quia credo quod haec sit vera ‘quandocumque est pluvia, ipsa est aqua 20 guttatim cadens de nubibus’, licet modo nulla sit pluvia. Et si aliqui negant istam, tamen indubitanter haec est vera, scilicet ‘quandocumque est, fuit vel erit pluvia, ipsa est, fuit vel erit aqua guttatim cadens’. Et sic sciuntur multa naturalia et tamen non sunt.

1 scitur] cito M | quantum²] om. K 2 dicebatur] add. prius B | hoc] add. etiam B | specialis] om. B 3 ego] om. B 4 quantum...producto] om. M 5 scire demonstrative] demonstrare B 6 guttatim] guttata M : ducta K 7-8 se...actu] scire aerem et hominem et sic de aliis quando aer est in actu producto et homo in actu producto K 7 equus] agere M | et] om. B 9 dimittendo...ego] dimitto quasdam opiniones et B | quasdam] aliquas K | faciliter] add. quasdam B : add. aliquas K 10 est] add. illa K | corrumpatur] corrumpitur BK | manet] add. de ea B 11 negativa] add. probatur K | adhuc] om. K 12 et¹] om. BK 13 enim] non B 14 secundo etiam] secunda conclusio quod bene K | affirmativa] add. pura M 14-15 condicionalis] condicio M 15 et...esset] GHLNP : equus BCE]KMW : nullus asinus esset equus D 19 tertio etiam] tertia conclusio quod bene K 20 haec sit] ista est B 20-21 aqua guttatim] guttata M : aqua ducta K 21 sit] est B 22 istam] om. K | haec] ipsa B : om. K 23 guttatim] guttata KM | cadens] add. de nubibus B 24 et tamen] quando B

2 Cf. Aegidium Romanum, *Commentaria in libros De generatione et corruptione*, I, Venetiis 1505, f. 3va

Quarto maneret etiam scientia categorica et affirmativa de possibili. Nam licet nullum modo sit tonitruum, tamen scimus tonitrua esse possibilis.

Adhuc quinto maneret scientia affirmativa de inesse, licet res scitae post invicem corrumpentur, per hoc quod aliae generantur, quia | semper salvatur species universi. Aristoteles enim seu Philosophus credit istas propositiones esse necessarias ‘homo est risibilis’, ‘asinus est rudibilis’ et credit istas esse scibiles. 81vb K

Adhuc ultimo, si concedatur suppositio naturalis secundum quam hoc verbum ‘est’ acciperetur indifferenter pro omni tempore praesenti, praeterito vel futuro, tunc remaneret veritas categoricae affirmativae de inesse, licet nulla res esset praesens pro qua termini supponunt in conclusione, ita quod licet modo nullum sit tonitruum, tamen haec esset vera ‘omne tonitruum est sonus factus in nubibus’. Et videtur quod Aristoteles utatur ista suppositione primo *Posteriorum* dicens | quod de omni dico quod non est in aliquo sic et in aliquo non, aut aliquando sic, aliquando non, sic quod illa est de omni ‘omnis homo est animal’, quia dicit ‘ipse, si homo est, animal est’ et ‘quandocumque est homo, est animal’. Ita igitur haec est de omni prout spectat ad demonstrationem ‘omne tonitruum est sonus in nubibus’, quia si est tonitruum, est sonus factus in nubibus, et quandocumque est tonitruum, est sonus in nubibus. Et vos videtis quod ista suppositio aequivalet condicionali et temporali, de quibus prius dicebatur quod non auferatur earum veritas propter rerum corruptionem. 121va B

1 quarto maneret etiam] quarto dico quod etiam remaneret K 2 modo] om. B 2-3 scimus...possibilia] tonitrua non scimus esse impossibilia K 4 maneret] dico quod manet K | scitae] add. successive BK 5 corrumpentur per] corrumpuntur propter K | hoc] add. tamen B | aliae] alia BK | quia] om. BK 5-6 semper...universi] semper salvatur species B : om. K 6 aristoteles...creditit] ita aristoteles et alii philosophi crediderunt B : et ergo scimus K 7-8 est...rudibilis] non est asinus homo est asinus est M : est albus homo est risibilis asinus est rudibilis B 8 et creditit] sed crediderunt B : et credimus K 9 ultimo] add. dico K | concedatur] consideretur M : conceditur B 10 indifferenter] om. M 11-12 remaneret...nulla] om. B 11 veritas categoricae] categorica veritas M 12 termini supponunt] supponit terminus ille B 13 ita quod] itaque K 14 est sonus factus] est sonus B : esset K 15 omni dico] omni dicto K : homine dicto M 16 quod] om. B | non¹] om. KM | aut] sic nec B : nec K | sic²] add. et B 17 non] add. sic BK | ipse] om. B 18 homo...est²] hoc est homo hoc est animal B : hoc est est animal K | quandocumque] add. hoc BK | homo²] add. hoc B : hoc K 19 prout] quousque B | omne] unde KM 20-21 quia...nubibus] om. (hom.) B 20 factus] om. K 20-21 et...nubibus] om. (hom.) K 22 et] om. B 23 auferatur] aufertur B

15 Aristoteles, *Analytica posteriora*, I, 4, 73a28-32

Istis visis respondetur faciliter ad rationes.

(1) Ad primam concedo quod sublato scibili simul aufertur scientia capiendi 'scibile' pro conclusione demonstrata vel demonstrabili mentali.

(2) Ad secundam, quando dicitur 'quod non est, non contingit sciri',⁵ haec auctoritas exposita fuit in alia quaestione. Et quando dicitur quod de subiecto praesupponitur quia est, dico quod verum est vel saltem quia potest esse. Supponitur igitur quia vel est in actu vel in potentia, hoc est dictu quod terminus qui ponitur primo subiectum in scientia supponit et praecognoscitur supponere pro aliquo ente in actu vel in potentia.¹⁰

126ra M (3) Ad tertiam concedo | quod omnem scitam conclusionem oportet esse veram. Et quando dicitur 'veritas est adaequatio intellectus ad rem intellectam', dico quod hoc debet exponi sic quod ad veritatem apud intellectum exigitur quod ita sit in re sicut intelligitur esse, si propositio scitur affirmative; et hoc si propositio sit affirmativa categorica vel de
15
possibili. Etiam quod qualitercumque intelligitur non esse in re, ita non sit in re, si propositio sit negativa et de inesse. Et similiter suo modo dicendum esset de aliis propositionibus. Et non oportet quod sit aliqua alia adaequatio. Unde vos iuniores debetis scire quod ista regula non est universaliter vera quod omnis propositio vera ex eo sit vera quia
20
qualitercumque per eam significatur, ita est in re, quoniam est vera 'chimaera non est chimaera', et tamen ita non est in re sicut per illam significatur, quia chimaera nihil est; igitur nullo modo est; et si nullo modo est, sequitur quod nec ita nec aliter sit. Similiter haec est vera 'equus
25
Henrici fuit bonus'; et tamen non est ita in re significata, scilicet in equo Henrici, quia cum ille nihil sit, nullo modo est in eo, et per consequens nec ita nec aliter, licet talis propositio sit vera, quia ita fuit in re sicut significatur et sicut intelligitur fuisse.

1 respondetur] respondendum est K | rationes] *add.* principales K 2 sublato] ablato K | simul] *om.* B 5 quando dicitur] *om.* K | non contingit sciri] non contingit fieri B : etc. dico quod K 7 est¹] *add.* etc. K | quia²] *om.* K 8 supponitur] supposita K | vel¹] *om.* BK | in²] *om.* K 8-10 hoc...potentia] *om.* (*hom.*) K 9 dictu] dictum BK | ponitur] *om.* M | subiectum] subiecto M | supponit] supponitur B 10 praecognoscitur] potest M | in¹] *om.* B | in²] *om.* B 11 scitam] unam B 12 et] *om.* K 12-13 intellectus...intellectam] etc. K 13 sic] *om.* BK 14 exigitur] exciditur B 15 vel] *om.* B 16 quod qualitercumque] quod qualiter B : qualiter K 17 et²] *om.* B 19 vos iuniores] propter iuniores B : propter minores K 20 vera²] *om.* K | quia] quod B 21 quoniam] *add.* illa BK 22 ita] *om.* B | illam] eam K 23 igitur...est] *om.* (*hom.*) BK 24 ita...sit] ita est nec aliter B : ista est ita nec aliter K 25 henrici] nycolai B | est] *om.* M 26 henrici] nycolai B | est] *add.* ita B | eo] equo B 26-27 et...ita¹] *om.* B : et nec ita K

6 Cf. I, q. 1, 40²¹⁻²⁶

Ad confirmationem, quando dicitur quod re corrupta terminus non amplius supponit pro aliquo, dico immo, non tamen pro aliquo praesenti, sed pro praeterito vel pro futuro. Sicut si dico 'Aristoteles fuit homo', haec est vera, quia ambo termini supponunt pro eodem, non tamen pro eodem
5 praesenti, sed pro praeterito.

(4) Ad aliam, quando dicitur quod scibile et scientia sunt ad aliquid sive sunt relativa, potest dici quod isti termini 'scibile' et 'scientia' sunt relativi, sed non oportet quod res extra sint relativae. Et cum hoc, licet large accipiendo 'relativum' iste terminus 'scientia' sit relativus, tamen
10 proprie loquendo non est relativus, immo est de praedicamento qualitatis; et de hoc esset videndum in *Praedicamentis*.

Et sic patet quaestio.

Sequitur quaestio tertia.

2 immo] *add.* bene BK | aliquo²] *om.* B 3 pro¹...futuro] futuro vel preterito B : preterito vel futuro K | sicut] *add.* sunt B | homo] hoc K 4 ambo] *om.* K | pro¹] *add.* aliquo scilicet pro K | eodem²] *add.* in K 5 pro] *om.* B : in K 6 quod] *om.* K 7 sive sunt relativa] sive relativa B : *om.* K 7-8 sunt²...sint] non sunt relativi termini sed res extra et ergo non oportet quod sunt K 8 relativae] *add.* seu relativa M | licet] *om.* B 9 accipiendo] capiendo B | relativum] relativa B | sit] est B 10 est²] *om.* BK 11 esset] est B 12 quaestio] *om.* B : illa questio etc. K 13 sequitur quaestio tertia] *om.* BK

11 Cf. Iohannem Buridanum, *Quaestiones in Praedicamenta*, q. 14, ed. Schneider, 100-106

⟨I. 3⟩

82ra K Quaeritur tertio utrum vox significet idem re existente et corrupta. | Et
ponamus exemplum quod heri fuerunt multae rosae et hodie nulla sit
121vb B rosa vel quod heri erant | tonitrua et quod modo non sint. Tunc esset
quaestio utrum illa nomina ‘rosa’ et ‘tonitruum’ significant idem hodie
quod significabant heri. 5

Et arguitur quod non quia:

⟨1⟩ Hoc nomen ‘rosa’ non significat modo nisi rosam vel rosas; et
tamen rosa nihil est per casum positum; igitur nihil est quod hoc nomen
‘rosa’ significat; sed quod nihil est, nulli est idem; igitur non est idem
quod ‘rosa’ nunc significat et quod heri significabat. 10

⟨2⟩ Secundo. Rosa existente hoc nomen ‘rosa’ significat aliquid et nulla
rosa existente hoc nomen ‘rosa’ nihil significat, quia non significat nisi
rosas, quae nihil modo sunt; aliquid et nihil non sunt idem; igitur vox
non significat idem re existente et ipsa non existente.

Oppositum arguitur quia: 15

⟨1⟩ Si hoc nomen ‘tonitruum’ non significaret idem tonitruo existente
et tonitruo non existente, sequeretur quod esset aequivoca locutio de
tonitruis, quando tonitrua essent vel quando non essent, et sic periret
scientia libri *Meteororum* per fallaciam aequivocationis statim, quando
cessarent tonitrua; quod est inconueniens dicere. 20

⟨2⟩ Secundo. De illo eodem ego loquor, si dico nunc ‘Aristoteles fuit’,
de quo loquebatur ille qui Aristotele existente dixit ‘Aristoteles est’; igitur
haec vox ‘Aristoteles’ nunc significat illud idem quod tunc significabat,
scilicet quando Aristoteles fuit.

1 quaeritur tertio] *om.* BK | et¹] *add.* re K 2 fuerunt] erant BK | et] *om.* B 3
erant] fuerant B : fuerunt K | quod²] *om.* BK | esset] erit B 4 et] *om.* K | toni-
truum...hodie] tonitrua significant idem hodie B : tonitrua hodie significant K 6 et]
om. K 7 modo] *om.* BK | vel rosas] vel esse rosas M : *om.* B 9 rosa] *add.* nomen
M 11 et nulla] sed non B 13 quae] non M | nihil¹] idem K | modo sunt] *inv.* BK
15 oppositum] *add.* breviter K 16 significaret] significet K 17 sequeretur] sequi-
tur BK 20 tonitrua] *om.* B | dicere] *om.* K 21 secundo] item BK | illo] *om.* K |
eodem] *add.* modo B | loquor] *om.* B 22 qui] quia B | dixit] dicebat BK 23 nunc]
non M | illud] *om.* K | idem] *om.* B 24 fuit] erat BK

Aliqui expositores nituntur solvere istam quaestionem distinguendo de significato vocis, quoniam res extra, ut dicunt, significatur per vocem mediante conceptu; et sic per vocem significatur quodam modo ille conceptus et quodam modo res concepta, ut rosa vel tonitruum. Et isti
 5 dicunt quod conceptus est tamquam significatum formale et res concepta sicut significatum materiale.

Etiam dicunt ipsi quod ad esse alicuius duo concurrunt: unum sicut formale, aliud sicut materiale. Illud dicitur manere idem, si formale maneat idem, quamvis materiale mutetur. Et ponunt exemplum quia:
 10 animal quod nutritur dicitur continue manere idem animal, quia partes formales manent, licet partes materiales fluant et refluant, ut patet primo *huius*. | Ponunt etiam exemplum de loco quia: dicunt quod ad locum
 concurrunt duo: unum est superficies corporis continentis, quae est sicut materiale; aliud est tanta distantia ad orbem vel ad res quiescentes, quae
 15 est sicut formale. Modo locus dicitur manere idem, si maneat tanta distantia, quamvis superficies continue mutetur. Verbi gratia, arbor est in campo et ventus flat et per ventum aer continens arborem continue mutatur et fit alius et alius, et tamen dicimus arborem continue manere in eodem loco, quia manet in eadem distantia ad orbem.

126th M

Tunc ipsi dicunt quod vox, puta hoc nomen ‘rosa’, quantum | ad signi-
 ficatum formale, scilicet quantum ad conceptum, significat idem rosis
 20 existentibus et non existentibus, quia potest manere idem conceptus. Sed tamen quantum ad significatum materiale non significat idem. Et sequitur ex dictis quod simpliciter et absoluto sermone habemus concedere
 25 quod vox significat idem.

122ra B

1 expositores] exponentes B 2 quoniam] quomodo K | significatur] significantur B |
 vocem] voces B 3 significatur] significantur B | quodam modo] *om.* K | ille] *om.* B
 4 et¹] *om.* K | modo] *add.* illa K | concepta] concepte B | tonitruum] *add.* significatur
 K | isti] iam B 5 conceptus] intellectus B | tamquam] *om.* BK 6 sicut] *om.* B
 7 etiam] et postea BK | quod] *add.* quodcumque B : *add.* quando K 11 licet]
 sed K | patet] apparet in B : *add.* in K 12 ponunt etiam] et ponunt B | quia] *om.*
 BK 13 superficies] superfluitates K 14 ad²] a K 15 tanta] tota B : *om.*
 K 16 superficies] superfluitates K | mutetur] commutetur B : mutantur K | verbi
 gratia] una B 17 et²] *add.* sic BK 18 et¹] *add.* quod B | tamen] *add.* nos B
 20 tunc] hoc notato BK 21 formale] materiale M | scilicet] vel B | significat idem]
 aliquid significat K | rosis] rebus B : istis rebus K 22 potest] posset B | sed] *om.*
 BK 23 quantum] *rep.* B 24 quod simpliciter] *om.* B | habemus concedere] debemus
 concedere B : patet K

1 Cf. Aegidium Romanum, *Commentaria in libros De generatione et corruptione*, I, Venetiis 1505, 3^{rb-va} 11–12 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 5, 321b25–27

Sed ego credo quod ista dicta non bene solvunt quaestionem, quia quod quaerebatur de voce, nunc potest quaeri de conceptu, utrum videlicet per hoc nomen 'rosa' potest concipi idem rosa existente et non existente.

Et arguitur primo quod non, sicut prius quia: illo conceptu non concipiuntur nisi rosae, quae non sunt eadem quando sunt et quando non sunt, quia quod nihil est, nulli est idem.

82rb K Oppositum arguitur, sicut prius | quia: de eadem re, non quantum ad conceptum, sed ad extra, ego loquor dicendo 'Aristoteles fuit' de qua loquebatur dicens 'Aristoteles est', quando Aristoteles erat; et non loquor 10 de eadem re nisi quia eandem concipio.

Item. Veniendo ad vocem et capiendo eam secundum suppositionem naturalem haec est vera 'Aristoteles fuit ille idem de quo Plato dixit "Aristoteles est scolaris meus"'. Igitur apparet quod 'Aristoteles' pro eadem re supponat nunc pro qua supponebat tunc; quod non esset verum, nisi 15 significaret idem nunc quod significabat tunc.

Unde intendo hic loqui solum de significato ultimato, scilicet pro quo terminus supponit, quando supponit personaliter. Et pono casum, sicut prius, quod heri erant rosae et modo nulla est.

Tunc sit prima conclusio quod nihil est quod hoc nomen 'rosa' significat. Probatur quia: hoc nomen 'rosa' nihil significat modo praedicto nisi rosam vel rosas; et modo nihil est rosa per casum; igitur nihil est quod hoc nomen 'rosa' significat. Et eodem modo dico quod nihil est quod per hoc nomen 'rosa' intelligitur, quia nihil intelligitur per hoc nomen 'rosa' nisi quod per hoc nomen 'rosa' significatur. Suppono quod ita sit, et 25

1 quia] sed B 2 quaerebatur] querebamus BK | potest quaeri] querant B : queram K 2-3 videlicet] om. BK 3 potest concipi] ego concipio BK 5 arguitur...non¹] arguam B : arguam quod non K 5-6 concipiuntur nisi rosae] concipio nisi rosas BK 6 non¹] om. B | eadem] eadem K 7 quia] et B 8 oppositum arguitur] sed (add. ego K) probo oppositum BK 10 loquebatur] add. aliquis K 13 naturalem] materialem B | dixit] dicebat BK 14 scolaris] discipulus B | meus] movens K | apparet] patet K | quod] add. hec vox BK 15 supponat] supponit BK 17 unde] et ideo faciliter pono aliquas conclusiones et B : ideo pono faciliter alias conclusiones et K | hic loqui] loqui B : om. K | scilicet] om. B 18 quando supponit] om. BK 19 prius] add. ponebatur B : add. ponebatur scilicet K | erant rosae] erat rosa B | et] add. quod K | est] sit B : sit rosa K 20 sit] est B : erit K 22 rosam] rosa est M | modo] tamen BK 23-24 quod per] inv. K 24 nihil] non K 25 hoc nomen rosa] ipsum B | suppono] supponitur ergo B

secundum quod ita est sequitur quod non est idem illud quod hoc nomen 'rosa' significat cum eo quod heri significabat, quia quod nihil est, nulli est idem.

Secunda conclusio est quod hoc nomen 'rosa' significat aliquid et
 5 aliquid etiam significat hoc nomen 'rosa'. Probatur quia: hoc nomen
 'rosa' pro aliquo supponit; et tamen pro illo non supponeret, nisi illud
 significaret. Et hoc in proposito probo, scilicet quod pro aliquo supponat.
 Verum enim est dicere 'rosa fuit flos', et tamen talis propositio affirmativa
 non esset vera, nisi termini pro aliquo supponerent (unde haec est falsa
 10 'chimaera fuit chimaera' vel etiam 'chimaera est chimaera', propter hoc
 quod termini pro nullo supponunt). Secundo. Sicut prius arguebatur,
 si illa vox 'Aristoteles' nihil significaret et pro nullo supponeret, ista
 propositio | non esset pro nunc vera 'Aristoteles fuit' vel non esset plus
 122th B
 vera quam illa 'chimaera fuit'. Item. Cum dico 'rosas vidi heri', per hoc
 15 nomen 'rosa' formatur mihi conceptus rerum quas vidi heri. Igitur illas
 res significat mihi hoc nomen 'rosa', quia significare nihil aliud est quam
 intellectum | rei constituere. 126va M

Et illae duae conclusiones sunt in virtute similes istis duabus. Quarum
 prima talis est: nihil est quod de novo potest fieri, quia quidquid modo
 20 est, ipsum non potest amplius fieri; igitur nihil est quod potest fieri.
 Secunda: aliquid potest de novo fieri, immo fient multa de facto. Igitur
 haec est vera 'aliquid fiet'; et tamen haec est falsa 'aliquid est quod
 fiet', quia cum dico 'aliquid est quod fiet', illud verbum 'fiet' non potest
 ampliare hoc nomen 'aliquid' ad futura, quia per hoc verbum 'est' sibi
 25 adiunctum est restrictum ad praesentia. Sed quando ego dico 'aliquid
 fiet', hoc verbum 'fiet' futuri temporis ampliat hoc nomen 'aliquid' ad
 supponendum pro futuris. Igitur haec est vera 'aliquid fiet' et hoc nomen
 'aliquid' supponit ibi pro veris rebus, non quae sunt, sed quae erunt.

1 secundum] *add.* hoc B | est¹] sit K 2 eo] illo B 4 est] *om.* BK | aliquid] *om.*
 B 7 hoc] *om.* K | probo] probat B | scilicet] igitur M : *om.* K 7-8 supponat
 verum enim] supponit quia verum BK 9 supponeret] supponant B 10 etiam] *om.*
 BK 11 secundo] item BK | arguebatur] arguebam BK 12 significaret] significat K |
 ista] igitur K 13 pro nunc] nunc B 13-14 aristoteles...vera] plus B : aristoteles
 fuit plus K 15 rosa] rosas B | rerum] triplex M 15-16 illas res significat] ille res
 significant K 18 et] item debetis scire quod B : *add.* debetis scire quod K | duae]
om. BK | conclusiones] *add.* iam posite B 19 talis] *om.* BK 20 ipsum] *om.* B
 21 secunda] *add.* conclusio de istis duabus quod BK | fient multa] fiet BK | facto] *add.*
 hoc est K 24-25 per...praesentia] hoc verbum est sibi adiunctum restringit ipsum ad
 presens K 24 est] quod erat M 25 est] erat B | ego] *om.* BK 26 hoc verbum]
 li B 26-27 fiet²...nomen] *om.* B 26 fiet²] *add.* quia est K 28 ibi] *om.* B |
 veris] *om.* BK | non...erunt] que erunt et non que sunt B

Nota quod nomina significant sine tempore et conceptus etiam naturalis est sine tempore, ita quod in conceptu naturali nulla differentia temporis concipitur. Et ideo nomen non solum significat praesentia, immo indifferenter praesentia, praeterita et futura. Aliter non esset verum quod a mille | annis homines erant et equi et quod ad mille annos postea erunt homines et equi. 5

Nota quod illa verba ‘intelligere’, ‘apprehendere’, ‘significare’ et huiusmodi non determinant sibi tempus circa rem apprehensam, quia possum intelligere rem non solum praesentem, sed praeteritam et futuram. Et propter hoc praedicta verba habent naturam ampliandi terminos quos regunt ad supponendum indifferenter pro praesentibus, praeteritis et futuris. Et ideo hoc nomen ‘rosa’ easdem res significat nunc quas significavit a mille annis, sive sint modo rosae sive non, quia nunc et tunc hoc nomen ‘rosa’ significavit indifferenter omnes rosas praesentes, praeteritas et futuras. Immo, quod plus est, ego credo quod omne nomen significat aliquas res, scilicet aut praesentes, praeteritas aut futuras, quia si nihil significaret, non esset vox significativa ad placitum plus quam ‘bu’ vel ‘ba.’ 10 15

Diceris: quid significat hoc nomen ‘vacuum’ vel hoc nomen ‘chimaera’, cum nihil sit vacuum nec chimaera? Dico quod videbis quas res significant, si explicaveris definitiones illorum nominum dicentes quid nominis. Haec enim nomina illud idem significant quod illae definitiones. Modo definitio vacui est quod vacuum est locus non repletus corpore. Et haec definitio significat omnia loca mundi indifferenter propter hoc nomen ‘locus’ quod ponitur in ea, et significat omnia corpora mundi propter hoc nomen ‘corpus’. | Igitur plurimas veras res significat hoc nomen ‘vacuum’. Sed chimaera describitur sic: chimaera est animal com- 20 25

1 nota] deinde ad propositum revertendo debetis scire B : deinde revertendo ad propositum est sciendum K | significant] sunt significancia BK | tempore] temporis B 3 concipitur] continetur B | praesentia] presens K 4 aliter] *add.* enim BK 4–5 a mille annis] ante mille annos BK 5 homines erant] fuerunt homines B | ad...erunt] ante mille annos erant prius K | postea] post B 6 et] quam K 7 nota] item debetis scire B : item sciendum K | apprehendere] *om.* B 8 non] *om.* K | sibi] *add.* presens B 9 praeteritam] *add.* etiam B 10 naturam] virtutem B 11 et] vel K 12 nunc] *om.* K 13 a mille annis] ante mille annos BK | non] *add.* et M | nunc] *om.* K 16 praesentes] *add.* aut BK 17 significaret] significat B | esset] est BK | vel] *om.* K 18 diceris] sed tu quereris B : sed tamen quereris K 19 dico] respondetur BK | videbis] *praem.* tu B : bene videtur K 20 explicaveris] applicaveris K | dicentes] dicens B 21 illud] *om.* BK | illae] *om.* K 22–23 vacui...definitio] *om.* (hom.) K 22 quod vacuum est] *om.* B 24 et] etiam K 25 corpus] *add.* vel corpore in ea positum B : corpore K | plurimas veras] plures BK 26 sed...sic] ita etiam si describeretur chymera B : ita describere oportet chymeram quod K

positum ex partibus impossibilibus ad invicem componi, ut animal compositum ex capite equi et corpore hominis. Modo illa definitio significat omnia animalia propter hoc nomen ‘animal’ et omnia composita propter hoc nomen ‘compositum’.

- 5 Et sic rationes procedunt viis suis, quaedam pro una conclusione, aliae pro alia conclusione.

1 ex] est M | impossibilibus] impossibilibus B | componi] *om.* B | ut] vel K 1–2 animal compositum] *om.* B 2 hominis] *add.* et cauda leonina B 5–6 et...conclusionem] istis visis apparet quomodo rationes que fiebant in principio questionis procedunt viis suis B : istis visis oportet quod rationes que fiebant procedant viis suis quia prime procedunt pro alia conclusione et alie pro alia et sic patet K

⟨I. 4⟩

Quaeritur quarto utrum, si impossibile est elementa generari, impossibile est ea alterari.

⟨1⟩ Et arguitur primo quod non sequitur quia: oporteret assignare unde locus; et non apparet quis locus posset assignari, videlicet dicendo ‘elementa non sunt generabilia, igitur non sunt alterabilia.’ 5

126vb M ⟨2⟩ Secundo. Quando aliqua duo sic se habent quod unum possit esse sine altero, non sequitur, si illud alterum est impossibile, quod propter hoc primum sit impossibile; modo | alteratio potest esse sine generatione substantiali, quia saepe aer vel aqua calefiunt vel frige fiunt absque hoc quod generantur vel corrumpuntur; igitur licet generatio esset impossibilis, non tamen propter hoc sequitur quod alteratio esset impossibilis. 10

⟨3⟩ Tertio. Aliqua sunt alterabilia quae non possunt generari. Verbi gratia, luna est alterabilis, quia potest mutari secundum qualitatem, scilicet de lumine in tenebras vel e converso, et tamen ipsa non est generabilis. Similiter: ille homo est alterabilis, quia statim posset calefieri, et tamen ipse non est generabilis; quod enim iam genitum est, amplius non possit generari. Sic igitur patet quod aliqua sunt impossibilia generari, quae tamen non sunt impossibilia alterari. Igitur non sequebatur ‘si haec sunt impossibilia generari, ipsa sunt impossibilia alterari?’ 15 20

1 quaeritur quarto] sequitur alia questio in ordine B : om. K | est] om. M | generari] add. substantialiter BK 2 alterari] add. id est (id est] idem B) utrum sequitur si impossibile est elementa generari ergo impossibile est ea alterari BK 3 primo] om. K | sequitur... assignare] sequitur quod oportet assignare B : quia si sic sequitur quod oportet signare K 4 posset] possit B | assignari] assignare M | dicendo] add. vel arguendo BK 5 generabilia] generata M | sunt²] om. K | alterabilia] alterata M 6 secundo] item BK | possit] potest BK 7 sequitur] add. quod B | est] sit BK 9 generatione] genere B | vel frige fiunt] om. BK 10 vel corrumpuntur] et corrumpantur B | igitur] unde B 11 esset¹] sit K | esset²] sit K 14 mutari] alterari K | qualitatem] qualitates K 15 vel] et B 16 similiter] sic B | statim posset calefieri] statim potest calefieri B : potest statim calefigi (sic) K 17–18 quod... generari¹] quia quod semel est generatum amplius generari non potest B : nam quod iam genitum est non potest amplius generari K 18 sic] praem. et B 18–19 aliqua... igitur] om. K 19 non sunt impossibilia] sunt possibilia B | sequebatur] sequatur K | haec] elementa B : talia K 20 generari] add. igitur K | ipsa sunt impossibilia] impossibilia sint B

Oppositum arguitur contra Empedoclem per Aristotelem in primo *huius*. Dicit enim Aristoteles quod Empedocles non potuit salvare alterationem elementorum, quia posuit esse ea ad invicem non generabilia, quasi sequeretur ‘si elementa non sunt generabilia, ipsa non sunt alterabilia.’ | 82vb K

5 Nota quod idem significant ‘esse generabile’ et ‘posse generari’. Similiter idem significant ‘esse ingenerabile’ et ‘impossibile generari’.

Nota | quod possibilitas et impossibilitas aut necessitas solent capi 122vb B dupliciter. Uno modo prout respiciunt indifferenter omne tempus praesens, praeteritum et futurum. Et illo modo illud solum dicitur necessarium quod semper fuit, est et erit et numquam potuit vel poterit non esse. Et tunc dicitur illud impossibile quod numquam fuit, est vel erit nec umquam potuit aut poterit esse. Et illud dicitur possibile quod aliquando est, fuit vel erit. Et ita diceremus Aristotelem esse possibilem et non impossibilem, ita quod illo modo concederetur quod haec est possible 15 ‘Aristoteles est’ et non impossibile. Alio modo possibilitas, impossibilitas et necessitas accipiuntur prout determinate respiciunt praesens aut futurum, ita quod non praeteritum. Unde illo modo dicit Aristoteles primo *Caeli* quod potentia non est ad praeteritum. Illo modo etiam dicitur quod omne illud quod fuit, impossibile est non fuisse. Et sic diceretur 20 quod illa est impossibilis naturaliter ‘Aristoteles est’.

Nota quod quantum ad secundum modum possibilitatis aut impossibilitatis, propositio quae de facto est vera et per consequens possibilis, potest fieri impossibilis; et propositio etiam falsa potest fieri necessaria.

1 contra...huius] per hoc quod empedocles in primo huius dicit et etiam per aristotelem K 2 potuit] poterat BK 3 posuit esse] ponebat B | non] *om.* M 3-4 quasi sequeretur] quare sequitur B : quia sequitur K 4 ipsa] igitur K 5 nota] primo videndum est utrum elementa sint (sint] sunt K) generabilia vel (*add.* utrum K) sint ingenerabilia deinde (deinde] et inde K) videbitur directe de quesito quantum ad primum sciendum (*add.* est K) BK | significant] *add.* scilicet K : significat posse M | esse generabile] generari B | similiter] *praem.* et K 6 significant] significat M | et] *add.* esse K 7 nota] et ideo dicendum (dicendum] distinguendum K) est de possibili et impossibili et pari ratione de necessario dico igitur BK | aut] et B | solent] solet BK 9 illud solum] *om.* K 10 semper] *om.* B | et¹] *om.* B 11 tunc] per oppositum BK | fuit...erit] est vel erit M : est vel erit vel fuit K 12 nec umquam] et numquam BK 13 ita] illo modo K 14 concederetur] concedimus B | quod²] *om.* K 15 et non impossibilis] *om.* B | alio] *praem.* sed BK | possibilitas] *add.* et B 16 et] *om.* K | respiciunt] tempus B 18 illo] *praem.* et B | etiam] *om.* BK 19 diceretur] dicitur B 20 est¹] esset K 21 nota quod] unde debetis scire B : unde sciendum K | secundum] primum BM 22 et...possibilis] est possibilis et per consequens possibilis B : est possibilis et illa K 23 etiam] *om.* BK | fieri²] *add.* vera et B

1 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 1, 314b17–26 18 Aristoteles, *De caelo*, I, 12, 283b12

Verbi gratia, aliquando illa erat vera ‘Aristoteles loquitur’, et tamen nunc est impossibilis (dico naturaliter), quia impossibile est Aristotelem loqui. Illa etiam aliquando fuit falsa ‘Aristoteles non loquitur’, et tamen modo est necessaria. Sed quantum ad primum modum possibilitatis vel impos-

5
 Nota. Si loquimur de possibilitate primo modo, dico quod quattuor elementa, etiam quae modo sunt de facto, sunt generabilia et corruptibilia, ita quod sunt possibilia generari et corrumpi, quia illo modo primo dicitur aliquid possibile quod aliquando fuit, est vel erit; modo aliquando haec elementa generabantur; igitur possibilis est eorum generatio, et sic 10
 vocantur generabilia. Sed si capitur ‘possibile’ secundo modo, dico quod illa elementa quae nunc sunt, non sunt generabilia, immo impossibilia 123ra B generari, quia quod iam complete genitum est, non potest in futurum | amplius generari; ideo tale dicitur impossibile generari prout possibilitas respicit determinate futurum tempus. 15

Ad quaesitum dico quod si capitur possibilitas secundo modo, non est bona consequentia ‘haec elementa non possunt generari, igitur haec elementa non possunt alterari’, quia antecedens est verum, sicut dictum est, et tamen consequens est falsum; igitur consequentia non valet. Et ideo videtur quod Aristoteles in hoc loco supponit possibilitatem primo 20
 127ra M modo, prout est verum quod illa quae | sunt genita possunt vocari generabilia.

Unde capiendo possibilitatem primo modo pono duas conclusiones.

Quarum prima sit haec quod secundum positionem Empedoclis sequebatur manifeste, si elementa non sunt generabilia substantialiter, 25

1 tamen] *om.* K 2 dico naturaliter] naturaliter B : *om.* K 3 etiam] autem K | modo] iam B 4 primum] secundum BM 6 nota si loquimur] deinde descendo ad propositum si nos loquimur B : deinde descendendo ad propositum nisi nos loquamur K | modo] *add.* dicta BK | dico] conceditur B | quattuor] *om.* K 7 elementa] *add.* sunt generabilia et K | etiam] *om.* B 8 sunt possibilia] possunt K | quia illo] et B | primo] *add.* modo K 9 aliquid] *om.* K 10 haec] *om.* BK 11 vocantur] vocentur B | sed si] si fieri M | capitur] capiamus B : capimus K | secundo modo dico] dicitur B 12 illa] *om.* K 13 complete] completum M | futurum] futuro K 14 ideo...generari] *om.* (*hom.*) BK 16 ad quaesitum] deinde hoc viso venio directe ad quesitum et B : deinde quod ideo directe ad quesitum vadam K | dico] *add.* primo BK | capitur possibilitas] capiamus possibilitatem BK 18 sicut dictum] secundum quod predictum BK 19 non valet et] nulla B 20 supponit] accipiebat BK 21 prout] *add.* etiam K | genita] generata K 23 unde...pono] et ideo nunc respondeo ad quesitum capiendo possibilitatem isto primo modo et pono BK 24 quarum] *om.* K | sit haec] est ista BK

quod ipsa non sunt alterabilia. Et causa est quia Empedocles posuit unamquamque qualitatem sibi determinare certum elementum et unumquodque elementum sibi determinare aliquam qualitatem. Unde ipse dixit | ignem sic esse calidum et levem et album quod hae qualitates ab eo 83ra K
 5 separari non poterant; et sic de contrariis qualitatibus respectu aquae. Et ex hoc patet quod impossibile erat fieri de calido frigidum, si non fiat de igne aqua; ideo non potuit esse alteratio, si non esset substantialis generatio.

Secunda conclusio quod, quantum ad alterationem quae necessario
 10 fit cum abiectioe contrarii, haec est bona consequentia 'hoc non potest generari, hoc non potest corrumpi, igitur hoc non potest alterari'. Pro cuius evidentia nota quod aliquae sunt alterationes quae non fiunt necessario cum abiectioe contrarii, sicut illuminatio aeris aut lunae, cum lumen non habeat contrarium; sicut etiam immutatio intellectus ab
 15 obiecto. Et tales alterationes non vocantur corruptivae, sed solum perfectivae, quia non disponunt ad corruptionem sui subiecti. Sed aliae sunt alterationes quae necessario fiunt cum abiectioe contrarii, sicut calefactio, frigeffectio, humectatio aut desiccatio; et illae alterationes disponunt naturaliter ad generationem vel corruptionem substantialem. Verbi gratia, si aqua calefiat, et natura nihil facit frustra, cum illa caliditas non sit
 20 conveniens naturae aquae, oportet quod disponat materiam ad generationem | alterius cui ipsa caliditas sit conveniens; aliter caliditas fieret frustra in aqua, quia nulli esset proficua. Et sic manifestum est quod tales alterationes ordinantur finaliter ad generationem substantialem vel 123rb B

1 et causa est] probatur BK | posuit] ponebat BK 2 unamquamque...et] *om.* K | determinare] determinant M 3 aliquam] certam BK 3-4 unde ipse dixit] verbi gratia dicebat BK 4 et levem] leve B : levem K | quod] et M | hae] etiam B : etiam ille K 5 poterant] potuerunt B : possunt nec poterint K | et²] *om.* K 6 quod] *add.* si K | erat] *add.* fieri generationem elementorum etiam impossibilis fuit alteracio eorum quod patet quia impossibile est K 6-7 si...igne] et deinde B : si non fiat deinde M 7 potuit] poterat BK | esset] fuisset K 10 abiectioe] obiectione B 11 hoc non potest¹] vel B : et K | hoc²] *om.* K 11-12 pro...nota] ad cuius evidenciam debetis scire BK 12 alterationes] generaciones K 12-13 non fiunt necessario] necessario non fiunt B 13 abiectioe] obiectione B | illuminatio aeris aut] in illuminatione aeris aut luminis generacione vel illuminatione K | lunae] lumine M : luminis B 14 immutatio] in mutacione K 17 abiectioe contrarii] obiectione contrarii B : obiectione econtrarii K 17-18 calefactio] *add.* aut B 18 humectatio aut desiccatio] *om.* BK 19 vel] *add.* ad K 20 si] cum K 20-21 non sit conveniens] sit contraria K 21 naturae] *add.* ipsius B 22 alterius] alicuius BK | ipsa] illa K | aliter] *add.* enim B | caliditas²] calefactio K 24-60.1 vel...sustantialem] *om.* (*hom.*) B

1 Cf. Aristotelem, *De generatione et corruptione*, I, 1, 314b18-22

ad corruptionem substantialem. Et ex hoc statim patet conclusio, quia in natura, si ordinatum ad finem est possibile, finis est possibilis, et si finis est possibilis, etiam ordinatum ad finem est possibile; sed alteratio ordinatur ad generationem tamquam ad finem; igitur si alteratio est possibilis, generatio est possibilis et e converso, et si haec est impossibilis, illa 5 erit impossibilis et e converso.

⟨1⟩ Ad primam rationem, quando quaerebatur unde locus, respondetur quod si procedatur de generatione ad alterationem, locus est a causa finali ad effectum suum, ut dicendo ‘impossibile est elementa generari, igitur impossibile est ea alterari’. Et est maxima quod si finis non est possibilis, 10 ordinatum in finem non est possibile. Si e converso proceditur, erit locus ab effectu causae finalis ad suam causam finalem.

⟨2⟩ Ad secundam, quando dicitur ‘si unum potest esse sine altero, non oportet, si illud alterum est impossibile, quod primum sit impossibile’, ego dico quod hoc est verum, nisi illa habeant ad invicem naturalem 15 habitudinem. Sed si habeant habitudinem ad invicem, sicut finis et ordinatum in finem, dico quod si unum est impossibile, quod alterum est impossibile.

⟨3⟩ Ad tertiam dico quod luna est alterabilis et non generabilis, sed non alteratione quae fit cum abiectioe contrarii. Concedo etiam quod 20 haec aqua vel hic homo est alterabilis, et tamen non est possibilis generari capiendo possibilitatem secundo modo. Tamen dicitur generabilis vel possibilis generari de possibilitate primo modo accepta.

83rb K Et sic patet | haec.

1 hoc] *add.* satis K | conclusio quia] quod K 2 in...possibile] si natura ordinata ad finem est possibilis B 5 generatio est possibilis] finis est possibilis que est generatio K 7 ad primam rationem] et ex illis tu potes respondere (respondere] dicere K) ad rationes ad primam BK | quaerebatur] queritur K 8 si procedatur] si proceditur B : proceditur K 9 ut] verbi gratia BK 10 maxima quod] una maxima quia BK 11 si] *add.* autem BK 12 suam] *om.* BK 13 altero] *add.* dico quod M 13–14 non...impossibile²] etc. K 14 illud] *om.* B | est] sit B 15 ego] *om.* BK | hoc] *om.* K | naturalem] *om.* B 16 habeant] illa habeant naturalem K 17 quod¹] *om.* K | quod²] *om.* BK 19 dico] concedo BK | sed] et B 20 fit] est B | abiectioe] obiectione B 21 possibilis] possibile K 22–23 dicitur...possibilis] generabile dicatur vel possibile K 23 possibilitate...accepta] possibili primo modo accepto K 24 et...haec] *om.* B : et sic patet K

<I. 5>

Quinto quaeritur utrum corpus sit divisibile secundum quodlibet signum eius et secundum quemlibet punctum eius, non loquendo de punctis | terminantibus, sed de punctis continuantibus, quia nullus diceret 127th M quod linea esset divisibilis super extremum punctum eius.

5 Et arguitur primo quod | corpus non sit divisibile secundum quodlibet 123va B punctum eius continuativum. Et arguitur per rationem Democriti quia: idem significant 'divisibile' et 'posse dividi'; sed corpus non potest dividi secundum quodlibet signum eius; igitur etc. Minor probatur quia: possibili posito in esse nihil sequitur impossibile, ut habetur primo *Priorum*; 10 igitur si corpus posset dividi secundum quodlibet signum eius, posito quod esset divisum secundum quodlibet eius signum, nihil deberet sequi impossibile; et tamen sequeretur impossibile, quia hoc facto quaeritur quid remaneret, quia vel nihil resultaret ex illa divisione, vel remanerent puncta, scilicet nullam extensionem habentia, vel remanerent 15 magnitudines extensiones habentes. Si dicatur quod nihil remaneret, hoc est impossibile, quia tunc ex nihilo fuisset illud corpus compositum, ex quo finaliter in nihil divideretur. Si dicatur quod remanerent puncta, tunc magnitudo esset composita ex punctis; quod est contra Philosophum sexto *Physicorum*. Si dicatur quod remanerent magnitudines 20 adhuc extensionem habentes, tunc patet quod adhuc in eis essent signa super quae non est facta divisio; quod est contra positum. Ideo patet quod

1 quinto] sequitur B : om. K: rep. M. 2 quemlibet] quodlibet B 2-3 non...continuantibus] loquendo de punctis continuantibus B : loquendo de punctis terminantibus et non continuantibus K 5 et] om. BK | quodlibet] quemlibet K 6 punctum eius] eius signum vel punctum B | continuativum] continuatum K 7 significant] significat KM | divisibile] add. esse BK | non] om. BK 8 signum eius] sui signum B | minor probatur] probo minorem BK | quia] add. possibile M 9 in esse] om. B | nihil] nullum BK 10 posset] potest BK 11 nihil] nullum BK 12 sequeretur] sequitur BK | quia] quod B 13 quaeritur] querimus B : queremus K | nihil] add. remaneret vel BK | resultaret] add. aliquid B 14 scilicet] om. B 15 extensiones] extensionem K 15-16 remaneret] remaneat B : om. K 17 dicatur] dicitur K 18-19 contra philosophum] improbatum BK 19 remanerent] manerent B : add. manerent K 20 extensionem] extensiones B 21 est] esset BK

6 Cf. Aristotelem, *De generatione et corruptione*, I, 2, 316a15-34 9-10 Aristoteles, *Analytica priora*, I, 13, 32a19-20; cf. AA, 34: 12 19 Aristoteles, *Physica*, VI, 1, 231a24-25; cf. AA, 6: 166

ad illud positum sequitur impossibile. Igitur non est possibile quod corpus dividatur super quodlibet signum.

Oppositum arguitur quia: cum corpus sit homogeneous, non est ratio quare possit alicubi ipsius divisio magis esse quam alibi; igitur vel est divisibile secundum quodlibet signum sui vel secundum nullum; sed non 5 secundum nullum, quia apparet quod de facto dividitur; igitur secundum quodlibet signum sui est divisibile.

Nota. Non est cura ad praesens utrum in linea sint puncta indivisibilia aut quod nihil sit indivisibile in linea, quia si nihil est indivisibile in linea, sicut credo esse verum, ita quod puncta non sunt res indivisibiles, tunc 10 sensus quaestionis erit utrum corpus sit divisibile in omnes eius partes loquendo de divisione per | discontinuationem partis de parte per realem separationem. 123vb B

Nota quod difficultas illius quaestionis est principaliter ex logica, quia non est bene notum quomodo illud principium logicum debet intelligi, 15 scilicet ‘possibili posito in esse nihil sequitur impossibile’.

Et primo pono conclusiones quas communiter omnes concedunt et quae secundum veritatem sunt concedendae.

Dico igitur quod corpus secundum quodlibet signum sui sive secundum quodlibet punctum sui est divisibile, si ponantur puncta in linea 20 sicut mathematici imaginantur. Et quia non sunt talia puncta, ideo pono conclusionem in aliis verbis, scilicet quod corpus in omnes eius partes habentes situm extra invicem est divisibile. Probatur per inductionem quia: in illas duas est divisibile, et in illas tres, et in illas centum, et

1 possibile] impossibile K 2 super] secundum BK | quodlibet] *add.* eius B 4 possit] posset BK | divisio magis esse] magis dividi BK | vel] nihil M 5 sui] *om.* BK | non] *add.* est dubium quod M 8 nota] debetis scire quod in determinacione huius questionis BK | ad praesens] *om.* B 10 sicut] ut BK | ita] *om.* K | sunt] sint K 11 erit] *add.* secundum talem formationem BK | in] secundum BK | eius] *om.* BK 12 de²] a BK | parte] *add.* sive M 14 nota] deinde scitote B : deinde sciendum K 15 non est bene] nondum est BK | debet intelligi] debeat intelligi B : sit intelligendum K 16 nihil] nullum BK | impossibile] etc. B 17 primo] *add.* ego B | quae] *add.* etiam B 19 dico igitur] quarum prima est (*add.* illa K) BK | sui] *om.* BK 19–20 secundum quodlibet] *om.* B 20 sui] *om.* B 21 mathematici] methaphysici K 22 in¹] *om.* BK 23 habentes] *om.* B | probatur] illa conclusio probatur BK 23–24 inductionem] *add.* illo modo BK 24 duas] *add.* partes K | et¹] *om.* B

sic de omnibus aliis sine statu; ideo in omnes est divisibile. Et inductio patet, | quia non est ratio quare magis in istas quam in quascumque alias 83va K
 loquendo de partibus quae situm habent extra se invicem et non sunt communicantes, ita quod una non sit pars alterius. Similiter, si loqueretur
 5 de infinito, ponenda est talis conclusio quod in infinitum corpus est divisibile et in infinitas partes corpus est divisibile, quia non in tot quin in
 plures vel etiam quia est divisibile in duas, vel in centum, vel in mille, et
 sic | sine statu; ex quo sequitur quod in infinitas partes est divisibile. Ista 127va M
 conclusio concedunt omnes moderni communiter, licet Democritus
 10 non concessisset.

Deinde omnes communiter bene concedunt istas propositiones esse impossibiles ‘corpus secundum quodlibet eius signum vel punctum est divisum’ vel ‘corpus secundum quodlibet eius signum dividitur’. Vel etiam secundum modum loquendi proprium haec est impossibilis ‘cor-
 15 pus in omnes eius partes est divisum’, quia, sicut arguit Democritus, quaereretur quid remaneret, utrum nihil vel puncta vel magnitudines adhuc habentes extensionem; et non posset assignari, ut prius dictum est. Simi-
 liter haec est impossibilis ‘in infinitum corpus est divisum’ | vel ‘in infi- 124ta B
 nitum corpus dividitur’, quoniam quantumcumque corpus sit divisum,
 20 tamen non in tot partes est divisum quod non in plures; igitur non in infinitum.

Et istas conclusiones communiter concessas intendebat Aristoteles, quando dixit de actu et potentia in solvendo rationem Democriti. Dicebat enim quod corpus secundum quodlibet signum sui est divisibile
 25 in potentia, sed non in actu. Et cum dixit ‘et non in actu’, intendebat quod praedictae propositiones de inesse erant impossibiles, tamen priores, quae erant de possibili, erant verae.

1 omnibus] *om.* B | statu] *instancia* M 1–2 inductio patet] *om.* M 3 partibus] *add.* ut dixi BK | quae situm habent] *habentibus situm* M | se] *om.* BK 4 loqueretur] loquimur B: loquamur K 5 infinito] *infinite* K | quod] *om.* BK 6 et] *add.* ideo K | corpus] *om.* K 7 etiam] *om.* K | duas vel in] *om.* BK | vel³] et B: *om.* K 8 infinitas partes] *indefinitas* M 9 licet] sed BK 10 concessisset] *concessit* K 11 omnes] *praem.* *eciam* B: *add.* et K 13 vel¹] *add.* *eciam* BK 14 secundum] per B 15 arguit] arguebat BK 15–16 quaereretur] *queritur* K 16 adhuc] et hoc K 17 posset] *add.* aliquod illorum K | dictum est] dicebatur BK 20 tamen] *om.* BK | divisum] *add.* sic K | igitur] ideo *eciam* K 23 dixit] *disputabat* B: *disputat* in primo huius K 25 cum...actu] *om.* B: cum dicebat non in actu K 26 de...impossibiles] erant impossibiles de actu B: *essent* impossibiles in actu K

22–25 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 2, 316b19–21

Dubitatur adhuc quid debemus dicere ad illud principium ‘possibili posito in esse’ etc. Intentio Democriti fuit quod sensus illius principii est quod si propositio de possibili est vera et mutetur in unam de inesse, nihil sequitur impossibile ad illam de inesse. Ideo dixit quod si corpus in omnes eius partes potest dividi, tunc ad istam ‘corpus in omnes suas 5 partes est divisum’ nihil sequitur impossibile. Sed dicta glossa huius principii est falsa.

Primo est manifesta instantia in multis propositionibus universalibus vel in quibus est terminus distributus, quoniam haec est vera ‘omnem stellam tu potes videre’, et tamen haec est impossibilis ‘omnem stellam 10 tu vides’; dico semper naturaliter. Dico enim quod prima est vera per inductionem, quia una die tu potes videre aliquas stellas et alia die sive nocte tu potes videre alias; igitur omnes tu potes videre. Tamen satis patet quod haec est impossibilis ‘omnem stellam tu vides’, quia tunc tu videres illas inter quas et te est terra. Similiter haec est vera ‘omnis homo potest 15 mori’, etiam naturaliter; et tamen naturaliter loquendo Aristoteles non concederet istam esse possibilem ‘omnis homo moritur’, quia tunc deficeret species quae est de perfectione universi. Ideo dico quod ad veritatem talis propositionis de possibili sufficit quod ad nullam | singularem suam 124rb B positam in esse | sequatur impossibile. Verbi gratia, nam ad istam ‘istam 20 stellam tu vides’ adhuc non sequitur impossibile, et sic de aliis. 83vb K

Adhuc est alia instantia, scilicet in propositionibus indefinitis vel singularibus ubi subiectum et praedicatum connotarent repugnantiam. Verbi gratia, haec est vera ‘album potest esse nigrum’ vel ‘puer potest esse senex’; et tamen istae sunt impossibiles ‘album est nigrum’, ‘puer 25 est senex’. Et igitur, sicut communiter dicitur, tales propositiones de pos-

1 dubitatur adhuc] istis visis dubitatur adhuc B : istis visis adhuc dubitatur K | debemus] debeamus BK 2 etc.] nullum sequitur impossibile et BK 3 quod] om. B | mutetur] add. deinde K 4 nihil] nullum BK | dixit] dicebat BK 5 eius partes potest] suas partes potest B : partes suas possit K 6 nihil] nullum BK 8 primo] add. enim K 9 distributus] discretus K | quoniam] quia B 11 dico¹] loquendo B 12 una] uno B | tu] om. BK | aliquas stellas] aliquas B : aliquam stellam K | alia] alio B 13 tu¹] om. B | tamen] et eciam B : sed K 14 tu¹] om. BK | tu²] om. B 15 est terra] posita est terra B : add. posita K 17–18 deficeret] add. aliqua K 18 species] add. hominis B | quae] quia K | ideo] et ideo ego B : praem. et K 19–20 nullam...sequatur] unam singularem suam positam in esse non sequitur B : unam singularem suam positam in esse sequeretur K 20 nam ad istam] om. BM 21 adhuc non] ad illam nullum B : non K | impossibile] add. similiter ad istam illam stellam tu vides demonstrando aliam stellam K 22–23 indefinitis vel singularibus] singularibus indefinitis et particularibus K 23 connotarent] connotant K 24 est] potest esse B

4 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 2, 316a18–23

sibili si reducantur ad propositiones de inesse possibles, debet auferri a subiecto illa connotatio quae repugnat praedicato, ita quod subiectum ponatur sub pronomine demonstrativo demonstrante rem pro qua subiectum supponebat, sicut si haec est vera ‘album potest esse nigrum’,
 5 tunc illo albo demonstrato haec est possibilis ‘hoc est nigrum’.

Adhuc credo quod sit tertia instantia, scilicet si praedicatum implicet repugnantiam ad tempus praesens importatum per verbum | de inesse. 127vb M
 Verbi gratia, ut de infante modo nato loquendo haec est vera ‘ille potest currere in tempore futuro’. (Quia certum est quod haec est vera ‘ille
 10 potest currere’, eo quod ipse curret de facto aliquando. Et si ipse potest currere, tunc ipse potest currere in aliquo tempore, quoniam impossibile est moveri nisi in tempore. Aut igitur ipse potest currere in illo praesenti tempore, aut in tempore iam praeterito, aut in tempore futuro. Non potest dici quod potest currere in illo praesenti tempore, puta in hac die,
 15 quia non habet membra adhuc apta. Et adhuc minus est concedendum quod possit currere in tempore praeterito. Igitur haec est vera ‘ille potest currere in tempore futuro’.) Et tamen illa de inesse est impossibilis, scilicet ‘ille currit in tempore futuro’. Igitur reducendo tales propositiones de possibili ad possibles de inesse auferenda est connotatio praedicati
 20 repugnans verbo de praesenti de inesse. Et tunc posset concedi quod in sensu sic modificato illud principium haberet suam veritatem.

Et iterum, si loquamur de possibilitate attributa rebus quae non sunt propositiones, adhuc | posset dici quod, omni possibili posito in esse ubi 124va B
 et sicut et quando et possibile et sic de aliis circumstantiis, nihil sequitur
 25 impossibile. Tamen saepe contingit quod si aliqua duo vel tria possibiliter ponerentur in esse, impossibile sequeretur. Nam te possibile est sedere et te possibile est stare, et ad positionem quod stas et sedes sequitur bene impossibile.

1 reducantur] reducuntur BK | auferri] inferri K 3 demonstrante] denominante M | rem pro qua] pro quo B : illud pro quo K 4 sicut] verbi gratia BK 5 est¹] erit K | est²] potest esse M 6 si] quod B 8 ut] *om.* BK 9 quia] quod B 12 est] *add.* aliquid B 14 illo] *om.* BK | hac] hoc B 15 membra] materialia B 16 quod] *add.* ipse K | possit] potest B 17–18 et...futuro] *om.* (*hom.*) K 18 scilicet] *om.* B | tempore] *om.* B | igitur] et ideo BK 19 ad] *add.* propositiones BK | connotatio] condicio M 20 posset concedi] potest concedi B : potest dici K 21 modificato] manifesto BK | haberet] habeat B 22 iterum] ideo BK 23 posset dici] posset concedi B : potest concedi K | esse] *add.* etiam M 24 et¹...quando] debet et sicut debet K | et³] est B | nihil] nullum BK 26 sequeretur] sequitur B 27 et¹] tamen BK | positionem] potentiam K | stas et sedes] tu sedes et stes B : stes et sedes K | bene] *om.* B

Ad quaestionem dico quod in quaesito propositiones de possibili in sensu
diviso sunt verae, scilicet quod corpus in omnes eius partes potest dividi,
immo corpus in omnes eius partes potest esse divisum et in infinitas
partes corpus potest esse divisum, quia non in tot quin in plures. Sed
propositiones de possibili in sensu composito sunt negandae, videlicet 5
84ra K ‘possibile est corpus in omnes eius | partes dividi vel esse divisum’, quia
sensus esset quod haec esset possibilis ‘corpus in omnes eius partes
dividitur vel est divisum’, et tamen dictum fuit quod haec est impossibilis.

Et per hoc ad rationem Democriti. Quando dicitur ‘possibili posito’ etc.,
ego concedo modis prius expositis. Sed tu aliter ponis in esse, quia 10
distributivas de possibili tu ponis in esse cum distributione et non per
singulares suas.

Et sic patet quaestio.

1 ad quaestionem dico] sed finaliter veniendo ad questionem (*add.* nostram K) dicemus
BK 2–3 dividi...potest] *om.* (*hom.*) B 3 et] *add.* etiam K 5 propositiones] *add.*
que solent vocari BK 6 eius] suas BK 7 esset¹] tunc esset B : est K | esset²] est K |
eius] suas BK 8 fuit] est prius B 9 ad rationem] solvitur ratio BK | democriti]
add. que fiebat in principio questionis BK | etc.] in esse nullum sequitur impossibile BK
10 concedo...expositis] bene concedo modis prius expositis B : concedo bene modo
prius exposito K | ponis] exponis K 11 distributivas] distributionem B : distinguatur
K | non] modo B 13 et...quaestio] *om.* BK

⟨I. 6⟩

Sexto quaeritur consequenter utrum possibile est aliquid simpliciter generari.

⟨1⟩ Et arguitur primo quod non per rationem quam facit Aristoteles in littera quia: si aliquid simpliciter generaretur, sequeretur quod generatio eius esset ex nihilo. Falsitas patet, quia ex nihilo nihil fit secundum omnes philosophos. Probatur consequentia quia: omnis transmutatio debet esse de aliquo termino in aliquem terminum, et specialiter generatio debet esse de non esse ad esse; et sicut generatio secundum quid debet esse de non ente aliquo ad ens aliquod, ut de non albo ad album aut de non calido ad calidum, ita generatio simpliciter debet esse de non ente simpliciter ad ens simpliciter; sed non ens simpliciter nihil est; igitur generatio simpliciter, si esset, esset ex nihilo.

⟨2⟩ Secundo. Si nulla est forma substantialis, nulla erit generatio simpliciter, quia generatio accidentis non vocatur nisi generatio secundum quid; sed nulla est forma substantialis, saltem generabilis et corruptibilis, | immo omnis talis forma est accidens. Quod probatur primo quia: omnis talis forma est in subiecto; et tamen nulla substantia est in subiecto, ut habetur in *Praedicamentis*. Secundo confirmatur | idem quia: omne illud est accidens cui convenit definitio accidentis; et tamen omni formae generabili aut corruptibili conveniat definitio accidentis, quia omnis talis forma potest abesse et adesse suo subiecto, scilicet materiae, praeter

1 sexto quaeritur consequenter] *om.* BK | est] sit BK 3 et] *om.* K | primo] *om.* K | rationem] questionem M 3-4 in littera] *om.* K 4 simpliciter] *om.* M | sequeretur] sequitur B 5 falsitas patet] consequens falsum B : modo consequens est falsum K 5-6 omnes philosophos] quod omnes naturales concedunt BK 6 probatur] *praem.* et BK | debet esse] est B 8 secundum quid] aliqua M 9 ut] verbi gracia BK 13 est] esset BK | substantialis] substantia M | erit] esset BK 14 accidentis] accidentaliter M 16 omnis] *om.* BK | est] esset B | quod] *om.* B | primo] *om.* BK 17 est?] sit BK 18 praedicamentis] *add.* in proprietate substantie prima igitur etc. B : *add.* in prima proprietate substantie K | confirmatur] *add.* hoc BK 19-20 et...accidentis] sed omnis forma generabilis et corruptibilis est huiusmodi igitur etc. probatur minor (probatur minor *inv.* B) BK 20 omnis] *om.* BK

3-4 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 3, 317a33-317b13 18 Aristoteles, *Praedicamenta*, 5, 3a7-8; cf. AA, 31: 14

ipsius corruptionem; et tamen haec sit definitio accidentis, ut patet in Porphyrio; igitur sequitur propositum.

⟨3⟩ Tertio. Si esset generatio simpliciter, illa esset in instanti; sed nihil est in instanti; igitur nulla est generatio simpliciter. Assumptum probatur quia: generatio simpliciter, si esset, esset secundum substantiam; et sub- 5
stantia non suscipit magis et minus; ideo non gradualiter, sed simul indivisibiliter acquiritur, et hoc est in instanti. Minor probatur quia: instans nihil est (suppono enim quod puncta non sunt in linea res indivisibiles, nec pari ratione instantia indivisibilia in tempore; et ideo punctum indivisibile vel instans indivisibile, quae imaginari solent in linea vel in 10
tempore, nihil sunt); modo si instans nihil est, constat quod nihil est in eo.

⟨4⟩ Quarto. Dicunt aliqui quod si est possibile aliquid simpliciter generari, tamen hoc non est asserendum, quia non potest evidenter probari. Nam tu non potes evidenter probare quod hoc vel illud sit substantia, 15
quia quod apparet tibi lapis vel lignum non est forte nisi accidentia, quoniam Deus posset auferre et annihilare substantiam huius | lapidis remanentibus omnibus suis accidentibus, et tunc omnino apparet tibi sicut nunc apparet. Cum igitur tu nescias voluntatem Dei, nescis utrum hoc est lapis vel utrum solum hic sunt accidentia. Et sic non est tibi evidens quod 20
sit aliqua substantia. Nec per consequens posset probari esse aliqua generatio simpliciter, cum omnis talis debeat esse secundum substantiam.

Oppositum patet per Aristotelem primo *huius*.

1 ipsius] eius B | haec...accidentis] accidens diffinitur per illud quod adest et abest preter subiecti corruptionem B : accidens diffinitur sic accidens est quod abest et adest preter subiecti corruptionem K | patet] habetur BK 2 sequitur propositum] etc. BK 4 nulla...simpliciter] nec generatio simpliciter B : nec generatio simpliciter est in in (sic) instanti K | assumptum] maior B 5 simpliciter] sortis B 6 non²] nec B | simul] *add.* et BK 6–7 indivisibiliter] individualiter K 7 in instanti] in in instanti (sic *saepius*) K | instanti] *add.* igitur etc. sed B : *add.* et sic patet maior allegata sed K | probatur] *add.* etiam scilicet quod nihil est in instanti B : *add.* scilicet quod nihil est in in (sic) instanti K 8 enim] *om.* B | sunt] sint BK 8–9 indivisibiles] divisibiles B 9 indivisibilia] *om.* M 10 quae imaginari solent] quod ymaginari solet BK 12 eo] *add.* et sic nihil est in instanti BK 14 non²] nunc M 16 quia...lignum] quod apparet tibi lapis vel lignum quia B | quia] *om.* K | tibi] ibi M | accidentia] accidens B 17 posset] possit B 18 omnibus] *om.* BK | tunc omnino] hoc non K 19 tu] *om.* B | nescis] tu non scis BK | est] sit homo vel B 20 hic] *om.* B | sunt] sint K 21 nec] et BK | posset probari esse] quod sit B : non est tibi evidens quod sit K 23 patet per aristotelem] creditur aristoteles (*add.* se B) demonstrare in BK

1–2 Porphyrius, *Isagoge*, 12, 24–25, ed. Minio-Paluello, 20^{7–8}; cf. AA, 30: 23 23
Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 3, 318b33–319a3

Nota quod generatio est transmutatio de non esse ad esse. Et solet distingu duplex generatio, scilicet generatio simpliciter et generatio secundum quid. Et dicimus | quod generatio simpliciter est generatio substantiae et generatio secundum quid est generatio accidentis. Et id non solum dicimus propter principalitatem substantiae, immo propter modum loquendi. Nam secundo *Topicorum* dicit Aristoteles quod illud dicimus simpliciter quod dicimus sine additamento; et illud dicimus secundum quid quod dicimus cum additamento. Modo quando fit substantia, ut aer vel aqua vel lapis, nos dicimus simpliciter et sine additamento ‘hoc factum est’, quia hoc est et ipsum ante non erat. Sed quando est generatio accidentis, ut si ille lapis fiat albus vel calidus, nos non dicimus simpliciter ‘hoc factum est’, sed cum additamento dicimus ‘hoc factum est album’ vel ‘hoc factum est calidum’. Et causa huius est quia simpliciter et absolute loquendo illud pronomen ‘hoc’ demonstrat substantiam per se subsistentem et non aliquod accidens. Unde si quaeritur simpliciter ‘quid est hoc?’, tu respondebis nomen substantiale, ut quod hoc est lapis aut aer aut aqua. Modo si lapis fiat albus, non est propter hoc verum dicere simpliciter quod lapis fit; ideo non est verum dicere quod hoc fit, sed dicitur cum additamento ‘hoc fit album’ vel ‘calidum’.

Nota quod per istam viam Aristoteles cognoscit esse aliquas formas substantiales et ipsas esse distinctas ab accidentibus. Et cognoscit etiam distinctionem inter transmutationem substantialem et transmutationem accidentalem. Nam quando mutatur responsio ad ‘quid est hoc?’, mutatio est substantialis. Sicut si ex aere fit aqua, quando prius quaerebatur ‘quid est hoc?’, dicebatur ‘hoc est aer’; nunc autem dicimus ‘hoc est aqua’. Sed quando manet eadem responsio ad ‘quid est hoc?’ et mutatur responsio

1 nota] unde primo notandum propter expositiones terminorum B : unde notandum primo propter expositionem terminorum K | ad] in B 3 et¹] etiam B 4 id] illud BK 7 dicimus sine additamento] sine addito dicimus B : dicimus sine addito K 8 dicimus cum additamento] cum addito dicimus B : dicimus cum addito K | quando] vel M | ut] vel M 9 additamento] addito BK 10 quia hoc est] *om.* (*hom.*) M | sed] et B 11 ut] et K | lapis] homo B | calidus] alius K 12 additamento] addicione B : addito K | dicimus] *add.* enim B 13 causa] ratio B | huius] *om.* K 15 si] sicut M 16 respondebis] *add.* per K | substantiale] substancie K 17 aer aut aqua] lignum BK | modo] nam K | si] *add.* ille B | fiat] fiet K 18 fit] fiat K 19 fit¹] fiat K | additamento] addito BK 21 nota] et est sciendum B : et debetis scire K | cognoscit] cognovit B | esse] *om.* K 22 cognoscit] cognovit B 23 transmutationem²] *om.* B 25 sicut] verbi gracia BK 26 dicebatur] dicebamus BK 27 et] etiam M

6 Aristoteles, *Topica*, II, 11, 115b29–30; cf. *AA*, 36: 37

128rb M ad quaestionem ‘quantum?’ vel ‘quale est hoc?’ aut ‘ubi est hoc?’ | certe est transmutatio accidentalis.

Nota quod argumenta prius facta tangunt plures difficultates. Quarum prima est utrum sit aliqua mutatio in instanti. Secunda est posito quod sic utrum omnis transmutatio substantialis sit instantanea. Tertia est 5 utrum possit evidenter ostendi quod sit aliqua generatio substantialis, quae dicitur generatio simpliciter.

125rb B Et licet illae dubitationes debeant tractari alibi perfecte, | tamen dico breviter conclusiones.

Et propter primam suppono quod in linea nullum est punctum quod 10 sit res indivisibilis, et similiter quod in tempore nullum sit instans quod sit indivisibilis durationis. Et ideo credo quod nulla res est quae non sit in tempore divisibili, et quod omne quod incipit esse aut moveri, in tempore divisibili incipit esse vel moveri. Et sic non credo quod illa verba ‘incipit’ et ‘desinit’ debent exponi per instans indivisibile, sicut multi 15 84va K imaginantur. | Immo credo quod omne quod incipit esse est, et omne quod desinit esse est, et quod omne quod incipit moveri movetur.

Sed tunc statim est dubitatio quid intelligitur per ‘instans’. Respondeo quod haec nomina ‘instans’ et ‘punctum’ sunt nomina privativa. Unde hoc nomen ‘instans’ significat durationem temporalem cum negatione 20 privativa; et hoc nomen ‘punctum’ significat etiam extensionem cum negatione privativa. Sed dupliciter potest intelligi illa negatio privativa. Uno modo quod negatio implicata in hoc nomine ‘instans’ neget divisibilitatem in tempore. Et tunc nihil esset instans et nihil esset in instanti; etiam nihil inciperet in instanti vel crearetur in instanti. Alio modo potest 25 intelligi quod negatio implicata in hoc nomine ‘instans’ neget divisibilitatem in tempore distributam per hoc nomen ‘totum’. Verbi gratia quod illud dicatur in instanti quod est in tempore et tamen in nullo toto tem-

1 quantum vel quale] querentem quale est hoc aut quantum BK | certe] tunc BK 2 transmutatio] mutacio BK 3 nota] istis ergo premissis notandum est B : istis igitur prehabitis debetis notare K | quarum] om. BK 4 sit] fiat K 6 possit] potest K 8 dubitationes debeant] opiniones debent B : opiniones de predictis difficultatibus debeant K 10 et] om. BK | suppono] suppositionem B : supponitur K 11 quod¹] om. BK | sit²] est BK 12 est] om. M 13 sit] est B | divisibili] divisibilis K 13–14 in²... moveri] est in tempore divisibili M 15 debent] debeant BK 16 omne¹] add. illud K 16–17 et...est] om. (hom.) BK 17 quod²] om. B 18 respondeo] dico K 19 unde] dummodo K 21–22 et...privativa¹] om. (hom.) K 23 neget] negat B 24 esset²] esse M 25 etiam] praem. ymmo B : et K | inciperet...crearetur] incipiet esset in instanti vel nihil creare B : crederetur K 25–26 potest intelligi] om. B 28 est] dicitur K

pore est; et illud incipiat in instanti quod incipit in tempore et tamen in nullo toto tempore. Et sic ponuntur bene mutationes instantaneae. Sic aliquid incipit esse in instanti aut incipit moveri in instanti; et ita de 'desinit'. Verbi gratia, anima intellectiva fit in instanti sive creatur in instanti, 5 quia ipsam fieri nihil aliud est quam ipsam primo esse, ita quod ante non erat. Modo ponamus quod haec anima non erat ante ortum solis et postea fuit tota die. Ego dico quod haec anima illa die incipit esse, quia illa die est et ante non erat; igitur primo est in illa die. Sed tamen non est primo in tota illa die accipiendo 'totum' distributive, quia non est 10 primo in hora tertia, immo ante horam tertiam erat; et ideo non incipit esse in hora tertia. Sed incipit esse in hora prima, | quia in hora prima 125va B est et non fuit ante. Tamen non incipit esse in tota hora prima, quia si dividatur illa hora in duas medietates, ipsa non incipit esse in secunda medietate, quia ante fuit, sed incipit esse in prima medietate; et non in 15 tota, sicut prius; et ita in infinitum dividendo. Et sic patet quod incipit esse in tempore divisibili, immo in infinitis temporibus divisibilibus; et tamen in nullo toto tempore incipit esse. Et hoc est incipere esse in instanti.

Nunc respondetur ad alias quaestiones. Quando quaeritur utrum 20 omnis transmutatio substantialis est instantanea, respondeo quod non, quia generatio instantanea dicitur quando totum simul acquiritur, non pars post partem; modo multae substantiae fiunt continue pars post partem, ut si aqua resolvitur in aerem, non tota simul resolvitur. Unde quamvis non sit successio secundum partes graduales, propter hoc quod | sub- 128va M 25 stantia non suscipit magis et minus, tamen successio est bene secundum partes quantitativas. Si tamen aliqua substantia indivisibilis, sicut anima intellectiva, generetur aut creetur, illa generatio aut creatio dicitur instantanea.

1 est] *om.* BK | et¹] *add.* quod B | incipiat] inciperet K | quod] *om.* M 2 ponuntur... instantaneae] bene ponimus mutationes instantaneas BK | sic²] *praem.* et BK 3 aliquid] aliquis M 3-4 in¹...desinit] vel desinit esse in instanti K 3 ita] *add.* similiter B 4 in instanti¹] *om.* B 6 ponamus] ponatur K 7 fuit] fuerat K | ego] *om.* K 8 est²...die] illa die est B | tamen] *om.* B 10 erat] *om.* B 11 sed...prima¹] immo ante in hora prima incipit esse K 14 fuit] fuerat in prima B : fuerat K | medietate²] *om.* B | et] *add.* tamen B 15 dividendo] *om.* B 17 tempore] *om.* B 19 nunc respondetur] tunc faciliter respondetur B : tunc faciliter respondeatur K | quaestiones] duas dubitationes B : dubitationes K 20 omnis] *om.* M | est] et M | respondeo] respondetur B 21 acquiritur] *add.* et B : accipitur et K 22-23 pars post partem] post partem ante partem K 24 sit] fit sic B : fiet sic K 25 successio est bene] bene fit successio B : fit successio K 27 generetur aut creetur] generaretur aut crearetur K | illa] *om.* B | aut²] *add.* illa K 27-28 dicitur] dicitur B

Nota pro ultima dubitatione quod multiplex est evidētia: quaedam est divina, quaedam angelica et quaedam humana. Et certum est quod nihil est vel potest esse alteri quam Deo evidens tali evidētia et ita perfecta sicut omnia sunt semper evidētia Deo. Sed loquendo de evidētia humana adhuc possumus distinguere, quia quaedam est simpliciter 5 perfecta in genere evidētiarum humanarum; et est talis notitia humana secundum quam homo falli non potest. Et de illa forma bene arguebat quarta ratio. Sic enim non est mihi evidens quod hoc sit lapis, quia per causam supernaturalem possem falli credendo quod hoc sit lapis. Alia 10 est evidētia humana naturalis; et est talis notitia secundum quam homo falli non potest nisi concurrente miraculo | et causa | supernaturali. Et sic est nobis evidens quod hoc est lignum et illud lapis; et ideo etiam sic est nobis evidens quod est dare generationem simpliciter. Et haec evidētia sufficit ad scientias naturales. Unde absurdum est negare scientias naturales ex eo quod non est circa eas evidētia simpliciter perfecta. 15

125vb B
84vb K

⟨1⟩ Ad primam rationem dicitur quod generatio simpliciter uno modo est ex non ente simpliciter et alio modo non, quia si per ‘simpliciter’ intelligitur ‘universaliter’, tunc nulla generatio est ex non ente simpliciter, quia sensus esset quod ex nullo ente esset illa generatio, et per consequens ex nihilo. Alio modo per ‘ens simpliciter’ intelligitur ens in actu quod 20 demonstratur simpliciter per hoc pronomen ‘hoc’. Et tunc conceditur quod generatio substantialis est ex non ente simpliciter, quia non est intrinsece ex alio ente in actu praeexistente, sed solum ex materia, quae est pura potentia.

1 nota...dubitatione] de ultima dubitatione dicendum est BK 2 quaedam¹] et quedam est B | quaedam²] *om.* M 3 alteri...evidētia] alteri evidens ita quod deo non sit evidēcius dari evidētia B : alicui alteri evidens tali evidētia divina quam deo K 4 sunt] *om.* M | semper] *om.* BK 4-5 loquendo...distinguere] evidētia humana diffinitur M 5 quia] *om.* B 6 in] *add.* generacione vel in K | evidētiarum humanarum] humano BK 7 illa forma] forte B : qua forte K 8 quarta ratio] racio M : racio ante oppositum K | non] nihil B | evidens] *add.* nec possit esse evidens B 8-9 quia...lapis] *om.* (*hom.*) M 10 notitia] *add.* connaturata M | secundum quam homo] *add.* a natura B : qua natura humana K 12-13 et¹...simpliciter] *om.* M 12 et²] *om.* B 14 scientias naturales] scienciam naturalem K | absurdum est] non oportet K 15 perfecta] dicta vel simpliciter perfecta B : dicta vel perfecta simpliciter K 16 ad...dicitur] istis visis raciones solvuntur faciliter ad primam dico B : hiis visis raciones faciliter solvuntur ad primam dico K 17-18 quia...non] *om.* (*hom.*) K 18 intelligitur] *add.* ens B 19 esset illa] esset hec B : est hec K 20 intelligitur] intelligimus K 21 demonstratur] demonstretur K | conceditur] concedatur B 22 substantialis] *om.* B 22-23 simpliciter...praeexistente] existente B 23 alio...praeexistente] aliquo actu ente in existente K 23-24 materia quae est] *om.* K

(2) Ad aliam dico quod multae sunt formae substantiales. Et quando dicitur ‘nulla substantia est in subiecto’, dicitur quod hoc intelligitur de illis substantiis quae simpliciter demonstrantur per hoc pronomen ‘hoc’. Illae enim per se subsistunt et non sunt in subiecto. Vel dicitur quod nulla
 5 substantia est in subiecto, quod quidem subiectum sit hoc aliquid in actu; sed accidentia illo modo sunt in subiecto. Tamen formae substantiales sunt bene in subiecto pure potenciali.

Eodem modo respondetur de definitione accidentis quod quando dicitur ‘accidens est quod adest’ etc., quod hoc est verum capiendo ‘subiec-
 10 tum’ pro substantia per se existente in actu. Et credo bene quod illa definitio erat aliter intelligenda, scilicet quod ibi definitur terminus accidentalis sive praedicatum accidentale. Nam praedicatum accidentale de aliquo subiecto dicitur, quando potest adesse vel abesse, id est vere et false praedicari de illo subiecto, illo subiecto manente, id est quod subiectum illud
 15 supponat pro eodem pro quo prius. Sicut quandoque haec est vera ‘Socrates currit’ et quandoque falsa, stante quod hoc nomen ‘Socrates’ supponat pro eodem. Igitur hoc praedicatum ‘currit’ est praedicatum accidentale de Socrate. Sed si dicitur ‘Socrates est homo’, ibi non est praedicatum accidentale, quia illa propositio non potest esse falsa, stante quod hoc nomen
 20 ‘Socrates’ adhuc supponat pro eodem. Et sic haec definitio non est multum ad propositum. |

126ra B

(3-4) De aliis rationibus est dictum in quaestione.

1 aliam dico] secundam dicitur BK 2 dicitur¹] dicis K | dicitur²] potest dici BK | intelligitur] debet intelligi B : potest intelligi K 3 illis] hiis K 4 per se] persone K 4-7 vel...potentiali] *om.* BK 8 respondetur] potest responderi ad argumentum B : potest responderi K | accidentis] *add.* ita K 8-9 dicitur] dicimus quod B : dicimus K 9 etc.] et abest etc. potest dici B : et abest preter corrupcionem subiecti posset dici K | capiendo] excipiendo M 10 existente] subsistente B 11 erat] est BK | scilicet] *add.* sic BK 11-12 ibi...sive] in diffinitione termini accidentalis sumitur BK 13 quando] quod B : quoniam K | potest] *add.* sibi K | vel] et BK 14 id est] hoc est dictum BK 15 sicut quandoque] verbi gracia B : verbi gracia scilicet K 16 quandoque] aliquando erit B : aliquando K 18 dicitur] dico BK | ibi] homo B : *om.* K 19 illa] *om.* BK 20 adhuc] *om.* BK 20-21 sic...multum] ideo patet quod illa diffinicio nihil facit B : ideo patet quod illa propositio nihil facit K 21 ad] *add.* nostrum BK 22 de] *praem.* sed BK

⟨I. 7⟩

Septimo quaeritur utrum omnis generatio unius sit corruptio alterius.

Et arguitur quod non quia:

128vb M (1) Dicitur quinto *Physicorum*: mutatio ex opposito dividitur in generationem et corruptionem; sed membrorum dividendum aliquod totum unum non vere praedicatur de reliquo; | igitur non est verum quod generatio sit corruptio. 5

(2) Secundo. Multae possunt dari instantiae. Primo, si lumen generatur in hoc aere per praesentiam lucidi, non oportet quod in hoc aere aliquid corrumpatur; igitur ex generatione luminis non est alicuius corruptio. Ita etiam, si in visu generatur species visibilis aut actus videndi aut in intellectu species intelligibilis vel actus intelligendi, non oportet quod ibi sit aliqua corruptio. Ideo tales generationes non sunt aliquorum aliorum corruptiones. 10

85ra K (3) Tertio. Si generetur mixtum ex elementis et elementa maneant substantialiter in mixto, tunc illa generatio mixti non est alicuius corruptio nec aliquorum. Si autem elementa corrumpantur, | tunc illa generatio mixti adhuc non erit alterius corruptio, immo multorum aliorum. Igitur ibi generatio unius non est corruptio alterius. 15

(4) Quarto. Si dividatur anguilla in duas medietates, adhuc utraque pars apparet vivere; et sic utraque pars est animal. Et tamen neutra illarum partium erat ante animal, nisi diceremus quod anguilla erat duo animalia; quod videtur falsum. Ideo videtur quia per divisionem quaelibet pars facta est animal; et sic est ibi generatio animalis. Et non videtur ibi 20

1 septimo quaeritur] *om.* BK 2 et] *om.* B 3 dicitur quinto *physicorum*] quinto *physicorum* dicitur quod K | dicitur] *om.* B 5–6 generatio] *add.* unius K 6 corruptio] *add.* alterius ergo questio falsa K 7 primo] videlicet B : *om.* K 7–8 generatur] generetur K 8 hoc¹] *om.* BK 9–10 alicuius corruptio] alterius corruptio B : corruptio alterius K 10 etiam] *add.* est BK 11 aut] *add.* etiam K | intellectu] *add.* generatur K 12 aliquorum] *om.* B 14 generetur] generatur BK | maneant] manent K 15 est] adhuc erit B | alicuius] alterius BK 17 adhuc non erit] non erit adhuc M | immo] sed BK 17–18 igitur...corruptio] *om.* M 20 sic] *om.* K 21 erat²] esset B : fuisset K 22 ideo] *praem.* quod M | quia] quod BK 23 et...animalis] *om.* BK | non videtur] *add.* etiam B : etiam non videtur K | ibi²] *om.* K

3 Aristoteles, *Physica*, V, 1, 225a25–27, 32, 34–b1; cf. AA, 2: 151

esse aliqua corruptio, quia sola divisio quantitativa non videtur esse corruptio substantialis. Igitur ibi est generatio sine corruptione.

5 (5) Quinto. Si equus interficiatur, non apparet quod oporteat aliquid ibi generari, quia carnes et ossa et omnia alia membra quae remanent erant ante. Et sic videtur quod ibi sit corruptio sine aliqua generatione.

(6) Sexto. Quando anima intellectiva infunditur corpori, tunc fit seu generatur homo. Et tamen ibi nihil oportet corrumpi, quia materia ante erat disposita ad receptionem animae intellectivae; et non oportet illas dispositiones corrumpi, immo magis perfici et manere. Ideo ibi est generatio sine corruptione.
10

Oppositum patet | primo *huius*.

126th B

Nota quod generatio est mutatio de non esse ad esse, id est generatio est mutatio qua aliquid est, cum ante non erat; et hoc vel simpliciter loquendo vel secundum quid. Et dico simpliciter loquendo, si hoc verbum 'est' capitur secundum adiacens, scilicet sine additione alterius praedicati; nam quod sine additamento dico, simpliciter dico. Sicut si ego dico 'hoc est et ipsum ante non erat', sequitur simpliciter loquendo quod ipsum est generatum seu factum. Sed dico secundum quid, si hoc verbum 'est' capiatur tertium adiacens, scilicet cum additione tertii praedicati, sicut si dico 'hoc est album et ipsum ante non erat album'. Tunc enim non sequitur quod ipsum est factum, sed sequitur cum additione quod ipsum est factum album.
15
20

Nota. Videtur mihi loquendo de proprietate sermonis quod nulla generatio unius est corruptio alterius. Ad quod declarandum distingo de

1-2 quia...corruptio] *om.* (*hom.*) B 1 sola] talis K | quantitativa] CENP : quidditativa HK; concomitativa M 3 quinto] tercio M | interficiatur] interficitur BK 4 alia] *om.* BK | membra] materialia B 5 aliqua] *om.* BK 8 receptionem animae intellectivae] recipiendum animam intellectivam K 9 magis] *om.* BK 11 patet] arguit aristoteles in BK 12 nota] notandum BK | id est] hoc est dictum quod BK 15 secundum] secundo K | alterius] ultimi M 16 quod...simpliciter] simpliciter dico quod sine addito K | additamento] addito B | sicut] verbi gracia BK 16-17 ego dico] *om.* B : dico K 17 ipsum] *om.* B 18 ipsum] hoc BK 19 capiatur] capitur BK | tertium] tercio KM | tertii] alterius B 20 sicut] verbi gracia BK | tunc enim] etiam B : tunc K 23 nota...loquendo] notato isto (notato isto] hoc notato K) respondeo ad questionem primo loquendo de proprietate sermonis secundo declarando intencionem aristotelis videtur igitur mihi dicendum BK 24 distingo] distinguitur BK

11 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 3, 318a23-25, 319a7-8, 21-22; cf. AA, 4: 7

entibus generabilibus vel corruptibilibus. Aliqua enim sunt permanen-
tis naturae, scilicet quae post suam factionem possunt aliquo tempore
manere absque aliqua corruptione ipsorum, ut homo, lapis, albedo, cali-
ditas. Alia sunt naturae pure successivae, sicut sunt motus locales posito
quod motus localis sit res distincta a mobili et loco. Modo igitur in enti- 5
bus pure successivis, si talia ponantur, oportet dicere quod esse eorum
consistit non in facto esse, sed in continue fieri aliud post aliud, sicut
dies et agon, ut exemplificat Aristoteles tertio *Physicorum*. Et sicut esse
talius est in continue fieri, ita est in continue corrumpi. Et sic ego credo
quod in talibus idem est esse et fieri et corrumpi. Igitur in talibus haec 10
129ra M est vera ‘generatio est corruptio’. Sed | tamen haec non est vera ‘gene-
ratio unius est corruptio alterius’, immo generatio unius est esse et cor-
ruptio eiusdem. Sed in rebus permanentibus sive permanentis naturae
ego credo quod haec nomina ‘generatio’ et ‘corruptio’ debeant supponere
85rb K pro formis quae in subiecto acquiruntur | vel ab eo abiciuntur; et ideo 15
solet dici quod subiectum generationis vel corruptionis est ipsa mate-
ria, | quae non est subiectum nisi huiusmodi formarum. Et si ita sit,
126va B tunc dicendum est quod in talibus numquam generatio est corruptio,
quia in talibus est numquam verum quod forma quae acquiritur huic
subiecto, est forma quae abicitur ab eo. Si igitur in talibus nulla gene- 20
ratio est corruptio, sequitur quod in eis nulla unius generatio est cor-
ruptio alterius. Tamen bene esset concedendum quod generatio erit cor-
ruptio et corruptio fuit generatio, quia eadem forma quae nunc acqui-
ritur et per consequens quae nunc est generatio, alias abicietur et erit
corruptio. Et sic generatio erit corruptio, non tamen alterius, sed eius- 25
dem.

1 entibus] *om.* BK | vel] et BK 3 manere] permanere BK 3–4 caliditas] *add.*
et similia K 6 ponantur] ponuntur BK 7 esse] *om.* B 8 agon] annus BK |
tertio] quarto K 10 et¹] *om.* B 11 tamen] tunc etiam B : etiam tunc K | non] *om.* K
12 generatio] *om.* K | est esse et] est B : esse idem et K 13 sive permanentis] semper
manentis M 15 subiecto] subiectis B | eo] eis B 16 vel] et K 16–17 materia] *add.*
prima B 17 subiectum] *praem.* ipsum K 18 tunc] *om.* K 19 verum] *add.* dicere
BK 20 eo] eodem B | igitur] *om.* K 22 erit] fuit K 23 et...generatio] et generatio
fuit corruptio B : *om.* K 23–24 acquiritur] *add.* postea abicitur BK 24 consequens]
add. forma BK | erit] est K 25 et] *om.* B 25–26 eiusdem] *add.* sic igitur apparet
quid sit dicendum de proprietate sermonis B : *add.* et sic apparet quid dicendum sit de
proprietate sermonis K

8 Aristoteles, *Physica*, III, 6, 206a21–23, 29–34

Nota quod de intentione Aristotelis est quod quando dicit omnem generationem unius esse corruptionem alterius, intendebat quod omnem generationem unius concomitatur corruptio alterius, et e converso.

Et adhuc ad illum sensum propositio non esset universaliter vera in generationibus et corruptionibus accidentium, sicut prius arguebatur de lumine, de visione et intellectione.

Sed adhuc in substantiis est bene dubitatio propter viventia, quia ponentes quod anima sit addita alteri formae substantiali vel aliis formis substantialibus non oportet dicere quod ad generationem animalis per adventum animae aliquid corrumpatur; nec oportet dicere quod propter interfectionem animalis aliquid substantialiter generetur. Similiter etiam, si aliquis poneret quod in mixto manerent formae substantiales elementorum sine eorum corruptione substantiali, tunc posset generari mixtum sine aliqua corruptione substantiali et etiam posset corrumpi mixtum sine generatione substantiali. Et tunc restringenda esset auctoritas Aristotelis ad generationem elementorum ex invicem.

Sed si poneretur quod in nullo eodem supposito sunt simul plures formae substantiales, tunc universaliter esset dicendum quod omnem generationem unius substantialem concomitatur corruptio substantialis alterius. Et causa huius est materia et condicio eius, quia natura primae materiae est quod non potest subsistere naturaliter sine forma substantiali nec potest simul habere plures formas substantiales, ut isti dicerent. Ex hoc igitur sequitur quod quandocumque aliqua forma substantialis acquiritur materiae, praecedens abicitur, ut non sint plures formae substantiales simul. Et similiter, quandocumque aliqua abicitur, alia acquiritur materiae, ut non sit materia sine forma.

1 nota...est] sed tunc respondetur de intento aristotelis et dico B : sed nunc est dicendum de intencione aristotelis et dico K | quod²] *add.* aristoteles BK 2–3 omnem... corruptio] oportet generationem unius sequi corrupcionem B 4 et] *om.* B | ad... propositio] illa propositio ad illum sensum B 5 prius] *om.* K 6 lumine] *add.* et BK | visione et intellectione] divisione et de talibus B 7 quia] aliqui K 8 addita] accidens BK 10 aliquid] aliud B | propter] per B 11 substantialiter] *om.* B | etiam] *om.* B 13 eorum] earum K | generari] generare K 15 generatione] corrupcionem K 16 ex] *add.* se BK 17 quod...sunt] in uno et eodem subiecto quod sint B : in nullo eodem supposito quod sint K | simul] *om.* B 18 universaliter] ultra B 20 eius] cuius K 22 simul] *om.* M | formas] forme M 24 materiae] in materia K | praecedens] *praem.* forma BK 25 et similiter] sed B : similiter K | aliqua...acquiritur] alia acquiritur alia abicitur B | abicitur] *add.* tunc K 25–26 materiae] *om.* BK

Et est intentio Aristotelis quod haec est ex parte materiae causa generationis et corruptionis perpetuitatis in entibus. Quod patet, si supponamus omne quod est genitum esse corruptibile, et quod omne corruptibile corrumpetur, ut patet primo *Caeli*. Tunc patet quod nulla fuit prima generatio, quia da quod fuit aliqua prima generatio, oportebat quod illa esset corruptio alicuius praecedentis concomitative; et illud quod corrumpatur aliquando fuit genitum, quia primo *Caeli* dicitur quod nullum corruptibile fuit perpetuum a parte ante; et sic illam generationem quam dixisti esse primam praecessit alia generatio. Similiter apparet quod non potest dari ultima generatio, quia illud quod generetur postea etiam corrumpetur; et illa corruptio esset alterius generatio concomitative; | ideo post ultimam generationem esset alia generatio. Et ille processus Aristotelis non concludit simpliciter, quia actio supernaturalis et miraculosa posset eum falsificare. Sed si sine miraculo fuisset cursus naturalis et esset semper, ratio Aristotelis et processus valeret.

⟨1⟩ Ad rationem primam conceditur quod nulla generatio est corruptio, nisi forte in pure successivis, in quibus non distinguitur generatio contra corruptionem.

⟨2⟩ Ad aliam dico quod instantiae de lumine et consimilibus solutae sunt in positione.

⟨3⟩ Ad aliam potest dici quod generatio mixti concomitatur corruptionem alicuius alterius, quia elementa in generatione mixti vel corrumpuntur secundum suas formas totas vel corrumpuntur saltem secundum aliquos gradus eorum. Et de hoc videbitur in sequentibus.

1 et] *add.* hec B | materiae] *om.* B 2 et] *om.* M | corruptionis] *add.* et B 2-3 supponamus...esse] supponatur (supponatur] supponamus K) quod omne quod est genitum est BK 3-4 corrumpetur] corrumpetur BK 4 patet¹] determinatum est BK | tunc] nunc B 5 da] si dicitur BK | oportebat] oportet K 6 corruptio] *add.* vel saltem fuisset corruptio K | alicuius praecedentis] alterius presentis B : alicuius forme precedentis K 7 primo caeli dicitur] determinatum est primo celi BK 8 fuit] fuerit B 9 dixisti] dicebat BK | apparet] patet BK 10 potest dari] datur BK | generetur] generatur BK 10-11 etiam corrumpetur] corrumpitur BK 11 illa] ita B 14 fuisset] fuerit B | esset] *add.* tunc K 15 ratio aristotelis] ideo M 16 ad rationem primam] istis visis dicendum est ad rationes ad primam BK 17 pure] puris KM 19 aliam dico] secundam dicendum est BK | instantiae] instancia BK | consimilibus] de similibus B : similibus instanciis K 19-20 solutae sunt] soluta est B 20 positione] *add.* questionis BK 21 aliam] terciam BK 23 saltem] *om.* K 24 eorum] *om.* B | de] *om.* M | videbitur] *praem.* magis B : magis videtur K

4 Aristoteles, *De caelo*, I, 10, 279b17-18; cf. AA, 3: 34; Aristoteles, *De caelo*, I, 12, 283a24-25; cf. AA, 3: 36 7 Aristoteles, *De caelo*, I, 12, 282b2 24 Cf. I, qq. 21-22

(4) Alia ratio de anguilla tangit aliquam difficultatem, videlicet utrum
 quaelibet pars quantitativa animalis sit animal, verbi gratia utrum digi-
 tus tuus sit unum animal. Et videtur quod sic, quia digitus tuus est sub-
 stantia animata sensibilis; potest enim sentire. Et credo quod sit respon-
 5 dendum quod si illa esset bona definitio animalis, tunc quaelibet pars
 quantitativa animalis esset animal, sicut quaelibet pars aquae est aqua.
 Et sic concederetur quod unum animal esset | plura animalia. Et tunc ^{127^{ra} B}
 in divisione anguillae nullum animal esset generatum et nullum animal
 esset corruptum, quia anguilla ante divisionem non erat solum duo ani-
 10 malia, sed valde multa. Sed si dicamus quod ad rationem animalis ultra
 praedictam definitionem exigitur quod sit sufficienter organizatum ad
 recipiendum nutrimentum et ad vivendum aliquo longo tempore, tunc
 neutra pars ipsius anguillae esset animal. Et tunc diceretur quod in divi-
 sione animal non esset corruptum, sed esset corruptum animal, quia ani-
 15 mal non desineret esse, sed desineret esse animal. Et hoc esset pro tanto
 quia ille terminus esset connotativus, sicut si diceremus, quando ex albo
 fit nigrum, quod album non corrumpitur, sed corrumpitur album, quia
 album non desinit esse, sed desinit esse album. Et ideo de illa difficultate
 20 est dicendum secundum exigentiam definitionis dicentis quid nominis
 quam aliquis assignat huic nomini ‘animal’.
 (5–6) Ad alias rationes respondebitur per quaestiones sequentes.

Et sic patet haec quaestio.

1 alia] quarta BK | aliquam] aliam B 3 tuus¹] animalis B | unum] *om.* BK | digi-
 tus tuus est] *om.* K 4 enim] *add.* digitus tuus K | sentire] *add.* igitur etc. B 9–10
 ante... multa] et sic erat nomen commune duorum animalium K 10 sed¹] *ymmo* B |
 multa] *om.* M : *add.* tunc erat nomen duorum animalium B | rationem animalis] dif-
 finicionem B 11 exigitur] exigatur K | sufficienter] *om.* BK | organizatum] organi-
 cum et aptum sit B : organicum K 13 ipsius] istius B : illius K | diceretur] dicitur B
 13–14 divisione] *add.* animalis BK 15 sed] si M 16 terminus] *add.* animal BK |
 esset] *add.* terminus B | diceremus] *praem.* nos BK 18 et ideo] etc. omnino M | diffi-
 cultate] diffinicionem BK 20 assignat] assignaret BK 21 respondebitur...sequentes]
 dicitur in sequentibus BK 22 haec] illa B : *om.* K

21 Cf. I, q. 8

⟨I. 8⟩

Octavo quaeritur utrum in animato sit alia forma substantialis ab anima.

⟨1⟩ Et arguitur primo quod sic per aliquas auctoritates quia: dicit Commentator quinto *Metaphysicae* quod anima est forma in subiecto in actu, et hoc contra formam simplicium, scilicet quattuor elementorum. Et patet quod ipse non loquitur de actu accidentali, quia sic formae elementorum adveniunt bene enti in actu, scilicet disposito per primas qualitates. Ideo est intentio sua quod anima est in subiecto in actu per aliam formam substantialem.

⟨2⟩ Secundo. Commentator octavo et quarto *Physicorum* dicit quod animal est divisibile in partem per se moventem, quae est anima, et partem per se motam, | quae est corpus; elementa autem non sunt sic divisibilia, quia circumscripta forma, quae est movens, non remanet nisi materia, quae non est per se mota, | quia ens in pura potentia non per se movetur, ut patet quinto *Physicorum*. Vult igitur Commentator quod in animali praeter | animam corpus est in actu, non solum in actu accidentali, quia tunc ita esset de elementis; quod ipse non concedit.

⟨3⟩ Tertio. Ante adventum animae corpus cui ipsa advenit est mixtum substantialiter, et non desinit esse mixtum, nec apparet quod alia mixtura misceatur; ideo videtur quod cum anima maneat forma substantialis secundum quam erat mixtum substantialiter.

1 octavo quaeritur] *om.* BK 2 primo] *om.* BK | per aliquas auctoritates] *om.* B | auctoritates] *add.* primo K 3 subiecto] substancia M 4 hoc contra formam] non per formas BK 4–5 et patet quod] et apparet quod B : de quibus intelligit quod apparet quia K 5 accidentali] actuali B 6 adveniunt] advenirent B 7 aliam] aliquam B 9 secundo] item BK 10 et] *add.* in B 12 remanet] remaneret B | nisi] ibi M 13 non¹] *om.* B | quia] *add.* materia est K | potentia] *add.* et K 13–14 non per se] *om.* B 14 patet] habetur B : dicitur K | vult igitur commentator] voluit igitur dicere commentator B : voluit igitur commentator et aristoteles K 15 in³] *om.* BK 16 accidentali] actuali B 16–17 concedit] *add.* ut ibi patet B 18 tertio] item BK | animae] *add.* ad B 19–20 quod...misceatur] quod animalia mixta misceantur B : quomodo animalia mixta misceantur alicui K 20 cum] *add.* ipsa K | maneat] *add.* et K 21 substantialiter] substancia B

3 Averroes, *In Metaphysicam*, V, comm. 15, f. 118E 9 Averroes, *In Physicam*, VIII, comm. 27, f. 365D–E 14 Aristoteles, *Physica*, V, 1, 225a20–22

(4) Quarto. Primo *Physicorum* et octavo *Metaphysicae* dicit Aristoteles quod substantiae sunt animalia et partes eorum, ut os et caro et nervus. Modo si os, caro et nervus sint substantiae, oportet quod hoc sit per aliquas formas substantiales; et non per animam, quia remota anima
5 adhuc os remanet os et nervus remanet nervus; igitur in animato caro, os et nervus habent alias formas substantiales ab anima.

Et hoc etiam confirmatur quia: post mortem equi, si de osse vel carne quaeratur ‘quid est hoc?’, dicemus quod hoc est os, hoc est nervus, hoc est caro; igitur haec nomina ‘os’, ‘caro’, ‘nervus’ sunt nomina substantialia
10 et non accidentalia; igitur sequitur, ut prius, quod os est os per formam substantialem et caro caro per aliam formam substantialem; et tamen post mortem equi non est aliud os quam ante erat; igitur videtur quod in equo os et caro habent formas substantiales praeter animam.

Et hoc iterum confirmatur quia: non habemus vias ad arguendum
15 diversitatem formarum substantialium nisi per diversitatem accidentium; modo os et caro in equo habent magis diversa accidentia quam caro in equo et caro in asino; igitur arguendum est quod sint ibi formae substantiales magis differentes; quae non sunt anima, quia anima est una in equo; igitur in equo os et caro habent praeter animam formas substan-
20 tiales proprias, quibus hoc dicitur os et hoc dicitur caro.

(5) Quinto. Interfecto equo esset materia sine forma substantiali vel interficiens | generaret ibi formam substantialem. Quod non videtur
127va B
verum, quia non potest dici quod generaret unicam formam substantialem in toto corpore equi, quia tunc illa forma esset organizata, sicut erat
25 anima; quod est falsum, quia nulla forma nisi anima est organizata. Vel

1 quarto] item BK 2 substantiae] *add.* non B | et¹] sed B | eorum] earum BM
3 sint] sunt K 5 os¹...nervus²] remanet os et caro et nervus B : remanet os et nervus
K | caro] *add.* et B 6 habent] habuit K 7 hoc etiam confirmatur] confirmatur
illud BK 7–8 si...quaeratur] si de ossibus et carne queritur B : sic est de ossibus et
de carne si queratur K 8 dicemus] dicimus BK 8–9 hoc³...caro¹] et hoc caro
et hoc est nervus B : et hoc est caro et hoc est nervus K 9 nomina¹] omnia B |
caro nervus] nervus et caro B 10 quod] *add.* corpus M 11 caro¹] *add.* est K |
substantialem²] *om.* B 12 ante] prius K 13 et] *om.* M 14 iterum] tunc B |
vias] viam BK 15 per] *add.* diversa accidentia sive per K 17 igitur] *om.* B |
sint ibi] iste sunt B 18 una] unica BK 19 animam] *add.* habent B 20 dicitur²] *om.*
B 21 quinto] item BK | equo] equus K 22 interficiens generaret] interfecciones
generarent K 23 unicam] unam K 24 quia] et K | forma] *om.* B | organizata]
organica BK 25 est organizata] est organica B : esset organica K

1 Locum non invenimus in primo *Physicorum*, sed cf. Aristotelem, *Physica*, II, 1, 192b9–10; Aristoteles, *Metaphysica*, VIII, 1, 1042a8–10

oporteret quod interficiens in quolibet membro generaret aliam et aliam formam substantialem; quod videtur falsum, quia ad multa membra non attingit.

⟨6⟩ Sexto. In quarto *Meteororum* habetur quod forma mixti non corrumpitur nisi per putrefactionem. Igitur adveniente forma substantiali 5 corpori mixto non corrumpitur forma illius mixti, quoniam ipsum non putrefit, et sic manet cum anima.

⟨7⟩ Etiam Commentator duodecimo *Metaphysicae* dicit animam esse formam additam complexioni; non sic autem de forma inanimatorum. Et 86ra K ipse sic vult quod forma substantialis mixti, | quae dicitur complexionalis, 10 manet cum ipsa anima.

Oppositum arguitur quia:

⟨1⟩ Illa propositio Aristotelis non esset vera quod in substantiis omnis generatio unius est corruptio alterius, et e converso.

⟨2⟩ Secundo. Falsa esset descriptio generationis quae ponitur primo 15 *huius*, ubi dicitur quod generatio simpliciter est transmutatio totius in hoc totum nullo sensibili remanente ut subiecto eodem; et per ‘subiec- 129vb M tum | idem’ intelligit subiectum in actu. Modo patet quod illa descriptio non conveniret generationi animatorum, quia subiectum in actu quod ante erat per formam substantialem mixti maneret unum et idem, si non 20 corrumperetur forma substantialis mixti praecedens.

⟨3⟩ Tertio. Sic periret differentia inter generationem simpliciter et alterationem, quoniam una differentia est quod in alteratione manet idem subiectum in actu hoc aliquid et in generatione simpliciter non manet;

1 et aliam] *om.* K 2 quod videtur falsum] quia videtur falsum M : *om.* K | ad] *om.* B | membra] *add.* interficiens B 3 attingit] attingit B : pertingit K 4 sexto in] item in B : item K | habetur] dicitur BK 5 adveniente] addita BK 6 illius] ipsius B | quoniam] igitur B : cum K 7 putrefit] putrefacit B 9 sic autem] autem sic est B : *add.* est K | forma] formis BK 11 ipsa] *om.* K 12 oppositum] licet iste rationes sunt difficiles ad illam partem tamen oppositum B : ille sunt rationes difficiles pro illa parte sed oppositum K | arguitur] *add.* primo BK | quia] quod M : nam B 13 omnis] *om.* K 14 est] esset K | et e converso] *om.* B 15 secundo] item BK | ponitur] *add.* in K 16 quod] *om.* K | transmutatio] *add.* huius B 17 hoc] *om.* K | remanente] manente B | ut] vel M 18 idem] eidem K | intelligit] vult aristoteles K | subiectum] substantiam M 19 generationi] generationem K | quia] quod K | in actu] *om.* B 21 mixti] *om.* BK 22 tertio sic] item BK 23 quoniam] quia B 24 simpliciter] *om.* K | manet] *add.* idem subiectum in actu hoc aliquid K

4 Aristoteles, *Meteora*, IV, 1, 379a5–7 8 Averroes, *In Metaphysicam*, VII, comm. 31, f. 180L 13–14 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 3, 318a23–25; cf. AA, 4: 7 15–16 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 4, 319b14–17; cf. AA, 4: 3

quod est falsum, ut statim patuit. Alia est differentia, quia subiectum generationis simpliciter est hyle, id est prima materia, et subiectum alterationis est ens in actu. Et haec | differentia periret in animatis, quia subiectum generationis animati esset ens in actu. Similiter periret differentia quam ponit Commentator secundo *De anima* inter formas substantiales et accidentales, videlicet quod forma accidentalis habet subiectum in actu et forma substantialis habet subiectum solum in potentia. 127vb B

(4) Quarto. Primo *Physicorum* dicit Commentator quod si dimensiones essent formae substantiales, tunc omnis forma adveniens illis manentibus esset accidentalis. Et ad hoc ipse ponit causam secundum determinationem Aristotelis quia: omnis forma substantialis dat esse hoc aliquid in actu, sicut accidentalis dat esse actu quale vel actu quantum; et ideo per quamlibet formam substantialem res haberet definitionem et nomen quae respondentur ad ‘quid est hoc?’; ideo illa forma manente non mutatur responsio ad ‘quid est hoc?’; et sic non est transmutatio substantialis, sed solum accidentalis; igitur quod acquiritur est accidens et non substantia. Modo sicut illa argumenta arguunt de dimensionibus, si essent formae substantiales et manerent, ita essent eadem argumenta de forma mixti, si esset substantialis et maneret. Et ideo dicit Commentator in *De substantia orbis* quod unum subiectum habere nisi unam formam est impossibile, et loquitur de formis substantialibus.

(5) Quinto. Secundum Aristotelem antiqui non poterant salvare generationem simpliciter, quia posuerunt primam materiam sive primum subiectum esse hoc aliquid in actu, eo quod tali subiecto manente non est nisi alteratio. Et ita diceretur in proposito.

(6) Sexto. Sequeretur quod idem suppositum esset diversarum speciesum specialissimarum in praedicamento substantiae; quod videtur inconueniens. Consequentia probatur quia: mixtum, antequam ei adve-

1 patuit] dixi BK | est differentia] differencia ponitur B : differencia ponitur que etiam periret K 3 est] om. K 5 secundo] tercio B | formas] add. substancias B 6 et accidentales] om. B | videlicet] om. K | forma] om. B 7 forma...potentia] formas substantiales in potencia subiectum B 8 quarto primo] item quarto B : item primo K 12 sicut] sed BK | esse] add. in BK | actu³] om. B 13 haberet] habet BK 14 ad] add. questionem factam per B 15 est²] esset B 16–17 et non substantia] om. BK 17 argumenta] om. B 18 ita] ista M 19 esset] add. forma K 20 quod] add. nisi M | nisi] plus quam K 22 quinto] item BK 23 posuerunt] ponebant BK 25 diceretur] dicetur B 26 sexto sequeretur] item sequitur B : item sequeretur K | idem] vel M 28 consequentia probatur] et probatur consequentia K

5 Averroes, *In De anima*, II, comm. 4, ed. Crawford, 133³²–134³⁸ 8 Averroes, *In Physicam*, I, comm. 63, f. 38C 20 Averroes, *De substantia orbis*, c. 1, f. 3K 22–25 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 1, 314b1–5

niat anima, habet formam substantialem, per quam reponitur in aliqua specie specialissima; ideo illa manente semper erit de illa specie specialissima; et tamen adveniente anima erit de una specie specialissima animalis, de qua non erat ante; et sic patet quod si prior | forma substantialis manet cum anima, illud erit in duabus speciebus specialissimis. 5

Et quia ego opinor istam partem esse veram magis quam aliam, ego istis rationibus appono alias, quae videntur mihi difficiles. |

128ra B Prima est quia: si sint plures formae substantiales in eodem supposito, necesse est quod una se habeat ad aliam per modum actus et reliqua ad illam per modum potentiae, sicut se haberent forma et materia ad invicem, quia aliter ex illis formis pluribus non posset fieri unum per se. Non enim ex pluribus | in actu fit unum per se, sed solum per modum cumuli, nisi unum ad alterum sit sicut actus et reliquum ad illud sicut potentia. Modo non posset bene dici quomodo hoc esset verum de animato. Quod sic declaro quia: si tu ponas os et nervum habere formas substantiales diversas secundum diversitatem mixtionis eorum, tunc ego quaero de forma ossis et de anima utrum anima sit respectu formae ossis sicut actus et forma ossis sicut potentia, vel e converso. Si dicis quod forma ossis sit tamquam actus respectu animae, sequitur inconueniens, scilicet quod forma ossis erit perfectior quam ipsa anima, quia erit substantialis eius perfectio. Si dicis e converso, sequitur aliud inconueniens, quia anima substantialiter generatur et vivit embrio, antequam ossa fiant sive antequam sint ossa; et sic forma ossis advenit post animam; modo subiectum respectu formae actuantis ipsum non advenit post illum actum. 25

Secundo. Probo ex dictis quod forma qua os dicitur os est forma accidentalis quia: omnes videntur concedere quod anima in animali sit forma substantialis finalis, si ibi sint plures formae substantiales; igitur ea quae adveniunt post animam sunt formae accidentales, si sint distinctae ab anima; sed dispositio qua os dicitur os vel qua nervus dicitur nervus et manus manus, adveniunt post adventum animae, scilicet 30

2 de] in B 4 prior] *om.* B 7 appono] apponam B 8 prima] una BK | quia si] *om.* M | sint] sunt K | supposito] subiecto B : mixto K 10 potentiae] *add.* item B | haberent] haberet M 12 enim] autem B | fit] potest fieri B 13 actus et] *om.* K 15 ponas] ponis BK | nervum] nervos B : nervus K 16 diversas] *om.* B 17 ego] *om.* B 19 si] *add.* tu BK 20 erit] est B | ipsa] *om.* K 21 perfectio] perfectioni M 22 quia] scilicet quod B : quod K | substantialiter] substantialis BK 23 ossa...antequam] *om.* (*hom.*) B | fiant] fiunt K 26 secundo] item BK | os²] *om.* B 27 accidentalis] actualis B 31 manus²] *om.* B | adveniunt] advenit B

embrione iam vivente; igitur hae dispositiones, si distinguantur ab anima, sunt formae accidentales.

Tertio. Additur communis ratio: frustra ponuntur plura in natura, si per pauciora possunt omnia salvari; sed ponendo in uno supposito | 128rb B
 5 unam unicam animam seu formam substantialem, tam in animatis quam in aliis, omnia possunt salvari; igitur non sunt ponendae plures. Et minor huius apparet, si possent solvi rationes ad oppositum.

Et ideo respondendum est ad rationes in oppositum. Tenendo igitur quod in corpore animato non sit alia forma substantialis nisi anima,
 10 respondetur ad rationes et ad auctoritates partis adversae.

(1–2) Et dico primo quod auctoritates Commentatoris quinto *Meta-physicae* et tertio et quarto *Physicorum* non sunt de actu substantiali, quoniam anima non habet subiectum in actu substantiali. Sed bene habet subiectum in actu accidentali, aliter tamen quam corpora simplicia, quia
 15 in animali praeter ipsam animam sunt accidentia habentia virtutem resistendi motibus localibus, quando anima est in moto, et habentia etiam virtutem movendi localiter alio motu quam anima moveat, quia in corpore animato est gravitas inclinans deorsum, licet anima intendit movere sursum | naturaliter. Et per hoc volunt Aristoteles et Commentator in 86va K
 20 octavo *Physicorum* quod animal habet potentiam movendi se, quia in animali est motor et mobile resistens. Sed quattuor elementa praeter formam moventem et praeter qualitates per quas illa forma movet, non habent aliqua accidentia vel aliquas virtutes inclinantes ad alium motum localem vel etiam resistentes motui intento a forma; igitur in elemento
 25 gravi et levi non est resistentia motori, sed resistentia est ab extrinseco, scilicet ab ipso medio (propter quod | dicit Aristoteles quarto *Physicorum* 130rb M

1 distinguantur] distinguuntur BK   3 tertio additur] ultimo potest addi illa BK
 4 per...salvari] possunt fieri per pauciora B   5 unam animam seu] animam sive unicam B : formam sive unicam K   5–6 tam...salvari] in inanimatis omnia possunt salvari B : omnia possunt salvari in animatis K   6 et] om. BK   7 huius] om. BK | possent] saltem possunt B : possunt K | ad] in B   8 in] ante K   9 alia] om. BK
 10 respondetur] respondeatur K | ad²] om. B   12 et¹...quarto] tercio et quarto B : quarto et octavo K | sunt] add. intelligende BK   13 habet¹] add. huiusmodi B : add. huiusmodi scilicet K   16 quando] et B : quorum K | in moto] immota B : in motu K | habentia] habent K   17 localiter] om. BK | moveat] movet B   18 intendit] intendat K   19 sursum] add. vel M | per hoc] propterea B : propter hoc K | volunt] vult M
 20 potentiam] possibilitatem BK   22 illa] ipsa B   23 habent] habet M | virtutes] formas K | ad] add. oppositum vel ad K   25 et] vel BK | sed] nisi BK | est²] om. BK   26 dicit] determinat B : declarat K

20 Aristoteles, *Physica*, VIII, 4, 254b15–20; Averroes, *In Physicam*, VIII, comm. 27, f. 366E   26 Aristoteles, *Physica*, IV, 8, 215a29–216a10

quod in vacuo grave, si moveretur, moveretur in instanti; quod aliter non concluderetur). Finaliter igitur ego dico quod corpus, subiectum animae, est in actu non substantiali nec quolibet modo accidentali, immo est in actu virtuali ad resistendum motui animae et ad movendum alio motu; forma autem elementi non sic habet subiectum in actu. Et hoc est quod 5

128va B (3) Ad aliam de forma | mixti dicendum est primo quod haec nomina ‘mixtum’, ‘compositum’, ‘aggregatum’, ‘totum’ non sunt nomina de praedicamento substantiae, sed sunt nomina accidentalia et connotativa. Dico etiam quod mixtio non fit secundum formas substantiales manentes, ut 10 postea dicitur, sed secundum qualitates, secundum quas nihil est hoc aliquid, immo tale vel tale. Unde si Deus manente substantia lapidis annihilaret eius accidentia, adhuc esset lapis; et tamen lapis non esset mixtus, ita quod lapis esset sine mixtura.

Nota quod in simili mixtura, ut in carne, sunt formae substantiales 15 diversarum specierum, ut formae specificae equi et asini. Et sic in dissimili mixtura est eadem forma substantialis, ut anima equi sub carne et osse. Unde saepe valde diversificatur mixtura, et tamen manet eadem substantia. Est enim idem animal et omnino eiusdem speciei substantialis a principio productionis animae usque ad finem vitae, et tamen valde 20 mutatur mixtura et complexio. Unde quod modo in te est os et durum et coagulatum perfecte, erat in embrione non os, sed cartilago vel etiam omnino humidum fluens et aqueum a dominio. Et tamen non est dicendum quod in osse modo et tunc in carne sit alia forma substantialis, quia tunc non esset idem animal nec eiusdem speciei. Ponamus igitur quod 25 adveniente anima maneat eadem mixtura. Dicam de illa sicut dicerem de albedine, si maneret eadem albedo. Nam ante erat album et mixtum et post etiam est album et mixtum et eadem albedine et eadem mixtura. Tamen album aliud est ante et aliud est post et aliud mixtum ante et aliud post. Unde primum album desinit esse et aliud album incipit esse, licet 30

1 grave si moveretur] si esset grave B 1–2 aliter non concluderetur] non concluderetur in animali M 2 ego] *om.* BK | corpus] *add.* quod est K 3 est²] etiam M 5 sic] *om.* K 6 volunt] volebat BK | locis praeallegatis] locis dictis B : dictis locis K 7 aliam] *add.* rationem BK 8 aggregatum] congregatum BK 12 deus] dicemus B | lapidis] lapis B 13 lapis²] *om.* BK 15 nota] notandum igitur B : debetis ergo notare K 16 et²] *om.* B 16–17 in dissimili] de simili M 19–20 eiusdem speciei substantialis] eiusdem substantie B : eadem forme substantiales M 22 erat in embrione] in embrione erit B 23 et...dominio] *om.* B 26 maneat] manet K | mixtura] *add.* tunc B 28 et¹] *om.* K 29 est²] *om.* BK 30 unde] tamen M | album²] *om.* B

10–11 Cf. I, q. 22, 166^{9–11}

sit eadem albedo. Ita etiam primum mixtum desinit esse et corrumpitur et aliud mixtum incipit esse et generatur, licet maneat eadem mixtura.

5 (4) Ad alias de istis nominibus ‘os’, ‘caro’, ‘nervus’ dico quod illa nomina
 128vb B
 10 ‘os’, ‘caro’, ‘nervus’, ‘pes’, ‘caput’, ‘digitus’ dicta | de partibus animalis viven-
 tis sunt accidentalia et connotativa et non sunt de praedicamento sub-
 stantiae. Unde sunt nomina officialia, sicut essent illa nomina ‘plebanus’
 et ‘praepositus’. Et ideo dicit Aristoteles in multis locis | quod illa nomina 86vb K
 15 definiuntur necessario per opera ad quae deputata sunt et ut exigunt
 diversas complexiones qualitatum et diversas qualitates et figuras prop-
 ter diversa officia ad quae deputantur. Tamen hoc non obstante verum
 est dicere quod os est substantia, quod caro est substantia, quia etiam
 plebanus | et praepositus est substantia, immo etiam album vel currens 130va M
 20 est substantia, cum sit homo vel equus. Sed tu dixisti quod haec nomina
 sunt substantialia, quia respondentur ad ‘quid est hoc?’ Ad hoc dico quod
 de animali vivente nullum illorum proprie et simpliciter respondetur ad
 ‘quid est hoc?’, quia haec dictio ‘hoc’ simpliciter accepta denotat totalem
 substantiam et non substantiam partialem nec accidentia. Potest tamen
 concedi quod in mortuis haec nomina ‘os’, ‘caro’, ‘nervus’ usitantur tam-
 quam substantialia, quia amplius non connotant opus nec sunt officialia.
 Et ideo quarto *Metaphysicae* et quarto *Meteororum* illa nomina aequivoce
 dicuntur in vivis et mortuis. Unde certum est, si in vivo os est anima-
 tum et postea in mortuo os demonstratur, quod non est verum dicere de

1 esse] *rep.* B 2 mixtum] *om.* BK 4 alias] *add.* rationes que arguebant BK |
 istis] hiis K | nervus] *add.* etc. K 4–5 dico...nervus] *om.* (*hom.*) B 5 caput]
add. pedica K | digitus] *add.* etc. K | dicta] *add.* nomina B 6 sunt¹] *add.* nomina K
 7 unde] sicut B : ut K | officialia] officiorum B | sicut essent] ut sunt B 7–8 plebanus
 et] *om.* BK 8 praepositus] *add.* decanus sed sunt de predicamento qualitatis scilicet
 in secunda specie B : *add.* decanus scolasticus etc. K | dicit] declarat BK | locis] *om.* B |
 nomina] *om.* B 9 ut] *om.* B 10 qualitatum] *om.* B | qualitates] quantitates B
 11 tamen] *praem.* et B | hoc non obstante] non obstante illo B 11–12 verum est
 dicere] *add.* adhuc B : *rep.* K 12 substantia¹] *add.* et K 12–13 quia etiam plebanus]
 et quod decanus est substantia B : *om.* K 13 et] *add.* similiter totus et B | est substantia
 immo] igitur B 14 dixisti] arguebas BK 15 quia] que BK 18 substantiam²]
om. B | partialem] particularem M | nec] ut K 19 os] *add.* et BK | nervus] *om.*
 BK 20 connotant] communicant B 21 ideo] igitur secundum aristotelem B :
add. secundum aristotelem K | quarto¹] septimo BK 22 et] *add.* in K | unde] ut BK |
 vivo] vivis BK 23 et...demonstratur] in mortuis os postea demonstretur B : et postea
 os demonstretur in mortuis K | est] sit B

8 E.g. Aristoteles, *Meteora*, IV, 12, 390a10–19 21 Locum non invenimus in quarto
Metaphysicae, sed cf. Aristotelem, *Metaphysica*, VII, 10, 1035b22–25; Aristoteles, *Meteo-*
ra, IV, 12, 389b29–390a15

osse in vivo quod ipsum sit illud idem quod demonstrabatur in mortuo, quia animatum numquam erit idem quod inanimatum. Possibile tamen est quod eadem vel similis mixtura manet in vivo et in mortuo, sed non sequitur 'igitur eadem forma substantialis manet'.

Sed quando quaerebatur quomodo scietur diversitas formarum substantialium nisi ex diversitate accidentium, respondeo bene concedendo quod in diversis suppositis diversitas naturalis accidentium requisitorum ad tales naturas arguit diversitatem specificam substantialem. Non enim possumus scire quod canis et asinus sunt diversarum specierum nisi propter diversitatem inter accidentia canis et asini requisita ad eorum naturas. Tamen in eodem supposito diversitas accidentium non arguit nisi | formam substantialem esse organizatam, scilicet quod ipsa est potens in diversas operationes exigentes dissimilia instrumenta dissimilium complexionum.

⟨5⟩ Ad aliam de interfectione equi dicendum est quod interficiens equum generat instrumentaliter et applicative multas formas substantiales et instrumentaliter corrumpit spiritus. Et sic est diversitas complexionis membrorum. Causae autem principaliter generantes dictas formas substantiales sunt causae universales cum elementis et aliis quae applicata sunt dictis membris, sicut etiam causis universalibus generantur muscae et vermes et multa alia. Unde desinente anima generantur naturaliter in qualibet parte aliae formae substantiales ad quas complexio est magis apta.

⟨6⟩ Ad aliam, quae dixit quod mixtum non corrumpitur nisi per putrefactionem, dico quod illud sic debet intelligi quod non desinit esse mixtura nisi per putrefactionem. Nec etiam desinit esse mixtum; tamen mixtum desinit esse, quia nunc est aliud mixtum, postea aliud.

1 ipsum] *om.* B | illud] *om.* B | demonstrabatur] demonstrabitur K 3 manet] maneat K 4 igitur] quod B 5 sed quando quaerebatur] adhuc arguetur querendo B : sed adhuc arguebatur querendo K | scietur] sciretur B 6 nisi] *om.* BK | respondeo] respondetur B | bene concedendo] et concedo bene K 7 suppositis] *om.* B 7–8 requisitorum] exigencium B : exigitorum K 8 substantialem] formarum substantialium BK 9 asinus sunt] equus sint B 10–11 asini...naturas] equi requisitam a naturis eorum B : equi exigita ad naturas eorum K 12 organizatam] organicam BK | ipsa] ipse K 13 exigentes] *add.* per B | instrumenta] *add.* et BK 13–14 dissimilium] dissimilia B 15 aliam] *add.* que arguebat BK | est] *om.* B 16 et applicative] *om.* BK 17 spiritus] speciem sive formam substantialem K | est] *om.* M 18 causae autem] tunc ad M 20 etiam] *add.* a BK 21 generantur] generatur BK 22 aliae...quas] alia forma substantialis ad quam BK 24 aliam quae dixit] aliam quando dicebatur B : aliud quando dicebatur K 25 non] *om.* B 26 mixtura] mixtum B 27 quia...aliud²] *om.* B | aliud¹] illud K | mixtum²] *add.* et K

⟨7⟩ Ad aliam, quae dixit quod anima est addita complexioni, dico quod verum est, immo omnis forma substantialis est addita complexioni, sed tamen anima quodam speciali modo, | quia animal ad sui generationem 87ra K
 5 proportionale semini.

Et sic patet quaestio.

1 aliam quae dixit] aliam quando dicebatur B : ultimam quando dicebatur K 3
 quodam] *add.* modo K 4-5 vel proportionale semini] vel proporcionale semen B :
 proporcionalis semine K 6 quaestio] *om.* K

⟨I. 9⟩

130vb M Nono quaeritur | utrum omnis generatio differt ab alteratione.

Et arguitur quod non quia:

⟨1⟩ Ab eodem agente proveniunt generatio et alteratio; et tamen in secundo *huius* dicitur quod idem agens in quantum idem non est natum facere nisi idem; igitur idem est generatio et alteratio. 5

⟨2⟩ Secundo. Omnis mutatio secundum qualitatem est alteratio; sed generatio etiam substantialis est mutatio secundum qualitatem, quia tertio *Metaphysicae* dicitur quod forma sive differentia substantialis est qualitas secundum primum modum; igitur generatio substantialis est alteratio. 10

129rb B ⟨3⟩ Tertio. Alteratio est | de non esse ad esse, ut de non calido ad calidum; et talis transmutatio est generatio; igitur alteratio est generatio.

⟨4⟩ Quarto. Primo *Physicorum* dicit Aristoteles quod quaedam fiunt alteratione, ut illa quae convertuntur secundum naturam. Et Commentator dicit ibi quod per 'alterationem' Aristoteles ibi intelligit transmutationem substantialem, quae est vere generatio. 15

⟨5⟩ Quinto. Omnis motus est generatio; alteratio est motus; igitur etc. Maior valet per Commentatorem tertio *Physicorum*, qui definit motum dicens quod motus est generatio partis post partem illius perfectionis etc. 20

⟨6⟩ Sexto quia: alteratio dicitur ab aliter se habere; igitur omnis transmutatio secundum quam aliquid dicitur aliter se habere est alteratio;

1 nono quaeritur] *om.* BK | differt] differat BK 2 et] *om.* K 3 tamen] cum B
4 natum] innatum BK 5 idem²...alteratio] nisi idem est generacio et alteracio B :
questio vera M 7 etiam substantialis] substancialis B : *om.* K 8 tertio] quinto
BK | dicitur] aristoteles dicit hoc B 9 modum] motum B : medium K | igitur] et K
11 tertio] quia B 12 alteratio est generatio] etc. B 13 quarto] item B 13-14 fiunt
alteratione] fiunt secundum alterationem B : faciunt alterari K 14 ut] *add.* sunt K |
illa] *om.* B 15 ibi¹] ibidem BK | ibi intelligit] intelligit B : intendit K 16 generatio]
add. igitur etc. B 17 alteratio] *praem.* sed B : sed albedo K 18 valet] patet B : *om.*
K 20 etc.] *om.* BK 21 sexto quia] ultimo arguitur K 22 secundum...alteratio]
est alteracio secundum quam aliquid aliter se habet M

4 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, II, 10, 336a27-29; cf. AA, 4: 43 8
Aristoteles, *Metaphysica*, V, 14, 1020b14-15 13 Aristoteles, *Physica*, I, 7, 190b9-10
14-15 Averroes, *In Physicam*, I, comm. 63, f. 37L 18 Averroes, *In Physicam*, III,
comm. 4, f. 87D

sed secundum generationem et corruptionem aliquid aliter se habet; igitur etc.

Oppositum vult Aristoteles primo *huius*.

Nota. Alteratio dicitur ab aliter se habere. Igitur communiter secundum primam impositionem nominis omnis transmutatio esset alteratio.

Nota quod, quia transmutationes secundum substantiam, secundum quantitatem et secundum ubi habent nomina propria sibi imposita, igitur transmutatio secundum qualitatem appropriavit sibi illud nomen commune 'alteratio'. Et ideo secundum appropriationem dicti nominis alteratio non dicitur nisi mutatio secundum qualitatem, scilicet mutatio secundum quam mutatur responsio ad 'quale est hoc?' Et illo modo capitur hic.

Nota. Qualitas uno modo dicitur de differentia substantiali, quia praedicatur in quale; alio modo dicitur de accidentibus pertinentibus ad praedicamentum qualitatis. Hic non capitur primo modo, sed secundo modo, quia si mutetur differentia substantialis, non solum mutatur responsio ad 'quale est hoc?', sed ad 'quid est hoc?' Et ita capitur hic alteratio quae est transmutatio secundum qualitatem accidentalem, secundum quam mutatur responsio ad 'quale est hoc?' et non ad 'quid est hoc?', nisi concurrat alia | mutatio.

129va B

Nota. Generatio est mutatio de non esse ad esse, ita quod de ratione generationis est unicus terminus positivus. Et si sit mutatio in esse substantiale, dicitur generatio simpliciter; et si sit mutatio in esse accidentale solum, dicitur generatio secundum quid.

1 se habet] dicitur se habere B 3 vult] dicit BK | primo huius] in isto primo libro B : in primo huius K 4 nota] *add.* quod B : sciendum est quod K 5 impositionem] positionem K | omnis] *om.* K | esset] est BK 7 nota] tamen sciendum (*add.* est K) BK | quia] *om.* M | substantiam] *add.* et B 8 quantitatem] qualitatem M | et] *om.* K 9-10 illud...alteratio] aliud commune nomen scilicet alteratio K 11 non dicitur] *om.* B | scilicet mutatio] *om.* B : si mutatio M 12-13 capitur hic] de alteratione hic intendimus BK 14 nota] adhuc ultra notandum est quod BK | de] *om.* K 16 hic non capitur] modo non intendimus hic de qualitate BK | sed] *add.* de qualitate BK 17 mutetur] mutatur BK | substantialis] *add.* tunc B 18 sed] *add.* etiam B | capitur hic alteratio] nos intendimus hic de alteratione BK 22 nota] deinde de illo nomine generatio dicendum est quod BK 23-24 substantiale] substantie K 25 solum] *om.* B

3 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 4, 319b6

Dico igitur quod omnis generatio simpliciter differt ab alteratione penes terminum ad quem, quia terminus ad quem in generatione est forma substantialis, et in alteratione est forma accidentalis. Et ex hoc sequitur differentia secundum locutionem, quia per generationem simpliciter mutatur responsio ad ‘quid est hoc?’ sed non per alterationem, immo solum mutatur responsio ad ‘quale est hoc?’ Et hoc est, quia ‘quid’ quaerit de substantia. Est etiam alia differentia secundum locutionem, quia demonstrata
 87rb K substantia per se subsistente, | quae vere dicitur hoc aliquid, post generationem dicimus simpliciter et sine additione ‘hoc est factum’, vel etiam ‘hoc est et ante non erat’; sed post alterationem non dicimus simpliciter
 10 ‘hoc est factum’, sed cum additione dicimus ‘hoc est factum album’ vel
 131ra M ‘calidum.’ Nec etiam dicimus ‘hoc est, cum ante non esset’, | sed addendo dicimus ‘hoc est album, cum ante non esset album.’

Secundo differt generatio simpliciter ab alteratione ex parte termini a quo, quia in generatione simpliciter non ponitur in re extra terminus a quo praeter subiectum quod manet, qui quidem terminus a quo dicatur terminus de intrinsecitate generationis; sed pro termino a quo secundum locutionem utimur nomine privativo opposito nomini significanti formam substantialem. Sed de alteratione proprie dicta, quae proprie dicitur motus, terminus a quo dicitur qualitas positiva contraria qualitati quae
 20 est terminus ad quem. Nam de ratione motus proprie dicti est quod sit de affirmato in affirmatum sive de positivo in positivum, ut dicitur quinto *Physicorum*.

Tertio. Generatio simpliciter differt ab alteratione secundum subiectum manens sub utroque termino, quia subiectum generationis est prima
 25 materia et non aliqua substantia in actu; sed in alteratione substantia in actu est subiectum | manens sub utroque termino. Et ex hoc provenit quaedam diversitas secundum locutionem. Quia scilicet prima materia est ignota vulgo, ideo secundum locutionem nulla transmutatio sibi attribuitur, sed attribuitur substantiae in actu, quae per se subsistit. Et ideo est
 30

1 dico igitur] hiis (hiis) istis K) visis sit prima conclusio BK 2 quem¹] *add.* probatur BK | generatione] *add.* simpliciter B 3 est] *om.* BK | accidentalis] *add.* igitur etc. BK 4 quia] quod B 6 est²] *add.* ideo BK 10 et] *add.* tamen B 11 dicimus] *om.* B 13 esset] fuisset K 14 secundo] secunda conclusio quod BK | ex parte] respectu B 15 quo] *add.* probatur BK 16–17 dicatur terminus] dicitur B: dicitur esse K 17 de intrinsecitate] intrinsece M | generationis] alteracionis K 18 privativo] privative BK 22 dicitur] determinatum est BK 24 tertio] tertia conclusio BK 27 termino] *add.* igitur etc. BK | hoc] *add.* etiam BK | provenit] pervenit M: patet B 28 scilicet] *om.* K 30 attribuitur] *om.* BK | quae...subsistit] per se subsistenti BK

22–23 Aristoteles, *Physica*, V, 1, 225b2–4

quod subiectum manens in alteratione dicimus alterari; lapis enim vel homo calefit vel frigeft. Sed subiectum manens in generatione vel corruptione, quod est prima materia, non dicimus secundum communem locutionem generari aut corrumpi, immo congregatum ex materia et termino ad quem in generatione dicimus generari, ut hominem aut plantam; et in corruptione compositum ex materia et termino a quo dicimus corrumpi, ut etiam hominem aut plantam.

Sed quaerunt aliqui utrum generatio secundum quid sit alteratio, sicut quando aliquid fit calidum aut frigidum.

Et tunc breviter dico quod si nomina motuum et mutationum supponant pro subiecto manente, tunc idem est alteratio de frigido in calidum et generatio calidi et corruptio frigidi, quia idem est subiectum istorum. Sed si nomina mutationum supponant pro formis acquisitis in subiecto vel remotis, tunc non est idem generatio calidi et corruptio frigidi, quia generatio calidi est caliditas et corruptio frigidi est frigiditas. Et quia motus proprie dictus differt a generatione et corruptione secundum quid, quia de ratione eius est quod sit de affirmato in affirmatum, igitur hoc nomen 'alteratio' supponeret pro utraque qualitate, scilicet quae acquiruntur et deperditur. Et sic generatio calidi non esset alteratio nec etiam corruptio frigidi, immo haec duo simul congregata essent alteratio.

Et si quaeritur quid est dicendum secundum veritatem, utrum nomina transmutationum supponant pro subiectis vel pro formis, respondeo quod hoc esset disputare de impositionibus nominum, quae sunt ad placitum. Tamen videtur mihi magis quod Aristoteles usus est illis nominibus ut supponunt pro | formis. | Ideo dicimus quod materia prima subiecta est generationi et corruptioni. Dicimus etiam quod motus est actus mobilis et quod generatio etiam est actus generabilis; modo materia prima non est actus nec mobile proprie est actus, sed in actu.

130ra B
87va K

1 manens] *om.* BK | alterari] *add.* manens B : *add.* manens sub utroque termino K
2 vel²] et BK 3–4 communem locutionem] locutionem communem alterari B : *add.*
alterari K 5 in generatione] *om.* BK 7 ut] vel M : et B | plantam] *add.* et hec sint
dicta de differentia inter generationem et alterationem simpliciter B : *add.* et hec sint
dicta de differentia inter generationem simpliciter et alterationem K 8 sicut] verbi
gracia BK 10 et...quod] respondetur breviter B : et breviter respondeo quod K |
et²] aut B 10–11 supponant] supponunt BK 11 manente] movente B 13
supponant] supponunt BK 16 et] vel BK 17 igitur] nisi BK 19 et¹] *add.*
que B 20 simul] *om.* B 21 quaeritur] queris BK 22 formis] *add.* predictis
K 23 hoc esset disputare] hec essent disputate M | impositionibus] impositione B
24 quod aristoteles] *om.* B 26 dicimus etiam] et dicimus B 26–27 motus...quod]
om. (*hom.*) B 28 nec] prout M

- 131rb M
- ⟨1⟩ Ad primam principalem concedo quod idem agens simplex per simplicem virtutem non agit primo et immediate nisi idem. Tamen nullum est inconueniens quod agat primo | et immediate unum et consequenter aliud vel alia ad quae illum primum actum dirigit, sicut calidum per caliditatem primo et immediate calefacit solum, sed per calefactionem 5 consequitur bene levitas et raritas et aliquando motus sursum propter levitatem et raritatem; etiam generatio substantialis. Ideo concedo quod ab agente eodem primo et immediate est alteratio et postea consequitur generatio substantialis in subiecto praedisposito per alterationem.
- ⟨2⟩ Ad illam de qualitate substantiali dictum est in positione. 10
- ⟨3⟩ Ad aliam concedo quod in calefactione est generatio secundum quid, quia aliquid generatur calidum sive fit calidum.
- ⟨4⟩ Ad aliam concedo quod quandoque secundum communitatem nominis generatio substantialis vocatur alteratio; et sic dicit Aristoteles primo *Physicorum*. 15
- ⟨5⟩ Ad aliam concedo quod omnis motus est generatio aliqua vel saltem generatio aliqua est pars motus, quia proprie loquendo motus non est generatio solum, sed simul generatio et corruptio.
- ⟨6⟩ Ultima ratio arguit de communitate huius nominis ‘alteratio’, scilicet prout dicitur ab aliter se habere. Et sic conceditur quod omnis transmutatio est alteratio. 20

Et sic patet haec quaestio bona.

1 ad] *praem.* tunc solvende sunt rationes BK | principalem] *om.* BK | simplex] *add.* et M 4 ad] *om.* B | dirigit sicut] disponunt verbi gracia BK 5 calefacit] calefiant M : calefit K | solum] *om.* B 5-6 calefactionem consequitur bene] caliditatem bene consequenter constituitur B : calefactionem constituitur bene K 7 raritatem etiam] tandem etiam B : tandem K 8 eodem] *add.* et M | est] fit BK | consequitur] conceditur B 10 illam] secundam BK | positione] *add.* questionis B 11 aliam] tertiam BK | calefactione est] alteracione ut in alteracione est tamen M : caliditate est B 12 calidum¹] *om.* B 13 aliam] quartam BK | quandoque] aliquando BK 14 nominis] *add.* scilicet B | dicit] loquebatur BK | aristoteles] *add.* in auctoritate allegata BK 16 aliam] quintam BK 17 est pars] et per M : que est pars K 18 et] id est M | corruptio] *add.* ut prius dicebatur BK 21 est] sit BK 22 et...bona] sequitur B : sequitur alia K

Decimo quaeritur utrum illa descriptio generationis est bona in qua dicitur 'generatio est transmutatio totius in totum non manente aliquo | 130th B sensibili ut subiecto eodem'.

5 (1) Et arguitur primo quod non quia: in augmentatione est aliqua generatio et aliqua corruptio etiam substantialis, cum alimentum convertitur in substantiam aliti; et tamen non transmutatur totum in totum, scilicet totum alimentum in totum animal, et etiam manet idem animal; et patet sic quod illa descriptio non convenit omni generationi. Et confirmatur quia: saepe ex aliqua parte huius aquae per calefactionem generatur aer
10 vel aliqua pars aeris; et ibi est vera generatio; et tamen non convertitur tota aqua in totum aerem; igitur quaestio falsa.

(2) Secundo. Si sic, tunc etiam materia transmutaretur in materiam. Modo hoc est falsum, quia materia numquam habet rationem termini in transmutatione; et tamen illud habet rationem termini, in quod est
15 transmutatio. Igitur quaestio falsa.

(3) Tertio. In generatione aeris ex aqua manet idem sensibile, scilicet qualitas symbola, ut patet secundo *huius*. Manet etiam idem subiectum, scilicet eadem prima materia. Igitur falsa est illa pars quaestionis quae dicit 'non manente aliquo sensibili ut subiecto eodem', quoniam materia,

1 decimo quaeritur] *om.* BK | illa descriptio] diffinitio illa M | est] sit B 2 transmutatio] *add.* huius B | in] *add.* hoc B | manente] remanente B 3 subiecto eodem] substantia eadem B 4 et] *om.* BK | primo] *om.* BK 5 cum] tamen B | convertitur] mutatur B : convertatur K 6 aliti] nutriti K | et] *add.* aucti B 7 alimentum] animal B | et etiam] etiam B : sed K | animal] anima B 8 illa] predicta B | non] *add.* sit bona quia non B 9 calefactionem] caliditatem B | aer] *om.* KM 10 et¹] igitur K | vera] vere K | convertitur] transmutatur B 11 quaestio falsa] non oportet quod generatio sit transmutatio totius in hoc (*om.* hoc K) totum BK 12 secundo] tercio BK | sic tunc etiam] totum transmutatur in totum igitur una B : totum transmutaretur in totum tunc igitur K | transmutaretur] transiret B 12-13 materiam modo hoc] aliam hoc enim B 14 in...termini] *om.* (*hom.*) BK | in²] ad B | quod] quem B 14-15 est transmutatio] transmutatur B 15 quaestio falsa] non transmutatur totum in totum BK 16 tertio] item B : quarto K 17 patet] dicitur B : dicitur in K 18 eadem] *om.* B | est] *add.* descriptio in B | pars quaestionis] clausula BK 19 manente] *om.* K

17 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, II, 4, 331a30-33

quae est idem subiectum et quae est sensibilis per qualitatem manentem, manet eadem.

⟨4⟩ Quarto. Descriptio generationis non debet convenire corruptioni, cum sint transmutationes distinctae; sed illa descriptio aequae convenit corruptioni sicut generationi, quia cum dico ‘totius in totum’, per hoc ⁵ vocabulum ‘totius’ intelligitur corruptum et per hoc vocabulum ‘totum’ intelligitur generatum; igitur haec descriptio ita bene convenit generationi sicut corruptioni. | ^{87^{vb}} K

Oppositum patet per Aristotelem.

Nota. Hic describitur generatio simpliciter, quae est substantiae, et non ¹⁰ generatio secundum quid, quae est accidentis.

^{130^{va}} B Nota quod hic per hoc nomen ‘subiectum’ intelligitur substantia in actu, quae | est simpliciter innata dici hoc aliquid.

^{131^{va}} M Nota quod hic per li ‘totum’ vel ‘totius’ intelligimus non quemlibet modum totius, sed | totum quod est subiectum praedictum, scilicet sub- ¹⁵stantia in actu. Et hic sumitur li ‘totum’ categorematice et non distributive.

Et igitur dictae descriptionis sententia est illa quod generatio est transmutatio de uno subiecto in aliud subiectum non manente aliquo subiecto eodem, sicut dixi per ‘subiectum’ intelligendo substantiam in actu exi- ²⁰stentem, quae innata est dici hoc aliquid.

1 et] *add.* est M | manentem] manentibus M : *om.* B 2 eadem] idem KM 3 quarto] quinto B | corruptioni] corrupcionis descriptio B 4–5 aequae...generationi] convenit corrupcionem de generatione B : convenit corrupcionem eque cum generatione K 5 in] *add.* hoc B 6 hoc vocabulum] li B 7 ita bene] *om.* B : ita K 8 corruptioni] *add.* et ergo K 9 patet per aristotelem] videtur esse de intencione aristotelis (*add.* primo huius K) BK 10 nota] notandum est quod BK 12 nota quod hic] deinde notandum quod (quod] quid K) in illo loco BK | hoc nomen] *om.* B | intelligitur] *praem.* idem B : intelligatur quia K 13 est simpliciter innata] simpliciter potest B | aliquid] *add.* in illa descriptio intelligitur K 14 nota] notandum eciam est B : notandum est eciam K | hic] in illo loco BK | li] hoc nomen BK 15 modum] motum M | praedictum] *om.* B 15–16 substantia] substancie M 16 hic sumitur] capitur hic K | li] *om.* B : nomen K 16–17 distributive] sinkategorematice BK 18 igitur...sententia] isto posito possum dicere quod sententia predictae descriptiois B : ita potest dici quod sententia predictae descriptiois K | illa] idem B : *om.* K 19 de] *add.* una substantia in aliam (*add.* substanciam K) vel de BK | subiectum] *om.* B | aliquo] *add.* sensibili sive aliquo B 20–21 existentem] existens K

9 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 4, 319b14–17; cf. AA, 4: 3

Nota quod haec descriptio non est praecise generationis nec praecise corruptionis, sed est congregati ex generatione unius et corruptione alterius, quae concomitantur se simul in aliquo subiecto eodem. Et hoc vult Aristoteles, quando dixit dictam descriptionem ‘generatio etiam hoc tale, hoc aliquid autem corruptio’. Et exponitur dicta descriptio sic: transmutatio subiecti in subiectum est transmutatio qua subiectum praecedens non est, cum ante esset, et aliquod subiectum est, cum ante non esset, et non manet ante et post aliquod idem subiectum. Dico igitur quod generatio est transmutatio in subiectum, id est qua subiectum prius non existens postea est, et corruptio est transmutatio subiecti sive ex subiecto, id est qua subiectum prius existens postea non est.

Nota quod hoc modo generatio et corruptio non sunt una transmutatio proprie loquendo; et hoc est, si ponamus quod hoc nomen ‘transmutatio’ ponatur pro forma. Tamen improprie propter unitatem materiae et agentis et propter concomitantiam generatio et corruptio hoc modo possunt dici una transmutatio. Et ita esset verum dicere quod generatio et corruptio sunt transmutatio de subiecto in | subiectum etc. Si tamen hoc nomen ‘transmutatio’ poneretur supponere pro materia quae subiective mutatur de una forma in aliam, tunc illa descriptio esset vera de generatione et corruptione et de ambabus similiter, quia tunc idem essent generatio et corruptio. Tamen secundum aliam esset vera de generatione et secundum aliam de corruptione. Nam secundum quod materia transmutaretur de subiecto esset corruptio et secundum quod transmutaretur in subiectum esset generatio.

1 nota] deinde notandum (*add.* est K) BK | haec] illa BK 2 est congregati] totius aggregati B 3 aliquo] *om.* BK 4 vult] notavit BK | dictam descriptionem] predictam diffinitionem B 4-5 generatio...corruptio] *om.* B 4 generatio] generacioni K | etiam] autem competit K 5 aliquid] *om.* K | corruptio] corrupcioni K | et exponitur dicta] exponatur igitur predicta B 6 est] id est BK 7 esset] *add.* aliud B 7-8 et...esset] *om.* (*hom.*) K 7 aliquod] aliud B | ante²] quando B 8 aliquod] *om.* K | igitur] *add.* conclusionem B : *add.* conclusionem talem K 9 id est qua] in qua quidem transmutacione B : id est transmutacio qua K 10 sive] *om.* B 11 qua] *add.* transmutacione B : transmutacio qua K | est²] *add.* illa conclusio patet ex corellario conclusionis precedentis B : *add.* illa conclusio patet ex corpore questionis K 12 nota...modo] notandum est etiam quod (*add.* huiusmodi K) BK 13 loquendo] dicta B | est] *om.* BK | ponamus] ponimus B 14 improprie] *add.* et BK 15 generatio] huiusmodi generacio B : *add.* huius K | corruptio] *add.* illius scilicet precedentis K | hoc modo] *om.* BK 15-16 possunt] potest K 16 dici] *add.* possunt B 16-17 et¹...transmutatio] *rep.* B 17 etc] *om.* BK | si tamen] sed si B : et si K 18 poneretur] ponetur B 20 ambabus similiter] omnibus simul BK | esset] esset BK 21 secundum aliam] alio modo BK 22 secundum aliam] alio modo B : secundum alium modum K 22-23 transmutaretur de subiecto] transmutatur K

Nota quod bene manent eadem qualitates sensibiles et alia accidentia quae innata sunt convenire generato et corrupto. Et manet etiam eadem materia subiecta huiusmodi qualitatibus sensibilibus et quae per illas qualitates dicitur sensibilis, licet per accidens. Et sic manet idem subiectum sensibile capiendo ‘subiectum’ pro prima materia, quae proprie dicitur subiectum generationis secundum Aristotelem. Tamen nullum subiectum idem manet capiendo ‘subiectum’ sicut prius diximus, scilicet pro substantia in actu.

Nota quod non semper in generatione vel corruptione mutatur totum totale in aliud totum totale, sed saepe partiale in partiale. Et voco ‘totum totale’ illud | totum quod non est pars alterius totius quod sit per se unum suppositum. Et sic brachium vel anima est quoddam totum, sed non totale; et gutta aquae in mari est unum totum, sed non totale. Sed totum partiale vocatur quod dicitur totum, quia partes habet, sed tamen est pars alterius totius. Et ita est per se in actu unum suppositum, sed statim per divisionem quantitativam ipsius ab alio fieret unum suppositum et unum totum totale. Dixi igitur quod non semper mutatur totum totale in aliud totum totale, quia si aqua aliquando ponitur super ignem, possibile est quod medietas illius aquae resolvetur in aerem et non tota illa aqua; et erit ibi generatio vera et vera corruptio; et tamen non mutatur totalis aqua in totalem aerem. Et etiam ita est in nutritione, quia in nutritione est vera corruptio cibi et | per consequens etiam est ibi vera generatio substantialis, | non tamen alicuius totius totalis, quia non generatur totale animal, etsi aliquae partes quantitativae eius generantur, quarum quaelibet potest dici subiectum, id est substantia in actu, et

1 nota] ulterius est notandum B : ulterius notandum est K 2 convenire] evenire BK | et²] om. B 3 quae] sic B 4 dicitur sensibilis] dicuntur sensibilia K 6 tamen] quia B : unde K 7 sicut] ut B | diximus] om. B 7–8 scilicet] om. K 9 nota] ultimo notandum est B : ultimo notandum K | non] om. BM 10 sed] et B | in²] add. aliud totum B | voco] vocatur B 11 sit] add. totum et B 12–13 brachium...et] om. omnes codd. praeter M 12 brachium vel] con. : inv. M 13 est unum] dicitur B | non] add. totum B 13–14 sed²...totum] dicatur igitur quod totum partiale dicitur pro tanto B 14 sed tamen] et cum hoc B 15 ita] etiam B : add. etiam K | sed] et B 16 per] post B 16–17 suppositum et unum] om. (hom.) B 17–18 dixi...totale²] om. (hom.) B 17 dixi] dicebam K 18 aliud] om. K | si] add. hec K | aliquando] om. BK | ponitur] posita K | ignem] aerem B 19 illius] ipsius B | resolvetur] tantum resolvatur B : resolvitur K 20 illa] om. B | et¹] sic B | vera²] om. B | et tamen] sed B 21 totalis] ibi tota B | totalem] totum B | est] om. M 22 cibi] add. ut patet BK | etiam] om. BK 23 totalis] totaliter M 24 generatur] add. ibi B | etsi] sed BK | eius generantur] om. B 25 et] om. M

6 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 5, 320a1–4

est innata dici hoc aliquid, scilicet si quantitative separetur et ab eo separata conservetur.

Et sic apparet quod descriptio sic exposita erit bona de generatione vel de corruptione vel de congregato, ita quod transmutatio ex subiecto sit corruptio, et transmutatio in subiectum est generatio, et transmutatio ex subiecto in subiectum sit corruptio et generatio.

(1) Ad primam principalem conceditur quod in augmentatione non est transmutatio in aliquod totum totale. Nec id exigitur ad generationem simpliciter. Quando etiam dicitur quod manet idem subiectum, scilicet idem animal, concedo quod aliquo modo manet, non tamen totaliter idem. Sed tamen citra materiam quae praecise transmutatur et quae praecise est subiectum generationis et corruptionis, non manet aliqua substantia in actu. Eodem modo non totalis materia animalis est idem subiectum generationis et corruptionis, sed solum materia quae erat cibus.

(2) Ad aliam, quando dicitur ‘si totum in totum, igitur materia in materiam,’ nego consequentiam, quia non capitur ‘totum’ distributive; igitur non contingit descendere ad partes. Sed sic totum in totum, quia aqua, quae est quoddam totum, id est substantia in actu, mutatur in aerem, qui est aliud totum.

(3) Ad aliam concedo quod manet subiectum sensibile capiendo ‘subiectum’ pro materia.

(4) Ad ultimam dictum est quomodo illa descriptio conveniat generationi et corruptioni.

1 est] *om.* B | si] *om.* B | quantitative separetur] quantitatem separaretur B : quantitative separaretur K | ab eo] a deo BK 2 conservetur] conservaretur BK 3 et] *om.* K | sic¹] *add.* intelligatis dicta aristotelis in hoc loco et BK | exposita erit] intellecta sit B : exposita sit K 4 de¹] *om.* K | congregato] aggregato B 5 est] sit B 5-6 et²...generatio] *om.* (*hom.*) B 6 sit] est K 7 ad] *praem.* istis visis procedunt rationes viis suis B : *praem.* istis visis rationes procedunt viis suis K | principalem] *om.* BK 8 transmutatio] *add.* et M 8-9 id...simpliciter] illud requiritur B 8 id] illud K 9 quando etiam] et quando B 9-10 scilicet idem] sicut K 10 manet] *add.* idem BK 11 tamen] *om.* BK | citra materiam] circa materiam M : cum materia K 13 eodem] *om.* B | idem] ibi K 15 cibus] *add.* et per idem patet ad secundam BK 16 aliam] terciam BK | dicitur] arguitur B | totum¹] *add.* transmutaretur BK 17 nego consequentiam] negatur consequentia B | capitur] *add.* hic B 18 igitur] et ideo B | sic] si M 19 id est] scilicet B 21 aliam] quartam BK | manet] *add.* idem K 23 ultimam] quintam BK | illa descriptio] *om.* M 24 corruptioni] *add.* simul et sic patet questio B : *add.* etc. K

Undecimo quaeritur utrum rarefactio sit proprie augmentatio.

Et arguitur quod sic quia:

131rb B (1) Sicut se habet mutatio secundum quam mutatur responsio ad
‘quale?’ ad alterationem, scilicet quod ipsa vere dicitur alteratio, ita se
debet habere mutatio secundum quam mutatur responsio ad | ‘quantum?’ 5
ad augmentationem vel diminutionem, scilicet quod ipsa vere dicenda est
augmentatio vel diminutio; sed apud rarefactionem mutatur responsio
ad ‘quantum?’ (quod enim ante erat minus, postea est maius); igitur ibi
est vere augmentatio.

(2) Secundo. Rarefactio non solum est alteratio vel generatio, quia 10
generatio et alteratio, nisi alia mutatio concurrat, possunt fieri sine loci
mutatione, ut dicitur primo *huius*; quod non est ita de rarefactione.
Igitur in rarefactione praeter generationem vel alterationem est vere
augmentatio.

88rb K (3) Tertio. Ibi verius est motus ad quantitatem ubi quantitas genera- 15
tur | quam ubi ab extrinseco apponitur, sicut verior motus ad qualitatem
est ubi qualitas generatur. Sed in rarefactione quantitas generatur, quia
res fit maior sine quantitate ab extrinseco adveniente; quod non videtur
possibile nisi per generationem quantitatis. Sed in augmentatione ani-
malis per cibum non generatur quantitas, sed ab extrinseco apponitur. 20
Igitur rarefactio est verius augmentatio quam illa quae animatis fit per
cibum.

1 undecimo quaeritur] *om.* BK 2 et] *om.* K 3 sicut] sic K 4 scilicet...alteratio] sic se habet B | scilicet] *om.* K 6 scilicet] ita B | dicenda est] sit B 7 apud] per B 8 est maius] est minus M : erat maius B 9 vere] vera B 10 generatio] *add.* nisi alia mutatio concurrat B 11 et] est M | nisi...concurrat] non B | possunt] potest K 11-12 sine loci mutatione] loci mutatio K 12 primo] secundo B 13 generationem vel alterationem] alterationem et generationem K | vere] vera BK 15 ibi] *om.* BK | verius] verior BK 16 apponitur] ponitur B 16-17 sicut...generatur¹] sicut unus motus ad quantitatem est ubi quantitas generatur M : *om.* B 18 ab extrinseco] extrinseca B | videtur] *add.* esse B 20 sed] si K 21 verius] verior BK | animatis fit] fit in animatis B : in animatis fit K

12 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 5, 320a17-18

(1) Oppositum vult Aristoteles primo *huius* dicens quod si ex aqua fit aer et fiat maior tumor, non est hoc augmentatio, sed generatio.

(2) Secundo. Primo *huius* dicitur quod vera augmentatio fit adveniente aliquo corporeo; sed in quarto *Physicorum* dicitur quod rarefactio fit
5 nullo adveniente corporeo vel quanto; igitur rarefactio non est augmentatio.

(3) Tertio. Commentator quarto *Physicorum* dicit quod cum corpus rarefit, ipsum non dicitur augeri nisi transsumptive. Dicit etiam quod
10 augmentatio proprie | solum convenit animatis; modo rarefactio bene 132ra M
convenit aliis. Dicit etiam quod densitas accidit non propter exitum partium, sed ex alteratione tantum. Quod probat quia: rarum et densum sunt de praedicamento qualitatis, non quantitatis; igitur rarefactio et condensatio sunt alterationes, non augmentationes vel diminutiones.

Aliqui dicunt hic quod rarefactio non proprie est augmentatio, quia nulla
15 magnitudo acquiritur de novo, sed praeexistens extenditur per solam elongationem partium ab invicem per motum localem | earum. 131va B

Et hoc ipsi persuadent primo auctoritate Commentatoris quarto *Physicorum* dicentis quod in rarefactione materia transfertur de minori quantitate in maiorem nulla quantitate in actu adveniente. Et hoc idem vult
20 Aristoteles ibidem.

Secundo. Si in rarefactione acquireretur magnitudo, sequeretur quod illa penetraret praeexistentem. Consequens est impossibile, quia penetratio magnitudinum est impossibilis, ut dicitur quarto *Physicorum*. Con-

1 vult] videtur velle BK | aristoteles] *add.* in BK | quod] *om.* B | fit] fiet K 2 fiat] fiet B | non...generatio] hoc non est generatio sed augmentatio B 3 secundo] item BK | fit] *add.* etiam B 7 tertio] item B : idem K | commentator quarto physicorum] patet auctoritate commentatoris quarto physicorum qui BK 9 proprie] *om.* B 10 etiam] enim K 12 de] in BK | qualitatis] *add.* et BK 13 alterationes] *add.* et BK 14 aliqui] *praem.* nota B | dicunt hic] respondent ad illam questionem BK 15 solam] *om.* K 16 earum] *om.* BK 19 in¹] ad B | vult] videtur velle BK 21 secundo] item BK | sequeretur] sequitur BK 22 penetraret] *add.* quantitatem BK | est] *om.* K 22-23 penetratio...impossibilis] hec est impossibilis scilicet penetratio dimensionum K | penetratio] *add.* quantitatum sive B 23 dicitur] dicit aristoteles BK 23-102.1 consequentia probatur] probatur tamen consequentia B : patet consequentia K

1 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 5, 321a10-13 3 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 5, 321a3-4, 20-21 4 Aristoteles, *Physica*, IV, 9, 217b8-11 7 Averroes, *In Physicam*, IV, comm. 63, f. 153D 8 Averroes, *In Physicam*, IV, comm. 63, f. 153D 10 Averroes, *In Physicam*, IV, comm. 63, f. 153C 17-18 Averroes, *In Physicam*, IV, comm. 84, f. 171B 19-20 Aristoteles, *Physica*, IV, 9, 217a26-33 23 Aristoteles, *Physica*, IV, 1, 209a6-7

sequentia probatur quia: per totam eius quod rarefit materiam expansa est magnitudo praeexistens; et etiam per totam illam materiam expanderetur magnitudo quae generaretur, quia non esset ratio quare magis expanderetur per unam partem illius materiae quam per aliam; igitur patet quod simul penetrative praeexistens magnitudo et adveniens essent 5 in illa materia.

Mihi aliae autem conclusiones videntur esse ponendae.

Prima est haec quod in rarefactione magnitudo generatur, hoc est dictum quod res aliqua sive dispositio aliqualis faciens formaliter distare generatur sive acquiritur, ita quod non sufficit solus motus localis partium. Quia hoc magis tractatur in libro *Physicorum*, ego ad praedictam conclusionem pono nunc solam rationem quia: certum est quod aer manens aer est multum condensabilis et rarefactibilis. Et hoc patet experimento manifesto, quia si phialam vitream calefaciatis super carbones (et habeat illa longum collum) et post auferatis eam ab igne et in aquam ponatis os phialae et corpus phialae sit supra, vos videtis, quando ille aer refrigeratur qui inclusus est in phiala, quod ipse in tantum condensabitur et minorabitur quod aqua ascendet in phiala, ne sit vacuum, usque ad mediam | repletionem phialae. Igitur patet quod aer est innatus rareferi aut condensari ad | duplam magnitudinem vel subduplam. Hoc supposito ego pono quod follis aperiatur et replebitur aere. Postea omnia eius foramina perfecte obstruantur, ut non possit aer exire. Statim vos invenietis quod non poteritis latera follis comprimere ad invicem. Et

1 totam] *add.* naturam M 2 etiam] *om.* B 3 ratio] ideo M 4 illius materiae] *om.* B 5 simul...adveniens] magnitudo preexistens et magnitudo adveniens simul B : *om.* penetrative K 6 illa] una B 7 mihi...esse] tamen mihi videtur quod alie conclusiones sint B : tamen mihi videntur alie conclusiones esse K 8 est haec] est B : *om.* K 9 aliqualis] aliqua BK | faciens] *add.* illud B 10 solus] solum BK 10-11 partium] *add.* et BK 11 tractatur] tractabatur BK | libro] quarto B | ego] ideo B 12 pono nunc solam] pro nunc pono solum unam B : pono pro nunc solam K 13 est] et M 14 calefaciatis] calefacias BK 15 illa] ipsa B | post auferatis] postea auferas BK 15-16 in...phialae¹] ponas os fiale ad aquam B : in aquam ponas os fiole K 16 et corpus phialae] *om.* (*hom.*) M | supra] *add.* vos M | vos videtis] tu videbis BK | quando] quod B 17 refrigeratur] *coni.* : refertur M : comprimitur B : reprimatur *alii codd.* | quod] et B 18 phiala] fialam BK | sit] fiat BK 19 repletionem] resolutionem B 21 hoc] *add.* igitur B | ego] *om.* BK | replebitur] repleatur BK 22 perfecte] *om.* BK | statim] *om.* BK 23 vos] *add.* videtis et B : videbitis et K | poteritis] poterit M | comprimere] reappodiare M : reaponere K

11 Cf. Iohannem Buridanum, *Quaestiones super libros Physicorum*, IV, q. 11, Parisiis 1509, ff. 77va-78rb

ita apparet quod per motum localem sive compressionem non poteritis aerem condensare (saltem notabiliter), sicut condensabilis est. Et nullus poterit dicere quid prohibet huiusmodi condensationem nisi quantitas seu magnitudo, quam tu non potes corrumpere per talem compressionem. Nam forma substantialis vel materia non prohibent, quia possunt esse in valde minori loco, si aer mediante alteratione naturali condensaretur. Nec potest dici quod hoc prohibeat caliditas aut frigiditas, quia multo plus de caliditate posset esse in minori loco; nam in parvo ferro ignito est multum plus de caliditate. Igitur tu non potes dicere quid prohibet compressionem nisi dispositio alia a praedictis faciens distare partes, quam tu non potes auferre per compressionem et motum localem. Et illa dispositio est magnitudo quam inquiri, quae est in raro, cum non esset in denso, et quae per solum motum localem compressivum partium auferri non potest.

Secunda conclusio quod raritas est magnitudo, quia non videtur raritas differre a densitate in eodem subiecto, nisi quia raritas magis facit distare partes et densitas minus; sed quod facit distare partes materiae vel substantiae est magnitudo; igitur raritas est magnitudo. Unde credo quod hoc nomen ‘raritas’ supponit pro magnitudine et connotat illam magnitudinem esse multam in pauca materia. Similiter ‘densitas’ supponit pro magnitudine et connotat illam magnitudinem esse paucam in multa materia. Et ideo non oportet, si raritas vel densitas sit magnitudo, quod propter hoc haec nomina ‘rarum’ et ‘densum’ sint de praedicamento quantitatis, immo existunt ab illo praedicamento propter connotationes additas.

Tertio videtur mihi dicendum quod rarefactio est augmentatio et alteratio, quia illa mutatio est augmentatio vel saltem diminutio per quam mutatur responsio ad ‘quantum?’; sed per rarefactionem mutatur, quia

1 apparet] patet BK 2 notabiliter...est] totaliter B 2-3 nullus poterit dicere] non potest dici B 3 prohibet] prohibeat BK 5 prohibent] *add.* hoc K 5-6 possunt esse in] possent M 6 minori] brevi B 7 aut frigiditas] *om.* K 8 esse] *om.* M | loco] quantitate B 9-10 prohibet compressionem] prohibeat huiusmodi condensationem B : *add.* follis K 10-11 dispositio...partes] quantitas vel magnitudo B 11 per] *add.* talem B | et] esse M 12 illa...magnitudo] hec est dispositio B | in] *om.* M 12-13 cum...denso] *om.* B 12 cum] tamen K 13 compressivum] et compressionem B : compressionem K 17 distare²] stare K 19 pro magnitudine] *om.* K | illam] *om.* B 23 haec nomina] illa nomina B : *om.* K | et] *om.* B | de] in K 24 existunt] erunt K 25 additas] adductas K 26 tertio...quod] tertia conclusio B : tertia conclusio quod K 27 alteratio] *add.* quia BK | est] *om.* K 28 quantum] *add.* est hoc K | mutatur²] *add.* talis responsio igitur etc. minor probatur BK

quod ante erat bipedale fit tripedale aut quadrupedale. Similiter, illa mutatio est alteratio per quam mutatur responsio ad 'quale?'; sed per rarefactionem mutatur responsio ad 'quale?'; igitur etc. (si ponamus quod haec nomina 'rarum' et 'densum' sint de praedicamento qualitatis).

Quarto videtur mihi quod rarefactio non vocatur motus per se ab Aristotele pro tanto quia non est immediate et primo a movente, sed provenit ab eo per modum sequelae ad alium motum, scilicet ad alterationem secundum primas qualitates. Unde sic etiam diceret Aristoteles non esse motum per se ad aliquam secundarum qualitatum. Et ideo propter dictam causam ponunt Aristoteles et Commentator quod rarefactio nec est proprie et per se alteratio nec est per se et proprie augmentatio nec alius motus. Hoc est dictum quod rarefactio non est aliquis motus | proveniens a motore primo et immediate, sed est motus per accidens, id est proveniens a motore per modum sequelae ad alium motum. Et si aliquis vellet dicere quod tales motus provenientes a motoribus per modum sequelae essent vere et proprie dicti motus, ego dicerem quod rarefactio esset vere et proprie dicta augmentatio.

Ad rationes.

Primo ad illas quae probant mihi quod in rarefactione nulla magnitudo acquiritur.

Ad auctoritatem Aristotelis et Commentatoris dico quod debet sic exponi quod materia transfertur de minori quantitate in maiorem nulla quantitate in actu adveniente, et hoc ab extrinseco, | immo educta de potentia materiae. Et haec est expresse intentio Aristotelis, quia ipse dicit quod materia fit calidior nullo adveniente actu calido, et supplendum est 'ab extrinseco'; sed caliditas advenit quae de potentia materiae educitur.

Ad aliam dicerem quod magnitudinum penetratio sit impossibilis, quia subiectum magnitudinum non plus distet per eas quam distaret per

1 aut] et B 1-2 illa...quam] probatur quod rarefactio sit alteratio quia secundum ipsam B: probatur quod rarefactio sit alteratio illa mutatio est alteratio secundum quam K 2-3 sed...etc] om. B: sed sic est de rarefactione K 3 si] *praem.* quia M 4 de] in K 5 quarto videtur mihi] unde nota BK 6 quia] quod B | movente] motore BK 8-14 secundum...motum] om. B 8 sic] sicut K | diceret] dicit K 11 proprie...se¹] per se nec proprie K 15 motus] *add.* sic B 16 vere et proprie] veri et proprii B: veri et proprie K | vere²] vera B 17 dicta] om. K 18 ad] *praem.* tunc igitur B: *praem.* tunc K 19 probabant] probant BK 20 acquiritur] acquiratur K 22 in] ad B 23-24 educta...materiae] de potentia materiae deducta K 24 expresse] expressa M 27 dicerem] dico B: dicitur K 27-28 magnitudinum...quia] magnitudine apposita impossibile est quod B: magnitudinum penetratio sic est possibilis quod K 28 eas] plures B

unam. Sed tamen dico quod additio magnitudinis ad magnitudinem in eodem subiecto non est impossibilis ubi subiectum plus distaret per illas duas magnitudines quam per unam. Et sic est in proposito. Unde sicut caliditas addita caliditati in eodem subiecto reddit subiectum calidius,
 5 sic extensio sive magnitudo addita extensioni in eodem subiecto reddit subiectum extensius. Et aliter impossibile esset et contra rationem extensionis quod extensio extensioni adderetur.

Ad principales dicendum est quod ipsae bene concludunt quod rarefactio esset vere et proprie augmentatio, nisi obstaret illa condicio quod | non ^{132^{rb}} B
 10 provenit immediate a motore, sed per modum sequelae. Et per illum modum sequelae procedunt duae rationes.

1 additio] abiectio M 2-3 illas duas magnitudines] plures B 3 sic] *add.* dico quod B | sicut] sic K 4-6 calidius...subiectum] *om.* (*hom.*) BK 5 sic] *coni.* : sive M 6 esset] *om.* B 7 extensio] *om.* B | adderetur] addetur B 8 ad] *add.* rationes BK | ipsae] *om.* B : per se K 8-9 rarefactio...augmentatio] rarefactiones vere et proprie essent augmentationes B 10 provenit] proveniunt primo et B | per²] propter M 11 rationes] *add.* et sic patet questio B : *add.* et sic dictum est de illo sequitur questio 21 (*sic*) duodecima K

Quaeritur duodecimo utrum in augmentatione viventis cibus augetur vel corpus animatum.

⟨1⟩ Et arguitur quod neutrum augetur quia: quod augetur dicitur esse maius quam ante; sed nec cibus esset maior quam ante circumscripto corpore animato, nec corpus animatum esset maius quam ante circumscripta quantitate cibi. Immo solummodo congregatum ex corpore animato et cibo adveniente est illud quod est maius. Igitur congregatum ex cibo et corpore animato augetur, et non cibus nec corpus animatum. 5

⟨2⟩ Secundo arguitur quod illud congregatum non augetur quia: quod augetur debuit prius esse minus; sed illud congregatum non erat prius minus, quia non erat; igitur illud aggregatum non augetur. Et ita videtur quod nihil augeatur. 10

⟨3⟩ Tertio arguitur quod cibus augetur quia: augmentatio fit per alterationem et digestionem; modo cibus est qui alteratur et digeritur; igitur etc. Confirmatur quia: cibus vel auget vel augetur; sed non auget (quia augmentans debet esse virtus augmentativa, quae est animae virtus; modo cibus non est animae virtus; igitur etc.); igitur cibus augetur. 15

⟨4⟩ Quarto arguitur quod corpus animatum non augeatur per cibum advenientem quia: sequeretur quod esset penetratio corporum; quod est impossibile, ut patet quarto *Physicorum*. Consequentia probatur quia: 20
89ra K quaelibet pars aucti debet esse aucta, ut | dicitur primo *huius*; modo

1 quaeritur duodecimo] *om.* BK | augetur] augeatur BK | vel] *add.* totum B 3
augetur¹] augeatur BK | dicitur] debet BK 4 nec cibus esset] cibus non erit B :
nec cibus est K 5 esset] erit B | quam ante] *om.* B 6 quantitate] qualitate M |
solummodo congregatum] solum aggregatum B 6–7 animato et cibo] et cibo animato
M 7 est¹] et B 7–8 congregatum...animatum] nec cibus nec corpus animatum
augetur sed pocius aggregatum (aggregatum] congregatum K) BK 9 secundo] in
oppositum B | arguitur] *add.* scilicet B | congregatum] aggregatum B | quia] *add.* illud
B 10 augetur] *add.* vel M | debuit] debet BK | sed] si M | congregatum] aggregatum
B : *om.* K 11 quia] *add.* prius B : quod K | aggregatum] congregatum K | ita] igitur
B 13 augetur] augeatur BK 14 qui] illud quod B 15 etc.] videtur quod augeatur
BK | confirmatur] *praem.* et BK | sed] *add.* cibus BK 16 augmentans] augens BK |
augmentativa] auctiva B 17 igitur cibus augetur] *om.* BK 19 sequeretur] sequitur
B 20 impossibile] falsum BK | consequentia probatur] et tenet consequentia B : et
patet consequentia K 21 debet] debent B

20 Aristoteles, *Physica*, IV, 1, 209a6–7 21 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 5, 321a3, 19–20

per alimentum adveniens non augetur quaelibet pars, nisi quantitas alimenti intraret in quamlibet partem aliti; et sic esset penetratio.

5 (5) Confirmatur illud idem: quod augetur debet esse idem ante et post, ut dicit Aristoteles; sed corpus animatum non manet idem ante et post, quia aliquid sibi apponitur quod ante non erat de substantia eius; et igitur illud quod est post ad illud quod erat ante se habet sicut totum ad partem; et totum non est | idem cum sua parte; igitur etc.

132va B

Oppositum dicit Aristoteles. Dicit enim quod cibus non augetur, quia corrumpitur, et corpus | animatum augetur, quia ante erat minus et post
10 maius.

Nota. Augmentatio est transmutatio secundum quam aliquid fit maius quam erat ante. Et sunt valde multi modi augmentationum.

15 Primo modo improprie dicitur augmentatio intensio formae gradualis, sicut diceremus aegritudinem esse augmentatam in aliquo corpore, vel caliditatem vel frigiditatem esse intensam.

Secundo modo dicitur augmentatio prout attribuitur quantitati discretæ, sicut dicitur tertio *Physicorum* quod numerus est augmentabilis in infinitum.

20 Tertio modo est augmentatio in quantitate continua nullo adveniente ab extrinseco; et illa augmentatio est rarefactio.

Quarto modo fit augmentatio per appositionem similis cum simili sine alteratione, sicut aquam Sequanae dicimus augeri.

25 Quinto modo fit augmentatio per appositionem dissimilis ad eius assimilationem, tamen solum per iuxtapositionem. Et sic augetur ignis per appositionem combustibilium.

1 augetur] augetur BK 2 in] *om.* B | aliti] aucti B | esset] esse M | penetratio] *add.* corporum BK 3 confirmatur illud idem] quinto arguitur B : quinto K | esse idem] augeri vel M 4 ut] sicut B | post] *add.* probo BK 5 substantia] subiecto K | et] *om.* B 7 et] sed BK | est] *om.* M | sua] *om.* B 8 dicit¹] determinat BK 9 et¹] sed BK | post] postea BK 11 nota] in ista questione sunt dicenda quedam communia isti questioni et aliis subsequentibus (subsequentibus] sequentibus K) et primo notandum est quod BK | fit] est B 12 augmentationum] augmentationis K 14 diceremus] dicimus B 15 esse intensam] *om.* B : esse extensam id est esse intensam K 17 dicitur tertio physicorum] in tertio physicorum dicitur BK 20 ab] *om.* B 22 sicut...augeri] et sic aqua dicitur augere B : sic aqua secane dicitur augeri K 23 ad] et K 24 tamen] non B | solum] sola M | augetur ignis] ignis augmentatur BK

4 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 5, 321a21 8 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 5, 321a29–321b1 17 Aristoteles, *Physica*, III, 7, 207b1–3

Sexto modo fit augmentatio per appositionem dissimilis ad eius assimilationem per actum animae, et ita quod quaelibet pars sensata augetur. Et haec est augmentatio propria viventium, de qua intenditur solum hic.

Nota. Ad talem augmentationem multae condiciones requiruntur. Prima quod quaelibet pars sensata augeatur. Aliter non esset nisi iuxta- 5
positio; aliter etiam non esset nisi augmentatio conveniens igni aut aeri aut aquae. Secunda condicio est quod huiusmodi augmentatio fiat aliquo corpore adveniente sibi ab extrinseco, quod vocatur cibus. Aliter non esset nisi rarefactio. Tertia condicio quod illud auctum manet idem ante et post, quia nihil augetur, si non fuerit ante minus; modo non fuit ante 10
minus, nisi ante fuerit; igitur oportet ipsum manere ante et post.

132vb B Prima conclusio: cibus | non augetur. Probatum quia: non manet, immo corrumpitur; nec sibi advenit aliquid, immo ipse advenit alteri ingrediendo corpus; igitur conclusio vera.

Secunda conclusio: corpus animatum augetur, quia vel cibus augetur 15
vel corpus animatum; sed non cibus, ut patuit; igitur conclusio vera. Secundo. Quod prius diximus esse minus et postea dicimus esse maius, hoc est quod augetur; sed corpus animatum, ut homo vel capra, est huiusmodi; igitur conclusio vera. Tertio. Corpori animato conveniunt
89rb K dictae condiciones requisitae ad augmentationem; igitur conclusio vera. | 20

Nota quod corpori animato non convenit augeri nec attribuitur sibi secundum rationem circumscribentem a quantitate eius quantitatem alimenti advenientis, quia sic non esset maius quam ante. Nec etiam corpori

1 sexto] ultimo K | ad] et K 2 actum] accionem BK | et] om. BK | quod] om. M | sensata] add. vel sensibilis K | augetur] augeatur BK 3 propria] proprie B | solum hic] in hoc libro ita quod de omnibus precedentibus nihil queratur in presenti B : in hoc libro ita quod de omnibus precedentibus nihil intenditur K 4 nota] deinde est notandum quod B : deinde notandum est quod K 5 prima] primo B | aliter] add. enim B 5-6 iuxtapositio aliter] per iuxtapositionem et B 7 est] om. B 8 corpore] corporeo BK | sibi] om. BK | aliter] alias M : add. enim B 9 condicio] add. est K | auctum manet] quod augetur manet B : quod augetur maneat K 10 non²] nihil BK 11 nisi ante] quod ante non B 12 prima conclusio] hiis visis facile est dicere ad questionem et pono primam conclusionem quod BK 13 ipse] om. K 14 conclusio vera] non augetur B : cibus non augetur K 15 augetur¹] add. probatur BK 15-16 cibus...animatum] corpus animatum vel cibus B : cibus adveniens augetur vel corpus animatum cui advenit K 16 patuit] dictum est BK | conclusio vera] etc. BK 17 secundo] item BK | diximus] dicimus BK | dicimus esse] om. BK 18 est quod] om. BK | ut] vel M : sicut B | capra] asinus B 19 conclusio vera] etc. BK | tertio] item BK 20 dictae...augmentationem] tres dicte condiciones augmentationis B : predictae tres condiciones ad augmentationem pertinentes K | conclusio vera] ipsum est quod augetur BK 21 nota] sed est notandum B : sed notabitur K | convenit...sibi] attribuitur augeri BK 22 circumscribentem] scribentem K

animato attribuitur augeri secundum rationem componentem corpus
 animatum cum cibo vel quantitate cibi, quia illud congregatum non fuit
 ante secundum rationem qua congregatum; igitur non fuit ante minus;
 et nihil augetur quod non fuit ante minus. Igitur relinquitur quod cor-
 5 pori animato attribuitur augeri secundum rationem absolutam et indif-
 ferentem, secundum quam dicitur hic homo vel haec capra. Sic enim fuit
 prius minus et postea maius. Dicimus enim hunc hominem prius fuisse
 minorem et postea maiorem. Et hoc est simile sicut de augmentatione
 fluvii, quia si Sequana augeatur, non est dicendum quod fiat maior quam
 10 ante, si praecise consideremus illud quod erat ante | circumscribendo 133ra M
 illud quod advenit. Similiter non dicendum quod illud congregatum est
 auctum, quia illud congregatum numquam ante fuit; igitur nec ante fuit
 minus. Sed dicimus quod Sequana vel ille fluvius augetur prout istum flu-
 vium accipimus secundum rationem indifferentem ei quod erat ante et
 15 ei quod nunc est et ei etiam quod erit cras. Utrum autem sit idem quod
 nunc est Sequana et quod heri erat Sequana vel quod nunc est Socra-
 tes et quod heri erat Socrates, dicitur vel dictum est in libro *Physico-
 rum*.

Ad | rationes principales.

133ra B

20 <1> Prima ratio bene arguit quod neutrum augetur, si sumatur secun-
 dum rationem circumscribentem unum ab alio.

<2> Alia ratio bene arguit quod congregato non attribuitur augeri
 secundum rationem congregati, quia sic ante non erat.

2 quantitate] quantitatem K | congregatum] aggregatum B 3 ante¹] om. K | congre-
 gatam] aggregatum et B | minus] et post K 4 quod non] nisi B 6 dicitur...capra]
 hoc dicitur homo vel asinus B : add. vel hoc animal K 8 et postea maiorem] om. BM |
 simile] simili modo B 9 fluvii] fluviorum B : pluvii K | sequana] mosa B | augeatur]
 augetur K 9-13 non...sequana] om. K 10 si] sic M | consideremus] consideramus
 B | circumscribendo] circumscribens B 11 non] add. est B 11-12 congregatum
 est auctum] aggregatum augetur B 12 illud...fuit¹] numquam ante fuit illud B |
 ante¹] om. M 13 sed] si M | sequana] mosa B | prout] add. etiam M 14 accipi-
 mus] sui et M 15 etiam] om. B 15-16 sit...sequana²] idem sit mosa qui nunc est
 et qui heri fuit et qui cras erit B 16 quod¹] om. K | vel] add. utrum etiam B : add.
 etiam K 16-17 est socrates et] sor sit idem B 17 quod] om. K | erat] fuit B |
 dicitur vel] de hoc satis B : om. K | est] fuit K | libro] om. B 17-18 physicorum] add.
 et dicitur in sequenti questione K 19 ad] istis visis facile est solvere B : istis consideratis
 facile est solvere K | principales] om. BK 20 prima] nam prima BK | augetur] augeat-
 ur BK | si sumatur] om. K 22 alia ratio] et ratio secunda B : sed ratio secunda K |
 congregato] aggregato B | attribuitur augeri] convenit augmentatio B 23 congregati]
 aggregati B

17-18 Cf. Iohannem Buridanum, *Quaestiones super libros Physicorum*, I, q. 10, Parisiis
 1509, f. 13^{ra-rb}

⟨3⟩ Ad aliam dicendum quod non omne quod alteratur, augetur. Dicendum est etiam quod non solum cibus alteretur, immo etiam corpus animatum aliquo modo alteretur cibo adveniente. Ad confirmationem potest dici quod cibus proprie non auget nec augetur, immo anima per virtutes suas auget corpus animatum ipso cibo, scilicet convertendo 5 cibum in ipsum.

⟨4–5⟩ De aliis duabus rationibus dicitur in specialibus quaestionibus sequentibus.

Et sic patet haec quaestio secunda die post festum Iohannis anno 1365. Sequitur etc. Sequitur.

10

1 aliam] terciam BK | dicendum] *add.* est K 2 dicendum] dictum B 2–3 etiam²...alteretur] totum et totum corpus alteratur aliquo modo B 3 alteretur cibo] alteratur alio K 3–4 confirmationem] aliam M 4 non] nec BK | immo] *add.* ipsa K 5 animatum...scilicet] *om.* B 6 ipsum] ipso B 8 sequentibus] *om.* BK 9–10 et...etc.] et sic patet questio B : *om.* K 10 sequitur²] *add.* decima tertia questio K

7–8 Cf. I, qq. 13–14

Quaeritur tertio decimo utrum id quod augetur manet simpliciter idem ante et post.

Et arguitur quod non quia:

5 (1) Totum est suae partes, ut communiter dicitur; sed partes non manent eadem, immo adveniunt et defluunt; igitur quaestio falsa.

(2) Secundo. Si illud quod advenit hodie per augmentationem vocetur *a* et totum residuum vocetur *b*, constat quia Socrates nunc est *a* et *b* simul. Et tamen Socrates heri non erat *a* et *b*, sed erat *b* tantum. Igitur Socrates non est idem hodie quod erat heri.

10 (3) Tertio. Illud quod augetur non est idem secundum materiam, quia partes materiales adveniunt et defluunt, ut dicit Aristoteles, et non manent eadem. Igitur ipsum non est idem secundum formam, quia in alia materia oportet esse aliam formam, cum forma non transeat de materia in materiam, immo educatur de potentia suae materiae. Igitur concluditur simpliciter quod ipsum non est idem, cum ipsum sit substantialiter
15 sua materia et forma simul.

(4) Quarto. Si illud quod augetur maneret idem non obstante quod aliquae partes adveniant et aliae defluant, sequeretur pari ratione quod flamma candelae maneret eadem usque ad consumptionem candelae.
20 Falsitas patet, | quia flamma continue nova generatur et praecedens 133rb B
corrumpitur, igitur non est idem ante et post. Consequentia principalis | 89va K
patet, quia sicut in vivente esset quaedam continuatio successionis inter

1 quaeritur tertio decimo] *om.* BK | id] illud BK | augetur] auget K | manet] maneat K
5 quaestio falsa] ipsum totum non manet idem BK 6 augmentationem] *add.* et B
7 a¹] b B | vocetur b] a tunc B | quia] quod BK 8 heri] *om.* B | erat¹] fuit B |
b²] a B 10 illud] *om.* BK | augetur] augmentatur B 11 adveniunt] fluunt B |
non] *om.* B 12 ipsum] *add.* etiam B 13 alia materia] aliam et in aliam materiam
B | aliam] *add.* et aliam B 14 educatur] ducitur B : educitur K 15 simpliciter]
impliciter K | est] sit B 16 materia et forma] forma et sua materia B 18 adveniant]
adveniunt BK | aliae defluant sequeretur] alique defluunt sequitur BK 19 usque]
quousque K 20 falsitas patet] consequens falsum igitur etiam antecedens falsitas
consequentis probatur B : consequens falsum igitur et antecedens falsitas consequentis
patet K | flamma] materia B | continue nova] *inv.* B | generatur] augetur M 21 post]
add. sed K 22 patet] est nota B : nota est K | in vivente] *om.* BK | esset] est B : esse K |
continuatio successionis] continua successio B : continuitas successionis K

11 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 5, 321b25–27

partes advenientes et recedentes, ita esset in flamma; igitur si huiusmodi
continuitas sufficeret ad identitatem materialem, flamma illa esset eadem
continue usque ad finem.

⟨1⟩ Oppositum dicit Aristoteles esse supponendum. Et arguitur ratione
quia: non potest dici quod aliquid augeatur, nisi ipsum fuerit ante minus 5
et post maius; et hoc non potest esse, si non maneat idem prius et
133rb M posteriorius. | Nam quod non erat ante, non erat ante minus.

⟨2⟩ Item. Si ille homo non erat heri, tunc ipse de novo esset genitus;
quod est absurdum.

⟨3⟩ Item. Ille terminus ‘Socrates’ non esset terminus discretus nec 10
singularis, eo quod multa significaret. Heri enim supponebat pro uno,
nunc pro alio.

Sic igitur conclusio prima est quod illud quod augetur manet idem secun-
dum speciem ante et post, tam secundum speciem de genere substantiae
(quia si ante erat homo, adhuc est homo, et si ante erat asinus, adhuc est 15
asinus), quam etiam secundum speciem figurae, et in toto et in membris,
saltem post formationem membrorum.

Secunda conclusio quod illud praecise quod hodie est Socrates, non est
idem totaliter cum eo quod praecise erat heri Socrates, quia de eo quod
praecise erat heri Socrates aliquae partes defluerunt et aliquae partes ab 20
extrinseco advenerunt; modo non est idem totaliter ante et post, si aliquid
remotum est et aliquid additum est. Confirmatur sicut prius arguebatur
quia: quod praecise erat heri Socrates sit *a*, et quod sibi advenit, per quod

1 esset] est B 2 materialem flamma illa] flamme ipsa B : naturalem flamma illa K |
eadem] idem M 4–5 ratione quia] quod B 5 augeatur] augetur K | fuerit] esset
B 6 post] postea BK 6–7 prius et posterius] ante et post B 8 item] igitur B |
erat] fuit B | ipse] *om.* B | de novo esset] de novo est captus vel B : est de novo factus
seu K 10 item] *add.* tunc K | discretus nec] *om.* B 12 nunc] et modo B | alio]
add. et sic possent fieri multe (possent fieri multe] multe possunt fieri K) instancie ista
questio reputata est difficilis et magis tractata fuit primo physicorum et de ipsa (ipsa]
illa K) ponam aliquas conclusiones BK 13 sic igitur] *om.* BK | conclusio] *om.* K |
est] *add.* illa que ab omnibus est concessa BK 14 substantiae] *add.* quam qualitatis
K 15 est homo] *om.* B | ante erat²] *om.* M | asinus] albus K 16 asinus] albus K |
quam etiam] *eciam* M : tam K | figurae] *add.* quam *eciam* dispositionis K | et²] *om.* K
17 formationem] conformacionem K 18 secunda conclusio] alia conclusio est BK |
praecise] precisum K 19 eo¹] *om.* K | socrates] probatur B : *add.* probatur K 20–21
partes ab extrinseco] *om.* K 21 modo] ideo B | si] similiter B 22 confirmatur]
praem. et BK | prius] primo M 23 erat...sit] erat heri precisum quod sibi ab eo
adveniat post vocetur M | et] *om.* M

4 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 5, 321a21–25

augetur, vocetur *b*; constat quod nunc Socrates est compositus ex *a* et *b*; igitur Socrates non est totaliter idem quod *a*; et tamen erat heri totaliter idem quod illud *a*; igitur patet quod non est idem totaliter Socrates nunc quod Socrates erat heri. Et expresse Seneca tenet istam opinionem. Unde
 5 dicit: ‘Mirandum est quod nos tantam curam | habemus de re fugatissima 133va B
 cuiusmodi est corpus nostrum. Fluit enim fluviorum more et non est idem hodie quod heri’. Immo dicit ipse: ‘Ego, dum loquor, mutatus sum, et quantum ad corpus non sum totaliter idem qui incepti loqui’.

Tertia conclusio quod homo a principio vitae usque ad finem remanet
 10 idem partialiter, immo secundum partem nobilissimam et principalissimam, quia secundum animam intellectivam, quae totaliter manet eadem semper.

Et ex hoc possumus concludere quod simpliciter loquendo et sine addito homo manet idem a principio vitae usque ad finem, quia simpli-
 15 citer et sine addito solemus rem denominare a sua parte principalissima, maxime si illa pars principalissima sit valde excedens, quomodo anima intellectiva excedit corpus. Unde expresse dicit Aristoteles septimo et nono *Ethicorum* quod homo principaliter est intellectus seu anima intel-
 20 lectiva. Ideo dicitur homo amator sui, si partem intellectualem amat. Et hoc vere tenet fides nostra, quia licet corpora sanctorum sint corrupta et animae solum sunt in paradiso, tamen dicimus quod sanctus Petrus est in paradiso; et in litania dicitur: ‘Sancte Petre, ora pro nobis’.

Sed credo | quod aliter esset dicendum de equo et cane. Credo enim 89vb K
 quod ille magnus equus qui praecise est hodie, si sit partialiter idem
 25 cum eo quod praecise nascebatur de ventre matris, tamen non est idem

1 constat] *praem.* tunc B   2 a] *add.* et b M   3 quod illud] *om.* B : quod K
 4 socrates] *om.* B | expresse] expressa B   5 dicit] *add.* ipse K | mirandum] mirabile BK | nos] *om.* BK | fugatissima] fluentissima B   8 incepti] incipio B   10 immo] scilicet B
 10–11 principalissimam] *add.* probatur BK   12 semper] *om.* B   13 et¹] *om.* B
 13–14 et sine addito] *om.* B   14 vitae] *add.* *sue* B   15 sua] *om.* BK   15–16 principalissima maxime] nobiliori B : principalissima K   16 pars principalissima sit] fuerit pars B : pars principalissima M | excedens quomodo] excellens sicut B : excellens quomodo K
 17 excedit corpus] *om.* B   18 seu] et BK   18–19 intellectiva] *add.* et BK   19 dicitur homo] dicit M : dicitur B | intellectualem] intellectivam K | et] *add.* videtur quod B : *add.* videtis quod K   21 sunt] sint BK   22 et...nobis] *om.* B | et] unde K
 23 credo¹] ultra hoc dico B : ultra hoc puto K | esset] sit BK | dicendum] *add.* et M | et] *add.* de B | cane] carne M | credo enim] *om.* B   24 qui] quod M | praecise] *om.* B | si] *om.* BK   25 quod praecise] qui B | matris] *add.* *sue* K

4 Seneca, *Epistulae ad Lucilium*, LVIII, 22–23   7 Seneca, *Epistulae ad Lucilium*, LVIII, 22   17–18 Aristoteles, *Ethica*, VII, 6, 1150a1–4; Aristoteles, *Ethica*, IX, 8, 1168b31–34

secundum maiorem partem sui vel etiam secundum principaliorem, quia
 133va M tur | quam de materia quae tunc erat in illo, sive loquamur de materia
 capitis sive cordis aut cerebri aut cuiuscumque alterius membri. Et quia in
 formis materialibus, scilicet quae educuntur de potentia materiae, forma 5
 non transit de materia in materiam, ideo in illo magno equo multo plus
 est de forma substantiali (tam in corde quam in cerebro) quae non erat in
 nativitate quam de illa quae erat. Et sic sequitur quod si sit identitas par-
 tialis huius praecisi ad illud praecisum, illa identitas est secundum partes
 minores vel pauciores. Et similiter plus est de diverso quam de eodem. 10

Deinde, ut videatur quomodo equus maneat idem in numero, rever-
 tamur ad opinionem Senecae et dicamus de equo sicut de fluvio, hoc
 excepto, ut bene dicit Seneca, quod fluvius citius et manifestius labi-
 133vb B tur | et mutatur et secundum partes maiores simul, equus autem tardius
 et secundum partes minores, ideo occultius, immo insensibiliter. Unde 15
 sicut hoc nomen 'Brunellus' est nomen discretum et proprie qualitatis, ita
 illud nomen 'Sequana'. Et ob hoc oportet concedere quod aliquo modo
 maneat idem numero pro quo supponit. Et ego credo quod illa identi-
 tatis numeralis attendatur secundum continuam successionem partium
 de novo advenientium partibus prioribus recedentibus, ita quod si dico 20
 'Sequana duravit a mille annis', quod sit sensus quod a mille annis succes-
 serunt continue aliquae partes aliis partibus. Et ideo est etiam ita de equo
 et de cane; cum hoc quod in tali successione maneat semper eadem vel
 similis figura. Et si non sit ibi identitas simpliciter, tamen a vulgo, cui non

1 sui] *om.* B | etiam secundum] *om.* B 2 in] *add.* illo BK 2-3 addita...materia²] *om.* (*hom.*) B 2 ille] ipse K 3 de¹] fuit K | illo] *add.* cum nascebatur K 4 aut cerebri] *om.* B: cerebri K 7-8 quae...erat] quam erat in eius nativitate B: quam de illa quae erat in eius nativitate K 8 si] *om.* B 9 illa] *praem.* et B: igitur (*corr.* ex illa) K | secundum] *om.* K 10 vel pauciores] *om.* K | similiter] simpliciter K 11 ut videatur] dubitatur B | in] *om.* B 11-12 revertamur] *add.* igitur B 12 dicamus] videamus BK 13 ut] quod K | citius et manifestius] citus et manifestus B 14 partes maiores simul] partem maiorem K | autem] aut M 15 immo] et quasi B | insensibiliter] *add.* quasi B | unde] *add.* videtis quod BK 16 discretum et proprie] discrete B | ita] sicut etiam B: *add.* etiam K 17 sequana] mosa B: *add.* vel multavia K | ob] propter B | quod] et M 18 maneat] manet B | idem] *add.* in K | supponit] *add.* et non simpliciter(?) M 19 continuam successionem] continuationem successivam KM 21 sequana] mosa B | annis¹] *add.* ita K | quod¹...annis] id est B | a mille annis] mille annos K 22 aliquae] ille K | ideo] *om.* B | ita] *om.* K 22-23 equo...cane] cane et equo B: equo vel de cane K 23 hoc] *add.* tamen K 23-24 maneat...similis] materialia sunt semper eadem vel M 24 ibi] *om.* B | tamen] tunc M | a] in K

13 Seneca, *Epistulae ad Lucilium*, LVIII, 23

apparet sensibilibiter adventus partium et recessus, maxime in viventibus, dicitur simpliciter et sine addito animal manere idem.

Hoc viso respondeo ad rationes.

5 Primae rationes arguunt quod non ita simpliciter maneat idem quod sit verum dicere ‘illud totale quod praecise est hodie, erat heri totaliter idem’.

10 Sed aliae rationes ad oppositum arguunt quod manet idem partialiter, vel saltem quod manet idem identitate dicta a continuitate successio- nis partium sibi per tempus succedentium, et quod etiam simpliciter et absoluto sermone dicatur vulgariter idem propter insensibilitatem muta- tionis. Et non oportet propter illas rationes plus concedere. Nec valent quaedam exhortationes de homine in quibus dicitur quod si tu non es idem qui fuisti, tu non fuisti baptizatus. Nam dictum fuit quod homo non manet simpliciter idem, sed secundum principalissimam partem; et 15 non est sic de aliis.

1 partium et recessus] et recessus parcium et B | viventibus] iuvenibus B 2 et] *om.* K
 3 hoc...rationes] unde M | respondeo ad rationes] *om.* B 4 arguunt] arguebant K |
 maneat] maneant M 5 est] et M 6 idem] *add.* et hoc probant ille raciones K 7 sed]
om. BK | arguunt] *om.* B | manet] maneat K | idem] *add.* animal B 7-8 partialiter]
 partibilibiter M 8 vel saltem] *om.* B | manet] maneat K 9 sibi] sive B : similitum
 K | tempus succedentium] tempus successivum B : totum successum K 10 absoluto
 sermone] *om.* B : absolute K | dicatur vulgariter] vulgariter dicitur BK | idem] vel M
 11 plus] *om.* B 12 de homine] *om.* B 13 tu] tum K 14 manet] *add.* idem B :
 maneat K | sed] quia M : *add.* quod manet idem B | principalissimam partem] formam
 et secundum partem nobilissimam B

Quaeritur quarto decimo utrum eius quod augetur quaelibet pars augeatur. |
90ra K tur. |

Et arguitur quod non quia:

⟨1⟩ Sequeretur penetratio corporum, quae est impossibilis, ut patet
quarto *Physicorum*. Consequentia probatur quia: augmentatio fit per 5
134ra B adventum corporis extrinseci; | modo impossibile est quod corpus extrinsecum adveniat cuilibet parti nisi per penetrationem, quoniam si
133vb M solum esset per iuxtapositionem per minutas | partes, tunc esset accipere unam partem parvam iuxta aliam quae non esset aucta, quia in se nihil haberet de quantitate cibi. 10

⟨2⟩ Secundo. Non est dare quomodo ossa augeantur, quia non solum per iuxtapositionem, quoniam illa non est proprie dicta augmentatio, ut vult Aristoteles; nec etiam per commixtionem nutrimenti cum osse, quia ossa sunt iam dura et perfecte coagulata, et talia non recipiunt commixtionem; igitur etc. 15

⟨3⟩ Tertio. Multae partes defluunt per evaporationem a calido; ideo ad restaurationem indigemus nutrimento. Sed illae partes defluentes non augentur, quia oportet manere illud quod augetur, ut dicit Aristoteles. Igitur non omnes partes augentur.

⟨4⟩ Quarto. Est dare minimam carnem, ut dicit Aristoteles primo 20
Physicorum; et illa non augetur. Probatio quia: augetur per carnem generatam ex alimento sibi coniunctam. Vel ergo illa caro nova genita esset aequalis illi minimae carni, vel maior, vel minor. Non potest dici

1 quaeritur quarto decimo] *om.* BK | augetur] augeatur K 4 sequeretur] sequitur B 6 extrinseci] extrinsece K | corpus] *om.* BK 7 penetrationem] penetraret M 8 per iuxtapositionem] iuxtapositionem M : iuxtaposicio K | minutas] minimas K 9 parvam] tam parvam B : *om.* K | quae...aucta] *om.* B 11 secundo] ibi B | quomodo] modum per quam B | augeantur] augentur B | solum] *om.* K 12 dicta] *om.* B 14 perfecte] *add.* quantitatis vel M | et talia] quod B 15 etc.] non apparet quomodo nutriantur B : non apparet nutriantur et augeantur K 16 defluunt] fluunt B 17 defluentes] fluentes B 18 oportet] debet B | illud] idem B 21 illa] *om.* K | augetur] *add.* igitur etc. B | probatio] probatur B | quia] *add.* si B : *add.* si augetur tunc K 22 sibi coniunctam] *om.* B | nova genita] de novo generata B

5 Aristoteles, *Physica*, IV, 1, 209a6–7 18 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 5, 321a21–25 20–21 Aristoteles, *Physica*, I, 4, 187b16–21, 187b36–188a1

quod minor, eo quod illa supponebatur esse minima, et non est dare minus minimo. Etiam non potest dici quod aequalis, quia tunc pari ratione quaelibet alia pars augetur per aequale sibi additum; et tunc in qualibet augmentatione auctum duplaretur; quod est falsum. Nec potest
 5 dici quod sit maior, quia pari ratione auctum esset plus quam duplatum. Igitur illa minima pars non augetur. Igitur non quaelibet pars augetur.

(5) Quinto. Materia est pars; et tamen materia non augetur, quia Aristoteles videtur velle quod corpus non augeatur secundum partes materiales.

10 (6) Sexto. Quod advenit, non augetur; tamen illud efficitur pars animati; igitur non quaelibet pars augetur.

Oppositum dicit Aristoteles, quod augmentatio fit adveniente corporeo, scilicet cibo; et ille cibus, cum fuerit digestus, mittitur | per venas et per
 15 sic inde resultat corpus maius quam esset ante. 134rb B

Nota quod non est concedenda penetratio corporum nec etiam vacuum.

Nota quod duarum dimensionum extra invicem existentium impossibile est cuilibet parti unius advenire et coniungi aliquid alterius sine penetratione.

20 Ex istis statim concludo hanc primam conclusionem quod eius quod augetur non quaelibet pars augetur, quia iam dictum est quod non possit cuilibet parti corporis praexistentis advenire aliquid alimenti et coniungi nisi per penetrationem; et tamen hoc oporteret, si quaelibet pars augetur; igitur non quaelibet pars augetur.

1 quod¹] *om.* K | eo quod] quia BK | et...dare] modo non datur B 2 etiam non] nec BK | quod] *add.* sit B 3 et] *add.* sic B 4 auctum] augmentum K 5 pari] tali K | auctum esset] augmentum fiet B : augmentum esset K | duplatum] duplicatum B : duplum quod est falsum K 6 minima] una B | pars¹] *add.* carnis K | augetur¹] *add.* et B 7 quinto] *add.* sic B | materia²] *om.* B | quia] quod M 8 augeatur] augetur B 10 tamen] *praem.* et B 12 aristoteles] *add.* scilicet BK | fit] fiet K : sit M 13 cum] non K | per²] *om.* BK 14-15 et¹...ante] *om.* B 15 corpus] *om.* K 16 nota] notandum est (*add.* eciam K) BK | concedenda penetratio corporum] concedendum fieri penetrationem B 17 nota] et notandum est B : postea eciam notandum est K 20 hanc] *om.* BK | conclusionem] *add.* scilicet B | eius] corpus B 21-22 possit] posset K 22-23 alimenti et coniungi] nutrimentum B 23 et tamen hoc] quod tamen B | quaelibet] *om.* B

8 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 5, 321b22-23 12 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 5, 321a3-5, 21

Confirmatur per Aristotelem, qui concedit quod non augeatur quaelibet pars secundum materiam, sed aliquid advenit et aliquid defluit.

Secundo. Quantitas alimenti non potest intrare corpus auctum nisi per venas et poros. Sed corpus non est totum porosum, immo oportet inter
90rb K poros aliquid esse solidum | et non porosum. Si igitur capiatur aliqua 5
parva pars non habens porum, constat quod alimentum non potest intrare ad medium illius partis. Igitur medium illius partis non augetur.

Secunda conclusio: possibile est animal augeri, quando aliqua eius pars notabilis diminuitur, ut forte manus aut brachium. Sed hoc esset per
134ra M infirmitatem vel violentiam. | Aliquando enim visum est quod brachium 10
unum desiccabatur et minoratur corpore tamen residuo recipiente nutrimentum et augmentationem.

Tertia conclusio: in arboribus magnae partes inveniuntur quae non augetur, licet arbor augeatur, et sine infirmitate. Illa conclusio scitur per experientiam. Nam medulla invenitur maior in iuventute arboris quam
15 in senectute, immo continue arbore crescente medulla diminuitur. Ideo in grossa arbore medulla non invenitur. Et iterum, lignum quod est in medio arboris non augetur, immo diminuitur. Unde in multis arbori-
134va B bus, si arbor truncetur, poterit videri | aetas arboris, quia quolibet anno generatur quasi quaedam crusta inter corticem et lignum praecedens. Et
20 videtur quod illud lignum quod est hoc anno genitum est maioris profunditatis quam illud quod fuit genitum anno praecedente, et sic deinceps. Immo illud quod est hoc anno genitum est maioris profunditatis quam
25 ipsummet erit post tres annos. Et ideo apparet quod arbor quantum ad partes eius medias decrescit. Similiter etiam, si loquamur de longitudine arboris, truncus non crescit in longum. Immo si signes unam radicem et

1 confirmatur] et confirmatur (add. illud K) BK | qui] add. non B 1-2 augeatur quaelibet pars] quelibet pars augetur B : augetur quelibet pars K 2 aliquid¹...defluit] aliquod recedit et aliquod advenit B | aliquid¹] add. bene K 3 secundo] item BK | intrare] mutare B 4 totum] aequaliter B | immo] igitur B 5 solidum] subiectum M 6 porum] poros B 7 partis¹] om. B | partis²] om. B 8 conclusio] om. B : add. quod K | quando] quod M : om. B 9 notabilis] om. B | esset per] est propter B 11 unum] om. K | desiccabatur] exsiccabatur B | minoratur] minorabatur BK 12 augmentationem] augmentum BK 13 conclusio] add. quod BK 14 et sine infirmitate] om. B | scitur] patet B 16 ideo] om. K 18 augetur] augmentatur BK | unde] ymmo BK 19 truncetur] incideretur B : tonsetur K | poterit] possit B | quia] add. in B 20 crusta] crastula B 21 videtur] vos videtis BK 22 praecedente] precedenti B 23 illud] om. B 24 erit] om. K 25 longitudine] magnitudine BK 26 truncus] add. enim K | immo] om. K | signes] signas K

1 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 5, 321b22-27

unum ramum, non inuenies intermedium fieri longius post tres annos quam nunc est. Ideo manifestum est quod arbores ut in pluribus crescunt per appositionem in partibus exterioribus, scilicet inter corticem et lignum vetus quantum ad crementum in grossum crescunt, et in longum
5 per appositionem in extremis partibus. Tamen aliter est in animalibus, ut patet.

Nota. In animali sano nulla pars signari potest sensu cui non adueniat nutrimentum et quae non appareat augeri proportionaliter sicut aliae partes. Ideo ponitur haec conclusio quod animalis sani quod augetur
10 quaelibet pars signata per sensum augetur. Et haec conclusio conceditur per experientiam.

Nota. Non est totaliter idem quod est maius cum eo quod ante erat minus, sicut prius dictum est, sed est idem secundum speciem substantiae et figurae, et etiam secundum quandam continuationem in successione partium aduenientium et defluentium.
15

Secundum hoc solvuntur omnes rationes, quia concessum est quod non quaelibet pars augetur. Tamen tot sunt pori et ita propinqui et insensibiles propter parvitatem quod nulla pars potest signari ad sensum quae non haberet poros per quos potest recipere alimentum, et sic potest augeri. | 134vb B

1 inuenies] inuenietis K | fieri] *om.* B | post] per B 2 est¹] *add.* et B 4 crementum] decrementum B | grossum] grosso M | crescunt] crescit B | et] *om.* B: sed K | longum] *add.* crescunt K 6 patet] videtis BK 7 nota] unde B: unde notandum est quod K | animalis] animalibus animali toto B: *add.* toto K | signari potest sensu] potest assignari sensibilis B: signari potest sensui K 8 appareat] apparet BK | proportionaliter] proporcionabiliter B 9 ideo ponitur] ideo potest poni B: item potest poni K | sani] *om.* M: *praem.* tocus K | quod augetur] *om.* B 10 signata... augetur] augetur signabilis per sensum B: signabilis per sensum augetur K 12 nota] deinde notandum est quod BK 14 figurae et etiam] *om.* B: figure et K 15 partium] *add.* ad invicem scilicet B 17 augetur] augeatur K | tot sunt] non sint tot B: tot sint K | et²] *om.* BK 18 signari] assignari B 19 haberet] habet B | potest recipere] reciperet K | sic potest] *om.* B: posset K | augeri] *add.* et sic patet questio B: *add.* sequitur quinta decima K

13 Cf. I, q. 13, 112^{18sqq.}

Quinto decimo quaeritur utrum augmentatio fiat secundum partes formales et non secundum partes materiales.

90va K Et arguitur quod non | quia:

<1> Nec forma potest esse sine materia nec materia sine forma, nec aliqua forma materialis potest transire de una materia in aliam. Igitur 5 necesse, si pars formalis augetur, quod pars materialis augetur, et e converso.

<2> Secundo. Secundum illas partes non augetur quae defluunt. Sed partes formae defluunt cum partibus materiae defluentibus; aliter remanerent sine materia vel transirent de una materia in aliam. Igitur non plus 10 augetur secundum partes formales quam materiales.

<3> Tertio. Non solum in te est forma maior quam ante erat, immo etiam et materia et compositum. Igitur tu augetis ita secundum partes materiae vel compositi sicut secundum partes formae.

Oppositum patet per Aristotelem.

15

134^{tb} M Ista quaestio mota est ad intelligendum verba Aristotelis, quae multi | reputant inania, ut dicit Commentator, quia non intellexerunt ea.

Nota. Cum Aristoteles diceret quod illud quod augetur, augetur secundum partes formales et non secundum materiales, non debemus intelli-

1 quinto decimo quaeritur] *om.* BK | secundum] per K 2 secundum] *om.* B 3 arguitur] *add.* primo BK | non] hoc sit impossibile B : hoc est impossibile K 4 esse] augetur B 6 necesse] *add.* est BK | augetur] augetur BK | quod] *add.* etiam B 6-7 et e converso] *om.* B : et econtra K 8 partes] *add.* aliquid BK 8-9 sed...defluunt] *om.* (*hom.*) B 9 aliter] *add.* enim BK 9-10 remanerent] forma maneret B 10 materia¹] forma M | transirent] transiret B 11 quam] *add.* secundum partes B 12 erat] *om.* K 13 etiam et] et B : etiam K | augetis ita] ita bene augetis B 14 compositi] composite M 15 patet per aristotelem] breuiter arguit aristoteles B : breuiter arguitur auctoritate aristotelis K 16 quaestio] *add.* solum BK | quae] quia B 17 reputant] *add.* ipsa B : reputat M | inania] inutilia K | intellexerunt] intelligunt B : intellexit K 18 nota] notandum (*add.* est K) ergo quod BK | aristoteles diceret quod] dicit aristoteles hoc B : aristoteles determinat quod K | augetur²] augetur BK 19 secundum] *add.* partes BK

15 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 5, 321b22-23 17 Averroes, *In De generatione et corruptione*, I, comm. 38, 1 ff. 358F-359B

gere per ‘partes formales’ partes quantitativas formae substantialis, nec per ‘partes materiales’ partes quantitativas primae materiae, quia praedicta determinatio non esset conveniens, prout rationes factae bene arguunt. Utraeque enim partes tam formae quam materiae adveniunt et
 5 defluunt; quod Aristoteles solum concedit de partibus secundum materiam, et dicit partes secundum formam manere.

Et ideo aliqui taliter exponunt quod ‘partes formales’ vocat Aristoteles partes heterogeneas, quae determinant sibi certas figuras, ut pes, manus, digitus, et ‘partes materiales’ vocat partes homogeneas, ex quibus quasi
 10 materialiter partes heterogeneae componuntur. Sed illa expositio est contra intentionem Aristotelis, quia primo dixit quod partes heterogeneae augentur, eo quod homogeneae augeantur; et postea investigando quomodo homogeneae augentur, ipse dat praedictam distinctionem | de illis
 15 homogeneis; ideo in homogeneis debent poni et partes secundum formam et partes secundum materiam. 135ra B

Alexander imaginabatur alium modum, videlicet quod in corpore vivente aliud est humidum radicale, quod est illud quod contractum est ex seminibus parentum, aliud est cibale, et est quod a cibo acquisitum est. Tunc dicit quod humidum radicale manet usque ad mortem et quod si
 20 esset consumptum, sequeretur mors, quia calor vitalis in humido radicali conservatur. Sed humidum cibale fluit et defluit; ideo non manet idem. Et quia secundum illud quod manet animal augetur, et non augetur secundum illud quod non manet, ideo conclusit quod animal auge-

1 per partes formales] *om.* B 2 primae materiae] *materie* B : vere *materie* prime K | quia] *add.* tunc B 3 determinatio] *distinccio* B 3–4 arguunt] *arguebant* BK 5 quod] quia BM | concedit] *add.* hoc B 7 et] *om.* K | taliter exponunt] *dicunt* talem expositionem BK | partes formales vocat] *per partes formales intendit* B 8 partes] *om.* K | manus] *add.* et K 9 quasi] *om.* K 10 materialiter] *ex materia* B | partes] *om.* K | expositio] *opinio* B 11 intentionem aristotelis] *aristotelem* primo huius B | primo dixit] *dicit* B : prius dixit K 12 eo...augeantur] *ex eo homogeneum augetur* M : ex eo quia homogeneie augentur K | investigando] *inferendo* B 13 augentur] *augeantur* K 14 homogeneis¹] *add.* et B | homogeneis²] *add.* non B : *add.* *eciam* K | et] *om.* BK 15 partes] *om.* K 16 alexander] *add.* *autem* BK | imaginabatur alium modum] *imaginatur alio modo* B : *imaginatur alium modum* K 17–18 quod¹...est³] *et aliud est humidum cibale humidum radicale est illud quod est contractum ex seminibus parentum sed humidum cibale est quod de cibo est acquisitum et B : aliud cibale humidum radicale est illud quod contractum est ex seminibus parentum et cibale est illud quod ex cibo conquisitum est et K 19 tunc] sic K 20 consumptum] *add.* *statim* K | sequeretur] *sequitur* B | vitalis] *naturalis* BK 22–23 et¹...conclisit] *concludebat* *autem* igitur B 23 non] *om.* K | ideo conclusit] *idem* *concludebat* K*

12–15 Cf. Aristotelem, *De generatione et corruptione*, I, 5, 321b17–21 16 Cf. Averroem, *In Physicam*, III, comm. 38

retur secundum partes humidi radicalis et non secundum partes humidi cibalis. Et sic partes humidi radicalis vocabat Aristoteles ‘partes secundum formam’, quia in eis forma et vita radicantur, et partes humidi cibalis vocavit ‘partes materiales.’ Aliter dixit sermonem Aristotelis nullum esse.

Sed illa opinio videtur mihi deficere. Primo non est verum quod illud 5
humidum quod contractum est ex semine parentum maneat totaliter,
90vb K quia ita calor naturalis | agit in illud humidum sicut in humidum cibale,
et coniungitur ei; igitur oporteret quod aliquid ita evanesceret de illo
humido sicut de humido cibali.

Secundo. Absurdum esset dicere quod homo vel equus augetur solum 10
secundum illud humidum quod est ex semine parentum, quia illud
esset valde paucum et forte de quantitate unius digiti; et homo augetur
valde secundum plurem quantitatem quam secundum quantitatem unius
digiti.

Tertio. Per illam positionem non evitaretur difficultas quam Aristoteles 15
voluit evitare, quia Aristoteles per illa verba voluit dare modum quo-
modo quaelibet pars aucti augetur sine penetratione dimensionum. Et
constat quod si Alexander concedit quod quaelibet pars humidi radicalis
augeatur, cum augmentatio fiat adveniente corporeo, sequitur necessa-
rio penetratio dimensionum. Ideo si ponamus humidum radicale augetur, 20
135rb B adhuc est necessarium | dicere quod illud humidum radicale secundum
aliquas partes eius augetur et secundum aliquas non. Et ita reverteretur
principalis dubitatio. Et forte quod illa distinctio, si intelligitur ut modo
dictum est, non est nisi ficticia.

1 humidi radicalis] huiusmodi radicales B 1–2 humidi²...vocabat] ciberales partes
autem huiusmodi radicales vocavit B 2–3 secundum formam] formales B : secundum
formas K 3 radicantur] radicatur BM | humidi cibalis] huiusmodi ciberales B 4
vocavit] *add.* aristoteles K | aliter...esse] *om.* B | dixit] dicebat K 5 primo] *add.*
enim illud B : *add.* enim K 6 humidum...est] est humidum contractum B | semine]
seminibus B 7 ita] *om.* B 8 et coniungitur ei] *om.* B : et communicatur ei K |
igitur oporteret] et ideo oportet quod B : ideo oportet K | ita evanesceret] evacuetur
B 9 sicut] *add.* et B 10 esset] est BK | augetur solum] solum augetur K
11 parentum] *om.* K 12 esset] est B | paucum] modicum B | et¹] *om.* B : ut K |
de quantitate unius] ad quantitatem B : ad quantitatem unius K 12–14 et²...digiti]
om. (*hom.*) K 13 valde] *om.* B | plurem] maiorem B | secundum quantitatem] sit
quantitas B 15 tertio] item BK | illam positionem] expositionem illam B : illam K |
evitaretur] *add.* illa B 15–16 aristoteles voluit evitare] intendit evitare aristoteles
B 16 dare] dicere B 17 augetur] est aucta B 18 alexander] aristoteles B |
concedit] concederet B : concedat K 19 augeatur] augetur et B | cum] *add.* igitur
K | adveniente] *add.* aliquo B : *praem.* aliquo K | sequitur] sequeretur K 19–20
necessario] utique B 20 ideo] item B 21 est necessarium] necessarium erit K |
dicere] *add.* illud B 22 augetur] augeatur K | non] *add.* augeatur K | reverteretur]
revertetur K 23 si] *om.* K 24 est¹] *add.* et si sic K | est nisi] esset B | ficticia]
ficticium K

Alii dicunt | satis probabiliter quod per ‘partes formales’ intelligimus partes sensibiles, scilicet quae seorsum possunt movere sensum, et per ‘partes materiales’ intelligimus partes insensibiles propter parvitatem. Et sic vult Aristoteles dicere quod animatum augetur secundum omnes partes sensibiles, sed non augetur secundum omnes partes insensibiles. Ideo dicit Aristoteles quodcumque signum sensatum maius fieri. 134va M

Alius potest poni modus non contradicens praedicto, sed forte complet eum. Dicemus igitur quod sicut corpus animatum manet idem, sic ei attribuitur nutriri et augeri, et sicut non manet idem, sic ei non attribuitur augeri. Modo corpus animatum non manet idem secundum materiam, id est secundum identitatem materialem vel numeralem vel totalem, sed manet idem secundum formam, id est secundum identitatem specificam una cum continuatione successionis partium advenientium et defluentium. Propter quam continuationem attribuitur ei quidam modus identitatis numeralis vel materialis.

Nota quod saepe Aristoteles speciem vocat ‘formam’ et individuum ‘materiam’. Unde primo *Caeli* dicit quod qui dicit ‘caelum’ dicit formam et qui dicit ‘hoc caelum’ dicit materiam vel formam commixtam materiae. Et illum modum loquendi recitat Aristoteles ex opinione et modo loquendi Platonis, qui posuit universalia esse formas simplices et abstractas a materia.

Secundum hoc ergo est intentio Aristotelis quod in animato nihil signari potest seorsum quod maneat totaliter idem, immo cuilibet parti signabili aliquid advenit et de ea aliquid defluit. Ideo nihil signabile est quod totaliter sit idem ante minus et post maius. Et ideo nec animali

1 quod] *add.* si K   2 scilicet] *om.* B   3 propter parvitatem] que sensum non possunt movere seorsum B   4–5 augetur...sed] secundum omnes partes sensibiles augeatur et B   4 augetur] augeatur K   5 augetur] augeatur B | omnes] *om.* B | partes²] *om.* K | insensibiles] *add.* et B   6 dicit] dicebat K | signum] *om.* B | maius magis K : in aliquibus M   7 alius...contradicens] sed adhuc potest poni alius modus qui non contradicit BK   8 dicemus] dicamus BK   9–10 et²...augeri] *om.* (*hom.*) B   9 ei non attribuitur] non attribuitur sibi K   11 id est] scilicet B | materialem vel] *om.* BK | vel²] et BK   13 continuatione successionis] continua successione B   15 vel materialis] *om.* BK   16 nota] unde sciendum est B : unde debetis scire K | individuum] dimensionem B : *add.* vocat K   17 unde] *add.* in B : ut in K | dicit¹] *add.* aristoteles B : dicebat K   18 et] sed B | commixtam] mixtam BK   19 et illum] tertium M   20 posuit] ponebat BK   23 signari potest seorsum] potest assignari quod sit evidens sensui B | immo] quin K   24 signabili] sensibili B : significabili K | advenit] adveniat K | de] ab B | defluit] defluet K | signabile] significabile K   25 idem ante] antea B | post] postea B

6 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 5, 321b13–15   17 Aristoteles, *De caelo*, I, 9, 278a12–15

nec alicui parti eius attribuitur augeri secundum talem identitatem. Sed
 attribuitur sibi augeri secundum identitatem specificam; et etiam cuilibet
 135va B parti sensatae attribuitur etiam augeri | secundum identitatem specifi-
 cam. Ideo dicit Aristoteles quamlibet partem secundum speciem augeri.
 Unde in littera magis utitur hoc nomine 'species' quam hoc nomine 5
 'forma.'

91ra K Et secundum hoc rationes factae non procedunt contra praedicta. | Et
 est principalis dubitatio soluta, scilicet quomodo quaelibet pars aucti
 augeatur sine penetratione dimensionum. Non enim est verum simpli-
 citer quod quaelibet pars augetur, quia non quaelibet pars manet, sed 10
 quaelibet pars sensata secundum identitatem specificam sibi attributam
 dicitur augeri, quia sic dicitur manere et esse prius minor et postea maior.
 Sequitur.

2 sibi augeri] ei B 3 sensatae] sensati M 4 ideo] *praem.* et B 5 in littera]
 videtis in littera quod B : videatis in littera quod aristoteles K 7 factae] *om.* B | et²]
add. eciam B 8 aucti] *om.* B 9 verum] *add.* dicere BK 10 augetur] augeatur BK |
 manet] remanet B 11 sibi attributam] *om.* BK 12 esse] erat BK 13 sequitur] et
 sic patet questio B : *add.* decima sexta K

Sexto decimo quaeritur utrum augmentatio sit motus proprie, distinctus a motu locali, ab alteratione et a generatione substantiali.

Et arguitur quod non quia:

5 (1) Motus proprie dictus debet esse continuus; et tamen augmentatio non est continua, ut dicit Commentator tertio et octavo *Physicorum*; igitur etc.

(2) Secundo. Si augmentatio esset motus proprie dictus, distinctus a praedictis, ipsa esset motus ad quantitatem, ut omnes concedunt; sed ad quantitatem non est per se motus. Probatio quia: non est per se motus nisi in habentibus contrarium, ut vult Aristoteles quinto *Physicorum*; et tamen quantitati nihil est contrarium, ut dicitur in *Praedicamentis* (quod etiam patet, quia maior quantitas non est contraria minori, cum sint eiusdem speciei et cum stent simul, immo plus, minor est pars maioris); igitur ad quantitatem non est per se motus. Igitur augmentatio non est 15 motus proprie.

(3) Tertio. Commentator tertio *Physicorum* | describit motum dicens 134vb M quod motus est generatio partis post partem illius perfectionis secundum quam est motus; sed in augmentatione viventis non generatur quantitas nec pars post partem, immo quantitati praeexistenti, scilicet ipsius animalis, quantitas etiam praeeexistens, scilicet alimenti, apponitur; igitur talis augmentatio non est motus secundum quantitatem proprie. 20

(4) Quarto. Illum motum non vocat Aristoteles proprie dictum qui

1 sexto decimo quaeritur] *om.* BK | proprie] *add.* dictus BK 2 ab...substantiali] generatione substantiali et alteratione B 3 et] *om.* K 4 et] *add.* cum M 5 est] sit BK | ut] nec M 6 igitur etc.] *om.* B 7 esset] sit B 9 probatio] quod probo B 10 nisi in] in non B | ut] sicut B 11 est] sit BK | ut] sicut B | quod] et B : ut K 12 patet] *add.* ratione K | est contraria] contrariatur B 13 immo...maioris] *om.* B | plus] *om.* K 15 proprie] *add.* dictus K 16 dicens] scilicet B : *om.* M 18 viventis] *om.* B 19 nec pars] partis KM | quantitati praeexistenti scilicet] existente quantitati B 20 etiam] *om.* B | scilicet alimenti] in alimento B : *praem.* quantitas K | apponitur] *add.* et B 21 talis] etc. K 22 non...proprie] vocat aristoteles improprie K | aristoteles] *add.* motum B | dictum] *om.* B

5 Averroes, *In Physicam*, III, comm. 6, f. 88C–D; Averroes, *In Physicam*, VIII, comm. 23, f. 360C–F 10 Aristoteles, *Physica*, V, 2, 226b2–3 11 Aristoteles, *Praedicamenta*, 6, 5b12 16 Averroes, *In Physicam*, III, comm. 4, f. 87C–D 22 Aristoteles, *Physica*, VII, 2, 243a31–245b1

provenit a motore non immediate, sed per modum sequelae ad alium motum. Unde propter hoc dicit non esse motum proprie et per se ad
 135vb B figuras de quarta specie qualitatis vel etiam ad | habitum (sive corporis sive animae) de prima specie. Propter hoc etiam non est per se motus in ad aliquid. Sed constat quod augmentatio in viventibus provenit a motore 5 per modum sequelae ad plures alios motus, ut patebit. Igitur augmentatio non debet dici proprie motus.

Oppositum dicit Aristoteles tertio et quinto *Physicorum* et in primo huius.

Nota quod ad augmentationem in viventibus concurrunt quasi omnia 10 genera motuum et mutationum.

Primo enim concurrit digestio alimenti, quae est alteratio una vel plures alterationes.

Secundo concurrit motus alimenti ad singula membra. Per quem motum singulis partibus sensibilibus coniungitur alimentum per venas 15 et per poros. Et ille motus est motus localis.

Tertio concurrit corruptio substantialis alimenti. Primo enim corrumpitur substantia panis aut vini et generatur sanguis, qui est iam propinquum nutrimentum. Deinde etiam sanguis iam dispersus per membra corrumpitur et generatur ex eo caro vel os vel nervus, et sic de aliis parti- 20
 91rb K bus substantialibus | animalis. Et sic concurrit ibi generatio substantialis et corruptio substantialis.

Quarto concurrit ibi quaedam extensio membrorum, quae non est per rarefactionem nec etiam per appositionem quantitatis, immo solum

1-2 ad alium motum] *om.* B 2 dicit non] non contingit B 2-3 et...figuras] ad figuram et per se B 3 habitum] habitus BK | sive] *om.* K 4 specie] *add.* qualitatis K | in] *om.* B 6 ad plures] et penes B | ut patebit] ut postea videbitur B : quod postea videbitur K 8 dicit aristoteles] videtur velle aristoteles in B : tamen aristoteles videtur determinare in K | et²] *add.* etiam satis B : *add.* satis K 8-9 primo huius] illo primo BK 10 nota] notandum (*add.* est K) BK | quasi] *om.* B 12 quae] *add.* non B | vel] ymmo B 15 motum] *om.* B | partibus sensibilibus coniungitur] membris communicatur B : partibus sensibilibus communicatur K 16 per] *om.* BK | motus] *om.* B | localis] localiter M 18 aut] et BK 18-19 propinquum nutrimentum] proprium alimentum B 19 deinde] de K | sanguis iam] *inv.* M : sanguis B 21 sic] *add.* patet quod BK 21-22 generatio...corruptio] corruptio substancialis et etiam generatio K 23 quarto] deinde BK | quaedam] *om.* K 24 etiam] *om.* K

2 Cf. Aristotelem, *Physica*, VII, 3, 245b7-248a8 8-9 Aristoteles, *Physica*, III, 1, 200b33-201a10; Aristoteles, *Physica*, V, 2, 226a23-32; Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 5, 320a8-27

per elongationem partium ab invicem, ut pori et venae ampliuntur et aperiantur, ita quod iterum possunt recipere alimentum. Et imaginamur illum motum sic, quia si per venam vel porum sit alimentum coniunctum carni circumstanti et illud alimentum convertatur substantialiter
 5 in carnem et coniungatur carni praeexistenti, nisi esset alter sequens motus, videretur quod vena esset tota repleta et obstructa vel etiam porus esset obstructus et repletus; quod tamen non videmus ita esse, immo venae et pori sunt ampliores et apertiores in viro quam in puero. Et ideo oportet, quando nutrimentum existens in poris est conversum
 10 substantialiter | in carnem vel nervum, quod natura ad reaperiendum 136ra B poros extendat carnem genitam et nervum elongando partes ab invicem, ut inter ea salvatur amplitudo pori. Et illa extensio, sicut dixi, non est per rarefactionem, quia per hoc non redderetur porus apertus, et quia etiam corpus viri in singulis membris est magis compactum et densum
 15 quam esset corpus pueri. Nec etiam illa extensio fit per appositionem quantitatis, quia non porus aperiretur, sed magis repleretur. Et ideo videtur quod illa extensio non est nisi motus localis partium, quas natura elongat ab invicem, sicut si partes retis aut pellis elongarentur ab invicem per tractionem, licet non sit totaliter simile, quia illa tractio esset violenta
 20 et illa extensio | in animato est per naturam, scilicet per ipsam animam, 135ra M quae est natura viventis.

Istis visis dubitatur quia: si augmentatio est unus motus, quis praedictorum motuum sit augmentatio? Et videtur mihi quod nullus praedictorum motuum debet dici proprie augmentatio. Primo enim motus alimenti ad
 25 membra non est proprie augmentatio, immo est motus localis. Similiter coniunctio per iuxtapositionem alimenti ad partes corporis animati non

1 ampliuntur] compleantur BK 2 possunt] possint K | alimentum] nutrimentum B 2-3 imaginamur...sic] illum motum debetis sic imaginari BK 3 vel] et B 4 alimentum] augmentum M | convertatur] converteretur B : convertitur K 5 et] etiam M | coniungatur] coniungitur K 6 videretur] deinde sciendum B : vos videretis K | et] vel K | vel etiam] et B 7 porus...repletus] poros obstructos et repletos K | obstructus] restrictus B | non] *om.* B 9 oportet] *add.* quod B | poris] pueris M 10 vel] *add.* in B | reaperiendum] recipiendum M 11 extendat] extendit K | nervum] deinde BK 12 ea] eas BK | salvatur] solvetur B : salvetur K 14 in singulis membris] *om.* B 15 esset] *om.* B 16 quia] *add.* tunc B | non] *om.* K 18 sicut...invicem] *om.* (*hom.*) B | retis aut pellis] fellis aut renis K 19 tractionem] accionem BK | totaliter] omnino B | illa] *add.* accio sive B 20 est] esset B 22 istis] *praem.* tunc K | visis...motus] habitis nota quod augmentatio est (est] sit K) unus motus sed (*om.* sed K) dubitatur BK | dubitatur] *suppl.* : *om.* M 22-23 praedictorum motuum sit] illorum motuum predictorum debeat proprie dici B 23-24 et...augmentatio] et videtur quod nullus eorum sit proprie augmentatio *in marg.* B 25 est²] *om.* K

est proprie augmentatio, sed fit per motum localem, sicut per motum localem sine alio motu tu posses manum tuam coniungere parieti. Et si talis coniunctio esset proprie augmentatio, tunc augmentatio adveniret proprie aeri et aquae et aliis inanimatis. Deinde digestio seu alteratio cibi non est proprie augmentatio, sed est motus secundum qualitatem. Similiter etiam corruptio alimenti et generatio carnis aut ossis ex materia alimenti non est proprie augmentatio de qua loquimur in viventibus, quia per solam talem generationem non appareret animal maius quam ante nec maiorem locum occupans, immo solum replerentur venae et pori tali carne genita vel tali nervo. Unde ad hoc quod animal appareat maius, 91va K oportet quod partes genitae elongentur ab invicem ad aperendum | venas et poros, sicut dictum fuit. Ultimo, talis extensio per elongationem partium ab invicem non est proprie | augmentatio, quia si lutum vel ceram tu 136rb B illo modo extendas, non propter hoc erit maior quantitas luti aut cerae, sed praecise aequalis sicut prius, licet bene proveniant concavitates interclusae. Et ideo etiam corpus animatum per talem extensionem aliis circumscriptis non fit maius quam ante, sed fit habens ampliores concavitates, quae replentur corpore genito, ut sanguine vel humoribus aut spiritibus aut huiusmodi quae nondum sunt de substantia corporis. Ex hoc obicitur quod talis extensio non est proprie et formaliter nisi motus localis. 20

Ex istis posset concludi quod augmentatio in viventibus non est aliquis motus per se unus, distinctus a motu locali, ab alteratione et a generatione substantiali. Igitur congregata praedicta constituunt illud quod vocamus augmentationem in animalibus. Exigitur enim appositio quantitatis extrinsecae, et cum hoc una extensio ad ampliandum venas et poros. 25

1 sicut] *add.* si B 2 sine...coniungere] sive per alium motum coniungis manum tuam B | et] tunc B 3-4 augmentatio adveniret proprie] conveniret B : augmentatio conveniret proprie K 4 inanimatis] in hoc animatis K 5 est²] *om.* B 6 et] est M | ex] *add.* alimento vel B : vel ex K 7 de qua loquimur] *om.* B 9 occupans] occupare B | replerentur] replentur K 12 fuit] est B : *add.* et K 13 est] dicitur K | ceram] terram B | tu] *om.* BK 14 cerae] terre B 15 aequalis] equale M 15-16 bene...interclusae] inde proveniat concavitas B : inde proveniat concavitas incluse K 16 etiam] *om.* BK 17 maius] magis K | ante] prius B | fit²] *add.* bene B 18 replentur] replerentur B | corpore genito] extracto corpore M : ex genito corpore K 19-20 ex hoc obicitur] ymmo videtur BK 20-21 localis] *add.* corporum K 22 ex] *praem.* et B : *praem.* et eciam K | posset] potest B 23 et a] a B : aut K 24 igitur congregata praedicta] ymmo congregando praedicta B : ymmo congregando predictos motus K 25-26 quantitatis] quantitati M 26 una] illa BK

Sed tunc est difficultas quomodo salvatur Aristoteles, qui videtur ponere quod in tribus generibus invenitur per se motus, scilicet in quantitate, qualitate et ubi, et est in quantitate augmentatio et diminutio.

Ad hoc potest responderi quod saepe Aristoteles loquens de aliqua materia in libris prioribus, de qua materia demonstrativa determinatio spectabat ad libros posteriores, loquebatur saepe in illis libris prioribus secundum famositatem expectans determinationem veritatis usque ad libros sequentes. Et quia famosum est et vulgare quod augmentatio in viventibus sit per se et proprie unus motus, eo quod vulgares non percipiunt modum augmentationis, igitur in libro *Physicorum* et *Praedicamentorum* enumeravit Aristoteles augmentationem et diminutionem inter veros et proprie dictos motus. Sed in illo libro determinavit veritatem declarando modum per quem fit augmentatio. Per quem modum apparet quod augmentatio non est unus motus proprie dictus, distinctus a praedictis motibus et mutationibus.

Et sine dubio credo quod si aliqua augmentatio esset motus ad quantitatem per se et proprie dictus, illa esset augmentatio per rarefactionem. Quam tamen Aristoteles | et Commentator non vocant motum per se et proprie dictum, quia non provenit immediate a motore, sed consequenter ad alium motum. Et constat quod non minus provenit augmentatio in viventibus per modum sequelae ad alium vel ad alios motus.

135rb M
136va B

Confirmo quod huiusmodi augmentatio in viventibus non sit per se et proprie unus motus quia: si talis motus est proprie et per se unus, oportet quod subiectum eius maneat proprie et per se unum; quod non est ita in augmentatione viventis, ut prius dictum fuit.

1 salvatur aristoteles] tunc salvetur aristoteles B : solvuntur dicta aristotelis K 2 quod] om. B | generibus invenitur] predicamentis inveniatur B 3 quantitate] add. motus K 4 loquens] probans B 5 materia demonstrativa] om. B 6 spectabat] spectat B | loquebatur...prioribus] tunc sepe in prioribus loquebatur B | loquebatur] add. enim M 7 determinationem] demonstracionem KM | usque] quousque K 8 et vulgare] vulgariter B 9 sit] fit M | unus] om. B 10 modum] motum KM | et] add. in libro B : add. in K 11 enumeravit] enarrat B | inter] esse B 12 in...determinavit] hic declarat B | illo] secundo M 13 modum¹] motum KM | augmentatio] add. et B | modum²] om. B : motum M 14 est] sit B 16 dubio] add. ego BK | aliqua] om. K 18 tamen...non] nec aristoteles nec commentator B 21 vel...motus] motum B : motum vel ad alios motus K 22 confirmo] et illud confirmo scilicet B : et iterum confirmo K | huiusmodi] om. B | per se et] om. K 23 si...oportet] sic oporteret B | talis] om. K | unus²] add. motus K 24 maneat] maneret B 25 ut prius] sicut B | fuit] est B

25 Cf. I, q. 13, 112¹⁸⁻¹⁹

Item. Eius quod per se et proprie movetur aliquo motu quaelibet pars movetur aliqua parte illius motus, ut patet sexto *Physicorum*; sed corporis quod augetur tali augmentatione non quaelibet pars augetur, ut prius dictum fuit; igitur illa augmentatio non est unus motus proprie dictus.

Et sic patet quod rationes prius factae non concludunt contra praedicta, 5
 91vb K quia solum contra dicta videbatur esse auctoritas | Aristotelis, ad quam responsum fuit.

Et sic patet haec quaestio in vigilia Petri.

1 item] et iterum K | eius] *om.* B | per se et] *om.* B | aliquo motu] ab aliquo B 2
 movetur...motus] ab eo est mota B | patet] declaravit aristoteles BK 3-4 ut...fuit]
om. B 4 illa] talis BK 5 et sic] ex illo K | quod] *add.* tales B | contra] igitur
 M 6-7 quia...fuit] videbatur autem solutio aristotelis quia auctoritas eius apparuit
 esse contra dicta sed responsum est ad eam in questione igitur etc. B 6 contra dicta]
 contraria K 8 et...petri] sequitur alia B : et sic dictum est de isto sequitur K

2 Aristoteles, *Physica*, VI, 4, 234b20-29 3-4 Cf. I, q. 14, 117²⁰⁻²¹

(I. 17)

Decimo septimo quaeritur utrum omne animatum quamdiu vivit nutritur, sed non quamdiu vivit augetur.

(1) Arguitur quod non tamdiu nutritur quamdiu vivit quia: aliqua sunt animalia quae per totam hiemem non sumunt nutrimentum; et sic non videtur quod per totam illam hiemem nutriantur; et tamen non moriuntur, immo veniente aestate exercent manifeste opera vitae. Et illa animalia sunt glires, quae dicuntur dormire per totam hiemem. Et Commentator dicit quod quaedam magnae ranae habitantes inter lapides non capiunt nutrimentum per totam hiemem, immo apparent tamquam mortuae; et tamen non sunt mortuae, quia aestate veniente apparent manifeste vivere.

(2) Secundo. Propter infirmitates videmus quandoque cessare virtutes animae sensitivas, appetitivas et secundum locum motivas (dico cessare ab opere suo). Igitur pari ratione videtur quod vegetativa propter aliqua impedimenta | animalis possit cessare ab opere suo. Ideo tunc non nutritur. 136vb B

(3) Tertio. Non fit nutritio sine aliqua generatione substantiali. Et tamen non videtur continue esse generatio substantialis, nisi instantia continuentur ad invicem in tempore, propter hoc quod generatio substantialis est instantanea, sicut multi dicunt.

1 decimo septimo quaeritur] *om.* BK 1-2 nutritur] nutriatur BK 2 augetur] augeatur BK 3 arguitur] *praem.* et BK | nutritur] nutriatur K 4 animalia] animata K | nutrimentum] cibum nec aliqua nutrimenta B 4-5 non²...nutriantur] videtur quod non nutriantur per totam hiemem B 5 tamen] *add.* vivunt et B 6 veniente aestate] estate adveniente B : adveniente estate K | vitae] sua B 6-7 animalia] animata K 7 glires] gliria M 8 inter] *add.* magnos B 9 capiunt nutrimentum] capiunt nutrimenta B : capiunt nutrimentum K 10 non...quia] *om.* B | aestate veniente] adveniente estate B : estate adveniente K 13 sensitivas] *add.* et B | secundum locum] non secundum modum B | dico cessare] eciam cessaret M : dico quod cessare B 14 vegetativa] vena K 15 animalis] *om.* BK | possit] possunt B | ideo] et tunc enim B 15-16 nutritur] nutriuntur B : nutriretur K 18 continue esse] esse continua B 19 continuentur] continuarentur B

8 Averroes, *In De anima*, II, comm. 5, ed. Crawford, 136⁴⁸⁻⁵²

⟨4⟩ Quarto. Semper manet virtus augmentativa, quamdiu animatum vivit; igitur tamdiu augetur. Antecedens patet, quia virtus augmentativa est ipsa anima, cum potentiae animae non distinguantur ab anima; et illa anima manet. Consequentia patet, quia semper in naturalibus agens sufficienter approximatum passo agit; modo virtus augmentativa est agens 5 in augmentatione et corpus animatum vel nutrimentum est passum; et tamen istis sufficienter approximatur illa virtus augmentativa, ex quo dictum est quod ipsa manet; sequitur igitur quod ipsa agit et augmentat.

⟨5⟩ Quinto. Dicit Aristoteles quod cibus nutrit carnem secundum quod est potentia caro, et augmentat secundum quod est potentia quanta 10 caro; sed quamdiu cibus est potentia caro, tamdiu ipse est potentia quanta caro; igitur quamdiu nutrit, tamdiu augetur.

Oppositum dicit Aristoteles, quod animatum quamdiu vivit nutritur, sed non quamdiu vivit augetur.

Nota. Si per ‘nutritionem’ intelligitur conversio substantialis alimenti 15
135va M in corpus animatum, non potest demonstrari | quod omne animatum quamdiu vivit nutriatur, quia possibile est vel propter infirmitatem vel propter debilitatem versus finem vitae quod calor naturalis non est tantae potentiae quod possit substantialiter convertere alimentum. Nec possit demonstrari quod in illis ranis aut gliribus dormientibus per totam hie- 20 mem calor naturalis continue convertat alimentum in substantiam animalis, quia valde paucus est calor in huiusmodi animalibus. Unde pos-

1–2 semper...augetur] quamdiu animatum vivit tamdiu augetur quia semper manet virtus augmentativa B : probatur quod quamdiu animatum vivit quod tamdiu augetur quia semper manet virtus augmentativa quamdiu animatum vivit igitur tamdiu augetur K 2 antecedens] om. B 3 anima²] ipsa anima B : ipsa K 3–4 illa anima manet] om. B 4 patet] probatur BK 5 agit] add. in ipsum BK 5–7 agens...augmentativa] sufficienter approximata corpori B 6 nutrimentum] nutritum seu etiam augmentatum K 9 nutrit] intrat B : non intrat K 10 et] om. K 10–11 quanta caro] caro M : quanta B 11–12 sed...caro] om. (hom.) K 12 caro] om. B | nutrit] nutritur B 13 aristoteles] add. expresse scilicet B : add. expresse K | quod] quam K 15 nota] notandum est quod BK | intelligitur conversio substantialis] intelligimus conversionem substantialem BK 16 animatum¹] alitum B 17 vivit] add. quod tamdiu B | vel¹] om. B 18 propter] om. B : etiam propter K | est] sit K 19 possit¹] posset B | convertere alimentum] convertere nutrimentum B : nutrimentum convertere K | possit²] potest B 20 demonstrari] demonstrare K | dormientibus] om. B : viventibus K 21–22 animalis] aliti B : om. K 22 valde] add. debilis et B

9 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 5, 322a20–24

13 Aristoteles, *De*

generatione et corruptione, I, 5, 322a22–25

sibile esset dicere quod ille paucissimus calor, licet sufficit ad conservationem | animae, tamen non sufficit ad opera eius exercenda. Et maxime non sufficit ad tantam actionem quod ita dominetur supra nutrimentum quod possit ipsum convertere substantialiter. 92ra K

5 Nota quod si per ‘nutritionem’ intelligimus actionem caloris naturalis in nutrimentum, tunc bene credo | de hominibus et equis et aliis anima- libus quae ad vitam requirunt multum calorem et multum sanguinem, quod animal quamdiu vivit nutritur, quia quamdiu vivit est calor natura- lis notabilis (saltem circa cor) et illi calori coniunctum est nutrimentum, 137ra B
 10 ut sanguis vel humores; modo non videtur possibile quod calor notabi- lis sit approximatus passo et non agat in ipsum. Et videmus quod cor movetur usque ad finem vitae; quod non movetur sine actione caloris. Igitur verisimile est quod huiusmodi animalia quamdiu vivunt tamdiu nutriuntur, si per ‘nutritionem’ intelligitur actio caloris naturalis in nutri-
 15 mentum.

Tamen hoc non credo quod sit demonstrabilis, quia possibile esset dicere quod prope instans mortis humores haberent tantum dominium super calorem naturalem quod non repaterentur a calore, sed extinguerent ipsum. Sed de illis ranis et gliribus opinabile est quod per magnum
 20 tempus hiemis calor naturalis non agit in nutrimentum, quia forte non est ibi calor actualis, sed solum virtualis indigens ad agendum calore extrinseco, sicut patet de seminibus, quae in forti hieme et gelu conservant calorem virtua- lem, qui non sufficit ad producendum germen, sed indiget calore extrinseco confortante et adiuvante.

1 esset] est B | quod. . . licet] quod ibi esset paucissimus calor si M : licet ille paucissimus calor B | sufficit] sufficiat K 2 animae] *add.* cum M | exercenda] extrinseca K 3 non] *om.* B | quod] quia K | ita. . . nutrimentum] dicatur dominari supra nutrimentum ita B 4 quod] et K 5 nota] deinde notandum BK | intelligimus] intellexerimus K 6 credo] concedo BK 7 quae] *add.* etiam B | multum¹] magnum B | sanguinem] *add.* credo M 8 quod] *add.* tale B | vivit¹] *add.* tamdiu BK | nutritur] nutriatur K | vivit²] *add.* tamdiu K 9 notabilis] *om.* BK | coniunctum est] est adiunctum B 10 humores] humor K | videtur] est B 10–11 notabilis] naturalis BK 11 approximatus] *add.* suo B | et videmus] videmus etiam B : *add.* etiam K 12 quod] quare M : *add.* tamen B 13 verisimile est] videtur simile esse M | huiusmodi. . . vivunt] quamdiu vivit huiusmodi animal B : huiusmodi animata quamdiu vivunt quod K 14 nutriuntur] nutritur B : nutriantur K 14–15 si. . . nutrimentum] *om.* B 14 intelligitur actio] intellexerimus accionem K | naturalis] *om.* K 16 hoc. . . demonstrabilis] non concedo hoc esse demonstrandum B : hoc non credo esse demonstratum K | esset] est B : *add.* quod verum esset K 17 quod] *om.* K | humores] *add.* tales K 18 calorem naturalem] calores naturales B 19 magnum] maius K 20 agit] agat K 21 actualis] *add.* nec accidentalis B 22 patet] videtis B : nos videmus K | quae] quod B | forti] *om.* B | et gelu] *om.* B 23 germen] gramina B | indiget] indigent K 24 adiuvante] *add.* et hoc sit dictum de nutricione BK

Nota. Si per ‘augmentationem’ intelligimus totale corpus fieri maius quam ante erat, tunc non semper augetur quamdiu vivit. Immo in longo tempore, scilicet in senectute, diminuitur et longo tempore inter senectutem et iuventutem manet in statu.

Nota. Si per ‘augmentationem’ intelligitur aliquis motus simplex de motibus requisitis ad hoc quod animal fiat maius, credo quod animal quamdiu vivit augetur, sive in iuventute sive in senectute sive statu medio. Et illud patet per inductionem in speciebus motuum requisitorum ad augmentationem. Primo enim alimentum sumitur et alteratur et digeritur et ad membra localiter movetur per venas et poros et substantia-
 137rb B liter convertitur in corpus animatum, et ita quantitas | alimenti quanti-
 titati corporis praeexistenti apponitur et coniungitur. Et adhuc ultra exigitur extensio corporis, quia aliter pori et venae remanerent pleni carne genita ex sanguine vel nervo genito, et sic de aliis; et ideo oportet naturam post huiusmodi conversionem vel cum illa conversione extendere
 92rb K partes corporis et | elongare ab invicem, | ut aperiantur pori et venae. Et
 135vb M haec sunt omnes species motuum qui dicebantur requiri ad augmentationem.

Eodem modo dicerem quod ita in iuventute sicut in senectute invenitur in animato omnis species motuum requisitorum ad diminutionem animalis, quia diminutio provenit ex recessu aliquarum partium corporis animati, quae recedunt per evaporationem vel exhalationem factam a calido naturali agente in corpus; modo talis evaporatio vel exhalatio fit ita in iuventute sicut in senectute.

1 nota] nunc igitur dico de augmentatione B : nunc dico de augmentatione et dico primo quod K | intelligimus totale corpus] intelligitur totaliter corpus semper M 2 erat] *add.* dico quod B | augetur] *add.* animal B : *add.* animatum K 3 scilicet in] in K : et M | et] *add.* in B 4 in] *add.* eodem B 5 nota] postea dicendum est quod B : sed postea dicendum quod K | intelligitur... simplex] intelligimus motum aliquem simplicem B : intelligimus aliquem motum simplicem K 7 vivit] nutritur M | augetur] augeatur K | sive³] *add.* in BK 8 et illud] *om.* B 9 et¹] *om.* B 9–10 digeritur] erigitur K 10 ad] *add.* singula B | et³] *om.* M 11 animatum] alitum B 11–12 quantitati corporis praeexistenti] corpori praeexistenti alito B 12 coniungitur] communicatur K | ultra] *add.* hoc K 14 genita] generata B | ex] et M | sanguine] carne K | vel] *add.* etiam BK | genito] generato B | et ideo] tunc igitur B : ideo K 15 vel] *om.* B | conversione] extensione K 16 aperiantur] *add.* et ampliantur K 17 sunt omnes] omnia sunt K | motuum qui] motus que B : motuum que K | requiri] exigi K 19 modo] *add.* ego K | ita] tam B | sicut] quam B 19–20 invenitur...omnis] inveniuntur in animato omnes BK 20 motuum requisitorum] motus requisiti B 23 a] ex B | agente] *om.* M 24 ita] *add.* bene B

Diceret: ergo quare in iuventute efficitur animal maius quam ante et in senectute minus quam ante? Dico quod calor in iuventute, quia est naturalior et convenientior quam in senectute, potest plus de cibo convertere quam sit illud quod evaporatur, et e converso in senectute
 5 plus evaporatur quam calor potest convertere. Tamen hoc non obstante utrique motus sunt et in iuventute et in senectute.

Nota quod Aristoteles vult quod animal quamdiu vivit nutritur, et non longo tempore vivit sine nutrimento, maxime tali vita quod opera vitae manifeste exercentur. Sed non quamdiu vivit augetur, id est longo
 10 tempore vivit et manifeste exercet opera vitae absque hoc quod fiat continue maius quam ante.

Secundum hoc rationes procedunt.

(1) Nam de illis animalibus dictum est in positione, quae in hieme non suscipiunt nutrimentum.

15 (2) De virtutibus autem animae quae cessant ab operationibus suis forte non reputaremus inconveniens quod etiam aliquo tempore vita manente virtus vegetativa posset cessare.

(3) De hoc autem quod dictum est, generationem substantialem esse instantaneam, potest negari quod in nutritione sit instantanea, immo est
 20 temporalis et continua non propter divisionem | gradualement formae substantialis, sed propter divisionem quantitativam. Nam ipsius nutrimenti pars post partem continue potest converti in substantiam corporis animati. 137va B

1 diceret ergo quare] sed tu quereret quare tunc B : sed tu quereret quare ergo K 2 et in senectute] in senectute autem B | quam ante] *om.* K | dico] respondo BK | iuventute] *add.* plus convertit in substanciam animati K | quia] qui B 3 senectute] *add.* et ideo K 4-5 quam...convertere] *om.* (*hom.*) M 4 converso] *add.* est B 5 evaporatur] enim evaporatur tunc B | potest] possit B 6 utrique motus sunt] uterque motus est BK | et¹] *om.* K | et²] *add.* eciam K | in²] *om.* B 7 nota] sed tunc tu quereret quomodo ergo predicta debeant intelligi secundum verba aristotelis dico B : ultimo dicendum est quomodo secundum predicta debeant intelligi verba aristotelis dico K | vult] intelligit B : intendit K | et] id est BK 8 vivit] *om.* K 12 secundum] *praem.* et BK | hoc] *add.* omnes BK | procedunt] videntur procedere BK 13 positione] questione B | quae] *add.* sic BK 15 operationibus] operibus B 16 reputaremus] reputatur BK 17 posset] possit B 18 dictum est] dicebatur BK 19 sit] *add.* mutacio B : sunt K | est] et B 20 continua] continue B | divisionem] dimensionem B 22-23 animati] aliti B

⟨4⟩ Ad aliam potest dici: licet anima sit virtus augmentativa, tamen ipsa quandoque remanens non erit virtus augmentativa, et sic virtus augmentativa manebit, quando ipsa non manebit virtus augmentativa.

⟨5⟩ Ad aliam concedo quod, quia cibus est potentia quanta caro, ideo quamdiu animal nutritur tamdiu augetur, nisi aliud auferretur. Sed licet 5 cibus adveniens reddat maiorem quantitatem, tamen illud quod recedit per evaporationem plus diminuit quam illud augebat. Igitur totale animal redditur minus.

Et sic patet haec.

1 aliam] quartam rationem BK | potest] posset K | dici] *add.* quod BK | augmentativa] *om.* B 2 ipsa quandoque remanens] aliquando ipsa remanente B : aliquando ipsa remanens K | erit] est B 4 aliam concedo] quintam conceditur B : quintam concedo K | quia] *om.* BK | est] *add.* in K | quanta] quantitativa B 5 quamdiu] tamdiu BK | nutritur] nutriatur K | tamdiu] quamdiu BK 6 reddat] redderet BK 7 augebat] *add.* illud M 9 haec] questio B : *add.* questio K

Quaeritur decimo octavo utrum omne agens in aliquod passum tangat illud passum.

Et arguitur quod non quia:

5 (1) Deus et intelligentiae agunt in caelum. Etiam Deus agit in quodlibet istorum inferiorum, quia dicit auctor *De causis* quod prima causa plus influit in causatum quam secunda causa. Et tamen Deus et intelligentiae non tangunt caelum et illa inferiora, cum tactus non sit nisi habentium | 92va K magnitudines. Similiter intelligibile agit in intellectum et non tangit eum. Etiam visibile agit in visum et non tangit visum, quia sensibile positum
10 supra sensum non faceret sensationem, ut patet secundo *De anima*.

(2) Secundo. Anima etiam agit in corpus et gravitas in ipsum grave movendo ipsum; et tamen anima non tangit corpus nec gravitas ipsum grave, quia tangencia debent esse distincta secundum situm, ut patet primo *huius*.

15 (3) Tertio. Aqua agit in se ipsam, quia si sit | calefacta et auferatur 136ra M calefaciens, ipsa refrigerat se ita quod ipsa revertitur ad frigiditatem maiorem quam sit frigiditas continentis; et sic non potest dici quod refrigeretur solum a continente, immo refrigeratur a se ipsa. Et tamen idem non tangit se ipsum.

20 (4) Quarto. Magnes agit in ferrum attrahendo ipsum et sol agit in illa inferiora; et tamen nec magnes tangit ferrum nec sol illa inferiora.

1 quaeritur decimo octavo] *om.* BK | utrum] *om.* M 2 illud passum] ipsum BK
3 et] *om.* B 4 et] est M | caelum] *add.* ymmo BK 5 quia] ymmo B | de
causis] causerum B | plus] magis B 6 in] ad B 7-8 habentium magnitudines
in habentibus magnitudinem B : habentium magnitudinem K 8 intelligibile agit]
intelligencie agunt M | et... eum] ipsum tamen non tangit B | tangit] tangunt M 9
etiam] similiter B | et... visum] ipsum tamen non tangit B | visum²] ipsum K 10 non
faceret sensationem] corrumpit sensum B : non facit sensationem K | ut patet] *om.* B : ut
habetur K 11 secundo] item BK | in¹] *add.* ipsum K 12 ipsum¹] *add.* deorsum B |
anima] ipsa K | tangit] *add.* ipsum K 13 quia] ut M | situm] locum B : rationem
K 13-14 patet primo huius] dicitur in illo primo B : innuit aristoteles in illo primo K
15 tertio] similiter BK | se ipsam] ipsum B | si] *om.* K | auferatur] auferretur B 16
refrigerat] refrigeraret B | ipsa] *om.* BK | revertitur] reverteretur B 18 refrigeretur]
refrigeraretur B | immo] ideo B 19 ipsum] *add.* igitur etc. BK 20 quarto] item BK |
illa] ipsa K 21 sol] *add.* tangit K

5 Anonymus, *Liber de causis*, I, 1, 1-2, ed. Pattin, 46; cf. AA, 11: 1 10 Aristoteles, *De anima*, II, 7, 419a12-13, 26-27 14 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 6, 323a11-12

⟨5⟩ Quinto. Dicitur quod quaedam mulieres per sortilegia agunt in personas multum distantes ab eis imponendo aliquas infirmitates eis; igitur etc.

137vb B ⟨6⟩ Sexto. Si sic, sequeretur | quod agens non possit agere in interiora passi, quia non potest tangere passum nisi secundum superficiem exte- 5
riorem. Modo consequens est falsum.

⟨7⟩ Septimo. Si sit aer medius inter lignum vel ferrum et ignem, constat quod non solum ille aer agit in ferrum vel lignum calefaciendo, immo etiam ignis principaliter. Quod patet, quia illud lignum vel ferrum calefit 10
multo intensius quam ille aer medius sit calidus; ideo oportet quod ab alio ita calefiant, scilicet ab igne. Et tamen ignis ponitur non tangere illud ferrum vel lignum. Sequitur propositum.

⟨8⟩ Octavo. Dicit Aristoteles secundo *De anima* quod corpora solida non tangunt se in aere vel in aqua; et tamen bene agunt ad invicem.

Oppositum vult Aristoteles primo *huius* et septimo *Physicorum*. 15

Nota. Dupliciter sumitur ‘tactus’: uno modo ut attenditur ex parte magnitudinum; alio modo ut attenditur ex parte actionis et passionis. Et primus modus solet vocari tactus mathematicus, alius solet vocari tactus naturalis.

Nota quod quantum ad primum modum tangendi requiruntur tria. 20
Primum est quod utrumque, scilicet tangens et tactum, habeat magnitu-

1 quinto] item BK | in] *add.* aliquas B 3 igitur etc.] *om.* BK 4 sexto] item BK | sic
sequeretur] oportet [oportet] oporteret K) agens tangere passum sequitur BK | possit]
posset BK 4–5 interiora passi] inferiora passo M 5 non potest] numquam posset B
: numquam potest K | tangere] *add.* agens B 5–6 superficiem exteriorem] exteriorem
partem B 6 est] *om.* K | falsum] *add.* igitur et antecedens B 7 septimo] item BK |
sit] sic tunc B | lignum...ignem] ignem et ferrum vel lignum calefaciendi B : ignem et
ferrum vel lignum K 8 in] *add.* illud K | calefaciendo] calefaciendum B 9 etiam]
add. et K 10 intensius] forcius K | ille] *om.* B 11 alio] aliquo M | ita calefiant] hoc
fiat B : ita calefiunt K | ponitur non] *inv.* B 12 sequitur propositum] *om.* BK 13
octavo] item BK | dicit...anima] in secundo de anima dicit aristoteles BK 14 se] *om.*
M | bene] *om.* K 15 vult] videtur velle K | primo huius] in illo primo BK | septimo
physicorum] primo physicorum et septimo eiusdem B 16 nota dupliciter sumitur]
respondendum est igitur faciliter ad questionem sicut aristoteles respondet notandum
tamen quod duobus modis sumitur B : respondendum est faciliter ad questionem sicut
aristoteles respondet nota quod duobus modis accipitur K 18 tactus¹] actus B |
alius] et secundus modus BK | tactus²] actus B 20 nota] etiam est notandum BK |
quantum] *om.* BK | requiruntur] exiguntur K 21 est] *om.* B | quod utrumque scilicet]
scilicet quod utrumque M

13 Aristoteles, *De anima*, II, 11, 423a28–31 15 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 6, 322b23–24; Aristoteles, *Physica*, VII, 2, 243a3–6, 245b1–3

dinem. Unde sic diceremus intelligentiam non tangere orbem. Secundo exigitur quod habeant situm extra invicem. Ideo forma non tangit materiam cui inhaeret, nec accidens suum subiectum. Tertio requiritur quod ultima suarum magnitudinum sint simul; dico sic ‘simul’ quod non sit
 5 magnitudo intermedia sive spatium intermedium faciens distare. Sed ad secundum modum tangendi exigitur quod tangens agat vel moveat illud quod tangitur, ita quod agens dicitur tangere passum, non tamen e converso, nisi passum reagat et agens repatiatur.

Nota. Ad tactum propriissime dictum requiruntur omnia praedicta,
 10 scilicet tam ex parte magnitudinum quam ex parte | actionis vel passionis. 92vb K

Nota. Proprie loquendo differunt tactus et contactus, quia hoc nomen ‘contactus’ designat quod tactus sit mutuus. Unde inter caelum et illa inferiora est tactus, sed non contactus, eo quod illa inferiora non tangunt ipsum caelum propriissime loquendo, cum non agunt in ipsum, |
 15 sed tanguntur a caelo. Et ideo definitio contactus propriissime est talis quod contactus est simultas ultimorum habentium magnitudines extra invicem, agentium et patientium mutuo ad invicem. Et sic definitur contactus mathematicus auferendo ultimam clausulam, scilicet ‘agentium’.

20 Igitur ex his manifestum est quid sit dicendum ad quaestionem. Primo enim apparet quod forma separata, si agat, non tangit passum proprie, cum non habeat magnitudinem. Tamen dicitur tangere improprie propter observantiam illius condicionis | quod agens tangens debet agere in
 136th M passum. Et ita etiam diceretur de corporeo agente in incorporeum, sicut

1 diceremus] dicimus BK 2 exigitur] *om.* B | ideo] ymmo B 3 suum] *om.* B | requiritur] *om.* B | quod] *add.* in tangendo B 4 dico sic simul] dico si vel sic B : *om.* K 5 sed] *om.* B 6 exigitur] requiritur B | agat] tangat M 7 tangitur] tangatur K 9 nota] sed notandum quod B : sed sciendum quod K 10 vel] et BK 11 nota] sed sciendum quod B : et debetis scire quod K | differunt tactus et] differt hoc nomen tactus ab hoc nomine B 12 contactus] tactus K | designat] significat B 14 ipsum¹] *om.* BK | ipsum²] ipso K 15 a] ab ipso scilicet K | ideo] *om.* B | propriissime] *add.* dicti BK 16 quod] *om.* BK | magnitudines] similitudines B 17 invicem¹] *add.* et B | ad invicem] *om.* B 17–18 definitur...scilicet] diffinire contactum mathematicum non est nisi quod auferretur illa clausula B : diffiniretis contactum mathematicum nisi quod auferretis illam ultimam clausulam scilicet K 18–19 agentium] *add.* etc. B 20 igitur ex his] ex istis BK | dicendum] *add.* est M 21 apparet] patet B | forma] *add.* est M 22 cum] *add.* tamen M 22–23 propter] secundum B 23 observantiam illius condicionis] condiciones B | agens] *add.* dicitur tangere passum et agens B | debet] dicitur B 24 corporeo] corpore K | incorporeum] non corporeum B

sensibilia agunt in intellectum humanum. Similiter etiam diceretur de forma agente in propriam materiam. Non enim tangit eam proprie, quia non distinguuntur secundum situm.

Postea dicendum est quomodo esset de corporeis et extra invicem existentibus. Et de illis dico respondendo primo quod non est necesse 5 quod tangat agens omne passum in quod agit, quia sol agit in istum aerem lucidum et non tangit istum aerem. Et obiectum agit etiam speciem in oculum. Etiam ignis calefacit ferrum remotum et non solum aer intermedius, cum sit minus calidus quam ferrum calefiat, sicut prius arguebatur; et tamen non tangit ipsum. 10

Alia conclusio est quod necesse est de praedictis agentibus et passis quod agens tangit primum passum, quia oportet actionem vel virtutem agentis multiplicari usque ad passum; et oportet aliquod esse recipiens huiusmodi multiplicationem; ideo oportet aliquid esse immediatum agenti quod primo et immediate recipiat influentiam agentis; et illud 15 est primum passum. Igitur vult Aristoteles quod si esset vacuum intermedium inter sensum et obiectum, nos non videremus vel audiremus illud obiectum.

Nota. Si agens et passum non communicant in materia, tunc non est contactus, id est tactus mutuus; sed est contactus ut in pluribus, quando 20 communicant in materia.

⟨1⟩ Ad primam rationem conceditur quod intelligentia agit in orbem et intelligibile agit in intellectum. Et tamen non est proprie tactus propter defectum magnitudinis in intelligentia vel in intellectu. Similiter concedo

1 similiter etiam] similiter B : similiter ita K 3 non] ideo M 4 postea] post hoc eciam B 4–5 dicendum...existentibus] dicendum de agentibus et passum et sibi ambo erunt corruptiva et sunt extra invicem M : est dicendum quod ubi ambo scilicet tangens et tactum essent corporea et extra invicem B 5 de...respondendo] dico B : de illis ego dico K 6 agit¹] agat K | agit²] ageret K 7 lucidum] om. B : lumen K | et¹] add. tamen B | istum aerem] ipsum B | speciem] speculum M 8 etiam] et BK | aer] om. K 9 calidus] calidum M | calefiat] om. B 10 arguebatur et] rep. M 11 necesse] necessario K 12 tangit primum] tangat primo B | quia] praem. probatur BK 12–13 vel virtutem] et virtutem K : vel virtus M 13 aliquod] om. B 14–15 aliquid...agenti] adhuc esse medium B 16 igitur] et ideo BK 17 nos] om. BK | videremus vel audiremus] videremus nec audiremus B : videretur nec audiretur K 19 nota] et debetis scire quod BK 20 tactus] actus M | contactus²] tactus B 20–21 quando...materia] om. K 22 ad] praem. ex istis patet quid sit dicendum ad rationes BK | rationem] om. BK | agit] agat BK 23 intelligibile] intelligencie K | agit] om. B : agat K 23–24 et...intellectu] om. omnes codd. praeter HM 24 in¹] H : om. M | concedo] conceditur B

16 Aristoteles, *De anima*, II, 7, 419a15–20

quod visibile agit in visum, sed non sicut in primum passum, immo prius agit in medium et tangit illud medium.

(2-3) Concedo etiam quod anima agit in corpus et gravitas in ipsum grave et | aqua in se. Tamen non est ibi tactus proprie dictus, propter hoc quod ibi agens et passum non sunt extra invicem secundum situm. 138th B

(4) De magnetete dicendum est quod agit in ferrum, sed prius in medium aerem, ut dicit Commentator octavo *Physicorum*, ita quod aliquam qualitatem imprimit in aerem et multiplicatur impressio eius usque ad ferrum; et tunc ferrum per illam qualitatem | sibi impressam est natum moveri ad magnetem propter aliquam convenientiam. Ita etiam conceditur quod sol agit in illa inferiora, sed prius naturaliter, licet non tempore, agit et multiplicat lumen in sphaeras caelestes sibi coniunctas; igitur tangit suum primum passum. 93ra K

(5) De mulieribus putandum est, si talia faciant, quod hoc est per potestatem dyabolorum; et si possint ire de uno loco ad alterum et movere se.

(6) Ad aliam dico quod unum corpus tangit alterum et unum corpus tangit alterum totum corpus capiendo 'totum' categorematicae. Et hoc sufficit ad hoc quod unum corpus possit agere in alterum corpus. Quando autem dicitur quod unum corpus non tangit alterum corpus nisi solum secundum superficiem, dico quod talis propositio vera est ad illum sensum quia unum corpus tangit alterum corpus et non tangit ipsum totum

1 agit] agat K | immo] igitur K 2 agit] agat K | et...medium] om. (hom.) B | tangit] tangat K 3 concedo etiam] ad terciam conceditur B : ad terciam concedo K | agit] agat BK 4 aqua] add. agit B : add. agat K | dictus] om. BK 5 passum] paciens B 5-6 secundum situm] om. B 7 de] praem. ad aliam B : praem. ad quintam K | dicendum est] dicit M | agit] non primo agit B : magnes agat K | prius] om. B 8 octavo] septimo BK | physicorum] add. commento decimo B 9 qualitatem] quantitatem K | in aerem] aeri B | impressio] impressum K | eius] om. BK 10 natum] innatum K 11 ita etiam] item K 12 licet non tempore] om. BK 13 lumen] add. suum BK | in] et K | igitur] et ideo K 14 suum primum passum] passum suum B 15 de] praem. ad sextam BK | putandum] necessarium K | est¹] add. quod B | faciunt] faciunt BK | quod] om. B 16 possint] possent B : posset K | loco] om. B | alterum] alium BK 17 movere] moveri B | se] add. de uno K 18 aliam] alium BK 18-19 alterum...tangit] om. (hom.) B 18 alterum] aliud K | unum²] add. totum K 20 ad hoc] om. B | possit] potest BK | alterum] reliquum totum BK 20-21 quando autem] ad aliam quando B : ad septimam quando K 21 tangit] agit in K | corpus²] om. BK | solum] om. B 22 superficiem] add. exteriorem BK | talis] illa BK 23 quia] quod BK | alterum corpus] aliud B | totum] om. M

8 Averroes, *In Physicam*, VIII, comm. 35, f. 374I

nec eius quamlibet partem totam sumendo 'totum' distributive. Tamen tangit totum sumendo 'totum' categorematice.

136va M <8> Ad ultimam dico quod non est curandum sive corpora solida tangant se in aere | vel in aqua sive non tangant se, quia si sit aer medius prohibens tactum, tunc unum corpus solidum non agit in reliquum tam- 5 quam in primum passum, immo agit prius in illum aerem intermedium, quem tangit.

Et sic patet.

1 eius quamlibet] aliquam eius BK | totam sumendo] corpoream capiendo B 1-2
 tamen...sumendo] non tamen capiendo B 3 ultimam dico] aliam dico et ad
 questionem dico B : octavam et nonam dicitur K | curandum] *add.* quod K 3-4
 tangant] tangunt B 4 tangant] tangunt BK 5 reliquum] aliud B 8 et sic patet]
add. questio B : *om.* K

(I. 19)

Quaeritur decimo nono utrum omne agens agendo repatiatur et omne passum patiendo reagat.

Et arguitur quod non quia:

5 (1) Deus et intelligentiae nihil patiuntur. Similiter medicina vel alia ars agit circa operabilia; et non repatitur ab eis. Similiter color agit in visum; et nihil repatitur a visu. Similiter quandoque impellens socium non repellitur ab eo. Similiter caelum agit in illa inferiora; et non repatitur ab eis. Etiam materia prima patitur, quia illa est primum passivum; et tamen nihil reagit.

10 (2) Etiam arguitur per similitudines: quod auget non reaugmentatur, et quod generat non oportet regenerari; igitur etiam quod agit non oportet repati. |

138va B

(3) Etiam arguitur rationibus quia: si agens agendo repateretur a passo, sequeretur quod idem respectu eiusdem esset in actu et in potentia; 15 quod Aristoteles reputat inconueniens nono *Metaphysicae*. Consequentia probatur quia: agens agit secundum quod est in actu, et passum patitur secundum quod est in potentia, ut patet tertio *Physicorum*; igitur si idem respectu eiusdem ageret et repateretur, idem esset in actu et in potentia respectu eiusdem.

1 quaeritur decimo nono] *om.* BK | agens] *add.* in B | repatiatur] repatitur B 3
et arguitur] arguitur primo B 5 circa operabilia] terra operata M | eis] ipsis K
6 repatitur] patitur BK | visu] *add.* e converso B | quandoque impellens socium] tu
aliquando impellis socium tuum et B : tu impellis socium tuum et K 7 repellitur]
inpelleris B : repelleris K 7-8 caelum...eis] est de celo B 8 etiam] similiter
K 8-9 quia...reagit] et tamen nihil reagit quia est primum passivum B 9 tamen]
om. K 10 etiam] item BK | similitudines] *add.* quia BK | auget] augmenta M |
reaugmentatur] augetur B : augmentatur K 11 et...non¹] nec etiam quod generat B |
generat] generata M | regenerari] generari BK 12 repati] reagi B 13 etiam] nunc
igitur BK | rationibus] *add.* aristotelis B | a passo] *om.* B 14 sequeretur] sequitur BK
15 inconueniens] *add.* esse B 18 repateretur] pateretur K

15 Aristoteles, *Metaphysica*, IX, 1, 1046a28 17 Aristoteles, *Physica*, III, 1, 201a10-20

⟨4⟩ Etiam sequeretur quod idem respectu eiusdem esset nobilius et ignobilius; quod est impossibile. Consequentia patet, quia agens dicitur esse nobilius et praestantius passo, ut patet tertio *De anima*.

⟨5⟩ Etiam sequeretur quod idem moveretur simul motibus contrariis; quod est impossibile. Consequentia probatur ponendo quod *a* continue calefacit ipsum *b* et *b* ipsum *c*. Tunc arguo sic: si *c* reagat in *b* frigefaciendo ipsum *b*, tunc manifestum est quod *b* simul calefit et frige fit, quia calefit ab *a* et frige fit ab ipso *c*.

93rb K ⟨6⟩ Etiam universaliter | sequeretur, quandocumque agens ageret in passum remotum per aliquod medium, quod illud medium moveretur motibus contrariis. Verbi gratia, sit *a* calidum et sit *c* frigidum et *a* calefaciat ipsum *c* mediante *b*, sicut ignis calefaceret te mediante aere. Tunc si necesse est agens repati, oportet quod *a* frige fiat ab ipso *c*; et hoc erit mediante *b*. Modo ita est quod *a* non potest calefacere *c* per medium *b* nisi prius calefaciendo ipsum *b*, nec *c* etiam potest refrigerare ipsum *a* per medium *b* nisi prius refrigerando ipsum *b*. Et ita *b* simul calefiet et refrigerabitur.

⟨1⟩ Oppositum dicit Aristoteles. Et hoc est, quia actio fit per contactum; modo in istis inferioribus tangens retangitur ab illo quod tangit.

⟨2⟩ Secundo. Experimur quod si frigidum sit positum iuxta calidum, frigidum remittit caliditatem calidi et calidum remittet frigiditatem frigidum. Et sic utrumque agendo repatiatur. Et pari ratione videtur esse de aliis.

1 etiam sequeretur] item sequitur B : item sequeretur K 2 quod] consequens B | impossibile] *add.* et B | patet quia] patet per hoc quia B : nota est per hoc quod K | dicitur] debet BK 3 passo] *add.* suo B | patet] dicitur B 4 etiam sequeretur] item sequitur BK | simul] *om.* BK 5 impossibile] *add.* et K | continue] *om.* B 6 calefacit] calefaciat BK | arguo sic] sic M : ergo B | si] *om.* K | reagat] reagit BK | in] c M 6–7 frigefaciendo ipsum b] ipsum a frigefaciendo B : *om.* b K 8 a] *om.* B | ab ipso] a B 9 etiam universaliter] et ultra B : et ulterius K | sequeretur] sequitur B : *add.* quod K 10 quod] quia B 11 sit²] *om.* BK 12 b] *om.* M | te] c B 15 c etiam] c B : *om.* K | refrigerare] frigefacere K 16 refrigerando] refrigeret BK 16–17 calefiet et refrigerabitur] calefit et refrigeratur B : calefiet et refrigeratur K 18 dicit] tamen videtur velle B : tamen videtur innuere K | est] *add.* ideo K 20 secundo] item BK 21 caliditatem calidi] calidum sicut B | remittet] *om.* B : remittit K 21–22 frigidum] *om.* B 22 repatiatur] repatiatur BK | de] in B

3 Aristoteles, *De anima*, III, 5, 430a18–19 18 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 7, 324a30–35, 324b9–10; Aristoteles, *Physica*, III, 1, 201a19–24

Nota. Quidam dixerunt quod non posset fieri reactio propter hoc quod ab aequalitate vel a proportione minoris inaequalitatis non fit actio, sed solum a proportione maioris inaequalitatis. Oportet enim agens dominari super passum. Modo impossibile est quod quodlibet aliquorum duorum sit maius sive fortius altero. Ideo videtur impossibile quod utrumque agat | in reliquum. Tamen illa opinio non valet, quia contrarium experimur. Et ratio huius opinionis solvetur in alia quaestione. 138vb B

Prima conclusio est quod in motu locali non oportet movens | removeri ab ipso moto, quia trahens aliquod pondus non trahitur ab illo et impellens aliquod pondus non impellitur ab illo. Tunc enim moveretur contrariis motibus. 136vb M

Secunda conclusio quod in his quae non communicant in materia, non oportet quod agens repatiatur. Igitur Deus aut caelum, si agant in haec inferiora, non repatiuntur; et artes agentes circa operabilia non repatiuntur ab eis. Similiter etiam in actionibus spiritualibus non oportet agens repati, ut si color agit in visum aut in medium, non oportet quod ab illo repatiatur, licet communicant in materia.

Et ideo illud quod Aristoteles loquitur de repassione debet solum intelligi in illis quae communicant in materia et quae agunt et patiuntur secundum primas qualitates elementares, quae sunt calidum, frigidum, humidum et siccum. Ita est quaestio utrum omne calefaciens per caliditatem sibi inhaerentem repatiatur ab eo quod calefit; et ita de frigefaciente aut humectante aut desiccante.

1 quidam dixerunt] visum est aliquibus BK | posset] possit BK | propter hoc] semper M | quod²] quia B 2 a] *om.* B | fit] potest fieri K | actio] actum M 4–5 quodlibet aliquorum duorum] aliquorum duorum modorum utrumque B : aliquorum duorum utrumque K 7 solvetur] solvitur B : dissolvetur K | alia] aliqua B 8 prima conclusio est] et ideo pono faciliter aliquas conclusiones (*add.* quarum B) prima est (*add.* illa B) BK 9 moto] *add.* probatur BK 9–10 trahitur...non] *om.* (*hom.*) B 9 illo] ipso K 10 impellitur] repellitur B | illo] ipso B | tunc enim] quia tunc BK 13 agant] agunt B 14 haec] illa B | repatiuntur] paciuntur B | et artes] *inv.* M | circa operabilia] inopinabilia M 14–15 non²...eis] *om.* B 15 in actionibus spiritualibus] est in accionibus spiritualibus quod BK 16 ut] quia K | color agit] calor agat B 17 illo] ipso BK 18 ideo] *add.* dico quod B 20–21 humidum et siccum] *om.* B 21 est] quod esset BK | omne] *om.* K 22 calefit] calefacit B | ita] ideo B 22–23 frigefaciente...desiccante] frigiditate et humiditate et siccitate B 23 humectante] humifaciente K | desiccante] desiccante M

7 Cf. I, q. 20

Nota quod in talibus omnibus agens et passum aliquo modo contrariantur, scilicet vel extreme vel medie, ita quod unum est calidum et alterum frigidum, vel unum calidius et alterum frigidius vel minus calidum. Et ex hoc prima facie videtur quod utrumque debeat agere in reliquum, quia calidum est natum agere in frigidum corrumpendo aut remittendo 5 frigiditatem, et e converso. Similiter magis calidum et minus calidum sunt nata agere inter se, quia minus calidum remittit maiorem caliditatem et magis calidum intendit minorem caliditatem.

Tamen, quia non semper est ita, igitur de istis pono duas conclusiones. | Prima est quod in praedictis agentibus et passis fit aliquando reactio et repassio, ita scilicet quod utrumque agit in reliquum et patitur a reliquo. Et hoc probatur multis experimentis. Primo, si aqua proicitur in ignem, ipsa extinguit ignem et ab igne consumitur et evaporatur. Secundo, si vasculum plenum aqua frigida ponatur in caccabo pleno 139ra B aqua calida, videbitur frigiditatem aquae huius vasculi remitti | et ipsam 15 fieri tepidam et etiam caliditatem aquae remitti, videlicet caccabi. Ita de pomo frigido posito in manu tua. Statim senties quod frige fiet manus tua et pomum calefit a manu tua. Et si ferrum ignitum ponitur in aquam frigidam, calefaciat notabiliter illam aquam et frige fiet ab illa aqua. Immo aliter ex duobus elementis non fieret tertium nec fieret mixtio per actiones elementorum ad invicem. 20

Conclusio secunda quod in praedictis agentibus et passis non semper fit reactio vel repassio, quia necesse est agens, si debeat agere, esse fortius in agendo quam sit passum in resistendo; modo si *a* agit in *b*, possibile est quod *a* est maioris et fortioris actionis, et *b* potest in tantum mutari 25

1 nota] et notandum (*add.* est K) BK 2 unum] oppositum M 2-3 et alterum] alterum B: aliud K 3 et alterum] alterum B: et aliud K 4 debeat] debet B 5 est natum] est innatum B: innatum est K | remittendo] removendo B 6 et¹] *add.* eciam K | similiter] sed B 7 nata] innata B | remittit] remittat B 8 magis] maius B | intendit] intendat B | minorem] CFGNP: maiorem BKM 9 tamen] tunc B | quia] *om.* B | igitur] *om.* B 10 prima est] prima B: quarum prima est K | aliquando] alternatim M 11 scilicet] si B 12 et hoc] ista conclusio BK | probatur] patet B | experimentis] experienciis B | aqua] modica M 13 in] ad K | ipsa] aqua B | ignem²] ipsum B 14 secundo] sed M | vasculum] picarium M | ponatur] ponitur B | caccabo] *add.* et M 15 aquae... ipsam] huius aque in vasculo remittere et ipsam B: aque cipi remittere et facit illam aquam M 16 et] *add.* sic B | remitti videlicet caccabi] cacabi videbitur remittere M: calide remitti B | ita] *add.* similiter patet K 17 frige fiet] frige fit B 18 calefit] calefiet K | si] similiter B | ponitur] ponatur K 18-19 aquam frigidam] aqua frigida BK 19 calefaciat] calefaciant B | illam aquam et] nam aqua B | immo] ideo B 23 vel] et BK | repassio] *add.* probatur BK | debeat agere] debet agens B 24-25 possibile est quod] *om.* B 25 est²] sit K | et fortioris] *om.* B | actionis] *add.* quam b BK 25-147.1 in...et] mutari et in tantum B

et debilitari quod ipsum *b* non est tantae potentiae in agendo quantum *a* in resistendo; ideo in isto casu *b* nihil agit in *a*, sed solum patitur ab ipso *a*.

Alius posset poni casus, quia agens fortius agit ad maiorem distantiam.

5 Sit igitur *a* in duplo fortius quam *b*, et sit inter *a* et *b* maxima distantia secundum quam *a* | possit agere in *b*. Sequitur quod *b* non reaget in *a*, 137ra M quia non potest ad tantam distantiam agere, immo solum ad mediam; igitur *a* non repetitur a *b*.

Tertius casus est quod *a* calidum existens calefaciat continue ipsum *b* 10 et *b* ulterius calefaciat *c*. Constat quod *b* non repetitur ab ipso *c*, ita quod *c* non refrigerabit *b*, quoniam sequitur, ut prius argutum est, quod *b* simul calefiat et frige fiat; quod est impossibile. In isto igitur casu, licet *b* non sit fortius quam sit *c*, quantum est de se, tamen non repetitur ab ipso *c*, quia iuvatur ab *a* continue calefaciente ipsum, et sic tenetur in calore quod 15 non potest a *c* refrigerari.

Credo igitur quod in praedictis agentibus et passis sunt solum tres casus praedicti prohibentes reactionem et repassionem, scilicet primus casus: tanta debilitas passi quod ipsum sit debilius in agendo quam agens in ipsum resistendo. Secundus casus: tanta distantia inter agens 20 et passum quod passum non est sufficiens agere per tantam distantiam, licet agens in ipsum posset agere per tantam. Tertius casus: si agens | ab aliquo fortiore detineretur in sua forma, tunc non poterit pati ab illo in quod agit. 139th B

Ad rationes quae fiebant.

1 *b*] a B | quantum a] quante est b B : quante potencie est a K 2 *b*] *om.* B | in³ *om.* B 2-3 ab ipso a] *om.* B 4 alius posset poni] adhuc posset dici vel poni alius B : sed adhuc posset poni alius K 5 quam] *add.* ipsum B 6 possit] potest B : posset K | sequitur] *praem.* tunc BK | reaget] reagit B : reagat K 7 mediam] *add.* distanciam B 8 repetitur] repaciatur B 9 tertius casus est] sed adhuc alius casus B : tercius casus posito K 10 ulterius] ultimum B | calefaciat] *add.* ipsum BK | constat] *praem.* tunc B | quod¹] *add.* ipsum B | ab ipso] a B 11 quoniam] quia tunc B : quia alias K 12 calefiat et frige fiat] calefaciat et frige fiat B : calefieret et frige fieret K | isto igitur] hoc B 13 quantum...se] *om.* K 14 iuvatur] mutatur BK | calefaciente ipsum] ipsum calefaciendo B | tenetur] detineretur B : detinetur K 15 potest] *add.* ipsum B | refrigerari] frige fieri K 16 igitur] *add.* finaliter BK | solum solum] solum sint B 17 praedicti] *om.* K | scilicet] *om.* K 18 casus] *add.* dicit quod K | tanta] *add.* est K 19 agens in ipsum] ipsum agens in BK | casus] *add.* est K 20 per] ad BK 21 licet...tantam] *om.* B | posset] potest K | tantam] *add.* distanciam K | casus] *add.* est K | agens²] aliquid B 22 aliquo fortiore detineretur] aliquo forciori detinetur B : alio forciori detineatur K | poterit] potest B | ab] in B 24 ad] per hoc solvuntur omnes BK | quae fiebant] *om.* K

⟨1⟩ Primo enim dictum est de omnibus aliis instantiis, nisi quia dicebatur quod materia patitur et non reagit. Dico quod nos intelligimus de agentibus et passis per se subsistentibus, sicut esset aer, aqua, lapis vel lignum.

93vb K ⟨2⟩ Ad similitudines ‘augens non reaugetur’ | et ‘generans non regeneratur’. Dico de augmentatione quod non est simile, quia ista non est aliquis motus simplex et congregat in se multos motus. De generatione dicendum est quod hic, sicut fit reactio et repassio, ita fit regeneratio et recorrupcio illarum qualitatum primarum, quia calefaciens generat caliditatem et corrumpit frigiditatem; et e converso frigefaciens. 10

⟨3⟩ Ad rationes quae fiebant. Quod idem esset in actu et in potentia respectu eiusdem, bene conceditur, sed non secundum idem, immo secundum formam habet esse in actu et secundum illam agit, et secundum suam materiam est in potentia et secundum illam patitur. Unde calidum agit, quia actu calidum, et repatitur, quia per suam materiam est in 15 potentia frigidum.

⟨4⟩ Eodem modo dicitur ad aliam. Idem est respectu eiusdem nobilium et minus nobile, tamen non secundum idem, quia utrumque ea ratione qua est in actu, est nobilium reliquo ea ratione quia reliquum est in potentia, ita quod utrumque est nobilium ratione suae formae. 20

⟨5–6⟩ Duae ultimae rationes arguebant de illo medio quod in agendo non repatitur, quia adiuvatur et detinetur in sua forma per unum extremorum. Igitur non oportet quod moveatur motibus contrariis, quia non oportet quod ab utroque extremo patitur. Sed ponamus casum difficiliorem quod sit unum corpus calidum bene iuxta aliud corpus bene fri- 25

1 enim] *om.* B | aliis] *om.* B : talibus K | nisi quia] quia B : quod quia M 2 quod materia] de materia prima quod ipsa K | patitur] repaciatur B | et] *add.* sic B | dico] *add.* hoc M 3 esset] *om.* B 3–4 aqua...lignum] lapis lignum etc. BK 5 ad] *praem.* tunc BK 5–6 reaugetur...regeneratur] augetur nec generans generatur BK 6 dico] *add.* breviter B | de augmentatione quod] quod de augmentatione BK | ista] ille motus B 7 motus simplex] *om.* B | et] sed BK | in se] *om.* B | motus²] *om.* B 8 dicendum] dictum M | hic] in proposito nostro BK 9 recorrupcio] illud corrumpi M 10 frigefaciens] *add.* corrumpit caliditatem et generat frigiditatem K 11 ad] *praem.* tunc BK | in²] *om.* K 12 bene conceditur] FGLNP : dico quod verum est H : *om.* BDEJKMW 14 suam] *om.* BK | illam] ipsam B 15 quia²] *om.* B | in] *om.* B 17 dicitur] dicendum est BK | idem] *add.* enim BK 18 quia] *add.* respectu K | ea] eadem M 19–20 reliquo...nobilium] *om.* (*hom.*) K 19 quia reliquum] reliquo quo B 20 est] *om.* M | suae formae] *add.* quam reliquum ratione sue materie B : forme sue quam reliquum ratione sue materie K 21 duae ultimae] item ultime due B | in] *om.* BK 22 repatitur] repaciatur K | adiuvatur et detinetur] adiuvetur et detineatur K | in] *om.* B 22–23 per unum extremorum] *om.* B 25 calidum bene] *inv.* BK 25–149.1 iuxta...frigidum] *om.* BK

gidum, non tamen tangens, sed sit aer modicus intermedius, ut si homo sit iuxta lapidem marmoreum bene frigidum. Constat quod illud corpus frigidum aliquo modo refrigerabit corpus calidum et remittit de sua caliditate, et econtrarie corpus calidum aliquo modo calefaciat | corpus 137rb M
 5 frigidum sive remittit aliquid de sua frigiditate. Tunc videtur quod aer intermedius de necessitate simul calefiet et frigeft, quia corpus calidum non potest calefacere corpus frigidum, nisi prius calefiat corpus medium; nec corpus frigidum potest infrigidare corpus distans, nisi prius infrigidat medium. Igitur simul iste aer medius calefiet ab uno et infrigidabitur 10 ab alio. Ad hoc dicitur | quod ille aer medius habebit unam partem 139va B propinquam corpori frigido, et secundum illam infrigidabitur; et habebit aliam partem propinquam corpori calido, et secundum illam calefiet. Sed diceres quod hoc non sufficit, quia corpus calidum non potest calefacere corpus distans nisi prius calefacto toto medio. Nego istam, immo calefaciat medietatem illius medii et prohibebit aliam medietatem ne multum frigeft. Et ideo ista medietas propinqua corpori frigido, quamvis ab illo corpore frigido infrigidatur, non excellenter infrigidatur, immo virtute corporis calidi semper remanet minus frigida quam illud corpus frigidum. Ideo potest remittere frigiditatem illius corporis frigidi.
 20 Et sic patet quaestio. Sufficit.

1 ut] *add.* sicut B   3 remittit] remittet BK   4 econtrarie] e converso BK | calefaciat] calefacit B : calefaciet K   5 sive remittit] si remittit B : sive remittet K
 6 calefiet et frigeft] calefiat et frigeft B   7 frigidum] resistens B : distans K | prius calefiat] calefaciat B   8 nec] vel B | infrigidare] refrigerare BK   8–9 infrigidat] infrigidando BK   9 iste] *om.* BK | medius] intermedius K | calefiet] calefit B   9–10 infrigidabitur] refrigeratur B   10 dicitur] possumus dicere BK | habebit] habet B
 11–12 corpori...corpori] *om.* K   11 et¹] *add.* quod B   12 calefiet] calefit B
 12–13 sed...hoc] ad illa illud M   13 diceres quod] tu diceres K   14–15 calefaciat] dico quod calefacit B : calefacit K   15 prohibebit] per hoc habebit B   16 quamvis] FGLNP : quia BCDEHKM : *om.* JW | illo] alio M   17 non] *add.* tamen B : nec K | immo] igitur B   18 remanet] manet B | illud] aliud B   19 frigiditatem] EFGHLNP : caliditatem BCDJKM   20 et...sufficit] et sic patet B : sequitur vicesima K

Quaeritur vicesimo utrum possibile est esse actionem ab aequalitate vel etiam a proportione minoris inaequalitatis.

Et arguitur quod sic:

94ra K ⟨1⟩ Aqua, si proicitur ad ignem, agit in illum ignem extinguendo, 5
et idem ignis in eandem agit aquam | corrumpendo et evaporando; 5
ita satis cito nec invenitur ibi ignis nec aqua. Igitur ibi fiebat actio ab
aequalitate vel a proportione minoris inaequalitatis. Antecedens patet
per experientiam. Consequentia probatur quia: vel ignis et aqua erant
aequalis virtutis, vel ignis erat maioris virtutis quam aqua, vel aqua
quam ignis (hoc patet ex sufficienti divisione). Si erant aequalis virtutis, 10
tunc patet quod utrobique fiebat actio ab aequalitate, hoc est ab aequali
virtute super aequalem virtutem. Si dicatur quod ignis sit maioris virtutis,
patet quod a minori virtute fit actio super maiori virtute, quia aqua,
quae ponitur minoris virtutis, agebat in ignem; et hoc vocatur actio a
proportione minoris inaequalitatis. Si vero ignis erat minoris virtutis, 15
adhuc sequitur idem, quia ignis ponitur agere in aquam.

⟨2⟩ Secundo. Aquae gutta se habet ad dolium vini in proportione
minoris inaequalitatis quantum ad virtutem, quia est minoris virtutis
quam illud dolium vini. Et tamen illa aqua agit in illud vinum debilitando
ipsum, quia nisi debilitaret ipsum, tunc etiam secunda gutta non debili- 20
taret, ex quo inveniret vinum ita forte sicut prius, nec etiam tertia gutta,
et sic deinceps; et sic tandem posset poni dolium aquae cum dolio vini

1 quaeritur vicesimo] *om.* BK | est] sit BK | esse] fieri B | ab aequalitate] a proporcione
equalitatis BK 2 etiam a proportione] *om.* K | minoris inaequalitatis] equalitatis
M 3 et] *om.* K | sic] *add.* quia BK 4 agit] agat K | illum ignem] ignem ipsum
B 5 in...aquam] agit in eadem aqua ipsam B : agat in eandem aquam K 6 ita]
add. quod BK | cito] subito K 7 minoris] maioris B 7-8 patet per experientiam]
experitur et B : probatur per experientiam K 9-10 aqua quam ignis] e converso
B 10 ex] *om.* K 11 quod] *om.* K 12 dicatur] dicitur K | virtutis] *add.* tunc
BK 13 minori] maiori BM | fit] fiet K | super maiori] similiter in maiori B : similiter
a minori K 15 vero] enim B 16 adhuc] *om.* B | quia] quod BM 17 aquae
gutta] gutta aque sic K | vini in] bene a B : vini bene in K 18-19 quantum...vini]
quam illud doleum quantum ad virtutem (*add.* suam B) BK 19 agit] ageret B | illud²]
illum B 19-21 debilitando...vinum] *om.* (*hom.*) B 20-21 debilitaret] *add.* ipsum
K 21 etiam] *om.* K 22 poni] *add.* ad K

sine debilitatione; quod tamen est falsum. Igitur a minori inaequalitate fiebat actio.

Hoc etiam patet, si guttam aquae proiciamus in magnum ignem. | 139vb B
 Ipsa re erit minoris virtutis quam ille ignis; et tamen apparet quod ipsa
 5 modicum agit in ignem in loco in quo cadit (unde ad visum apparet quod
 carbo super quem cadit, nigrescit, licet cito reigniatur).

Oppositum patet per Aristotelem et Commentatorem septimo *Physico-*
rum, ubi de comparationibus motuum agit Aristoteles. Unde | ibi sup- 137va M
 ponitur quod velocitas motuum provenit maior aut minor secundum
 10 quod motor magis vel minus excedit potentiam moti. Et apparet manife-
 ste in motibus localibus quod si homines aequalibus virtutibus pellant vel
 nitantur pellere uterque utrumque, nullus fiet motus. Et si unus eorum sit
 minus fortis, non pellet alium, sed solum pelletur ab eo. Et Commentator
 in quarto et septimo *Physicorum* determinat manifeste quod motor non
 15 movet, nisi potentia eius excedat potentiam moti, et quod velocitas pro-
 pria motus sequitur excessum potentiae motoris super potentiam moti.

Sit conclusio quod ad agendum et ad patiendum non oportet quod
 potentia activa sit maior in agendo quam passiva in patiando, quoniam
 materia prima est summe passiva, quantum est ex se; et tamen parvum
 20 agens agit in primam materiam, sive hoc sit mediate sive immediate.
 Immo, quod plus est, quanto passum est maioris passibilitatis, tanto
 debilius agens potest in ipsum agere.

1 debilitatione] debilitate B | minori inaequalitate] proporcione minoris inequalitatis BK
 3 patet] agit M : apparet K | guttam aquae proiciamus] gutta aque proiciatur B
 4 re] enim B : non K | erit] est B 5 loco] locum K | quod] *add.* si B 6
 nigrescit licet] calefacit sed B | reigniatur] refrigeratur B 7 patet...commentatorem]
 arguitur ab aristotele et commentatore B : videtur ab aristotele et commentatore K 8
 de...aristoteles] dicit aristoteles de comparacione motuum B 9 motuum...minor]
 minor et maior provenit B : provenit a proporcione maiori vel minori M | secundum]
 sed B 10 magis] maius B 10–11 manifeste] *add.* quod B : *add.* hoc K 11 motibus]
 mobilibus K | localibus quod] loycales B | si] *add.* omnes B 11–12 pellant...pellere]
 pellunt B 12 uterque] *add.* et B | fiet] fit B | et si] sed B 13 fortis] *add.* et B | pellet]
 impellit BK | solum pelletur] impellitur B : solum impellitur K 14 in...physicorum]
 septimo physicorum B : in septimo physicorum et in quarto K | manifeste] *expresse* BK
 15–16 propria] *om.* B 16 moti] rei mote BK 17 sit conclusio] primo enim pono
 conclusionem BK | ad²] *om.* BK 18 quoniam] probatur quia BK 19 tamen] *add.*
 est B 20 agens] *add.* quod B 21 quod...quanto] quanto plus B 22 in ipsum
 agere] agere in illud passum BK

7–8 Aristoteles, *Physica*, VII, 5, 249b31–250b9 14 Averroes, *In Physicam*, VII, comm.
 35, f. 335A–B; Averroes, *In Physicam*, IV, comm. 71, f. 161I

Ex illa conclusione manifestum est: quando dicunt philosophi quod potentia moventis seu agentis debet excedere potentiam moti vel passi, illa comparatio non debet intelligi comparando potentiam activam in agendo ad potentiam passivam in patiando. Sed quia in motibus naturalibus | et non voluntariis, scilicet in quibus agens agit quantum potest, 5
 94rb K necesse est quod in passo sit resistentia ad ipsum agens (aliter esset mutatio instantanea et non verus motus), ideo comparatio debet attendi inter potentiam agentis in agendo et potentiam passi non in patiando, sed in resistendo.

Nota. Aristoteles quinto et nono *Metaphysicae* distinguit triplicem 10
 potentiam. Quarum prima est potentia activa, secunda potentia passiva; tertiam ipse vocat habitum impassibilitatis, id est potentia resistitiva. Quae dicitur habitus impassibilitatis, quia resistit, ne subiectum suum moveatur aut patiatum ab alio, aut ut non multum seu velociter patiatum.

Nota. Non est idem resistere et agere. Nam ipsa columna resistit 15
 ponderi superposito, ne descendat; et tamen nihil agit in illud pondus, quia totum manet in quiete, et actio non est sine motu, saltem naturaliter.

Nota. Aliqui posuerunt quod in alteratione fit bene actio ab aequalitate vel etiam a minori virtute, quod vocamus 'a proportione minoris inaequalitatis', licet in motu locali non sit ita. Et hoc ipsi dicunt propter 20
 experientias adductas in principio quaestionis. Tamen illa opinio non est vera, si fiat comparatio, sicut dixi, potentiae agentis in agendo ad potentiam passi in resistendo, quia non posset dici unde sumeretur comparatio motuum in velocitate et tarditate. Et iterum: resistentia 25
 inclinatur ad pausandum et quietandum; et ideo si non pausat et quietat, ipsa vincitur; igitur ipsa est minor in resistendo quam activa sit in agendo.

1-9 ex...resistendo] *om.* B 1 ex] *praem.* et K | est] *add.* quod K 2 debet] debeat K | vel passi] *om.* K 5 agens] *add.* tantum K 6 aliter] *add.* enim K 7 ideo] *coni.* : et ideo *codd.* | comparatio] *add.* illa K 10-14 nota...patiatum²] *om.* B 10 nota...metaphysicae] unde debetis scire quod in quinto et in nono metaphysice aristoteles K 11 potentia¹] *om.* K | potentia²] *om.* K 12 ipse] *om.* K 14 aut ut] E : ut M : aut quod GHJLNPW : aut CDK : *om.* F 15 nota] unde etiam sciendum quod B : unde etiam debetis scire quod K | ipsa] *om.* B : illa K 16 superposito] supposito B 16-17 ne...naturaliter] *om.* B 17 manet] *om.* K 18-27 nota...agendo] *om.* B 18 nota] istis visis debetis scire quod K | posuerunt] ponunt K 19 quod] quam K 22 si fiat] CDHJ : sicut fiat E : sicut si fiat K : valet si fiat FGLNP : *om.* M : valet nisi si fiat W | potentiae] potenciam K 23 ad] et K | posset] potest K 25 quietandum] quiescendum K | et ideo] igitur K 25-26 quietat] quiescat K

10 Aristoteles, *Metaphysica*, V, 12, 1019a15-33; Aristoteles, *Metaphysica*, IX, 1, 1046a9 sqq.

Alii autem ad solvendum rationes factas dicunt quod, cum *a* sit fortius quam *b*, patet quod *a* potest agere in *b*; sed tamen in ipso *a* est aliqua pars parva coniuncta ipsi *b* quae est debilior quam *b*; ideo *b* potest agere in *a* ratione illius partis sibi coniunctae. Et ita aqua extinguit | ignem et
 5 ignis consumpsit aquam. | Sed credo quod illa opinio adhuc non bene 137vb M
 evacuat difficultatem, quia quandoque tota aqua agit in totum ignem et 140ra B
 ille totus ignis in illam totam aquam et non solum in parvam partem eius. Igitur non adhuc apparet quod prima ratio facta sit soluta. Secundo sequeretur quod in omni actione fieret reactio, quia numquam posset
 10 agens in tantum excedere passum, quin illud passum etiam excederet aliquam partem eius parvam; ideo in illam ageret. Et tamen hoc est falsum, sicut dicebatur in alia quaestione. Nam si *a* continue calefacit *b* et *b* iterum *c*, non oportet quod *c* reagat in *b* nec in aliquam partem eius, nisi diceremus quod illa pars simul calefieret et frigeretur.
 15 Alii modi fuerunt positi a multis, qui nullius sunt probabilitatis.

Ideo dimitto eos et pono conclusionem primam istam quod caliditas et frigiditas quae essent aequalis proportionis in agendo, agerent ad invicem et paterentur mutuo. Hoc experimur | de igne et aqua, sicut prius 94va K
 argutum est. Hoc etiam experimur, quia si aqua frigidissima poneretur
 20 iuxta calidissimam, sive in eadem quantitate sive prope eandem quantitatem, utraque ageret in reliquam, ita quod frigida remitteret caliditatem alterius et calida frigiditatem illius.

Secunda conclusio: quamvis frigiditatis ad caliditatem sit proportio minoris inaequalitatis in agendo, tamen adhuc erit actio et reactio, quia
 25 videmus de aqua et igne quod agunt inter se mutuo, ut prius dictum est; et

1-5 alii...aquam] *om.* B 1 factas] que facte fuerunt K | quod] *om.* K 2 patet] *praem.* statim K | sed] *om.* K 4 extinguit] extinguebat K 5 consumpsit] consumebat K | sed] *add.* ego B 5-6 adhuc...difficultatem] non evacuat difficultatem bene B : non evadat adhuc bene difficultatem K 6 quandoque] aliquando BK 7 ille...aquam] e converso B 8 igitur] et ideo B | facta] que fiebat BK | secundo] item BK 9 sequeretur] sequitur B | posset] potest K 10 in] *om.* BK | passum¹] *om.* B 11 ideo] nisi M | illam] illo B 13 iterum] *om.* B | eius] b BK 14 nisi] nec B 16 conclusionem primam istam] aliquas conclusiones prima est illa B : aliquas conclusiones conclusio prima K | caliditas] calefaciens B 17 frigiditas] frigefaciens B | proportionis] *add.* ad invicem BK | agerent] agunt B 18 paterentur] paciuntur B | experimur] potest experiri B : potestis experiri K 19 argutum est] arguebatur BK | experimur quia] experiretur B : experietur quia K 20-21 sive¹...quantitatem] in eadem quantitate B 22 alterius] *om.* B | illius] *om.* B 23 secunda conclusio] *add.* illius articuli B : tertia conclusio in ordine vel secunda in illo articulo quod K 24 erit] est B 25 videmus] videtis K | ut] sicut B | dictum est] dicebatur BK

12 cf. I, q. 19, 146^{22sq.} 25 Cf. I, q. 20, 150⁴⁻⁵

tamen non ita praecise sumentur, quin unum illorum sit minoris virtutis in agendo quam reliquum.

Tertia conclusio: ab aequalitate vel minori proportionem potentiae in agendo ad potentiam in resistendo non fit actio. Et hoc est probatum prius quia: potentia resistitiva inclinat ad quietem et permanentiam; et ideo si non quietat, vincitur; igitur ipsa est minor.

Ex istis concludo illud corollarium quod caliditas vel etiam frigiditas sunt fortiores in agendo quam in resistendo, quia si calidum et frigidum tangunt se, et caliditas aget et frigiditas aget, et neutra poterit resistere quin alia agat, licet sic possit resistere quod non instanter fit mutatio; ideo manifestum est quod utraque in resistendo vincitur et non potest se conservare quin debilitetur; et utraque in agendo vincit, quia agit in aliam et aliam debilitat; modo vincens est maius victo; igitur illae potentiae sunt maiores in agendo quam in resistendo.

Dubitatur contra hoc quia: si calidum et frigidum sunt approximata et agunt ad invicem per caliditatem et frigiditatem, manifestum est quod etiam per eandem caliditatem et frigiditatem resistunt sibi invicem; ideo caliditas et frigiditas sunt in huiusmodi actionibus virtutes activae et eadem sunt virtutes resistitvae; modo idem non est maius sive fortius se ipso; igitur non potest dici quod ibi virtutes activae sint fortiores quam virtutes resistitvae. Confirmo hoc per syllogismum expository quia: haec caliditas est virtus activa; haec eadem caliditas est virtus resistitiva; igitur virtus activa est virtus resistitiva. Igitur si virtus activa sit maior quam virtus resistitiva, sequitur quod eadem virtus erit maior se ipsa.

Dico quod in casu posito virtus activa non est fortior quam virtus resistitiva, nec virtus resistitiva est debilior quam virtus activa. Tamen eadem virtus est fortis activa et debilis resistitiva. Et sic eadem virtus

1 sumentur] consumitur B : sumuntur K | sit] est K 3 tertia conclusio] conclusio
tercia illius articuli quod BK | potentiae] *om.* M 4 est probatum] probabatur BK
5 et²] *om.* BK 6 quietat] *add.* ipsa BK 7 etiam] *om.* B 9 tangunt] tangant
BK | aget¹] agit BK | aget²] etiam agit B : agit K | et neutra poterit] neutrum potest
B 10 sic possit] sit possibilis K | instanter fit] in (*in om.* K) instanti agat vel fiat
BK 12 debilitetur] debilitatur B | vincit] vincitur K 13 aliam] *om.* B | igitur] quia
BK 15 dubitatur contra hoc] sed contra hoc obicitur BK 15-16 et²...invicem] ad
invicem et agunt K 16 agunt] agant B 17 etiam] *om.* BK | invicem] *add.* et BK
19 eadem] etiam B 20 non potest dici] non oportet B : patet K 21 resistitvae]
add. et B | hoc] *om.* B 22 activa] *add.* et BK 24 virtus¹] *om.* BK | erit] esset BK |
ipsa] *om.* B 25 dico] ad illa argumenta ego simul respondeo et dico BK | casu posito]
dicto casu B | virtus²] *om.* B 26 virtus²] *om.* B | tamen] non tamen K

4-5 Cf. I, q. 20, 152²⁴⁻²⁷

est fortior activa quam ipsa sit fortis resistitiva. Unde possibile est quod
 virtus resistitiva est bene fortis, et tamen non fortis resistitiva. Sicut: ille
 clericus est bonus, et tamen non est bonus clericus. Sicut etiam: haec
 similitudo est multum intensa, et tamen ipsa non est intensa similitudo,
 5 immo est debilis et remissa similitudo. Non enim ex divisis sequitur
 coniunctum nec ex coniunctis divisum in multis. Unde ponatur quod
 Socrates sit valde intense albus et Plato valde remisse albus. | Tunc albedo 94vb K
 Socratis est quaedam parva similitudo et remissa similitudo ad Platonem.
 Et tamen illa albedo Socratis est valde intensa, et ipsa est similitudo ad
 10 Platonem. Igitur per syllogismum expositorium similitudo Socratis ad
 Platonem est valde intensa, licet sit parva et remissa similitudo. Et sic est
 in proposito.

Et per illa dicta solvuntur argumenta facta.

2 est bene fortis] *om.* M | non] *add.* est BK | ille] aliquis B 3 bonus¹] *om.* B 3-5
 sicut...similitudo] *om.* B 4 ipsa] *om.* K 6 nec...divisum] *om.* B | coniunctis] *add.*
 sequitur K | ponatur] ponitur casus sic B : *add.* casus sic K | quod] *om.* K 7 sit] *om.*
 K 8 socratis] platonis K | similitudo¹] *om.* B | platonem] sortem K 9 illa] nulla M
 11 est¹] et M 13 et] *add.* sic B | dicta] que dicta sunt BK | solvuntur] solventur K |
 facta] *add.* huic inde B : que facta sunt et sic patet questio K

Vicesimo primo quaeritur utrum formae substantiales elementorum suscipiunt magis et minus.

140va B <1> Et arguitur quod sic per Commentatorem tertio *Caeli*, ubi dicit: |
‘Necesse est, cum ex elementis generatur una forma mixti, ut corrumpun-
tur formae eorum secundum medietatem, sed non secundum totum’; hoc 5
est quod remittantur. Et ad hoc probandum facit talem rationem quia:
si formae elementorum in generatione mixti corrumpenterentur secundum
totum, tunc sequeretur quod materia reciperet formas mixtorum primo
et essentialiter et immediate, et non reciperet eas mediantibus formis ele-
mentorum; quod videtur inconueniens, quia tunc non esset ratio aliqua 10
quare ignis, aer, terra, aqua dicerentur magis prima corpora quam lapis
aut planta.

<2> Secundo. Dicit Commentator in eodem tertio sic: ‘Dicamus quod
formae substantiales elementorum diminutae sunt a formis substantia-
libus perfectis et quod suum esse est medium inter formas perfectas et 15
accidentia. Et tunc possibile est ut formae eorum substantiales admi-
sceantur et proveniat ex collectione earum altera forma, sicut cum albedo
et nigredo admiscetur, fiunt ex eis colores medii’. Et addit Commen-
tator: ‘Et tamen hoc lateret Avicennam. Dixit Avicenna elementa non

1 vicesimo primo quaeritur] *om.* B : sequitur vicesima prima questio K 3 et] *om.*
K | commentatorem] expressam determinacionem commentatoris BK | ubi] *add.* sic B
4 ut] nec M : et B 5 sed] et BK 6 quod] ut K | remittantur] remittantur M |
ad...rationem] ad hoc quod ipse facit talem rationem K : probo hoc tali ratione M |
quia] quoniam K 7 corrumpenterentur] corrumpuntur B 8 sequeretur] sequitur
BK 9 eas] *om.* K 10 videtur] est K | aliqua] *om.* B 11 aer terra aqua] aqua
aer vel terra B 12 planta] lignum B 13 secundo] item K | sic] si K 14-15
substantialibus] *add.* scilicet a formis K 15 suum esse est] tunc esset B 16 et]
om. K | ut formae] *om.* B : quod forme K | substantiales] substancialis B 16-17
admisceantur] admisceatur BM 17 proveniat] proveniant K | collectione] collacione
K | earum altera forma] eorum alteram formam B 18 admiscetur] admisceantur
K | fiunt] sunt M | colores medii] multi colores KM 19 et] *om.* B | lateret] latuit K
19-157.1 avicennam...secundum²] dixit ad invicem permisceri secundum qualitates et
non B 19 elementa] *om.* M

3 Averroes, *In De caelo*, III, comm. 67, f. 227B 6 Averroes, *In De caelo*, III, comm. 67,
f. 227C 13 Averroes, *In De caelo*, III, comm. 67, f. 227C-D

permisceri nisi secundum qualitates, non secundum formas eorum; ex quo contingit magnum impossibile’.

5 (3) Item. Commentator arguit ibidem sic: certum est quod qualitates primae elementorum suscipiunt magis et minus; igitur formae substantiales eorum suscipiunt magis et minus. Antecedens conceditur ab omnibus. Consequentia probatur quia: si caliditas ignis potest remitti remanente totali forma substantiali ignis, tunc apparet quod aliquis gradus caliditatis posset auferri ab igne manente toto igne substantialiter; et quia omnes gradus caloris sunt eiusdem rationis, igitur pari ratione posset auferri alter gradus caloris manente toto igne substantialiter, et ita de tertio gradu et quarto et sic deinceps; et ideo tandem posset tota substantia ignis remanere sine calore; quod videtur magnum impossibile. Igitur oportet dicere quod ad remissionem qualitatis remittitur forma substantialis.

15 (4) Quarto. Magis et minus in effectu videtur | arguere magis et minus in causa. Cum igitur formae substantiales sint causae primarum qualitatum et invenitur in illis qualitibus magis et minus, sequitur quod etiam inveniatur in illis formis substantialibus. 138rb M

(5) Quinto. Si formae substantiales elementorum non susciperent magis et minus, sequeretur quod generatio substantialis non esset continua et temporalis. Falsitas patet per Aristotelem septimo *Physicorum*, ubi dicit: ‘omne quod generatur, prius generabatur’; | quod non posset esse 140vb B
verum nisi per successionem continuam.

1 qualitates] qualitatem K 2 impossibile] *add.* hec sunt verba commentatoris BK
3 item] secundo M | sic] sicut K 4–5 igitur...minus] *om.* (*hom.*) M 6 si] *om.* B |
potest] posset BK 7 substantiali] *add.* remanente B | apparet] appareret B 8 posset
auferri] potest referri B | manente] remanente B 9 caloris] caliditatis B : *add.* ignis
K 9–10 posset] possent K 10 caloris] caliditatis B 11 deinceps] de aliis B |
et³] *om.* K | ideo] ita B | tota] *om.* B 12 magnum] magis K 13 dicere] *om.* K
| qualitatis] caliditatis B | remittitur] remittatur K 15 quarto] item BK | videtur]
videntur B 16 sint] sunt B 18 inveniatur] invenitur BK 19 quinto] item BK |
susciperent] suscipiunt B 20 sequeretur] sequitur BK | generatio] *praem.* etiam B :
ignis K 21 falsitas patet] consequens est falsum B : consequens videtur esse falsum K
21–22 ubi dicit] dicentem quod BK 22 quod¹] *om.* M

3 Averroes, *In De caelo*, III, comm. 67, f. 227E–F 21 Locum non invenimus in septimo *Physicorum*, sed cf. Aristotelem, *Physica*, V, 6, 237a10–11

95ra K ⟨1⟩ Oppositum | dicit Aristoteles in *Praedicamentis* et Commentator in quinto *Physicorum*. Et auctor *Sex principiorum* dicit formas consistere in essentia indivisibili.

⟨2⟩ Secundo quia: non dicimus ‘ignis magis’, ‘minus ignis’, sicut dicimus ‘magis calidum’, ‘minus calidum’.

⟨3⟩ Tertio. Tunc secundum substantiam esset unus motus de affirmato in affirmatum, sicut invenitur in qualitatibus; quod est contra Aristotelem quinto *Physicorum*.

Nota. Aliquae sunt difficultates communes tam substantiis quam accidentibus, si dicantur suscipere magis et minus, videlicet quia calor non videtur suscipere magis et minus. Et secundum proprietatem sermonis non est verum dicere quod suscipiunt magis et minus, quia calor non suscipit calorem nec unus gradus caloris suscipit alium. Immo idem est subiectum suscipiens omnes gradus caloris. Et ideo proprie loquendo non calor, sed subiectum caloris est illud quod suscipit magis et minus, quia recipit aliquando magis de calore, quandoque autem minus. Et secundum hoc ipsum dicitur quandoque magis calidum, quandoque vero minus, aliquando magis frigidum, aliquando autem minus frigidum. Similiter etiam quando dicimus formam intendi vel remitti, non est propria locutio, quia si lignum fiat calidius quam ante, caliditas nec intenditur nec remittitur secundum propriam locutionem, quoniam caliditas praecedens circumscribendo sequentem non est intensior quam esset ante; ideo non intenditur. Similiter caliditas sequens et adveniens non est intensior quam ante, quia ante non erat; ideo nec illa intenditur.

1 commentator] eciam commentator expresse B 2 physicorum] *add.* ubi (ubi) expresse ubi K) determinat quod non suscipiunt magis et minus BK 2–3 et...indivisibili] *om.* B 4 secundo quia] item nos B : item K 4–5 ignis¹...calidum²] hoc est magis ignis vel minus ignis sicut hoc est magis calidum vel minus B 4 ignis magis] *inv.* K | sicut] sed K 5 calidum¹] *add.* et K 6 tertio tunc] item si sic tunc B : item K 7 sicut...qualitatibus] *om.* B | quod est] et hoc est B : et hoc videtur K 9 nota] notandum quod BK | tam] *add.* de B 11 et²] *add.* eciam B 12 suscipiunt] suscipiet B | et minus] *om.* B | quia] quoniam B 13 calorem] *om.* M 15 non calor] calor non suscipit magis B | quod suscipit] *om.* B 16 quandoque autem] aliquando BK 17 ipsum] *om.* B | quandoque¹] aliquando BK 17–19 quandoque²...frigidum] aliquando minus B : aliquando magis frigidum vel minus calidum K 19 etiam] *om.* K | vel] et K 20 nec] non B 21 quoniam] quam B 22 non] *add.* enim B 23–24 ideo...ante] *om.* (*hom.*) B 23 ideo] igitur non est intensior sive K | similiter] *add.* autem K | et] aut K 24 ante¹] *add.* esset K | illa] iam M

1–2 Aristoteles, *Praedicamenta*, 5, 3b31–4a1; Averroes, *In Physicam*, V, comm. 10, f. 215G–I 2–3 Anonymus, *Liber sex principiorum*, I, 1, ed. Minio-Paluello, 35^{3–4} 8 Aristoteles, *Physica*, V, 2, 225b10

Sed nec etiam totum aggregatum ex calore praecedente et calore sequente intenditur, quia non erat magis remissum quam nunc sit, quia non erat ante.

Ideo si proprie volumus loqui, debet dici altero duorum modorum.

- 5 Quorum primus est, scilicet quod subiectum intenditur calidum vel remittitur calidum, id est subiectum fit calidius vel magis calidum, ita quod ‘intenditur calidum’ nihil aliud significat quam subiectum fieri calidius. Alius modus dicendi esset quod ad talem sensum caliditas intenditur quia in eodem subiecto est plus de caliditate quam erat ante.
- 10 Et ideo si formae elementorum ponerentur suscipere magis et minus, hoc deberet exponi secundum exigentiam praedictorum. Et ad sensus praedictos intelligitur quaestio.

His visis respondeo quod formae substantiales elementorum non suscipiunt magis neque | minus sive non intenduntur et remittuntur, ita quod 141ra B
 15 non est verum dicere quod in eodem subiecto sit plus aliquando de forma ignis, aliquando minus, et quod ante et post sit semper totum subiectum. Et hoc probatur quia: non est ponendum quod formae substantiales intenduntur vel remittantur, nisi hoc sit ad intensionem vel remissionem | suarum qualitatum, quia aliter non apparet unde proveniret inten- 138va M
 20 sio vel remissio earum; sed non potest sustineri quod ad intensionem vel remissionem suarum qualitatum intenduntur vel remittantur illae formae substantiales; igitur non intenduntur vel remittuntur. Minor probatur quia: videmus quod terra aut aqua vehementer calefiunt et notabiliter; | et tamen non mutatur notabiliter substantia aquae vel terrae; igitur 95th K
 25 substantia aquae vel terrae non diminuitur ad diminutionem frigiditatis. Secundo. Calidum positum iuxta frigidum cito corrumpitur vel venit

1 sed nec etiam] similiter etiam nec B : sed etiam nec K | calore²] *om.* BK 2 erat¹] *add.* ante BK | sit] est B 4 ideo] et igitur K | loqui] dicere B 5 quorum...scilicet] primus modus B : primus modus est iste K | intenditur] intendit BK 6 remittitur] remittit BK | id est subiectum] *om.* M | magis] minus BK 7 quod] *add.* quando dicitur K | significat] est B 9 quia] quod B | ante] *om.* BK 12 intelligitur quaestio] intelligimus questionem BK 13 his] istis BK | substantiales] *om.* K 14 neque] et K | et] nec B 15 dicere] *om.* BK 16 et¹] ita scilicet BK | sit semper] super KM 17 probatur] ego probo primo B : probo K | est ponendum] exponendum est B 18 intenduntur] intenduntur K | vel¹] et B | remittantur] remittuntur K 18–19 vel remissionem] *om.* B 19 apparet] appareret B 20 vel] et K 21 vel remissionem suarum] primarum B : et remissionem K | vel remittantur] et remittuntur B : et remittantur K 22 vel] nec B : et K 22–23 minor probatur] probo minorem B 23 et] *om.* M 24 mutatur notabiliter substantia] notabiliter mutant substantiam K 25–26 diminutionem frigiditatis] qualitatum B 26 secundo] item BK

ad temperamentum medium; ideo etiam ita debet esse de substantia aeris aut terrae; quod est falsum, immo longissime manet aer cum terra et terra cum aere.

Item. Ponentes formas elementorum suscipere magis et minus, dicunt eas substantialiter manere in mixto; igitur si non maneant, non oportet 5 poni quod suscipiunt magis et minus; sed in alia quaestione ponetur quod non manent.

Et sine dubio, si formae substantiales elementorum manerent in ferro et illae formae intenderentur et remitterentur secundum intensionem et remissionem qualitatum, tunc quando ferrum esset ignitum et candens, 10 quasi illud totum ferrum esset ignis sine terra; quod videtur falsum, cum ferrum adhuc maneat valde ponderosum, grossum et densum et cum convertitur ad naturam priorem.

⟨1–2⟩ His visis possumus solvere rationes primo adductas Commentatoris. Ipse dicit statim quod ipse erat illius opinionis et multi alii fuerunt 15 alterius opinionis. Vel dicatur quod non est credendum sibi: Commentator contradicit sibi in tertio *Caeli* et quinto *Physicorum*. Et prima ratio solvetur in alia quaestione.

⟨3⟩ Ad secundam suam rationem ego concederem quod omnes gradus caloris sunt eiusdem rationis specificae quantum ad speciem de praedicamento qualitatis. Sed bene sunt rationum diversarum quantum ad 20 magnitudinem, quia est dare gradum maiorem vel minorem in eodem 141rb B subiecto. Unde totalis calor in aliquo subiecto existens | posset dici unus gradus; et si apponeretur alter calor, adhuc totum congregatum esset unus gradus, et esset maior quam praecedens. Unde sic quando- 25 que distinguimus gradus in maiores et minores. Et si diceremus quod

1 de] *om.* K 1–2 aeris aut terrae] terre et aeris BK 3 aere] igne B 4 item] tercio M | formas] *add.* substantiales BK 5 eas] *om.* B | maneant] manent B : maneat K | oportet] debent B : debet K 7 manent] manet K 8 et] quarto M | substantiales] *om.* K | elementorum] *om.* B | manerent] *om.* M 8–9 in ferro et] *om.* B 9 formae] *om.* B | intensionem et] *om.* KM 10 tunc] *add.* enim B 11 videtur] est B 12 maneat] manet K | grossum et] *om.* B 13 convertitur] cito converteretur B : cito convertatur K | ad naturam priorem] *om.* B : *add.* igitur K 14 his] istis BK | possumus] potest quis K | adductas] ad auctoritates BK 15 ipse dicit] dicitur B | fuerunt] sunt B 16–17 commentator] quia BK 17 sibi] *add.* ipsi B 19 ad] *praem.* sed K | suam] *om.* B 20 rationis specificae] speciei specialissime B 21–22 quantum ad magnitudinem] *om.* B 22 est] *add.* bene B | vel] et BK 23 aliquo] uno B | posset] potest BK 24 congregatum] aggregatum B 26 si] sic K

6 Cf. I, q. 22, 166^{9–11} 18 Cf. I, q. 22, 169^{8–15}

ignis exigit aliquem gradum, ita quod sub minori esse non posset, verum est quod quandoque imaginamur divisionem gradualem caloris in partes sibi invicem aequales, ut si calor fiat per sex horas continue et uniformiter in aliquo subiecto, dicimus calorem totalem esse sex graduum invicem aequalium, ita quod primus gradus erat illud quod in prima hora acquirebatur, et secundus illud quod in secunda, et sic deinceps. Et illo modo concederetur quod illi gradus essent eiusdem rationis qualitative et quantitative. Et tunc concederetur quod manente tota forma ignis posset auferri unus gradus caloris et forte duo vel tres, sed non sequitur quod quartus posset auferri, quia ignis exigit maiorem calorem quam illud quod remaneret. Unde si illud argumentum valeret, probaretur per idem argumentum quod homo posset vivere sine calore; quod tamen est manifeste impossibile. Immo homo exigit quamdam quantitatem caloris. Et si habeat calorem maiorem, tunc potest auferri de illo homine manente. Sed si non habeat maiorem, non potest | amplius auferri de ipso manente. 138vb M

(4) Ad aliam, quando dicitur ‘magis et minus in effectu arguunt magis et minus in causa’, dico quod hoc non est necessarium (saltem de omni causa), quia sic tandem caelum et omnes intelligentiae magis et minus susciperent. Sed verum est quod magis et minus in effectu in aliqua causa vel in aliquibus causis arguit maiorem virtutem vel minorem vel forte aequalem, tamen maiori vel minori tempore agentem. Et ideo concedo quod magis calidum aut minus calidum | arguit magis et minus non in forma substantiali sui subiecti, sed in calore quo illud subiectum fit calidum, vel in tempore in quo calefiebat. Et non plus concludit ratio. 95va K

1 exigit] exigat B | ita] *om.* B | posset] potest K 2 partes] gradus B 3-4 uniformiter] uniformis B 4 dicimus] diceremus K | esse sex graduum] duorum graduum esse ad B 5 illud quod] ut sex qui B 6 illud quod] gradus B 8 concederetur] concederemus B 8-9 posset] potest B 9 duo vel tres] secundus etc. K 10 posset] possit B | ignis] *om.* K 11 probaretur] probatur B 12 idem argumentum] ipsum B | posset] possit B 13 manifeste] magnum B | immo] ideo B | homo] *om.* K | quamdam] aliquam B 14 et] *add.* iste M | habeat] habet B | potest] posset K | homine] *add.* tamen ipso adhuc B 15 sed] scilicet M | habeat] habet B | de] *om.* K 16 ipso] *add.* eo B 17 aliam quando] quartam cum B : quartam quando K | arguunt] arguit BK 18 causa] esse B | saltem de] in K 19 tandem] eadem ratione B | omnes] *om.* K 20 quod] *om.* M 20-21 aliqua...in] *om.* (*hom.*) B 22 agentem] *om.* B 23 aut minus calidum] *om.* (*hom.*) B | aut] et K | arguit] arguebat B : arguebant K | et] aut B 24 calore] *add.* a BK 24-25 subiectum fit calidum] calidum factum fuit B : fuit factum calidum K 25 in²] a B

141va B ⟨5⟩ Ad aliam dico quod generatio substantialis bene est continua et temporalis propter divisionem quantitativam | materiae et eius quod generatur. Sed non est ibi continuitas neque successio proveniens ex divisione graduale.

1 aliam] terciam B : quintam K   2 quod] *om.* M   3 ibi continuitas neque] incontinuitas ne B | proveniens ex] perveniens B   4 graduale] *add.* et sic est finis B

Quaeritur vicesimo secundo utrum formae substantiales elementorum maneat in mixto.

Et arguitur quod non quia:

5 (1) Non manent sub esse perfecto, ut omnes concedunt, nec sub esse remisso, cum dictum sit prius quod nec intenduntur nec remittuntur.

(2) Secundo. Dicit Aristoteles quod figura non miscetur corpori, quia utrumque manet in actu; nec etiam album miscetur corpori, quia ambo salvata sunt. Et si sic, sequeretur similiter quod elementa non misceantur, si essent salvata in mixto. Igitur sequitur quod non maneat.

10 (3) Tertio. Dicit Aristoteles quod aliud generatur in actu et ipsa remanet in potentia; modo remanere solum in potentia non est simpliciter remanere, sicut esse in potentia solum non est simpliciter esse.

(4) Quarto. Sequeretur quod mixtum non esset aliquod unum simpliciter et per se. Consequens falsum. Consequentia probatur quia: quodlibet elementorum est aliquod unum in actu per suam formam substantialem; et ex pluribus in actu non fit unum per se, ut patet septimo *Metaphysicae*.

15 (5) Quinto. Sequeretur quod generatio mixti non esset generatio simpliciter, immo esset solum alteratio. Consequens falsum. Consequentia patet ex hoc quia: in generatione simpliciter non debet remanere aliquod subiectum in actu, ut prius patuit in illo primo; et tamen remaneret; igitur etc.

1 quaeritur vicesimo secundo] sequitur B : om. K 3 et] om. B 4 non] om. B | manent] manet K | ut] quod K 5 cum...quod] ut dictum est prius quia B | nec¹...remittuntur] non intendatur nec remittatur igitur etc. K | nec¹] non B 7 nec...corpori] om. B 8 si] om. B | sequeretur] sequitur B | misceantur] miscentur B : miscerentur K 9 maneat] manent BK 10 ipsa] ipsum BK 11 solum] om. B 12 solum] om. B | simpliciter esse] esse loquendo simpliciter K 13 sequeretur] sequitur BK 14 consequens] add. modo K | falsum] add. et K 16 ut patet] om. B : ut habetur K 18 sequeretur] sequitur BK 18-19 simpliciter] simplex B : add. simplex K 19 immo] sed B | falsum] add. ut communiter conceditur (add. et K) BK 20 patet] tenet B | simpliciter] simplici B 21-22 in...etc.] om. B 21 patuit] dicebatur BK | primo] libro K

5 Cf. I, q. 21, 159¹³⁻¹⁴ 6 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 10, 327b15-18
10 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 10, 327b25-27 16-17 Aristoteles, *Metaphysica*, VII, 13, 1039a4-5 21 Cf. I, q. 10, 98⁶⁻⁸

⟨6⟩ Sexto. Sequeretur quod esset penetratio corporum; quod est impossibile, ut patet quarto *Physicorum*. Consequentia probatur quia: forma substantialis elementi non manet sine sua materia, quae erat corporea et extensa; et cum quaelibet pars mixti debet esse mixta et totum mixtum debet esse homogeneous nisi in viventibus organicis, ideo oportet omnes 5 formas elementorum, si maneant in mixto, permanere per totum mixtum secundum eundem situm; quod non posset esse, nisi etiam materia earum et dimensiones fiant in mixto secundum eundem situm; et hoc vere esset penetratio dimensionum.

Oppositum arguitur quia:

⟨1⟩ Si formae substantiales elementorum non manerent in mixto, sequeretur quod mixtum non est mixtum substantialiter. Immo esset 141vb B aequae simplex substantialiter | sicut aliquod elementorum, quia solum esset compositum ex materia simplici et una forma simplici; quod videtur | inconueniens. 139ra M

⟨2⟩ Secundo. Sequeretur quod materia reciperet formas mixtorum aequae primo et immediate sicut formas elementorum. Falsitas patet, quia tunc non esset aliqua ratio quare magis ignis, aer, aqua, terra dicerentur elementa aliorum et prima corpora quam e converso. Consequentia probatur quia: materia reciperet formam substantialem mixti immediate per privationem medii substantialis, licet forte non immediate per privationem medii accidentalis; modo etiam ita et non aliter recipit materia formam elementi (non enim recipit formam ignis, nisi esset praedisposita per accidentia convenientia igni); et sic patet quod materia aequae primo et aequae immediate reciperet formas mixtorum sicut formas elementorum. 25

1 sequeretur] sequitur BK 1-2 impossibile ut patet] falsum B 3 manet] maneret BK 4 debet] debeat K | et²] *add.* quod KM 5 oportet] *add.* quod B 6 formas] forme B | permanere] quod maneat B : manere K 7 posset] potest B 9 vere esset] est vera B 12 sequeretur] sequitur BK | mixtum¹] mixtio K | non... immo] ymmo substantialiter B | est] esset K 13 simplex] simpliciter M | substantialiter] *om.* B | quia] quod B 14 materia... una] una materia et B | quod] modo hoc BK 15 inconueniens] *add.* igitur etc. K 16 sequeretur] sequitur B 17 falsitas patet] consequens est falsum igitur et antecedens falsitas consequentis probatur BK 18 aer aqua terra] aqua terra vel aer B : aer aqua et terra K 19-20 consequentia probatur] sed consequentia principalis arguitur B : consequentia principalis arguitur K 20 formam substantialem] formas substantiales B : substantialem K 21 substantialis] substantie BM 22 accidentalis] accidentis B | aliter] *om.* M 23 elementi] tales M | esset praedisposita] primo disposita fuerit B : prius disposita fuerit K 24 igni] *om.* K 25 aequae] *add.* etiam B

2 Aristoteles, *Physica*, IV, 8, 216a27-34

(3) Tertio. Dicit Aristoteles quod in mixtione elementorum nec corrumpitur | alterum nec ambo; et tamen corrumpentur, si formae substantiales non manerent. Etiam Aristoteles videtur probare quod non corrumpantur. Unde dicit ipse ‘salvatur virtus eorum’; et non salvaretur, si corrumpentur, cum accidentia non transeant de subiecto in subiectum. 95vb K

(4) Quarto. Dicit Aristoteles quod gutta vini non miscetur mille amphoris aquae, quia non salvatur species, id est quia corrumpitur eius forma substantialis. Ergo pari ratione elementa non miscerentur, si corrumpentur formae substantiales elementorum.

(5) Quinto. Mixtio describitur sic: mixtio est miscibilium alteratorum unio. Cum igitur non dicatur ‘corruptorum’, sed solum ‘alteratorum’, videtur quod maneant incorrupta.

(6) Sexto. Arguitur per definitionem datam quinto *Metaphysicae*, ubi dicitur ‘elementum est ex quo fit aliquid inexistente’; modo non inexistenterent, si corrumpentur.

(7) Septimo. Si elementa non manerent in mixto, sequitur quod nullum eorum dominaretur in mixto; quod enim est corruptum, non dominatur. Falsitas patet, quia dicitur primo *Caeli* quod mixtum movetur ad motum elementi praedominantis. Item, non videtur facile dicere a quo elementum dominans corrumpetur, cum corrumpens debeat dominari super corruptum.

(8) Octavo. | Per experimenta videmus quod de lignis positis ad ignem exit saepe aqua; et non generatur ibi, quia ignis non est naturaliter gene-

3 etiam] et BK 5 transeant] transeunt K 7 mille] centum K 8 quia...quia] que salvatur et non B | non salvatur] solvitur K 9 elementa non miscerentur] om. B 10 elementorum] eorum BK 11 quinto] om. B | describitur] distribuitur B | sic] quia B : quod K 12 dicatur] dicitur B 14 definitionem] add. elementi BK 15-16 inexistenterent] inexistunt B 17 sequitur] sequeretur K 18 eorum] illorum B | quod...corruptum] quia quod corrumpitur B | enim] non K 19 falsitas patet] sed consequens falsum BK | movetur] moveatur K 20 motum] modum K | praedominantis] add. in ipso B | item] add. ergo M : et confirmatur quia K | dicere] om. B | quo] add. illud K 21 dominans] predominans K | corrumpetur] corrumpetur B 22 super corruptum] corrupto K 24 et] add. tamen B

1 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 10, 327b30-31 4 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 10, 327b31-32 7 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 10, 328a26-29 11-12 Cf. Aristotelem, *De generatione et corruptione*, I, 10, 328b22-23 14 Aristoteles, *Metaphysica*, V, 2, 1014a26-27 19 Aristoteles, *De caelo*, I, 2, 269a1-2, 28-30

rativus aquae, sed potius corruptivus; igitur in ligno inerat substantialiter aqua et pari ratione alia elementa.

⟨9⟩ Nonno. Videmus quod de rosis extrahitur aqua, ut aqua rosacea. Et similiter fieret de omnibus sive de pluribus mixtis.

⟨10⟩ Decimo. Videmus etiam quod de lapide et ferro percussis ad 5
invicem exit ignis; et non apparet quod generetur, quia nihil continetur
ibi calidum, quod habeat naturam generandi ignem; ideo videtur quod
illis inerat ignis et pari ratione alia elementa.

Sit conclusio prima quod formae substantiales elementorum non maneant in mixto, quia, sicut prius argutum est, nec manent sub esse perfecto 10
nec sub esse remisso.

Secundo. Si in marmore maneat ignis substantialiter et in actu, tunc manifestum est quod substantia ignis posset manere sub intensa frigiditate et sub maiori densitate et gravitate quam natura aquae exigat. Et tunc non apparet quomodo ex igne posset fieri aer vel aqua vel terra, quoniam 15
aer vel aqua non poterant corrumpere ignem, quia aer non potest trahere
ignem ad tales dispositiones quin adhuc ignis posset stare sub disconvenientioribus. Et sic unum elementum non | posset corrumpere alterum; 139rb M
quod est contra Aristotelem.

Tertio. Cum aqua sit multum corruptiva ignis, videretur quod unum 20
parvum mixtum, ut unus parvus lapillus, valde cito corrumperetur, si
96ra K proiceretur in magnam aquam; quod patet falsum. Consequentia patet, |
quia ad esse mixti exigitur quodlibet elementorum secundum illos qui

1 igitur in ligno] *om.* B | inerat substantialiter] et erat sub alia M | inerat] inhereat K | substantialiter] subiecto B 2 aqua] aque B 3 nonno] et idem BK | videmus] videtur K | extrahitur] extrahatur K | rosacea] rosea B : rosatica M | et] ut K 5 decimo] similiter B : *om.* K | percussis] percusso M 6 et] quod K | non] nunc M | quod] *add.* ibi B : unde K | continetur] concurrit K 8 inerat] inhereat K 9 sit conclusio prima] credo ideo breviter esse dicendum illam conclusionem B : credo breviter esse dicendum conclusione illa K 10 mixto] permixto B | argutum est] arguebatur BK | nec manent] non manet K 11 remisso] *add.* igitur etc. K 12 secundo] quia B | maneat] maneret BK | et] eciam M 13 posset] potest BK 14 et!] *om.* K | et gravitate] *om.* BK | natura aquae exigat] nature aque conveniat K | tunc] *om.* BK 15 posset] poterit BK | aer vel aqua] aqua aer B 16 poterant] poterint K | potest trahere] poterat trahere K 17 ignis posset] posset B : posset facere K 17–18 disconvenientioribus] *add.* dispositionibus K 18 sic] si sic tunc B | alterum] reliquum B 19 aristotelem] determinacionem aristotelis BK 20 tertio] *om.* B | videretur] videtur BK | quod] tamen M | unum] *om.* B 21 unus] *om.* BK 22 quod] *om.* B | patet] apparet manifeste B : manifeste apparet K | consequentia patet] et patet consequentia BK 23 quodlibet] quod B | illos] eos B

10 Cf. I, q. 22, 163⁴⁻⁵

dicunt ea manere; et tamen illa magna aqua cito corrumperet istum parvum ignem in lapillo existentem; et ita corrumperetur lapillus vel non amplius esset mixtum.

Quarto. Inquirendum esset utrum in mixto, verbi gratia in ferro, esset aliqua forma substantialis addita formis quattuor elementorum vel non. Et quodcumque horum dicatur, videntur sequi inconuenientia.

Primo enim, si dicatur quod non sit forma quinta addita illis, tunc oportebit dicere quod forma ferri non est aliud quam formae elementorum remissae et ad invicem temporaliter proportionatae. Modo, si hoc dicatur, tunc statim videbitur quod marmor frigidus et ferrum frigidum essent propinquiora ad invicem in esse substantiali quam ferrum frigidum et ferrum ignitum, quia statim videbitur quod in ferro ignito sit valde multum de igne; et sic proportio elementorum in ferro ignito distabit a proportione elementorum in ferro frigido; ideo valde distabunt | in esse substantiali; et ita non deberent dici eiusdem speciei in genere substantiae. 142rb B

Item. Ferrum non esset aliquod unum per se, quia licet duo contraria remissa possint constituere unum medium, sicut caliditas et frigiditas remissae constituunt tepiditatem, quae est una qualitas media, tamen contraria diversarum qualitatum non constituunt unum per se, sicut ex colore et sapore non provenit una qualitas quae debeat dici per se una. Modo in mixto essent formae congregatae non solum unius contrarietatis, sed diversarum contrarietatum, quia forma ignis et forma aquae ponerentur unius contrarietatis, forma vero aeris et forma terrae alterius. Ideo hae quattuor formae non deberent constituere formam unam per se in genere substantiae. Ideo neque mixtum diceretur per se unum.

Si vero ponamus formam additam, tunc sequeretur quod in ferro essent plures formae substantiales specificae et completae. Igitur ferrum erit plurium specierum in genere substantiae. Nec per consequens poterit dici aliquod unum per se. Et ego probo primam consequentiam quia:

4 inquirendum] querendum B 5 quattuor] om. B 6 horum] eorum K 7 enim] om. B | forma quinta] aliqua forma B | illis] om. B 8 oportebit] oporteret K | non] nihil BK 9 et] om. K | temporaliter] tripliciter M; totaliter K 10 dicatur tunc] dicitur K 12 et] add. sic M | ignitum] igneum B | videbitur quod] videtur B | ignito] igneo B 13 ignito] calido valde B: valde K 13-14 distabit] add. in esse substanciali K 14 frigido] add. et K | distabunt] distabant B 15 deberent] deberet B | in] de B 18 remissa] om. B | possint] possunt K 20 sicut] verbi gracia BK 21 debeat] debet K 24 ponerentur] ponentur B: add. loco K | contrarietatis] qualitatis K | terrae] add. ponentur B: add. loco K 25 constituere] constare M 27 vero] autem K | ponamus] vocamus M | sequeretur] sequitur K 28 et completae] distincte B

omnes concederent quod illa forma substantialis addita esset una forma specifica et completa; sed etiam congregatum ex forma aquae et forma ignis remissis esset una forma completa in genere substantiae et specifica, quoniam formae contrariae remissae et unicae in eodem subiecto constituunt unam formam mediam completam, sicut in genere qualitatis caliditas et frigiditas constituunt tepiditatem, quae est una qualitas (et sic colores extremi constituunt medios, qui sunt colores completi et specifici in genere qualitatis).

Ultimo. Quocumque dictorum modorum posito, tunc illae formae elementorum ponerentur remitti et intendi secundum remissionem et intensionem qualitatum. Et tunc sequeretur quod valde mutaretur substantia mixti, quando calefieret aut frigeretur, ut si ferrum frigidum ignitur. | Quod tamen omnes communiter dicunt esse falsum, quia dicunt hoc ferrum calidum esse illud idem ferrum quod erat | ante frigidum; quod non esset verum, si substantia esset notabiliter mutata.

Nota. Mixtum ex eo dicitur mixtum quod ex pluribus habentibus ad invicem contrarietatem, ex ipsis est genitum, et quia retinet aliquas virtutes eorum et habet etiam qualitates et virtutes provenientes ex actionibus et passionibus istorum miscibilium ad invicem. Et non dicitur mixtum ex eis quia formae substantiales eorum maneant.

Nota quod non sequitur 'talìa sunt mixta substantialiter, igitur sunt', sicut non sequitur 'haec sunt corrupta substantialiter, igitur haec sunt', quoniam elementa misceri est ea corrumpi et ex eis aliam substantiam generari participantem et recipientem virtutes eorum.

<1> Ad rationem qua dictum est 'sequeretur quod mixtum non esset mixtum', dico quod immo, quia dicitur mixtum substantialiter ex eo

1 addita] *om.* B | forma²] *add.* substancialis B 2 sed] et B 3 remissis] *om.* B | genere] forma B 4 et] *om.* BK | subiecto] supposito (*corr. ex* subiecto) K 5 constituunt] consistunt B | completam] *om.* K | genere] generacione K 6 constituent...qualitas] consistunt qualitatem mediam que est tepiditas B 7 sic] *add.* similiter B | constituunt] consistunt colores B : *add.* colores K 9 dictorum] dicitur B 12 calefieret] calefaceret K | aut] et B | frigeretur] frigefaceret K 13 omnes] homines iam K | dicunt¹] *om.* B | esse] *om.* K 14 illud] *om.* K | quod] quando B 15 quod] quia K 16 nota] sed propter soluciones rationum notetis quod BK | quod] quia BK 17 ex ipsis] ipsum B | quia] quod B 18 actionibus] accidentibus B 20 maneant] manent BK 21 nota] unde sciendum B : unde nota K 22 haec¹] illa B | haec²] *om.* B 23-24 quoniam...eorum] *om.* B 25-169.2 ad...manentibus] *om.* B 25 ad...sequeretur] et illo modo vos potestis solvere rationes quando arguebatur sequitur K 26 dico] substancialiter dicendum K 26-169.1 ex eo quia] eo quod K

quia ipsum substantialiter genitum est ex illis substantialiter corruptis, non quia sit compositum ex illis substantialiter manentibus. Et quando dicitur quod mixtum esset | aequae simplex sicut elementum, concedo loquendo de simplicitate substantiali, quia utrumque esset compositum ex una materia et ex una forma. Tamen mixtum est compositius virtualiter, quia retinet virtutes elementorum a quibus corruptis ipsum est genitum. 142va B

(2) Ad aliam concedo quod materia aequae immediate recipit formam mixti sicut formam elementi loquendo de immedatione per privationem medii substantialis, tamen non aequae immediate loquendo de immedatione per privationem medii accidentalis, quoniam ad hoc quod materia recipiat formam elementi non oportet quod sit disposita qualitatibus seu virtutibus alterius corporis derelictis ex alio corpore; sed ad hoc quod materia recipiat formam mixti, oportet quod sit disposita qualitatibus et virtutibus derelictis ex aliis corporibus.

(3) Ad aliam auctoritatem Aristotelis dico quod neutrum elementorum corrumpitur in reliquum. Sic enim nec corrumpitur alterum nec ambo. Tamen ambo, immo omnia corrumpuntur in alterum quasi medium; dico 'medium' per participationem virtutis ipsorum elementorum. Et sic vult Aristoteles quod sic salvatur virtus ipsorum. Et quando arguitur quod si virtus elementi salvatur, elementum salvatur, dico quod non sequitur. Et quando dicitur 'accidens non transit', dico quod verum est, si per 'subiectum' intelligitur prima materia, de cuius potestate formae non solum substantiales, sed etiam accidentales egrediuntur. Si per 'subiectum' autem intelligitur totalis substantia per se subsistens in actu, tunc dico quod accidentia symbola mutant subiectum et transeunt de subiecto in subiectum.

3 quod] *add.* tunc K 4 esset] est B 5 materia...forma] forma et una materia B | est] esset K | compositius] compositum B : magis compositum K 6 a] in B : *om.* K 8 aliam] secundam BK 9 immedatione] immediate K 10 aequae] *om.* K 12 recipiat] recipiet B : accipiat K 13 corporis] *add.* sibi B : *add.* sive K 14 recipiat] accipiat K 16 aliam] *om.* B : terciam K | dico] dicitur B 17 nec²] *add.* alterum nec B 18 in alterum] *om.* M | quasi] quod in B 19 virtutis] virtutum K 20 vult] intendit BK 20-21 quando...salvatur²] *om.* B 20 quando] contra M 22 et] quod B | quando dicitur] tu probas quia BK | transit] *add.* de subiecto in subiectum BK 23 intelligitur prima materia] intelligas primam materiam BK 24 etiam] *om.* K | si] sed (*add.* tamen K) si BK 25 autem...actu] intelligis (intelligis K) totalem substantiam per se subsistentem (*add.* in actu K) BK

96va K <4> Ad aliam ‘gutta vini non miscetur’ etc., dico quod non miscetur illi aquae, quia corrumpitur in aquam. Sed si aqua et illa gutta corrumperentur in tertium | quod reciperet virtutes illorum, tunc miscerentur.

<5> Ad aliam, quando dicitur ‘mixtio est miscibilium’ etc., dico quod 5 per istam dictionem ‘unio’ notatur quod ipsa sint corrupta, quia si manerent, congregatum non esset per se unum. Et ideo descriptio sic exponitur quod mixtio est miscibilium prius alteratorum unio, id est unius substantiae generatio; et ad generationem istius substantiae sequitur corruptio istorum. 10

139vb M <6> Ad aliam, quae arguit de definitione elementi, dicitur quod solum materia prima est proprie elementum generabilium. Sed ignis, aer, aqua, terra non sunt proprie elementa, sed vocata sunt elementa, quia vulgares | non percipiunt compositionem eorum per ignorantiam materiae. 15

142vb B <7> Ad aliam dico quod in mixto dicitur elementum dominari non ratione suae substantiae, sed ratione virtutis ex eo derelictae. Et quando quaeritur a quo corrumpebatur | elementum dominans, dico quod in generatione mixti sunt agentia priora et principaliora quam sunt elementa, sicut sunt semina vel virtutes caelestes; et illa agentia principalia generant principaliter formam mixti et generando eam corrumpunt praecedentes, quia simpliciter super praecedentes dominantur. 20

<8–9> Ad aliam dicitur quod ex lignis vel rosis exit aqua quae prius erat in poris et non erat de substantia ligni vel rosae, sicut sanguis existens in venis non est de substantia animalis. 25

<10> De ferro autem et lapide generantibus ignem solet dici quod

1 aliam] quartam quando dicitur BK | etc.] mille amphoris aque (*add.* etc. K) BK | non²] *om.* B 2 quia] que B | aquam] aqua B 2–3 corrumperentur] corrumperentur B 3 reciperet] repletur B | illorum] eorum B 5 aliam] quintam BK | dicitur] *add.* quod B : dicebatur quod K | etc.] alteratorum unio BK 6 notatur] denotatur B | ipsa sint] illa sunt B 6–7 manerent] maneret K 7 congregatum non esset] non essent B | sic exponitur] exponatur sic K 8 id est] et B 10 istorum] alterius B : miscibilium K 11 aliam] sextam BK | dicitur] solvitur KM | solum] subiectum id est M 12–13 aqua terra] terra et aqua B 14 per] propter BK 14–15 materiae] *add.* unde (unde] tamen K) non sunt secundum virtutem (virtutem] veritatem K) elementa quia sunt composita et ideo non manent substantialiter in mixto BK 16 aliam] septimam BK 17 suae] *om.* B | ex eo derelictae] in eo B 18 quaeritur] queris BK | corrumpebatur] *add.* tale B | dominans] predominans K 19 priora] prima B | sunt²] sint K 20–21 principalia] principaliora B 21 principaliter] *om.* B | eam corrumpunt] ea corrumpanitur K 22 quia...dominantur] *om.* B 23 aliam dicitur] octavam potest dici BK | vel] *add.* ex BK 24 in¹] *add.* eorum B 25 animalis] naturalis B 26 de] *praem.* et B | autem] *om.* B

motus est generativus naturaliter caloris in primo *Meteororum*. Modo in percussione et fractione lapidum diu est aliquis motus valde velox per quem generatur calor. Unde Aristoteles recitat in libro *Meteororum* quod sagittae plumbeae ita velociter missae fuerunt ab arcu quod liquefiebant.

5 Et sic patet haec quaestio.

1 naturaliter] *om.* K | in¹] ex BK 2 fractione] fricacione B | lapidum] lapidis BK | diu] *om.* B 3 quem] quam BK 4 ita...quod] cum ita velociter misse fuerint ab arcu M 5 et...quaestio] etc. B : *om.* K

1 Aristoteles, *Meteora*, I, 3, 341a17–23 3 Aristoteles, *Meteora*, I, 3, 341a17–19

Vicesimo tertio quaeritur utrum mixtio sit possibilis.

Et arguitur quod non quia:

⟨1⟩ Vel miscibilia se haberent in mixto indistincte secundum situm vel distincte. Si indistincte, tunc sequeretur quod esset penetratio corporum; quod est impossibile. Et si se haberent distincte secundum situm, tunc non esset nisi iuxtapositio partium miscibilium ad invicem; et sic non esset proprie dicta mixtio, quia non esset quaelibet pars mixti mixta. Ideo mixtio proprie dicta est impossibilis.

⟨2⟩ Secundo. Vel miscibilia manerent in mixto; et tunc non esset mixtum unum per se nec quaelibet pars mixti esset mixta. Vel non remanerent; et tunc non essent simul mixta, quia quod non est, nulli est mixtum. Igitur non potest esse mixtio.

⟨3⟩ Tertio. Si fieret mixtio, vel illa fieret secundum partes minimas ipsorum miscibilium, vel secundum partes insensibiles propter parvitatem, vel fieret secundum omnes partes ipsorum miscibilium (pluribus enim modis non videtur imaginabile quod aliqua ad invicem misceantur); sed nullo dictorum modorum contingit; igitur etc. Primo non secundum minimas, quia in continuis non sunt partes minimae. Secundo nec secundum partes insensibiles propter parvitatem, scilicet iuxta invicem positas, quia tunc non esset mixtio simpliciter, sed ad aliquid, ita quod idem esset mixtum uni et non alteri, quia quod non est mixtum acute videnti, esset mixtum habenti debilem visum. Nec illo modo quaelibet pars mixti esset mixta; igitur non esset mixtio proprie et simpliciter dicta. Nec potest dici quod miscibilia misceantur secundum omnes

1 vicesimo tertio quaeritur] *om.* BK 2 et] *om.* BK | arguitur] *add.* primo B 3-4 vel¹...indistincte] si miscibilia se haberent in mixto indistincte secundum situm BK 6 partium ipsorum B : *add.* ipsorum K 7 dicta] *om.* B | mixti] *om.* B 9 secundo] item B | manerent] *om.* M 11 remanerent] manerent B | nulli est] non potest esse B 14 insensibiles] miscibiles B 14-15 parvitatem] parvitates eorum B 16 videtur] *add.* esse K 17 contingit] *add.* fieri mixtionem B : *add.* aliquid misceri K | igitur etc] *om.* BK | primo] probatur primo quia K 18 minimas] *add.* partes B | continuis] continuo K | secundo] probatur secundo quia K 19 nec] vel M 20 sed ad aliquid] secundum sed quid vel M 21 est] esset BK 22 acute] alicui B | mixtum] *add.* alicui B | illo modo] quia B 23 igitur non] nec B 24 nec] etiam non B | omnes] *om.* M

partes eorum, quia hoc esset penetratio corporum; quod est impossibile. Igitur mixtio non est possibilis.

(4) Quarto. Si elementa miscerentur ad invicem, hoc esset aut violente aut naturaliter; sed nullum illorum. | Probo primo quod non violente
 5 quia: tunc mixta non essent naturalia sive secundum naturam; quod est falsum. Nec potest dici quod naturaliter, quia ignis et terra non miscentur simul, nisi moveantur | ad eundem locum; quod non posset esse natura-
 liter, immo oporteret aut terram ascendere aut ignem descendere. Con- 140ra M
 firmatur quia: non apparet modus per quem ignis posset descendere in
 10 fundum maris ad commixtionem piscium; ideo pisces non videntur esse mixti; et tunc pari ratione nihil esset mixtum.

(5) Similiter ligna non videntur simpliciter esse mixta; et tunc pari ratione nihil esset mixtum. Et probo quod ligna non sint simpliciter mixta quia: simpliciter mixtum debet esse homogeneous, ita quod partes
 15 sint ad invicem eiusdem rationis; et non est ita de lignis. Quod apparet, quia aliquae partes sunt innatae converti in flammam, fumum vel ignem, aliae vero remanent cineres; quod non esset ita, si essent eiusdem rationis.

(6) Quinto. Simile non miscetur simili, quia miscibilia debent esse ad invicem activa et passiva, cuiusmodi non sunt similia. Nec contrarium
 20 miscetur contrario, quia non esset nisi iuxtapositio, eo quod contraria non compatiuntur se simul.

(7) Sexto. Vel miscibilia essent adaequata potentiis, vel essent inadaequata. Si dicitur quod adaequata, nullum esset dominans; quod est contra Aristotelem primo *Caeli*. Si dicitur quod inadaequata, hoc est contra
 25 Aristotelem primo *huius*. Igitur non videtur mixtio esse possibilis.

1 hoc] tunc B : sic K | quod est impossibile] que est impossibilis B 2 non est possibilis] est impossibilis K 3 aut] om. B 4 nullum illorum] neutro modo BK | probo] probatur B 6 nec] et sic non M 7 simul] ad invicem B | posset] potest BK 8 oporteret] oportet BK | aut¹] om. K | ascendere] descendere M | descendere] ascendere M 8-9 confirmatur] *praem.* et B 9 modus] motus BM 10 commixtionem] mixtionem BK | pisces] partes piscium B 10-11 esse mixti et] mixte B 12 tunc] similiter B : sic K 13 nihil] nec K | sint] sunt BK 15 sint] eius sunt B | lignis] ligno BK 15-16 quod apparet quia] quoniam B 16 partes] om. K | flammam fumum vel] flammo vel in B 17 si] *add.* non K 18 miscetur] videtur misceri B 19-20 cuiusmodi... contrario] et per consequens similia non sunt miscibilia B 20 eo] ideo B 21 compatiuntur] paciuntur B : compaciuntur K 23 dicitur] dicis BK | quod¹] *add.* sint K | adaequata] *add.* tunc K | dominans] nominans M 24 dicitur] dicis BK | inadaequata] inequata K : ad inequata M | hoc] *add.* iterum K 25 esse] om. K

24 Aristoteles, *De caelo*, I, 2, 269a1-2, 28-30 25 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 10, 328a24-30

Oppositum patet per Aristotelem et alios.

Nota. Mixtio dicitur proprie et improprie. Improprie dicitur mixtio per iuxtapositionem miscibilium remanentium in actibus suis. Et hoc fit tripliciter. Uno modo est mixtio suppositorum per se subsistentium et retinentium perfecte actus suos et figuras suas, sicut diceremus misceri grana 5 frumenti cum granis ordeï et equos cum bobus; et iste est modus impropriissimus. Alius modus est quod corpora miscentur per iuxtapositionem ad partes minutas; et sic in pannis dicimus lanas misceri. Tertius modus est quod fiat mixtio per iuxtapositionem ad partes insensibiles propter parvitatem, tamen retinentes actus suos; et sic medici miscent 10 aliquas mixturas terendo et pulverizando plura simul. Et de illis mixtionibus nihil ad praesens. Satis enim patet quod sunt possibles et quomodo.

Sed alia est mixtio proprie dicta, secundum quam quaelibet pars quantitativa mixti est mixta, et quod totum mixtum est homogeneous, ita 15 quod partes quantitativae | sunt eiusdem rationis ad invicem et recipiunt praedicationem totius, ut quia quaelibet pars quantitativa carnis est caro et quaelibet pars quantitativa lapidis est lapis. Et sic in tali mixto miscibilia non sunt extra invicem secundum situm, nec ad | partes magnas nec 143rb B parvas.

Obicitur: animal est mixtum, et tamen animal non est corpus homogeneous (unde non quaelibet pars quantitativa animalis est animal). Respondetur quod non omne mixtum sic debet esse homogeneous quod omnes partes sint omnino eiusdem rationis ad invicem cum toto. Sed sunt eiusdem rationis sic quod quaelibet pars sit mixta, ut non sit solummodo iuxtapositio. Et sic est de partibus quantitativis animalis. 20 25

Dico igitur quod talis mixtio est possibilis. Probatur primo quantum ad qualitates quia: calidum positum iuxta frigidum potest alterare ipsum

1 patet] arguitur BK 2 nota] notandum est quod BK 5 perfecte] per se K | suas] om. K | diceremus] dicemus B 7 alius] secundus K | miscentur] add. ad invicem B : misceantur K 8 minutas] minimas BK | in... misceri] dicimus pannos lane misceri K 9 est] om. K | fiat] fiet K | insensibiles] sensibiles B 10 tamen] om. B | suos] add. parvitatem B 11 et¹] om. B 12 nihil] add. intendimus BK | satis] saltem B | patet] apparet BK | sunt] sint B | quomodo] per quem modum B 14 est²] sit K 15 sunt] sint K | recipiunt] recipiant K 20 obicitur] sed statim contra hoc obicitur quia BK | animal²] om. B 22 respondetur] praem. ad hoc K | homogeneous] mixtum B 23 sint] sunt B | ad invicem] om. B 24 sic] om. KM | pars] om. K | ut] et B : quod K | sit²] om. B 25 iuxtapositio] posita B 26 dico igitur] hoc viso dico breviter BK 27 positum] om. K

1 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 10, 328b15–22

frigidum et ab eo alterari sine aliqua penetratione; et possunt se invicem redigere ad medium | temperatum; et tunc qualitates sunt eiusdem rationis secundum omnes partes quantitativas ipsarum. Deinde si formae elementorum ponantur suscipere magis et minus, sicut etiam ipsae
 5 qualitates, tunc possunt misceri secundum huiusmodi formas eo modo quo dictum est de qualitatibus. Verbi gratia, ignis et aqua iuxta invicem posita agunt ad invicem et ignis remittit formam substantialem aquae et aqua formam substantialem ignis. Et quantum ignis remittit de forma aquae, tantum generat de forma ignis in materia aquae, et e converso.
 10 Et ita totum congregatum fieret eiusdem rationis secundum omnes eius partes quantitativas sine aliqua penetratione. Si autem formae elementorum non suscipiunt magis et minus, tunc cum aqua et ignis iuxtaponuntur et rediguntur ad medium temperatum qualitatum in virtute agentis superioris intendentis mixtum, tam ignis quam aqua corrumpuntur et
 15 in materia utriusque generatur una forma mixti secundum exigentiam temperamenti qualitatum et secundum exigentiam principalis agentis. Et tunc iterum congregatum totum effectum est eiusdem rationis quantum ad omnes eius partes quantitativas.

Nota. Modus per quem ex elementis fit mixtum est talis quod primo
 20 est iuxtapositio elementorum ad invicem. Deinde est alteratio ipsorum a principali agente et ab invicem reducente huiusmodi elementa ad temperamentum medium qualitatum. Tertio sequitur corruptio elementorum substantialis et generatio alterius formae substantialis in materiis ipsorum elementorum. Et tunc est totum homogeneous. Nec est penetratio, quia materia unius elementi non penetrat per materiam alterius, sed solum sibi coniungitur et continuatur. Et in illis materiis sic con-

2 redigere] *om.* B | temperatum] temperamentum BK | sunt] secundum M 3-4
 formae] *add.* substantiales B 4 suscipere magis] sustinere maius M | etiam ipsae]
om. BK 5 qualitates] *add.* et M | possunt] possent B 6 verbi gratia] sicut M |
 aqua] terra BK | iuxta] extra K 7 remittit] premitit M 9 generat] generaret
 K 10 congregatum] *om.* B 11 sine] absque BK | formae] *add.* substantiales BK
 11-12 elementorum] *om.* B 13 temperatum] temperamentum BK | qualitatum] *om.*
 B 14 aqua corrumpuntur] aque M 15 forma] materia B 16 qualitatum] *om.* B |
 secundum] sic B 17 iterum] *om.* B | congregatum totum] totum aggregatum BK |
 est] *add.* effective B 19 nota] et est notandum quod B : et debetis notare quod K |
 modus] motus M | ex] *om.* B 20 ipsorum] ipso M 21 ab] ad K | reducente]
 reducens BK | huiusmodi] eiusmodi B | elementa] *add.* et K 22 qualitatum] *om.* B
 22-23 elementorum] *add.* forme K 23 et...substantialis] *om.* (*hom.*) B | materiis]
 materia K 24-25 penetratio] *add.* corporum B 25 per] *om.* BK | alterius] *add.*
 elementi B 26 sibi] *om.* B | in] *om.* K

iunctis et ad consimiles qualitates reductis generatur forma substantialis consimilis.

Nota. Aliquid dicitur mixtum dupliciter: uno modo per modum termini a quo; alio modo per modum termini ad quem. Elementa enim
 97rb K dicuntur mixta per modum termini a quo; et substantia tertia ex | eis 5
 genita dicitur mixta per modum termini ad quem, sicut esset caro, nervus. Modo igitur aliqua esse mixta per modum termini a quo idem significat quod | ex ipsis corruptis esset aliud generatum participans virtutes
 143va B eorum. Igitur non sequitur sic 'haec sunt mixta, igitur sunt'. Immo magis sequitur 'sunt mixta, igitur non sunt', sicut sequeretur 'sunt corrupta, igitur non sunt'. Sed esse mixtum per modum termini ad quem est ipsum esse genitum ex aliis corruptis. Igitur sequitur 'est mixtum, igitur est'. 10

⟨1⟩ Ad primam rationem, quando quaeritur utrum miscibilia sint in mixto indistincte etc., dico quod nullo modo, quia corrupta sunt. Tantum materiae quae erant illorum miscibilium sunt modo sub forma mixti et sunt ibi distinctae ab invicem secundum situm; aliter esset penetratio. Tamen non sunt sub dissimilibus qualitatibus aut formis. Et revertitur quod partes quantitativae sunt eiusdem rationis et quaelibet dicitur mixta propter formam substantialem genitam et propter qualitates medias et virtutes medias sive redactas ad temperamentum medium. 15 20

⟨2⟩ Ad aliam dictum est quod miscibilia non manent. Nec illa est vera universaliter 'quod non est, non est mixtum'. Immo quod non est, est mixtum per modum termini a quo.

⟨3⟩ Ad aliam dico quod miscibilia nec secundum partes minimas sunt mixta nec secundum omnes partes, scilicet quod | illae maneant in mixto. 25

1 et] *om.* B | consimiles] similes B | reductis] sic conductis B : redactis K 3 nota] ultimo notandum quod B : ulterius debetis scire quod K 3-4 per modum termini] a termino B 3 modum] motum M 4 modum] motum M 5 modum] motum M 6 genita] generata B | modum] motum M | caro] *add.* vel K 7 modum] motum M 8 esset aliud generatum] est regeneratum K 9 sic] *om.* B | igitur²] *add.* hec K 10 sequitur] *add.* hec BK | igitur] *add.* hec B | sequeretur] sequitur hec BK 11 modum] motum M 12 ex] ab B | corruptis] *om.* B | igitur¹] ideo bene B : ideo sic K | sequitur] *add.* hoc B | est¹] *add.* sic B | igitur²] *add.* hoc B 13 ad] *praem.* istis visis respondendum est ad rationes BK | rationem] *om.* BK | sint] sunt K 14 indistincte] indistincto B | etc.] secundum situm vel distincte (distincte] distincto B) BK | nullo] neutro BK | tantum] tamen BK 15 modo] materie M 16 ibi distinctae] ibi distincta B : indistincte K | aliter] *add.* enim BK 17 et] ideo BK | revertitur] dicitur B 19 qualitates] formas substantiales B 20 sive redactas] sic redactas B : redactas K | medium] *om.* K 21 aliam dictum est] secundam dicendum B : secundam dictum est K | non] *om.* B | manent] remanent K 22 non est²] non M : *om.* K | est¹] *om.* K 23 modum] motum M 24 aliam] terciam BK 25 scilicet] *add.* sic K

Sed bene sunt mixta secundum omnes partes quia secundum omnes partes corrupta sunt et ex eis est aliud genitum.

(4) Ad aliam dico quod miscibilia naturaliter miscentur. Sed tamen duplex est natura, scilicet natura elementorum et natura superior intendens mixtum, sicut est natura caeli vel seminis. Modo ratio bene arguit quod elementa non miscentur naturaliter attendendo praecise ad naturas elementares. Miscentur tamen naturaliter attendendo naturas superiores. Unde sic solvit Aristoteles dubitationem quare elementa tendentia ad regiones proprias non sunt iam diu totaliter ab invicem separata, ut nullum sit mixtum. Respondet quod hoc est quia sunt agentia superiora habentia dominium super elementa et intendentia formas mixtorum, propter quas formas mixtorum commiscentur elementa ad invicem.

Ad confirmationem, quando quaeritur quomodo ignis potest descendere ad fundum maris, respondetur quod sol et astra habent potestatem generandi ignem; unde radii solis possent ita congregari quod comburent lignum. Modo igitur si sol lucens super mare non generet ibi substantiam ignis, tamen generat qualitates igni convenientes, saltem remissas; unde generat in mari calorem. Et huiusmodi qualitates sufficiunt ad disponendum materiam ad hoc quod principale agens producat in ea formam mixti intentam.

Nota quod non oportet quodlibet mixtum generari ex quattuor elementis. Immo forte posset generari mixtum ex uno elemento, ut ex aqua, | sed tamen in virtute caeli alterante ipsam aquam et producente in ea qualitates convenientes aliis elementis. Et tunc est materia aquae disposita ad formam mixti. Et sic corrupta forma aquae generatur in illa materia forma alia, quae non est alicuius elementorum, sed media secundum exigentiam qualitatis et agentis.

(5) Ad aliam | dico quod lignum non est totaliter homogenum, sicut nec animal, quia lignum est corpus animatum et omne corpus

1 omnes partes] homines K   2 corrupta] corruptas BK | sunt] *add.* in mixto K
 3 aliam] quartam BK | miscentur] nascuntur B   4 elementorum] elementaris K
 5 seminis] similis B | arguit] arguebat BK   6 attendendo] accipiendo B   7
 attendendo] *add.* ad K   7-8 superiores] superiorum K   9 ab] ad B   10 nullum]
 nulli K | respondet] respondetur B : *add.* enim K | est] *add.* ideo K   12 mixtorum
 commiscentur] mixtorum quiescunt B : commiscent K   14 potest] posset B   16
 possent] possunt K   16-17 comburent] combinarent B   17 generet] generat B
 18 generat] *add.* ibi B : generet K   19 unde] *add.* in M   21 intentam] contentam K
 22 nota] unde notetis BK   23 posset] potest B | uno] unico K | ex²] est B   24 sed
 tamen in] tamen B | producente] producentem BK   25 ea] eam K   26 mixti] mixtam
 K   28 exigentiam] *add.* scilicet K | et] *om.* B   29 aliam] *add.* de ligno BK

animatum est heterogeneousum. Ideo aliquae partes ligni erant dispositae ad ignitionem et aliae propter maiorem terrestreitatem seu virtutes terrae ad cineres. Tamen sic omnes partes ligni erant homogeneae quia omnes erant mixtae.

⟨6⟩ Ad aliam dico quod miscibilia, antequam miscerentur, erant con- 5 traria. Tamen agendo ad se invicem efficiebant se similia.

⟨7⟩ Ad aliam dico quod miscibilia debent esse adaequata potentiis, non punctualiter, sed sic quod unum non habeat potestatem convertendi alia in suam naturam. Et huiusmodi adaequatio potest habere magnam latitudinem. Et potest habere unum maius dominium quam alterum, 10 licet non possit alterum sibi convertere. Et sic dicimus mixtum moveri secundum elementum praedominans.

2 ignitionem] ignem K | terrae] terrestres B 3 cineres] cinerem B | quia] quod B
 5 aliam] quintam BK | miscerentur] misceantur K 5-6 contraria] *om.* K 6 se¹
om. K | efficiebant se] faciebant se B : efficiebantur K 7 aliam] sextam BK 8 non¹
add. tamen K | sed] *om.* K 8-9 convertendi alia] aliud convertendi B 9 in suam]
 insitam M 11 sibi convertere] convertere B : convertere ad se K 12 praedominans]
add. et sic patet questio B : *add.* et sic patet K

Vicesimo quarto quaeritur utrum quod est simpliciter corruptum possit reverti idem in numero.

(1) Et arguitur primo quod sic quia: quinto *Metaphysicae* dicitur quod eadem in numero sunt quorum materia est una; modo | possibile est ^{140^{vb} M}
5 quod est eadem materia quae fuit ipsius corrupti et quae erit eius quod generabitur; igitur possibile est quod idem erit illud quod generabitur cum eo quod corruptum est.

(2) Secundo quia: dicitur secundo *huius* quod idem et similiter se habens semper est natum facere idem; modo possibile est quod mate-
10 ria manet eadem et quod agens manet idem et quod similiter se habet sicut ante se habuit; ideo videtur quod eundem possit effectum facere quem ante fecit. Confirmatur per Commentatorem et Aristotelem duodecimo *Metaphysicae*, qui ponunt quod si generans fuerit unum et idem et materia fuerit eadem et potentia materiae sit eadem, id est quod mate-
15 ria sit eodem modo disposita, nulla erit causa quod effectus debet esse diversus; modo possibile est haec omnia concurrere ante corruptionem et post; ideo possibile est quod idem regeneretur.

(3) Tertio. Nulla est differentia inter formam corruptam et formam generandam, eo quod utraque nihil est, et quod nihil est, non habet
20 differentiam ab alio. Igitur nulla videtur ratio quare materia magis sit in potentia ad hanc formam quam ad illam. Et sic nec videtur ratio

1 vicesimo quarto quaeritur] *om.* BK | utrum] *add.* illud B 2 idem] vel M | in] *om.* K
3 et arguitur primo] arguitur BK | dicitur] dicit aristoteles describendo idem numero B :
dicit aristoteles describendo idem in numero scilicet K 4 in] *om.* B | materia] natura B
5 est] sit B | fuit] est K 6 illud] idem M 7 eo] illo K 8 quia...huius] in secundo
huius dicitur BK | similiter] simpliciter K 9 natum] innatum K 10 manet¹] maneat BK | quod²] *om.* K | habet] habeat post B : habeat K 11 habuit] habebat BK |
possit effectum facere] effectum facere B : effectum faciat K 12 fecit] *add.* et K |
et aristotelem] *om.* K 13 ponunt] posuit K 14 sit] *add.* similiter B | id est] etc.
hoc est dictum B : hoc est dictum K | quod] *add.* si B 15 nulla] *praem.* tunc B : tunc
K | quod] quare B 15-16 effectus...diversus] debeat esse diversificatio in effectu K
16 corruptionem] generationem B 17 regeneretur] generetur B 20 alio] alia B |
magis] *om.* K 21 illam] aliam K | et sic] *om.* K

3 Aristoteles, *Metaphysica*, V, 6, 1016b32-33 8 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, II, 10, 336a27-28 12-13 Aristoteles, *Metaphysica*, XII, 2, 1069b27-33; Averroes, *In Metaphysicam*, XII, comm. 11, f. 297H

quare ipsum generans magis possit producere hanc quam istam. Cum
 igitur possit producere formam generandam, pari ratione videtur quod
 144ra B possit producere corruptam. Confirmatur | quia: nulla est differentia in
 re inter privationem praecedentem esse rei et privationem sequentem,
 vel quia utraque privatio nihil est vel utraque privatio est ipsa materia, 5
 quae est eadem; igitur videtur nulla ratio quare magis ex una privatione
 possit procedi in habitum quam ex alia; modo si ex privatione sequente
 proceditur in habitum, corruptum regenerabitur et habetur propositum.
 ⟨4⟩ Quarto. Si continue durasset caliditas in materia, ipsa fuisset ead-
 dem; igitur adhuc erit eadem, si interrumpatur et revertatur caliditas. 10
 Consequentia probatur quia: interruptio non prohibet quin possit reverti
 idem sicut esset. Verbi gratia, haec aqua est modo eadem numero et ipsa
 dividitur et interrumpitur eius continuitas, ita quod non erit amplius una
 numero; tamen si partes reuniantur et continuantur, reverteretur una
 numero et eadem quae prius non obstante interruptione media. 15
 ⟨5⟩ Quinto. Si non posset idem numero reverti, sequeretur quod po-
 tentia Dei quolibet die diminueretur. Consequens falsum. Et consequen-
 97vb K tia probatur quia: Deus heri poterat multa creare | quae creavit et iam
 corrupta sunt; et si non potest amplius ea creare (si non possunt reverti
 eadem numero), ideo multa poterat quae nunc non potest; et sic potentia 20
 sua in hoc est diminuta.
 ⟨6⟩ Sexto. Ponatur quod omnia praeter Deum annihilentur, quia hoc
 potest Deus. Tunc sequitur quod omnino erit ita et nullo modo aliter
 sicut ante creationem mundi erat. Ideo nihil prohibebit quin omnia possit

1 ipsum] *om.* BK | magis possit] potest magis B : posset magis K 1–3 hanc...corruptam] generationem quin ymmo pari ratione posset producere corruptionem K 2 possit] potest B | formam] *om.* B 3 confirmatur] *praem.* et BK | quia] quod K 4 et] *add.* inter K 5 vel...vel] quia K | utraque¹] *om.* B 7 possit] posset K 8 proceditur] procederetur BK | corruptum regenerabitur] corruptum illud generabitur B : regeneretur ergo corruptum K | habetur] habebitur K 9 quarto] item K | in] *add.* illa BK 10 erit] est K | interrumpatur] corrumpatur B 11 consequentia probatur] probatio consequentiae B : probo consequentiam K | possit] posset K 12 sicut esset] *om.* BK | verbi gratia] *om.* M 13 dividitur] diminuitur B | interrumpitur] interrumpatur K 13–14 ita...numero] tunc amplius non erit eadem K 13 erit amplius] ipsa est B 14 continuantur reverteretur] continuantur revertitur BK 14–15 una numero et] *om.* B 15 obstante] *add.* eius B | media] materie K 16 posset...reverti] *om.* K | sequeretur] sequitur K 17 consequens falsum et] sed M 18 creare] *add.* et B | iam] *om.* K 19 si¹] sic BK | si²] sed M | possunt] posset K 20 ideo] *add.* deus B | poterat] *add.* tunc K | nunc] modo B 21 est] esset B 22 ponatur] *add.* casus BK | annihilentur] annihilantur K 23 omnino] *add.* vel M : *om.* B 23–24 erit...sicut] non erit aliquo modo aliter quam B

Deus quae poterat ante et eadem creare. Ideo posset reverti idem mundus in numero.

(7) Septimo. Quaeritur unde proveniat originaliter numeralis diversitas in his quae de novo generantur. Et non potest dici quod ex parte
 5 temporis, cum quia tempus est extrinsecum rei, tum quia absurdum est dicere quod Deus non potuisset te creasse priusquam creavit te. Ideo videtur relinquendum quod diversitas numeralis non proveniat originaliter nisi | ex diversitate agentis vel materiae, cum aliae causae praecedant. 141ra M
 Sed possibile est quod materia manet eadem et agens idem. Igitur non est
 10 causa unde effectus possint diversificari originaliter.

Oppositum vult Aristoteles in fine primi *huius*. Et in primo *Caeli* dicit Aristoteles quod potentia non est ad praeteritum; et tamen esset ad praeteritum, si corruptum posset regenerari idem numero.

Pono conclusionem cum Aristotele quod substantialiter et simpliciter
 15 corruptum non potest naturaliter reverti idem in numero. Et est difficile probare istam conclusionem. Tamen potest sic persuaderi quia: propter interruptionem in motu per quietem mediam provenit quod motus non manet idem in numero, quamvis mobile sit unum et movens sit unum, ut patet tertio *Physicorum*. Sic similiter propter interruptionem continuitatis in magnitudine provenit quod illud quod ante erat unum in numero,
 20 non amplius est unum in numero, ut haec aqua modo est una | numero et, 144th B
 si dividitur, ipsa non est amplius una numero. Sic simili modo, cum aliquid desinit esse, propter interruptionem continuitatis in essendo numquam postea genitum erit sibi idem numero.

1 et] *add.* eciam K | posset] potest B 2 in] *om.* K 3 quaeritur] *quereretur* K | proveniat originaliter] *provenit originalis* B : *proveniret originaliter* K 5 cum] *om.* B | tum quia] et B : quia K 6 potuisset] *potuit* K | *te*¹] *om.* B | priusquam] *postquam* B | creavit te] *creavit* M : *te crearet* K 7 relinquendum] *relinqui* B : *om.* K 8 cum...praecedant] *vel aliqua alia precedenti* B | *praecedant]* *procedant* K 9 manet] *maneant* BK | *est*²] *videtur* K 10 possint] *possit* BK 11 vult] *tenet* BK | primi] *om.* K | in²] *om.* BK 13 posset regenerari] *fuisset regeneratum* K 14 pono] *add.* igitur B 15 naturaliter] *om.* K | est] *add.* *valde* B 17 motu] *intellectu* M : *add.* et K | mediam provenit quod] *om.* B 18 quamvis] *licet* B | sit unum²] unum B : idem K 19 tertio] quinto BK | sic] et B | propter] *per* BK 21 non...numero¹] *om.* (*hom.*) M | ut] *add.* est K | modo] nunc K | una] unum in K 22 est] *erit* K 22-23 sic...essendo] *propter interruptionem continuitatis in essendo scilicet cum aliquid desinit esse ideo cum corruptum desinit esse* BM 23 desinit] *FLNPW : dimisit* K 24 postea] *om.* K | idem] *add.* in BK

11 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, II, 11, 338b15-17 | Aristoteles, *De caelo*, I, 12, 283b12 19 Aristoteles, *Physica*, V, 4, 228b4-6

Secundo. Si corruptum posset reverti idem numero, hoc esset propter esse idem agens et idem passum et ea similiter se habere ad invicem; non enim videtur alia causa quare debeat reverti idem numero. Sed constat quod haec omnia non sufficiunt, quia primum mobile, scilicet ultima sphaera, et primus motor, scilicet Deus, manent idem et similiter se ad invicem habentes, et tamen non est eadem revolutio hodierna quae fuit hesternae, nisi tu dicas idem tempus esse hodie quod heri et hodie quod a mille annis, cum ille motus primus sit tempus; modo hoc dicere videtur absurdum, quia tunc simul tempore essent qui nunc sunt et a mille annis mortui sunt, quia esse simul tempore non est aliud quam esse eodem tempore ipso mesurante.

Tertio. Miscendo theologiam cum naturali philosophia fit argumentum valde difficile quia: pono quod modo in illa aqua fiat caliditas ab illo igne et istam caliditatem factam | removeat Deus ab hac aqua et reservet eam seorsum. Deinde iterum haec eadem aqua ab illo eodem igne calefiat. Constat quod tunc illa eadem caliditas secundo genita non est alia, sed eadem quae fuisset genita, si Deus non reservasset illam primam caliditatem. Et tamen constat quod haec caliditas secundo genita non est eadem cum illa reservata, quia distant loco et subiecto. Ideo etiam manifestum est quod si prima fuisset corrupta et non reservata, tamen illa secundo genita non fuisset sibi eadem, sed alia. Igitur patet quod quantumcumque sit agens idem et passum idem, tamen non est idem quod ante generabatur et quod post.

Aliam conclusionem pono mihi probabilem quod nihil prohibet quod simpliciter corruptum possit reverti idem numero supernaturaliter, scilicet per absolutam Dei potentiam, quia, sicut prius dictum est, si omnia essent nunc annihilata praeter Deum, totaliter esset ita sicut erat ante creationem mundi et nullo modo aliter; et quaecumque Deus tunc intel-

1 secundo] et B | posset] possit B | idem] *add.* in K 2 ad invicem] *om.* K 3 videtur] potest assignari K | idem] *add.* in K 4 omnia] dicta M 5 manent] manet KM | similiter] simili modo K 6 est] *om.* K 7 quod¹] et BK | et hodie] *om.* B 8 annis] *add.* et B | modo] ideo B | dicere] dictum B 9 tunc] *add.* ipsi K | qui] que B 9-10 a...sunt] a mille annis fuerunt B : ante mille annos fuerunt K 10 esse²] *add.* in K 11 ipso] ipsa M 12 miscendo] inscribo B | fit] et erit B 13 illo] aliquo K 14-15 reservet] reservat K 16 constat quod tunc] tunc constat quod B : et constat tunc quod K | eadem] *om.* BK 19 illa] secunda B | distant] distat B 20 si] *add.* illa K | tamen] *om.* B 21 secundo] duo M : secunda K | fuisset] fuissent BM 21-22 quantumcumque] quancumque K 23 quod] *om.* BK 24 aliam conclusionem pono] similiter pono aliam conclusionem B | quod²] quin B 25 possit] posset BK | idem numero] *om.* M 25-26 scilicet] *om.* B 26 prius] primo K | dictum est] arguebatur BK 27 essent nunc] non essent M : essent B | esset ita] esse dico B : esset idem K 28 et²] quia B

ligebat, ista omnia nunc ipse intelligeret et omnino similiter sicut ipsa vel ea ante intelligebat. Unde, sicut ponunt fideles, non aliter intelligit Deus praeteritum | quam futurum. Cum igitur agat Deus per intellectum et voluntatem et nec ipse nec alia aliter se habent quam se tunc habebant, nihil videtur prohibere quin potest omnia facere ea quae fecit, et non solum similia, sed eadem, sic quia omnia sunt in potestate sua sicut tunc, cum non aliter se habeant, ut dictum est, et cum eodem modo intelligit omnia sicut tunc, et potestas sua non est nisi intellectus et voluntas. 141rb M

Dubitatur unde proveniat originaliter identitas aut diversitas numeralis. Respondeo quod saepe ex diversitate materiae est diversitas numeralis formarum, si sint ab eodem agente, et quandoque est ex diversitate | agentium, si sint in eadem materia, sicut in eodem medio radii duarum candelarum diversificantur propter diversitatem lucidorum a quibus illi radii sunt. Et ita similiter in eadem parte aeris fiunt a diversis partibus solis diversi radii propter diversitatem istarum partium solis agentium illos radios. 144va B

Sed posito quod sit idem subiectum penitus et idem agens penitus, tunc quaeritur unde proveniat originaliter diversitas numeralis. Ad hoc naturaliter respondetur quod, cum sit identitas specifica, semper totalis effectus dicitur idem in numero, nisi sit interruptio essendi; sed interruptio essendi prohibet identitatem. Unde si in hac aqua non desinat caliditas esse, ipsa dicitur eadem.

Sed ultra, licet ille lapis dicatur idem numero, tamen una medietas non est illud idem quod est alia medietas. Et si aqua continue calefiat, tamen gradus caliditatis primo acquisitus non est illud idem quod est gradus secundo acquisitus, licet totalis caliditas sit idem numero. Tunc

1 omnia...intelligeret] nunc intelligeret omnia B : omnia nunc intelligit K 1-2 et...intelligebat] *om.* B 1 ipsa vel] *om.* K 2 ante] *om.* K | intelligebat] *add.* etiam tunc sequitur unde sicut ponunt et non est hoc aliquis defectus M 4 nec¹] *om.* B | quam] quod M | tunc] *add.* habebat et M 5 potest] posset BK | omnia facere ea] illa omnia facere B 6 sua] *add.* nunc B | sicut] *add.* et B 7 habeant] habeat B : habebat K 8 et²] *add.* eius B 9 dubitatur] sed circa dicta dubitatur BK | proveniat] proveniet B 10 respondeo] *praem.* ad quod BK | numeralis] *om.* K 11 formarum] forme B | sint] sit B | quandoque] aliquando BK 12 sicut] verbi gracia BK 13-14 illi radii sunt] sint illi radii B 18 ad] *praem.* et K | hoc] quod B 19 respondetur] negatur M | sit] *add.* diversitas specifica semper totalis effectus dicitur diversus et cum sit idem effectus tunc est B 20 effectus...numero] *om.* B | in] *om.* K | sit] fiat B | sed] quia B 21 desinat] deficiat B 22 esse ipsa dicitur] ipsa dicitur esse B 23 ille] ipse K | idem] *add.* in B 24 alia medietas] talia K | et] sed BM 25 tamen] tunc B | est²] *om.* BK 26 totalis] quod talis K | idem] *add.* in B : eadem K

igitur quaeritur unde est originaliter quod ille gradus est diversus ab
 98rb K illo. Respondetur quod intrinsece omnis res de mundo est | se ipsa sibi
 eadem et nullo alio; et omnes res de mundo diversae sunt intrinsece se
 ipsis diversae et nullo alio, et sic quaecumque erunt diversae erunt se
 ipsis diversae et nullo alio. Illi igitur gradus nec videntur diversi prop- 5
 ter subiectum nec diversi propter agens (saltem proprium) nec diversi
 solum propter tempus, quia credendum est quod illud idem quod pos-
 set cras generari, possit generari citius aut tardius, saltem potest differri
 aut prolongari per potentiam divinam. Et sic diceretur quod illi gradus
 non haberent aliunde diversitatem, sed ex se ipsis, nisi quod finaliter pos- 10
 semus recurrere ad ipsum principium omnium diversitatum et identita-
 tum, quod est ipse Deus. Quoniam Deus omnia diversa praeterita aut
 diversa futura aut etiam diversa possibilea quae numquam erunt, intelli-
 git distincte. Et omnia quae fiunt, per voluntatem Dei et intellectum fiunt.
 Ideo quaecumque Deus intelligit sic distincte, impossibile est quod hoc 15
 fiat idem illi sive in eodem subiecto sive ab eodem agente sive etiam in
 eodem tempore. Et omne illud quod Deus intelligit idem sibi, impossibile
 est quod fiat diversum a se.

⟨1⟩ Ad primam rationem, quando dicitur ‘eadem numero’ etc., dico quod
 hic Aristoteles cepit ‘materiam’ improprie, scilicet pro eo pro quo termi- 20
 nus supponit. Unde vult quod isti termini dicuntur idem numero, id est
 141va M quod de illis terminis personaliter sumptis dicitur vere hoc | praedica-
 tum ‘idem numero’, quorum materia est una, id est qui termini suppo-
 nunt pro eadem re. Et haec descriptio tunc concordat descriptioni datae
 primo *Topicorum*, ubi dicitur ‘idem numero dicuntur quorum nomina 25
 144vb B plura, res | vero una’.

2 illo] alio B | respondetur] ad hoc posset responderi K | ipsa] *add.* et B 3 et¹] *add.*
 a K | omnes] omnis K 4–5 et²... alio] *om. (hom.)* B 5 nec] non K 6 proprium]
 proprie B 7 idem] *add.* tempus B 7–8 posset cras] cras potest B 8 possit] potest
 B : posset K | aut] et B | tardius] *add.* vel B 10 quod] *om.* K 10–11 possemus]
 possumus B 11 ad] *om.* K | ipsum] primum BK | diversitatum] diversitatem M
 12 ipse] *om.* B | quoniam] quomodo B 13–14 intelligit] intelligencie M 14 et
 intellectum] et intelliguntur M : intellectu B | fiunt²] fuit M 15 deus] *add.* sic et B |
 hoc] non B 17 sibi] *add.* ipsi K 18 a se] ab eo B 19 ad primam rationem]
 et secundum illa potest responderi ad rationes B : et secundum illa potestis respondere
 ad rationes ad primam K | numero] *add.* sunt B 20 cepit] capiebat BK 21 vult]
 intelligit B : intendebat K | id est] hoc est dictum BK 22 de] *om.* K 24 datae] *add.*
 in B 25 dicitur] *add.* quod B | numero] *add.* dicitur vel K | nomina] *add.* sunt BK

25 Aristoteles, *Topica*, I, 7, 103a9–10

(2) Ad secundam, quando dicitur ‘idem similiter se habens semper natum est facere idem’, dico quod hoc intelligitur de identitate specifica. Et ita etiam intelligitur auctoritas Commentatoris duodecimo *Metaphysicae*.

5 (3) Ad tertiam concedo, quando dicitur ‘nulla est differentia inter formam generandam et corruptam’. Sicut etiam nulla est differentia inter te et chimaeram vel inter chimaeram et formam generandam. Et tamen non sequitur quod chimaera ita scribat sicut tu. Dico igitur: licet nulla differentia sit modo, tamen una erit alia quam illa fuit, et illa fuit alia
10 quam illa erit. Diceres: non est maior ratio quare materia magis est in potentia ad hanc formam quam ad aliam. Dico immo quod est bona ratio, quia corrupta cessavit esse, ideo non potest amplius esse eadem propter interruptionem essendi; et alia nondum cessavit esse, ideo potest esse. Vel potest dici quod nullum est inconveniens istam corruptam
15 reverti per potentiam supernaturalem. Eodem modo dicitur de privatione.

(4) Ad quartam conceditur quod caliditas, si continue durasset, esset eadem numero. Sed si cessaverit esse, illa quae reverteretur non erit eadem numero sibi. Et quando dicitur ‘interruptio non prohibet’, ego
20 dicerem quod non prohiberet quantum ad potentiam supernaturalem, sed prohiberet quantum ad naturalem. Unde videmus quod discontinuatio magnitudinis aquae prohibet eam esse eandem numero. Tamen quando fit recontinuatio, revertitur idem numero propter hoc quod non est interruptio essendi. Sed quando est interruptio essendi, non potest
25 naturaliter recontinuari propter tempus medium.

(5) Ad quintam, quando dicitur quod potentia Dei esset diminuta, dico quod non, quia posset recreare et regenerare | corrupta.

98va K

(6) Eodem modo diceretur ad sextam.

1 dicitur] *add.* quod BK 1–2 semper...idem] *om.* B 2 intelligitur] intelligit B
3 etiam] *om.* B 5 concedo] *om.* M 6 corruptam] corrumpendam B 8 ita]
om. B 9 una] *add.* non B | fuit²] sit B 10 diceres] sed diceres B : et tu diceres K |
maior] magis M | magis est] est plus B : est K 11 formam] *om.* BK | aliam] illam K |
immo quod] *inv.* BK 12 esse¹] *om.* K 13 nondum] non B 18 eadem] *add.*
in B | esse] esset M | reverteretur] revertetur K 19 eadem] *add.* in B | non] nihil B
19–20 ego dicerem] ego dico B : dico K 20 non] nihil B 21 ad] *add.* potenciam B |
videmus] fides K 21–22 discontinuatio] interrupcio B 22 prohibet] prohibent M
23 quando] quodcumque B 23–25 revertitur...recontinuari] *om.* B 23 idem]
eadem K 25 propter] per M 26 quod] *om.* B 27 posset recreare] potest creare B |
regenerare] generare K 28 eodem] *praem.* et B | diceretur] dicatur K

⟨7⟩ Ad septimam, quando quaeritur unde proveniat originaliter diversitas, dictum fuit de hoc in quaestione.

Et sic patet haec quaestio ultima primi. Expliciunt quaestiones primi libri *De generatione*.

1 quaeritur] dicitur B 3-4 patet...generatione] patet questio B : est finis questionum primi libri illius K

LIBER II

⟨II. 1⟩

Circa initium secundi libri *De generatione* quaeritur utrum tantum sint quattuor primae qualitates, scilicet calidum, frigidum, humidum et siccum, sive caliditas, humiditas, frigiditas, siccitas, ita quod non fiat hic vis de differentia inter concretum et abstractum, quia saepe Aristoteles non
5 facit vim habens modicam curam sive sollicitudinem de nominibus, sicut dicit Commentator primo *Physicorum*.

Et in hac quaestione non intendo ad praesens sollicitare de quibusdam logicalibus, sicut quod aliquis posset dicere quod qualitates | primae ^{141^{vb} M} sunt duae tantum, quod qualitates primae sunt centum tantum, quod
10 qualitates primae sunt duae et non plures, et centum et non pauciores, et sic de multis aliis.

⟨1⟩ Sed ad sensum ad quem intendit Aristoteles, arguo primo quod sunt plures qualitates primae quam quattuor praedictae quia: grave et leve sunt aequae primae vel priores. Probatum quia: illae qualitates sunt
15 priores quae sunt principia priorum motuum; modo grave et leve sunt huiusmodi, quia grave et leve sunt principia motuum localium; calidum autem et frigidum, humidum et siccum | sunt principia alterationum; ^{145^{ra} B} modo motus locales sunt priores illis motibus, prout patet octavo *Physicorum*.

20 ⟨2⟩ Secundo. Illae qualitates quae non possunt reduci in calidum, frigidum, humidum et siccum sunt aequae primae vel priores quam dictae quattuor; sed multae sunt aliae qualitates quae non possunt reduci ad

1 circa...quaeritur] *om.* BK | tantum] *om.* B 2 et] *om.* BK 3 sive] scilicet M
3-4 vis de] *om.* BK 4 concretum et abstractum] concreta et abstracta BK 5 habens
modicam curam] *om.* K | sicut] ut BK 6 commentator] *add.* in K 7 hac] *add.*
eciam K 9 quod¹] et BK | centum tantum] decem et B : *add.* et K 10 et²] *om.* K |
pauciores] plures BK 11 multis] *om.* BK 12 ad] *om.* BK | arguo] arguitur BK
13 sunt] sint BK 14 vel] et K | priores] posteriores B | probatur] quod proba BK
15 priorum] primorum B | modo] sed BK 16 huiusmodi] *add.* igitur minor probatur
BK 17 et¹] *om.* B 18 illis] dictis BK | prout patet] prout determinatum est B : ut
determinatum est K 20 non] *om.* K 21 et] *om.* K 22 aliae] ille K

6 Averroes, *In Physicam*, I, comm. 1, f. 6F 18-19 Aristoteles, *Physica*, VIII, 7, 260a26-261a28; cf. *AA*, 2: 219

illas; igitur non tantum illae quattuor sunt primae. Maior nota, quia hic Aristoteles vocat qualitates primas quae non reducuntur in alias. Minor probatur.

⟨2.1⟩ Primo ostendo hoc de gravi et levi. Nam grave non reducitur ad calidum aut siccum, quia aqua, quae est frigida et humida, est gravior 5 igne. Nec reducitur ad humidum, quia terra existens sicca est gravior aqua, et e converso aer existens humidus est gravior igne. Nec potest dici quod gravitas reducatur ad frigidum et levitas ad calidum, quia ferrum vehementer calefactum remanet grave.

⟨2.2⟩ Similiter arguitur de duro et molli quia: durum non reducitur ad 10 calidum, cum lapis marmoreus existens frigidus sit durus. Nec reducitur ad frigidum, quia tunc aqua esset naturaliter dura. Nec reducitur ad humidum, quia lapis valde siccus est durus. Nec etiam reducitur ad siccum, quia tunc ignis esset naturaliter durus.

⟨2.3⟩ Similiter arguitur de subtili et grosso quia: si subtile reduceretur 15 ad aliquam dictarum qualitatum, hoc esset ad humidum, ut vult Aristoteles; sed non reducitur ad humidum, quia ignis est maxime subtilis, licet sit siccus.

98vb K ⟨2.4⟩ Similiter. Lubricum, si reduceretur, tunc reduceretur ad humidum, ut vult Aristoteles. Sed probo quod non quia: inflammabile est 20 naturaliter siccum, cum sit dispositum | ad formam ignis; et tamen lubricum est bene inflammabile, ut patet de oleo; et sic lubricum non videtur reduci ad humidum, immo potius ad siccum.

⟨2.5⟩ Similiter. Secundum Aristotelem leve, si reduceretur, tunc reduceretur ad humidum. Sed probo quod non quia: lapides maris sunt leves, 25 et tamen sunt naturaliter sicci, cum sint terrae a dominio.

1 illas] *add.* quattuor BK | illae...primae] quattuor sunt prime qualitates que non possunt reduci ad illas quattuor ergo non tantum quattuor sunt prime K | nota] est manifesta K | hic] *om.* B 2 in alias] ad illas B : in illas K 2-3 minor probatur] sed probo minorem et BK 4 primo] *om.* B 5 calidum aut siccum] siccum nec ad calidum B | quae...humida] est frigida et humida et tamen BK 6 igne] igni B 6-7 nec...igne] *om.* (hom.) B 7 aqua...gravior] *om.* (hom.) K 9 calefactum] calidum BK 12 aqua] *add.* non reducitur ad frigidum quia non B | nec] *add.* etiam B 13 etiam] *om.* B 15 reduceretur] reducitur K 16 dictarum] predictarum B 17 sed] *add.* hoc B 19 tunc reduceretur] *om.* (hom.) BK 20 non] *add.* reducitur ad humidum B : *add.* reducatur ad humidum K 22 est bene] etiam sit B 24 si reduceretur tunc] *om.* B : sic K 26 sunt] *om.* K | naturaliter] *om.* B | terrae a dominio] terre dominio B : terree omnino K

16-17 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, II, 2, 330a3-4 20 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, II, 2, 330a4-5

(2.6) Similiter arguitur de raro et denso quia: rarum non reducitur ad siccum vel frigidum, quia tunc terra esset rara, nec ad humidum, quia tunc ignis non esset rarus. Nec reducitur ad calidum, quia ferrum candens non est rarum, cum tamen sit valde calidum, et aliquando aer
5 valde frigidus existens non desinit esse rarus.

Et ita videtur quod dictae qualitates non sunt posteriores illis quattuor, cum non sunt in eas reducibiles.

(3) Tertio arguitur quod | sint pauciores quam quattuor praedictae. 142ra M

(3.1) Primo per illam regulam: quod per superabundantiam dicitur,
10 uni soli convenit. Et primum dicitur per superabundantiam. Igitur etc.

(3.2) Secundo quia: | frigidum videtur esse posterius calido, cum sit 145th B
imperfectius et velut privatio; ideo non debet poni prima qualitas.

(3.3) Tertio quia: humidum et siccum videntur reduci ad calidum et frigidum, quia videmus quod per calorem intensum desiccantur res
15 in aestate et etiam per frigidum intensum, ut in magno gelu; in calido autem vel frigido non excessivo viget magis humidum. Igitur humidum et siccum non sunt primae qualitates.

Oppositum dicit Aristoteles secundo *huius*.

Nota quod hic non est quaestio de primo secundum tempus, quia secundum Aristotelem semper fuerunt qualitates primae, semper secundae;
20 et in his quae semper fuerunt non est ordo secundum tempus. Sed hic vocantur qualitates primae quae in modo suae generationis non reducuntur in alias, sed aliae in eas.

Nota. Quando quaerimus utrum sint quattuor qualitates primae, non
25 quaerimus de numero illarum qualitatum secundum rationes individuales earum, quia infinitae sunt numero caliditates et frigiditates. Sed

2 vel] *add.* ad B 3 rarus] *add.* cum non sit humidus BK 4 candens] ignitum BK 6 sunt] sint BK 7 sunt] sint BK 10 et] sed BK 11 secundo] quarto M | videtur esse] dicitur B 12 privatio] *add.* et K | non] *om.* K | debet] oportet BK | poni] *add.* quod sit K 13 tertio] quinto M 14 et] *add.* ad BK | quia] *add.* sepe B 15 frigidum] frigus K 16 vel] *add.* in B | non excessivo] excessive M : non intenso B | magis] *om.* B 18 dicit] *add.* breviter B : breviter determinat K | secundo huius] *om.* BK 19 nota] dicendum est BK 20 semper secundae] *om.* B : et similiter secunde K 23 aliae] *add.* eciam M | eas] illas K 24 nota] similiter dicendum est (*add.* quod K) BK | qualitates] *om.* B 25 illarum] aliarum B | secundum rationes] sed rationes M : *om.* B 26 earum] *om.* B | numero...frigiditates] caliditates et frigiditates in numero B | numero] numerus M | et] *om.* K | frigiditates] *add.* etc. K

9–10 Cf. Aristotelem, *Topica*, V, 5, 134b23–24; cf. AA, 36: 78 18 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, II, 2, 330a25–29; cf. AA, 4: 29

quaerimus de numero specierum. Similiter dico quod non quaerimus de numero specierum secundum totum genus qualitatis, quia nihil quaerimus de spiritualibus, ut de scientiis et virtutibus, nec quaerimus de qualitatibus caelestibus vel de infusis a caelo in elementa, sicut sunt virtutes astrorum quae istis inferioribus infunduntur. Nam illae sunt priores 5 naturaliter calido, frigido, humido et sicco. Non enim potest dici quod lumen productum ab astris generetur a frigido, calido, humido vel sicco. Et credo quod in multis lapidibus et herbis generantur a caelo multae qualitates non reducibiles in calidum vel frigidum, humidum vel siccum. Et generantur diverse secundum diversas species lapidum et plantarum. 10 Et ideo saepissime medici dicunt hanc herbam sanare talem infirmitatem vel hanc herbam esse mortiferam non propter calidum, frigidum, humidum vel siccum, sed dicunt quod a tota specie, scilicet quia qualitas secundum quam agit in nullum elementorum | reducitur. Et ideo non loquimur hic de omnibus coloribus, eo quod saepe lumen concurrit vel 15 est principale in colore. Similiter non loquimur de sonis, qui fiunt non per calidum, frigidum vel humidum etc., sed per motum localem aeris. Nec loquamur de quarta specie qualitatis, scilicet de figuris, quia indifferenter fiunt in calido vel frigido. Sed solum loquamur de qualitatibus tangibilibus secundum quas elementa et mixta ex elementis alterant se ad 20 invicem et generant et corrumpunt secundum suas naturas elementares.

Dico igitur quod primae qualitates sunt illae quattuor et non plures, quia inter praedictas qualitates nos vocamus illas primas quae in modo suae generationis aut suae corruptionis non reducuntur ad alias nec ad 25 se invicem, sed ad quas aliae reducuntur (hoc suppono | ex quid nominis

99ra K145^{va} B

1 similiter] *add.* eciam K 2 qualitatis] contrarietatis B 3 ut] nec BK | scientiis] substanciis K | et] nec de BK 4 de] *add.* qualitatibus B | elementa] anima M 6 calido...sicco] caliditate frigiditate humiditate et siccitate K | et] *om.* B 7 vel] et B 8 et²] vel B 9 non reducibiles] irreducibiles BK | vel¹] *om.* K 10 diverse] diversimode B 12 vel...mortiferam] *om.* B | calidum] *add.* vel K 13 scilicet] *om.* B 14 nullum elementorum] naturam elementarem BK | reducitur] *add.* in hanc naturam a celo B | ideo] *add.* eciam K 15 saepe] sepius B 15-16 vel est] tamquam B 16 similiter] *add.* eciam B | qui] que K 17 frigidum...etc.] vel frigidum BK 18 loquamur] loquitur B : loquimur K | quia] que BK 19 fiunt] sunt B | vel] in B : et K | frigido] *add.* et humido B | solum loquamur] nos loquimur solum B : nos solum loquimur K 20 ex] *om.* B | ad] *om.* K 21 et¹] *om.* BK 22 dico igitur] et tunc breviter est dicendum ad questionem tali conclusione B : et ideo breviter est dicendum conclusione tali K | plures] *add.* probatur BK 23 praedictas] dictas B | nos] non M 24 suae²] *om.* B 25 sed] et K : *om.* M | suppono] supposito BK

in proposito); sed calidum, frigidum, humidum, siccum sunt huiusmodi; igitur. Minor patebit in sequentibus.

Ad principales.

(1) Ad primam dico quod grave et leve reducuntur ad | calidum et fri- 142th M
 5 gidum, scilicet grave ad frigidum et leve ad calidum. Calidum enim sub-
 tiliat et subtiliando alleviat; frigidum vero econtra condensat et aggravat.
 Et cum hoc dico quod grave et leve non sunt principia priorum motuum,
 quia quando dicimus motus locales esse priores aliis motibus, hoc intel-
 ligitur de motibus caelestibus et non de motibus localibus elementorum.
 10 Immo in elementis alterationes sunt priores naturaliter quam motus loca-
 les; oportet enim aliquid prius fieri grave quam moveri deorsum.

(2.1) Ad aliam dico quod aliae qualitates quas vocamus secundas
 reducuntur ad praedictas, ut iam dictum est quod grave reducitur ad
 frigidum et leve ad calidum. Ideo terra et aqua sunt graviore igne et aere.
 15 Tamen aliquando est dissonantia propter indispositionem materiae, sicut
 videmus quod ferrum et lapis propter terrestritatem non possunt cito
 per caliditatem alleviari aut rareferi.

(2.2) Ad illam de duro et molli potest dici quod durum reducitur ad
 siccum et molle ad humidum. Tamen exigitur dispositio materiae, scilicet
 20 quod materia sit grossa. Nam subtile, ut ignis vel aer, nec dicitur durum
 nec molle proprie loquendo.

(2.3) Ad aliam dicitur quod subtile est dupliciter. Uno modo quia
 rarum vel active penetrans; et reducitur ad ignem. Alio modo subtile
 dicitur quod est grossum et cum grossitate est bene repletum; et reducitur
 25 ad humidum aquosum.

1 sed] patet quod K | calidum] *add.* et K | frigidum humidum] humidum frigidum
 et B : *add.* et K 2 minor] *add.* patet M | patebit in sequentibus] minor probatur
 in sequentibus et probatur magis plane in quarto metheorum B : probabitur in
 sequentibus et probatur magis plane in quarto metheorum K 3 ad principales]
 et omnino ad presens solvo solum rationes B : et ideo ad presens solvam solummodo
 rationes K 4 et²] *add.* ad B 5 et] *om.* K 6 econtra] *om.* B : eque K |
 aggravat] condensando gravificat B : condensando gravat K 7 non] *om.* K | priorum
 primorum B 8 quando] non B | motibus] *add.* sed dicatur quod B | hoc] *add.* solum
 B 9 motibus²] aliis videlicet K 12 aliam] secundam BK | secundas] duas B 13 ut]
 et BK 15 est dissonantia] disconveniencia est K 16 quod] quia B | possunt]
 potest KM 17 per...rareferi] levificari per caliditatem B : levificari aut rareferi per
 caliditatem K 18 illam] terciam quando dicitur B : aliam K 19 exigitur] *add.* ad
 hoc K 22 dicitur] confirmationem de subtili dicendum est BK | est] dicitur B : capitur
 K 23 et] *om.* B 23-24 subtile...grossum] quia in grossis M 24 cum grossitate]
 grossicie B : cum grossicie K

⟨2.4⟩ Ad aliam dico quod aliquod lubricum reducitur ad humidum aereum sine humiditate aquosa; et illud est bene inflammabile, ut oleum. Aliud lubricum reducitur ad humidum aquosum fortissime digestum cum sicco; et tale non est inflammabile.

99rb K ⟨2.5⟩ De levi dicendum est quod aliquando leve fit per ablationem 5 partium extrinsecarum supereminentium per motum localem, non per alterationem. Et de tali non loquimur, quia non intendimus nisi de qualitatibus quae secundum alterationes corporum fiunt. Sed si leve fiat per alterationem, tunc reducitur ad | humidum, non tamen ad humidum in profundo, sed ad humidum in superficie. 10

⟨2.6⟩ De raro et denso dicitur sicut de gravi et levi.

145vb B ⟨3.1⟩ Ad aliam dicitur quod aliquid dicitur per superabundantiam dupliciter. Uno modo quia ipsum est super | omnia alia; et sic uni soli convenit. Alio modo quia nihil super ipsum est; et sic pluribus potest convenire. Plura enim sunt generalissima et plura specialissima. Sic etiam 15 plures sunt primae qualitates; et quaelibet dicitur prima, non quia praecedit omnes alias, sed quia a nulla alia praeceditur.

⟨3.2⟩ Ad aliam dico: verum est loquendo de priori et posteriori secundum viam dignitatis, sed non sicut diximus.

⟨3.3⟩ Ad aliam dico quod humidum et siccum non fiunt per se a calido 20 et frigido, licet bene fiant ab eis per accidens. Nam calidum desiccatur lutum, quia rarefacit et alleviat humidum aquosum interclusum, et tunc illud humidum ascendit et relinquitur siccum terrestre sine humido.

De omnibus istis patebit infra et quarto *Meteororum*.

1 ad aliam dico] de lubrico dicendum est BK | aliquod] *om.* B 2 aereum] aqueum K 3 aliud] aliquando etiam B : aliquando K 3-4 fortissime...sicco] *om.* B 4 tale] tamen B 5 de] *praem.* sed K | quod] *om.* K | per ablationem] ablacio M 6 localem] *add.* et B 7 loquimur] loquitur K 8 fiat] fit B 9 tunc reducitur] tum reduco K 11 dicitur] dicendum est BK | levi] leve B 12 aliam dicitur] terciam rationem principalem dicendum est B : terciam principalem dicendum est K 15 plura²] *add.* sunt B 16-17 praecedit] precedat K 17 praeceditur] proceditur KM 18 aliam] *add.* dico quando dicitur quod humidum frigidum est posterius calido B : *add.* quando dicitur quod frigidum est posterius calido K | dico] *add.* quod BK 18-19 secundum viam] via BK 19 sed] et B | diximus] hic diximus de prioritate B 20 aliam] *add.* quando dicitur quod ferrum etc. K 21 licet] sed K 22 quia] quod B | alleviat] alterat BK | interclusum] inclusum K 23 sine humido] *om.* BK 24 patebit] magis dicendum est BK | et] *add.* maxime in BK

⟨II. 2⟩

Secundo quaeritur | utrum quattuor primarum qualitatum duae sunt 142va M
activae, scilicet calidum et frigidum, et duae passivae, scilicet humidum
et siccum. Et capitur semper concretum pro abstracto.

- ⟨1⟩ Arguitur primo quod calidum et frigidum sunt magis qualitates
5 passivae quam humidum et siccum quia: magis passiva sunt quae citius
ab invicem corrumpuntur; sed calidum et frigidum cito corrumpuntur
ab invicem, citius quam humidum et siccum, immo lapis siccae naturae
manet diu in aqua et non corrumpitur; igitur etc. Maior nota per hoc
quod corrumpi est pati.
- 10 ⟨2⟩ Secundo arguitur quod humidum et siccum sunt activae quia:
corrumpunt se invicem propter contrarietatem; et corrumpere est agere.
- ⟨3⟩ Tertio arguitur quod omnes illae quattuor sunt activae et passivae
quia: contraria sunt nata agere et pati ad invicem; modo calidum et
frigidum contrariantur, et similiter humidum et siccum.
- 15 ⟨4⟩ Quarto arguitur quod nulla illarum sit passiva quia: pati est reci-
pere (igitur receptivum dicitur passivum); modo nulla illarum qualita-
tum recipit aliam, immo quod est aliud ab eis recipit eas unam post aliam.

Oppositum vult Aristoteles secundo *huius* et quarto *Meteororum*. Et hoc
etiam patet per proprietates istarum qualitatum, quia proprietates calidi
20 et frigidi sunt congregare et disgregare (et hoc est agere), et proprietates
humidi et sicci bene terminari termino proprio vel alieno (et hoc est pati).

1 secundo quaeritur] *om.* BK | quattuor] *om.* B 2 scilicet¹] ut B 2–3 scili-
cet²...abstracto] *om.* B 3 capitur] capitis K 4 arguitur] *praem.* et BK 7 ab] ad M |
invicem] *add.* scilicet BK | quam] quod M 8 nota] probatur BK 10 sunt] *add.*
magis BK 11 se] *add.* in B | et] sed BK | agere] *add.* igitur K 13 sunt nata] innata
sunt B : sunt innata K 14 contrariantur...siccum] humidum et siccum contrarian-
tur igitur B : similiter siccum et humidum contrariantur igitur etc. K 15 illarum sit]
earum est B 16 igitur...passivum] ymmo passivum est receptivum B : ideo recep-
tivum est passivum K 16–17 illarum qualitatum] earum B 17 quod est aliud]
subiectum aliud B : subiectum illud K | eas] *om.* B : illas K 18 vult] videtur velle BK |
secundo huius] in illo secundo BK | et¹] *add.* hoc determinat expresse in K | et²] *om.*
B 20 congregare et disgregare] segregare et congregare BK 21 sicci] *add.* sunt BK |
vel] et B | pati] *add.* et hec omnia patent in secundo huius et in quarto meteororum BK

18 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, II, 2, 329b24–26; Aristoteles, *Meteora*, IV,
1, 378b10–14; cf. *AA*, 5; 17

Nota. In dictis quattuor qualitatibus possumus facere tres comparationes. Primo comparamus calidum ad frigidum, secundo humidum ad siccum, tertio calidum et frigidum ex una parte ad humidum et siccum ex alia parte.

146ra B Nota. 'Pati' hic dicitur dupliciter. Uno modo pati | est recipere; et sic 5
materia dicitur principium passivum et intellectus dicitur passivus seu
virtus passiva. Alio modo pati est corrumpi; et ideo formam quae abicitur
dicimus pati ab agente, licet ab eo nihil recipiat. Et ita dicitur tertio
De anima quod intellectus est impassibilis et immixtus. Et ita similiter
materia prima esset impassibilis. 10

99va K Etiam 'agere' dicitur dupliciter. Uno modo agere est corrumpere; et
sic dicitur quod caliditas agit | in frigiditatem. Alio modo agere est
subiectum disponere. Sic agens agit in subiectum, quod manet idem per
totam actionem. Sic etiam obiectum agit in intellectum.

Sit conclusio prima: si capitur 'pati' pro corrumpi et 'agere' pro corrup- 15
pere, calidum et frigidum sunt ad invicem activa et passiva. Corruptum
enim se invicem et corruptuntur ab invicem, ut patet per experientiam.

Secunda conclusio: humidum et siccum sunt activae et passivae ad
invicem, quia corruptunt se ad invicem, sicut calidum et frigidum.
Probatur propter aliquos negantes hoc quia: nisi humidum corrumpere 20
siccum et siccum humidum, sequeretur quod terra et aqua numquam
possent naturaliter transmutari ad invicem et generari ex invicem, quia

1 nota] sciendum est quod B : debetis ergo scire quod K | dictis] predictis BK | possi-
mus] possumus B : passivis possumus K 2 secundo] et M 3 et¹] ad B | ad] et B
5 nota] etiam sciendum quod B : deinde debetis scire quod K | hic dicitur dupliciter]
dupliciter dicitur quantum ad propositum spectat B : dicitur dupliciter quantum spectat
ad propositum K 6 materia] *add.* prima K | intellectus] *add.* etiam BK | passivus seu]
om. K 7 formam] forma B 8 dicimus] dicitur B | dicitur] *add.* in B 9 impas-
sibilis] passivus B | et²] *om.* BK | similiter] simpliciter *scr. sed exp.* K 10 esset] est
K 11 etiam] et ita (*add.* etiam K) proporcionaliter BK 12 dicitur] dicimus BK |
quod] *om.* M | frigiditatem] *add.* id est corrumpit eam B : infirmitatem id est corrup-
pit eam sed K | agere] *om.* M | est] *add.* ipsum B 13 disponere] *add.* unde BK |
idem] nihil M 14 etiam] enim BK 15-16 sit...corrumpere] hoc viso ponende
sunt conclusiones prima (prima] primo K) si capiamus pati pro corrumpi (*add.* et agere
pro corrumpere K) ponenda est prima conclusio quod BK 16-17 corruptunt enim]
probatur quia corruptunt BK 17 et] *add.* etiam B | ab...experientiam] igitur B |
ab invicem] *om.* K 18 conclusio] *add.* quod etiam BK | activae et passivae] activa et
passiva BK | ad] ab K 19 quia] probatur quia BK | ad] *om.* BK 20 probatur...hoc]
sed quia hoc aliqui negant ego probo illud sic B : quia aliqui hoc negant ego probo hoc
sic K 22 ex] *add.* se B : ad K 22-197.1 quia...frigidi] per actionem calidi et frigidi
quia B

8-9 Aristoteles, *De anima*, III, 4, 429b22-25; 5, 430a17-18; cf. AA, 6: 145

per actionem calidi et frigidi non potest terra transmutari in aquam, quia calidum et frigidum non possent per se corrumpere siccitatem terrae, quia siccitas innata est manere naturaliter tam cum frigido, ut patet in terra, quam cum calido, ut patet in igne. Igitur oportet quod siccitas
 5 terrae, si debeat fieri aqua, corrumpatur ab humido; et ita oportet quod humidum aquae, si debet fieri terra, corrumpatur a sicco. |

142vb M

Secundo. Si humidum et siccum non corrumperentur a se invicem, sequeretur quod numquam terra posset transmutari in aquam vel in aerem; quod est falsum, ut prius dicebatur. Consequentia patet, quia terra
 10 cum sit naturaliter sicca, non potest fieri aer vel aqua, nisi corrumperetur eius siccitas naturalis, quae non potest corrumpi nisi ab humido, cum posset naturaliter stare tam cum calido quam cum frigido, ut prius dictum est.

Dubitatur contra conclusionem quia: sequeretur quod aqua valde cito
 15 corrumperet terram, si pauca terra divisa in minutas partes proiceretur in aquam. Falsitas patet, quia videmus pulverem terreum sine corruptione descendere ad fundum aquae et ibi manere longo tempore, ut forte per annum. Consequentia probatur quia: si aliqua quae sunt sibi invicem corruptiva approximantur et unum sit paucum et divisum et alterum sit multum, videtur quod illud | multum statim debeat corrumpere
 20 illud paucum, cum excedat ipsum in virtute, eo quod in maiori corpore est maior virtus secundum Aristotelem; igitur si humiditas aquae esset corruptiva siccitatis terrae, ista parva terra valde cito deberet corrumpi.

146rb B

Respondetur quod humiditas et siccitas sunt debilis activitatis et fortis
 25 resistentiae valde. Ideo una non corrumpit aliam cito, licet multum

1 terra] *add.* ex invicem M 2 possent] possunt BK | per se] *om.* K 3 quia] quoniam BK | siccitas] *add.* terre B | tam] *om.* B | cum] in K | patet] apparet BK 4 patet] apparet BK 5 ab humido] *om.* B | oportet] oporteret BK 6 si...terra] *om.* B | debet] deberet K | corrumpatur] corrumpetur B : corrumperetur K 7 secundo] item BK | a se] ad B 8 sequeretur] sequitur B | numquam terra] terra non B 9 consequentia patet] probatur consequentia B 10 corrumperetur] corrumpatur BK 12 posset] potest BK 13 dictum est] dicebatur BK 14 dubitatur contra conclusionem] sed contra illam conclusionem obicitur BK 15 divisa] et densa KM | minutas] minutissimas B : minimas K | proiceretur] divideretur et proiceretur K 16 aquam] *add.* consequens est falsum igitur et antecedens BK | falsitas] *add.* consequentis BK | terreum] ferreum B | sine] *add.* eis B : *add.* eius K 18 consequentia] *praem.* sed BK | sunt] sint K 19 corruptiva] *add.* et K | sit] est K | divisum] densum KM 20 debeat] deberet BK 21 illud] *om.* K | excedat ipsum] excedit B 22 est] et M | secundum] per B 23 parva] pauca BK 24 respondetur...siccitas] ad hoc respondendum est quod siccitas (*add.* et K) humiditas BK | sunt] *add.* valde BK

12-13 Cf. II, q. 2, 197³⁻⁴

excedat. Tamen per longitudinem temporis corrumpet eam. Caliditas vero et frigiditas e converso sunt magnae activitatis et parvae resistentiae. Ideo cito apparent se corrumpere.

Tertia conclusio est de comparatione tertia, scilicet quod calidum et frigidum non agunt in humidum et siccum nec ab eis patiuntur capiendo 5 semper 'pati' pro corrumpi. Probatum quia: tam humidum quam siccum invenitur naturaliter tam cum calido quam cum frigido. Verbi gratia, siccum invenitur cum frigido in terra, et non corrumpitur ab eo nec terra corrumpit se ipsam. Siccum etiam invenitur cum calido in igne; igitur non corrumpitur a calido. Ita humidum cum frigido invenitur in aqua et 10 cum calido in aere.

Dubitatur contra conclusionem quia: calor desiccatur humidum; igitur 99vb K corrumpit humidum. | Respondetur quod caliditas non desiccatur per se, sed siccitas coniuncta forti caliditati desiccatur per se et corrumpit humidum. Verum est tamen quod calidum quandoque desiccatur per accidens, 15 quia facit evaporare humidum; et sic siccum remanet sine humido. Unde videmus, si humectatum ponitur ad solem, quod propter calorem solis vapor ab isto elevabitur. Quare igitur segregatur humidum a calido, licet non corrumpitur. Igitur reliquum remanet siccum sine humido.

Quarta conclusio, capiendum 'pati' pro subici, quod nec caliditas nec 20 frigiditas patiuntur una ab alia, nec humiditas vel siccitas patiuntur una ab alia. Probatum quia: nullum contrarium est receptivum sui contrarii, eo quod receptivum manet cum eo quod recipit; et contraria non manent simul; igitur etc.

Quinta conclusio quod etiam humidum et siccum, id est humiditas et 25 siccitas, non patiuntur, scilicet receptive, a caliditate vel frigiditate. Pro-

1 per] propter K | longitudinem temporis corrumpet] longum tempus bene corrumpet B 2 magnae] multe B 3 cito...corrumpere] apparet cito corrumpi B : cito apparet se corrumpere K 4 est] quod B | quod] om. B 5 et] nec in B 6 semper] om. K | probatur] add. conclusio BK 7 cum²] om. K 8 frigido] frigiditate K | corrumpitur] corrumpitur K 9 siccum] om. B 10 ita] add. etiam B 12 dubitatur contra conclusionem] contra hoc arguitur BK | humidum] om. BK 13-15 respondetur...humidum] om. (hom.) B 13 respondetur] solummodo dico K 14 forti caliditati] caliditati forte M 15 tamen] tantum B | quandoque] aliquando BK 16 quia] et B | evaporare] evanescere B : evadere K | sine] cum K 17 videmus] videtis K | si] add. aliquid B | propter] per B | calorem] vaporem K 18 vapor] humor B | elevabitur] elevatur B | quare] quia K 19 corrumpitur] corrumpatur K | reliquum] om. B | remanet] manet K 20 quarta...subici] unde nunc loquendo et capiendum pati pro subici pono primam conclusionem B : nunc loquendum est capiendum pati pro subici et pono primam conclusionem K | nec¹] nulla B 21 alia] altera BK 21-22 nec...alia] om. B 22 alia] altera K | probatur] add. sic B 25 quinta conclusio] alia conclusio est BK | id est] vel B

batur quia: illud | non est naturale receptivum alterius quod consequitur ^{143^{ra} M}
 illud in subiecto eodem (nam susceptivum debet praecedere); modo pos-
 sibile est quod calidum praecedit in subiecto humidum aut siccum, quo-
 niam aer calidus existens et manens calidus aliquando humectatur, ali-
 5 quando desiccatur; et ideo tunc nec humiditas nec siccitas sufficiunt cali-
 ditatem recipere aut frigiditatem, immo subiectum tertium recipit haec
 omnia.

Diceres: quare igitur dicit Aristoteles duas esse activas, scilicet calidum
 et frigidum, et duas passivas, scilicet humidum et siccum? Respondetur
 10 quod | in elementis simplicibus hoc non dicitur nisi respective et simili-
 tudinarie. Nam calidum et frigidum vocantur activae, quia sunt magnae
 activitatis. Sed humidum et siccum dicuntur passivae, quia sunt paucae
 activitatis et multae permanentiae, et sic habent similitudinem ad subiec-
 tum, quod est permansivum et quod vocatur passivum. Sed in genera-
 15 tione et corruptione et transmutatione mixtorum calidum et frigidum
 vocantur activae et humidum et siccum passivae propter quasdam prop-
 rietates ipsorum. Calidi enim est disgregare humidum a sicco per eva-
 porationem aquae a terra. Frigidi autem est congregare humidum cum
 sicco et congregata detinere per condensationem et compressionem. Et
 20 hae proprietates sunt activae. Humidi autem proprietas est quod est bene
 terminabile termino alieno. Verbi gratia, humidum fluens, ut aqua, sta-
 tim expandit se per totum vas; et sic terminatur et figuratur secundum
 exigentiam terminorum vasis. Sed siccum est bene terminabile termino
 proprio (et ideo diu retinet figuram sibi impressam) et male terminatur
 25 termino alieno, quia non fluit. Modo terminari videtur esse proprietas
 passiva.

Secundum hoc solvuntur rationes, quia non procedunt contra dicta. | ^{100^{ra} K}

2 illud] illa M | susceptivum] receptivum B 3 praecedit] *add.* humidum B : precedat
 K | aut] autem B 3-4 quoniam] quia B 4 et manens calidus] *om.* B 5
 desiccatur] *add.* ut in estate et aliquando eciam (*om.* eciam K) existens (*add.* frigidus K) et
 manens frigidus desiccatur et iterum (iterum] aliquando K) humectatur BK | humiditas]
 caliditas B | sufficiunt] potuerunt B 6 subiectum] *om.* K 8 diceres] sed tu quereris
 BK | igitur] *om.* B | scilicet] *om.* M 9 duas] *add.* esse BK | respondetur] repondeo
 K 10-11 et similitudinarie] vel methaphorice B : vel similitudinarie K 11 magnae]
 maxime B 13 habent] habet K | ad] ergo B 14 et quod] *om.* B | passivum] passum
 BK 15 transmutatione mixtorum] in alteracione B 18-19 aquae...detinere] aut
 B 21 terminabile] determinabile K 22 et figuratur] *om.* B 23 terminorum] *add.*
 illius B 25 esse] magis B 27 procedunt] procedunt M | dicta] predicta et sic patet
 questio B

⟨II. 3⟩

Tertio quaeritur utrum sint quattuor elementa et non plura.

Et ad removendum cavillationes quae sunt communes huiusmodi quaestionibus quaerentibus de numeris, sciendum quod non tantum intendimus de quattuor secundum numerum, sed secundum speciem, ad istum sensum: utrum sint quattuor species significantes praecise omnia elementa et pro eis supponentes et non coincidentes in significando aliquod idem vel etiam in supponendo pro aliquo eodem, et quod praeter istas quattuor species nullae sunt aliae species significantes elementa et supponentes pro eis quae non coincidunt cum aliqua istarum specierum quattuor in significando aliquod idem et in supponendo pro eodem. Unde per ista dicta solvuntur multae logicae difficultates, quae ita possent fieri de numero praedicabilium et praedicamentorum sicut de numero elementorum.

Istis visis arguitur quod non sunt quattuor elementa quia:

⟨1⟩ Elementum definitur quinto *Metaphysicae* quod elementum est ex quo primo aliquid componitur inexistente; modo haec descriptio non convenit terrae vel aquae, aeri vel igni, immo solum materiae vel formae illorum; igitur non erunt nisi duo elementa, scilicet materia et forma. Et Commentator expresse declarat quinto *Metaphysicae* quod materia solum est elementum generabilium et corruptibilium.

146vb B ⟨2⟩ Secundo. Elementa debent esse corpora simplicia, quae numerantur secundum numerum motuum simplicium, ut patet primo *Caeli*; | sed motus simplices non sunt nisi tres, ut patet ibidem; igitur elementa sunt tria solum.

1 tertio quaeritur] *om.* BK 2 sunt] sint B 3 numeris] numero K | sciendum] notetis BK | tantum] *om.* BK 7 etiam] *om.* B | quod] *om.* B 8 sunt] sint BK 9 coincidunt] coincidunt BK | specierum] *om.* BK 11 ita possent] possunt B 12 et] vel predicatorum vel KM 14 arguitur] arguo BK | sunt] sint BK 15 quinto] tercio M 16 primo] *om.* B | componitur] constituitur B 17 vel¹] et B : *om.* K | aquae] *add.* aut B | vel formae] *om.* B 18 erunt] essent B 21 secundo] item BK | corpora] corporea et K 22 simplicium] *om.* K 22–23 sed...ibidem] *om.* K

15 Aristoteles, *Metaphysica*, V, 3, 1014a25–26 19 Averroes, *In Metaphysicam*, V, comm. 4, f. 106H 21–23 Aristoteles, *De caelo*, I, 3, 270b26–31

(3) Tertio. Primo *Meteororum* dicit Aristoteles quod caelum est primum | elementum corporum, et cum ipso ponuntur alia quattuor. Igitur ^{143^{rb}} M erunt plura quam quattuor.

(4) Quarto. Elementa numerantur secundum numerum primarum 5 qualitatum. Sed posset argui quod sint plures qualitates primae quam quattuor vel quod sint pauciores, sicut argutum est in quaestionibus prioribus. Et tunc concluderetur intentum hic sicut ibi.

(5) Quinto. Quot modis dicitur unum relativorum, tot modis dicitur reliquum, ut patet primo *Topicorum*. Sed elementum et elementatum 10 dicuntur correlative; et elementata sunt multa plura quam quattuor. Igitur elementa sunt plura.

(6) Sexto. Quinto *Metaphysicae* dicit Aristoteles quod litterae sunt elementa syllabarum; et illae sunt plures quam quattuor.

Oppositum dicit Aristoteles secundo *huius*.

15 Nota. Ad rationem elementi plura exiguntur. Primo quod ex ipso aliquid componitur (ad removendum causas extrinsecas). Secundo quod hoc fit ex ipso inexistente (ad removendum materiam transeuntem). Tertio quod hoc componitur ex ipso primo, ita scilicet quod elementum non debet componi ex alio priori; igitur dicitur esse simplex. Et hoc habetur in 20 definitione elementi, in qua dicitur 'elementum est ex quo primo aliquid componitur inexistente'. Sic dicimus caelum aut quamcumque sphaeram caelestem esse elementum mundi. Sic etiam litterae sunt elementa sylla-

1 tertio] item B 1-2 primum] proprium K 2 corporum] om. B | ponuntur alia quattuor] alia quattuor componuntur B 5 posset] potest B | primae] om. B 6 quod] om. K | argutum est] arguebatur BK 7 prioribus] precedentibus B | hic sicut ibi] et ista ratio reducit (add. respondentem K) ad quaestiones priores BK 8 relativorum] oppositorum B : correlativorum K 8-9 dicitur] add. et B 9 patet] habetur BK 11 elementa] add. etiam K | plura] add. quam quattuor B 13 quattuor] add. igitur etc. BK 14 dicit] determinat K | aristoteles] add. in B | secundo huius] om. K 15 nota] notandum est quod B : notandum quod K | rationem] divisionem M | exiguntur] requiruntur B 16 componitur] componatur K | removendum] recipiendum M 17 fit...inexistente] est ex ipso inexistente B : est in ipso existente M | removendum] recipiendum M 18 hoc] add. quod B | componitur] componatur K 19 componi] esse B | alio] aliquo K | dicitur] debet BK | et] om. B | hoc] add. totum BK 20 quo] alio M 21 sic] sicut B | aut] ad BM 22 sic] sicut B

1 Aristoteles, *Meteora*, I, 2, 339a11-15 6-7 Cf. II, q. 1, 189¹²-191¹⁷ 9 Aristoteles, *Topica*, I, 15, 10b14-15; cf. AA 36: 18 12 Aristoteles, *Metaphysica*, V, 3, 1014a25 14 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, II, 3, 330a30; cf. AA, 4: 30

barum et termini materiales propositionum materialium. Sed de his nihil ad praesens, quia hic intendimus de elementis substantiarum generabilium et corruptibilium.

Conclusio prima: generabilium et corruptibilium elementa sunt materia et forma substantialis, et propriissime materia, quia proprietas elementi propriissime dicti est quod praexistat ei quod ex ipso fit. Sed sic
 100rb K aer, ignis, terra et | aqua non sunt elementa generabilium et corruptibilium. Probatur quia: sunt composita ex prioribus, scilicet ex materia et forma.

Secunda conclusio: ignis, aer, terra et aqua vocantur a vulgo generabilium et corruptibilium elementa, et improprie possunt dici elementa generabilium, quia habent condiciones aliquo modo consimiles conditionibus verorum elementorum. Sunt enim prima corpora in actu existentia; et ob hoc etiam vocantur corpora simplicia, non quia sint vere simplicia, sed solum quia non fiunt ex prioribus in actu existentibus nec
 15 resolvuntur in priora actu existentia. Similiter ex istis corporibus generantur alia, scilicet mixta, tamquam ex inexistentibus aut virtualiter aut substantialiter.

147ra B Et de istis elementis improprie | dictis et sic vocatis a vulgo non percipiente eorum compositionem contingit praesens quaestio. Unde posset
 20 formari quaestio magis proprie sic: utrum prima corpora actu existentia, ex quibus alia corpora generabilia generantur, sunt quattuor et non plura, scilicet ignis, aer, aqua, terra.

Et dico cum Aristotele quod sic, quia sumendus est numerus penes numerum primarum qualitatum tangibilium, vel penes numerum combinationum possibilium illarum qualitatum, ut determinat Aristoteles
 25

1 materiales] mentales BK | materialium] om. B 1-2 his...hic] istis non intendimus ad praesens ymmo BK 4 conclusio prima] et pono conclusionem primam quod BK 5 materia] add. probatur K 6 est...fit] et praexistat(?) et quo ex illo aliquid fiat B | sed] et K 7 aer...aqua] terra aqua aer ignis B 8 prioribus] add. se BK | ex²] om. B 10 secunda conclusio] secundo dico quod B : secundo dicendum est quod K | terra et aqua] aqua terra B 11-12 et²...generabilium] om. B 11 improprie] add. loquendo K | elementa²] om. M 12 consimiles] similes BK 13-14 existentia] add. et non resolvuntur in alia priora corpora (add. in K) actu existentia BK 14 etiam] om. B | sint] sunt BK 15 fiunt] sunt K 17 tamquam ex] ipsis K 22 generabilia] om. B | sunt] sint BK | plura] plures K 23 aqua] add. et K 24 dico] add. quod K | numerus] add. eorum BK 26 determinat] declarat BK | aristoteles] add. in BK

secundo *huius*; sed primae qualitates tangibiles sunt quattuor solum, scilicet calidum, humidum, frigidum et siccum, ut patet secundo *huius*. Et similiter combinationes possibles earum sunt quattuor solum, quia non inveniuntur nisi sex combinationes, scilicet calidum et siccum (et hoc est
 5 ignis), deinde calidum et humidum (et hoc est aer), deinde frigidum et humidum (et hoc est aqua), quarto frigidum et siccum (et hoc est terra); aliae duae combinationes sunt impossibiles, scilicet calidum et frigidum vel etiam humidum et siccum, quia contraria | non sunt simul naturaliter. 143va M

10 <1> Ad primam rationem conceditur quod illa quattuor non sunt proprie elementa, sed vocata elementa a vulgo.

<2> Ad secundam, quando dicitur quod corpora simplicia sunt solum tria etc., dico quod illi tres motus simplices sunt motus sursum et motus deorsum et motus circularis. Sed motus circularis non debetur naturaliter generabilibus, sed solum caelo; et ideo ille motus non est ad propositum nostrum. Sed quilibet aliorum duorum dividitur in duos. Nam motus deorsum vel est deorsum simpliciter (et est terra), vel est deorsum in respectu solum (et est aqua); et sic dicatur de motu sursum (et habebitur ignis et aer).

20 <5> Ad aliam, quando dicitur ‘quot modis dicitur unum’ etc., dico quod hoc sic debet intelligi quod si terminus relativus est aequivocus, scilicet habens aequivoce plures significationes, oportet in correlativo sive in correlativis corresponderi etiam plures significationes. Tamen

1 sed] similiter M 2 et¹] *om.* BK | ut...et²] *om.* B : unde declarat aristoteles ibidem in secundo huius K 3 possibles earum] eorum possibles B : compossibiles earum K 5 deinde²] tercio BK 6 terra] *add.* et B 8 sunt] possunt combinari B 10 ad primam rationem] istis visis rationes quasi omnes procedunt una via ad primam B : istis visis rationes quasi procedunt omnes viis suis K | conceditur] *add.* enim K | quattuor] *om.* K 13 etc.] propter tres motus simplices BK | et] vel B : *om.* K 14 et] vel B 15 generabilibus...caelo] generabilibus ymmo caelo solum K : generantibus quarto celi M 16 duorum] *om.* B 17 et] *add.* sic BK 18 et¹] *add.* sic B | dicatur] dicatis BK 18–19 habebitur...aer] habetis (habetis] habebitis K) ignem et aerem BK 20 ad aliam] tunc tercia et quarta ratio arguunt secundum dicta ad quintam K | quando dicitur quot] que arguebat quod tot BK | unum] *add.* oppositorum B : *add.* relativorum K | etc.] quot modis dicitur reliquum K 21 sic] *om.* B 22 scilicet habens] si non habet M 22–23 correlativo...correlativis] eius correlativo B : correlativo sive in correlativo M 23 corresponderi etiam] etiam esse B

1 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, II, 3, 330a30-b5 2 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, II, 2, 330a25–29

saepe unum relativum dicitur de pluribus quam reliquum, sicut posset esse unicus pater plures habens filios et unus doctor plures discipulos.

Sed aliae rationes non sunt contra dicta.

100va K Et sic patet haec quaestio. |

1 relativum] correlativum BK | reliquum] suum relativum B 2 unicus pater] pater unus K | plures²] *add.* habens BK 4 et...quaestio] sequitur alia questio videlicet quarta K | haec quaestio] *om.* B

⟨II. 4⟩

Quarto quaeritur utrum ignis sit contrarius aquae et aer terrae.

Et arguitur quod non quia:

(1) Substantiae nihil est contrarium, ut dicitur in *Praedicamentis* et quinto *Physicorum*; modo ignis et aer sunt substantiae.

5 (2) Secundo. Contraria sunt innata fieri circa idem subiectum; sed ignis et aqua circa nullum subiectum innata sunt fieri, quia per se subsistunt et non | sunt in subiecto; igitur etc.

147th B

(3) Tertio. Unum est uni tantum contrarium, ut dicitur decimo *Metaphysicae*; sed primo *Caeli* dicit Aristoteles quod ignis est contrarius terrae; 10 igitur non aquae. Et confirmatur quod ignis est contrarius terrae quia: contraria debent maxime distare; modo ignis magis distat a terra quam ab aqua; igitur ignis magis est contrarius terrae quam aquae.

(4) Quarto. Aer et aqua ponuntur esse media elementa; et medium nulli proprie contrariatur; igitur aqua non est contraria igni.

15 Oppositum dicit Aristoteles secundo *huius*.

Nota. Communiter Aristoteles et alii ponunt elementa ad invicem aliquo modo esse contraria, quia sunt ad invicem activa et passiva, et sunt ad invicem transmutabilia. Sed dubitatio est quomodo ad invicem sunt contraria; et de hoc ponuntur conclusiones.

20 Quarum prima est: elementa sunt ad invicem contraria secundum qualitates ad talem sensum quod eorum qualitates naturales et sibi natu-

1 quarto quaeritur] *om.* B | contrarius] contraria M 3-4 et quinto *physicorum*] *om.* B
3 et] *add.* in K 4 aer] aqua BK | substantiae] *add.* igitur etc. BK 6-7 subsistunt]
subsistant B 8 decimo] quarto K 10 quod] minor quia B : minor scilicet quod K
13 elementa] *om.* B 14 proprie] *om.* B 15 aristoteles] *add.* in BK 16 nota]
notandum quod B : notandum est quod K 16-17 ad...modo] quodam modo ad
invicem B | aliquo modo] aliqua M 17 sunt²] *om.* BK 18 est] *om.* B 19 ponuntur
conclusiones] pono aliquas conclusiones B : breviter pono aliquas conclusiones K 20
est] *add.* quod B : *add.* illa quod K 21 eorum] earum K

3-4 Aristoteles, *Praedicamenta*, 5, 3b24; Aristoteles, *Physica*, V, 2, 225b10-11; cf. AA, 2:
154 8-9 Aristoteles, *Metaphysica*, X, 5, 1055b30; cf. AA, 1: 245 9 Aristoteles, *De*
caelo, I, 8, 277a22-23 15 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, II, 3, 331a1-2,
335a5-6; cf. AA, 5: 38

raliter convenientes sunt sibi invicem contrariae, sicut calidum, frigidum, humidum, siccum, grave, leve, rarum, densum, et sic de multis aliis.

Secunda conclusio: ad praedictum sensum ignis contrariatur terrae secundum qualitates per se pertinentes ad motum localem, quia illae qualitates sunt gravitas et levitas, quae extreme habent esse in igne et terra, et medie in aqua et in aere; modo contraria debent esse extrema. Diceretur ita etiam quod secundum loca naturalia et motus locales simplices ignis et terra contrariantur, quia loca naturalia ignis et terrae sunt simpliciter sursum et simpliciter deorsum, aquae autem et aeris medio modo; et sic de motibus.

Tertia conclusio: secundum primas qualitates generabilium et corruptibilium in quantum generabilia et corruptibilia, quodlibet elementum est alteri elemento cuilibet contrarium; sed magis proprie ignis contrariatur aquae et aer terrae. Probatum quia: ignis et aqua contrariantur ad invicem secundum ambas qualitates qualitatum primarum, puta secundum calidum, frigidum, humidum, siccum; et ita similiter aer terrae. Sed ignis aeri | contrariatur solum una contrarietate primarum qualitatum, scilicet secundum humidum et siccum; ita etiam aer aquae unica qualitatum contrarietate, et terra etiam igni unica.

Ex illo patet quare diversimode locutus est Aristoteles in libro *De caelo* et in libro *De generatione*, quia in libro *Caeli* dixit ignem esse contrarium terrae, quia ibi attendit ad motus locales et ad qualitates quae sunt principia motuum localium; in libro autem *De generatione* dixit ignem esse contrarium aquae et aerem terrae, quia ibi attendebat ad qualitates primas generabilium secundum quod generabilia sunt.

1 sibi] ad B : om. K | sicut] verbi gracia BK 2 humidum] add. et K | grave] add. et BK | rarum] vel rarum et B 3 secunda conclusio] conclusio secunda quod B : add. quod K 5 qualitates] om. B | gravitas... quae] gravis et levis quia B | esse] fieri BK 6 aqua... aere] aere et aqua BK 7 diceretur ita etiam] et sic similiter dicitur BK 7-8 et... naturalia] om. (hom.) B 8 terra] EHJ : aqua KM 9 simpliciter²] om. B 9-10 medio modo] sunt medie B : loca sunt media K 10 et... motibus] om. B | motibus] add. eorum K 11 conclusio] add. quod BK | primas] om. BM 12 corruptibilia] add. quod K 13 alteri] altero K | cuilibet] om. B 15 qualitatum primarum] quarum qualitatum B 15-16 secundum] om. B 16 frigidum humidum] et humidum frigidum et B : add. et K 17 contrariatur] om. K | primarum] om. KM 18 siccum] add. et BK | aquae] om. B | unica] una K 18-19 qualitatum] qualitate B : om. K 19 contrarietate] add. et aqua terre unica BK | etiam] om. B 20 illo patet] istis habetis B : istis vos habetis K | in] add. primo B 20-21 de caelo] celi BK 21 quia] nam BK | caeli] de celo B | esse] om. BK 22 quia] et B | attendit] attendebat BK | qualitates] contrarietates M 23 principia] om. B | in] et M | autem] om. B

23-24 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, II, 3, 331a1-2, 335a5-6; cf. AA, 5: 38

Quarta conclusio: elementa non sunt ad invicem contraria, | si simpli- 100vb K
citer loquamur. Probatum quia: contraria nata sunt esse in subiecto; et ele-
menta non sunt in subiecto, sed per se subsistunt. Etiam elementa habent
in sua substantia materiam, quae nulli contrariatur.

5 Sed ultra haec omnia aliqui dubitant utrum elementa sunt | ad invicem 147va B
contraria secundum eorum formas substantiales, hoc est dictum utrum
formae substantiales elementorum sunt ad invicem contrariae.

Respondet Alexander quod sic, et posuit plures rationes. Prima fuit
quod formae elementorum sunt natae fieri circa idem subiectum et circa
10 eandem materiam, et numquam patiuntur se simul in eodem subiecto;
et hoc non videtur esse verum nisi propter contrarietatem. Confirmatur
quia: formae elementorum, cum numquam patiuntur se simul in eodem
subiecto, habent ad invicem oppositionem et repugnantiam et non dispa-
rationem, sicut albedo et dulcedo, quia possunt stare simul; nec aliam
15 oppositionem quam contrarietatem, ut patet inducendo; igitur sunt con-
trariae. Et decimo *Metaphysicae* dicitur quod differentia secundum spe-
ciem in eodem genere est contrarietas; et talem differentiam habent for-
mae elementorum. Etiam secundo *huius* dicitur quod contrariorum cau-
sae sunt contrariae; modo forma ignis et forma aquae sunt causae con-
20 trariorum, scilicet suarum qualitatum naturalium; igitur sunt contra-
riae. Et confirmatur quia: primo *Physicorum* dicitur quod in unoquoque
genere est una contrarietas prima, quae non apparet in genere substantiae
nisi inter formas elementorum. Et primo *Physicorum* dicitur quod prima
principia sunt contraria, cum tamen sint substantiae. Etiam multi dicunt

1 quarta conclusio] *add.* quod B : conclusio quarta quod K | contraria] *add.* puta BK
2 loquamur] loquimur B | nata sunt] sunt innata K | et] sed B 4 materiam quae]
quod K | contrariatur] contrariantur K 5 sed...dubitant] dubitant enim aliqui M |
dubitant] dubitat K | sunt] sint BK 7 sunt] sint BK 8 respondet] et ad hoc
respondebat BK | et] *add.* ad hoc BK 9 sunt natae] nata sunt K | et] scilicet BK 10
patiuntur] compaciuntur K | in] circa materiam vel B : *add.* eadem vel in K 11 verum]
om. BK | confirmatur] et confirmatur hoc BK 12-13 in eodem subiecto] *om.* M
13 ad] *add.* se B 13-14 oppositionem...disparationem] quandam repugnantiam B
13 oppositionem] compositionem K | non] *om.* M 14 nec] *add.* habent aliquam
B 15 igitur] *add.* ista K 15-16 contrariae] contraria K 16 et] item per
auctoritates quia BK 18 elementorum] *add.* igitur etc. BK | etiam] item B : item in
K 19-20 causae...sunt] *om.* (*hom.*) K 20 igitur] *add.* forma ignis et forma aque
B 22 quae] quia M | genere substantiae] generatione B : generatione substance K
23 et] item K 24 etiam] item BK

16 Aristoteles, *Metaphysica*, X, 9, 1058b1-2; cf. AA, 1: 251 18-19 Aristoteles, *De
generatione et corruptione*, II, 10, 336a31-32; cf. AA, 4: 42 21 Aristoteles, *Physica*, I, 6,
189a13-14 23 Aristoteles, *Physica*, I, 6, 189a10

quod elementa sunt ad invicem activa et passiva et miscibilia secundum eorum substantias; et tamen activa et passiva sunt sibi invicem contraria.

Oppositum patet in *Praedicamentis*, quia substantiae nihil est contrarium. Et etiam quinto *Metaphysicae* dicit Commentator quod elementa non sunt sibi invicem contraria secundum eorum substantias. 5

Respondetur quod opinio Alexandri et Commentatoris concordantur per hoc quod contraria dicuntur proprie vel communiter. Et ad contraria propriissime dicta requiruntur multae condiciones. Prima est quod ambo sunt possibilis. Secunda est quod non possunt simul existere in eodem subiecto sive inexistere eidem. Tertia est quod innata sunt inexistere eidem successive. Dico ipsa vel sibi similia. Et hoc dico pro tanto quia omnis caliditas omni frigiditati est contraria, si sit perfecte; et tamen albedo huius parietis et nigredo istius alterius parietis non possunt sic inexistere eidem successive, cum accidens non possit transmigrare de subiecto in subiectum. Quarta est quod maxime distent, non quantitativa distantia, sed secundum transmutationem de una in alteram. Quinta est quod sint eadem genere et diversa specie. Et hoc magis pertinet ad 10
147vb B contrarietatem terminorum | quam ad contrarietatem rerum quae non sunt termini. Etiam aliqui dicunt quod contraria exigunt subiectum in actu. 20

His visis patet quod forma ignis et forma aquae substantiales non sunt 144ra M proprie loquendo | contrariae, quia secundum transmutationem ad invicem non maxime distant, immo nihil distant, nisi ponerentur recipere 101ra K magis et minus, quia sine medio oportet quod in eodem | subiecto statim, si una corrumpitur, quod ipsa totaliter corrumpatur et alia totaliter 25 generetur, nisi sit successio secundum partes quantitativas. Etiam non posset dici a quo forma ignis maxime distaret. Non enim maxime distat

1 sunt] sint K 2 tamen] tam M | sibi] ad B 3 oppositum] *praem.* huius B 4 et] *om.* K | commentator] *add.* et M 6 concordantur] concordant BK 7 contraria¹] contrarie B | vel] et K 8 propriissime] proprie B | est] *om.* K 9 sunt possibilis] sint posita K | est] *om.* K | possunt] possint K 10 subiecto] *om.* B | inexistere¹] existere BK | est] *om.* BK | innata sunt] sint innata B : innata sint K | inexistere²] existere M 11 dico] *add.* quod K | similia] *add.* in specie BK 12 sit] sint K 13 sic] *om.* BK 14 transmigrare] transire BK 15 quarta est] maxime exigitur B : quarto exigitur K | distent] distant K 16 distantia] substantia M 16–17 quinta est] adhuc apponitur alia condicio scilicet (*om.* scilicet K) BK 19 exigunt] exigant BK 21 his] istis BK | substantiales] *om.* B 22 proprie loquendo contrariae] contraria capiendi proprie contraria B 23 nihil] nisi M | nisi] *coni.* : quia D : si *alii codd.* | ponerentur] ponantur BK 24–25 statim] *add.* quod M 26 secundum] propter BK | etiam] item BK 27 a quo] *om.* B

3–4 Aristoteles, *Praedicamenta*, 5, 3b24

a terra sive a forma terrae, quia communicat naturaliter in eadem qualitate, scilicet in siccitate; etiam quia terra non cito corrumpitur ab igne. Nec potest dici quod ignis maxime distat ab aqua, quia in plurimis magis distat a terra, scilicet in loco, motu et levitate et raritate. Item, si concederetur quod contraria proprie dicta exigant subiectum in actu, statim diceretur quod nullae formae substantiales sunt sibi invicem contrariae.

Tamen de contrarietate communiter dicta sive improprie dixit Alexander bene quod formae substantiales elementorum sunt sibi invicem contrariae, quia observant aliquas condiciones contrariorum, licet non omnes.

Ad rationes dicitur quod bene arguunt quod elementa non sunt sibi invicem contrariae proprie, sed bene communiter.

Et sic patet haec quaestio.

1 naturaliter] *add.* cum ea B 4 loco] *add.* et in B : *add.* in K | et¹] in BK | raritate] gravitate B 4–5 concederetur] concedimus B : concedamus K 5 quod] *add.* non K 6 sunt] essent B 7 sive] sunt M 7–8 dixit alexander bene] bene dicebat alexander B : dicebat alexander bene K 9 aliquas] easdem M 11 dicitur] dicendum est BK | arguunt] arguebant BK 12 sed] licet BK 13 haec] *om.* BK

7–8 Cf. Averroem, *In Physicam*, V, comm. 10, f. 216A

⟨II. 5⟩

Quaeritur quinto utrum aqua sit primo frigida. Et sic posset quaeri de quolibet alio elemento: utrum terra sit primo sicca et aer primo humidus et ignis primo calidus.

⟨1⟩ Arguitur ergo de aqua quod non sit primo frigida quia: primum dicitur quod est per se ipsum et alia propter ipsum; et igitur si aqua esset primo frigida, sequeretur quod ipsa esset maxime frigida. Falsitas patet. Consequentia tenet per hoc dictum 'propter quod unumquodque tale et ipsum magis'; igitur si aqua esset primo frigida, alia essent frigida propter ipsam; et ideo ipsa esset magis frigida. Falsitas probatur probando quod terra sit naturaliter frigidior quam aqua. Primo quia: terra est remotissima a primo fonte caloris, scilicet a caelo et ab igne; ideo debet esse frigidissima.

148ra B Secundo quia: | effectus arguit causam; et ipsa terra inter tria elementa alia est densissima et gravissima; et tamen densitas et gravitas sunt effectus a frigore; igitur videtur quod terra sit elementorum frigidissima.

Tertio quia: terra secundum locum suum naturalem nulli elemento calido coniuncta est, cum sit in aqua tamquam in suo loco naturali, ut dicitur quarto *Physicorum*; sed aqua est coniuncta elemento calido, scilicet aeri, et locata naturaliter ab eo; igitur terra minus habet a quo possit recipere caliditatem quam aqua; igitur terra debet esse frigidior quam aqua.

Quarto per auctoritatem et rationem Alberti, qui dicit quod ignis est naturaliter siccus, quia excellens caliditas totam humiditatem adurit et consumit, et similiter terra est naturaliter sicca, quia eius excellens frigiditas totam humiditatem consumit, aqua autem et aer humida sunt natu-

1 quaeritur quinto] *om.* B : sequitur alia questio quinta K | sit] est K 2 alio] *om.* BK 3 et] *om.* B 4 arguitur ergo] et arguitur B 5 et¹] etiam M | propter] per B 6 falsitas patet] consequens falsum igitur et antecedens BK 7 tenet] nota est K | dictum] quod dictum fuit quia B : quod dictum fuit K 9 et] *om.* BK | falsitas probatur] sed probo falsitatem consequentis BK 11 igne] *add.* et B 13 secundo] *add.* confirmatur K | quia] quod B | et] *add.* quia K | elementa] *add.* vel M 14–15 sunt effectus] sint effecte K 16 tertio] *add.* confirmatur K | nulli] nullo BK 21 quam] *om.* B 22 quarto] tercio M : *add.* confirmatur K | qui dicit] *om.* B 24 et] *om.* K

18 Aristoteles, *Physica*, IV, 5, 212b20 22 Albertus Magnus, *De generatione et corruptione*, II, tract. 1, cap. 9, ed. Hossfeld, *Opera Omnia*, V, 2, 183

raliter, quia nec excellenter calida nec excellenter frigida, ideo humiditatem | compatiuntur. Et sic videtur quod terra sit naturaliter frigidior aqua. ^{101^{rb} K}

Sequitur igitur principalis conclusio, scilicet quod aqua non est primo frigida.

5 (2) Secundo ad principale arguitur quia: illa qualitas magis proprie et magis per se convenit aquae quae minus est ab ea separabilis; sed humiditas minus est ab aqua | separabilis quam frigiditas, quia cito aqua calefit, sed non desiccatur; igitur humiditas magis per se convenit aquae quam frigiditas. ^{144^{rb} M}

10 Confirmatur quia: quod est per se et primo est necessarium, sicut quod homo est risibilis per se et primo; sed aqua non est necessario frigida, immo magis est necessario humida; igitur ipsa non est primo frigida.

Oppositum vult Aristoteles dicens quod ignis est primo calidus, aer primo humidus, aqua primo frigida, terra primo sicca.

15 Sit igitur conclusio prima quod unicuique elementorum debet primo convenire aliqua qualitas loquendo de primis qualitatibus activis ad generationes et corruptiones, cuiusmodi sunt calidum, frigidum, humidum, siccum, ut patuit prius. Probatur quia: inter generabilia et corruptibilia illa quattuor elementa sunt prima corpora actu existentia; et ideo formae substantiales eorum sunt primae naturaliter inter formas generabilium. Modo unumquodque corpus naturale existens in actu debet habere operationem propriam sibi per se et primo convenientem, scilicet per formam suam; et sicut sunt corpora prima et habentia formas primas, ita debent habere naturaliter operationes primas et sibi primo convenientes. (Ita dico ‘primo’ quod non per alia | corpora, quia si per alia ^{148^{rb} B}

1 calida] humida B 2 frigidior] *add.* quam B 3 scilicet] *om.* K 5 arguitur] *om.* M | quia] quod B | qualitas] species M 5–6 magis...se] *per* prius et minus proprie B : proprius et magis per se K 6 est] *om.* B | separabilis] *add.* quam sit frigiditas K 7 humiditas] *add.* natura K | frigiditas] *add.* quod patet K 8 non] *add.* cito BK | per...aquae] proprie convenit aque per se B 10 confirmatur] *praem.* et BK | primo] *add.* hoc B 11 primo] proprie B 12 immo] igitur M | magis] *add.* ipsa K 13 vult] determinat BK | dicens] et dicit B : dicit enim K | aer] *add.* est K 15 sit igitur conclusio] ista questio est satis (satis) valde K) difficilis propter rationes factas tamen probabiliter possumus dicere et (*om.* dicere et K) ponere aliquas (*om.* aliquas K) conclusiones BK | prima] *add.* est B | primo] *om.* B 18 ut...probatur] ut dictum illa conclusio potest probari B : quod dictum fuit illa conclusio potest probari K 21 modo] *add.* ultra BK 22 propriam...primo] sibi propriam primo et per se illi B 23 sicut] sic B 25 primo quod] per se et B | corpora] *om.* K

13 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, II, 3, 331a3–6 18 Cf. II, q. 1, 192^{22sq.}

corpora haberent suas operationes et non aliter, iam essent reducibilia in ista corpora et non essent prima corpora.) Igitur habeo quod unumquodque elementorum habet naturaliter aliquam operationem primo per formam sibi convenientem et non aliunde. Deinde accipio quod elementa operantur et agunt non solum per suas formas substantiales, sed etiam per qualitates. Et ideo oportet quod sicut quodlibet elementum habeat operationem sibi primo convenientem, quod ita habeat qualitatem sibi primo convenientem per quam exercet istam operationem propriam. Et sic habetur persuasive conclusio prima principaliter intenta.

Secunda conclusio quod uni elemento non conveniunt duae qualitates aequae primo. Probatur quia: cum elementa sint prima corpora et formae eorum primae inter generabilia, oportet quod formae eorum sint simplices, non solum substantialiter, sed virtualiter; modo ab uno simplici substantialiter et virtualiter non provenit primo et immediate nisi una simplex operatio; ideo etiam tali non convenit primo nisi una qualitas activa.

Tertia conclusio quod ignis est primo calidus, quia sibi primo convenit una qualitas et non plures; et ipse ignis est nobilissimum elementorum maxime formale et | maxime activum; ideo rationabile est quod illa qualitas quae sibi convenit primo, inter ceteras sit nobilissima et maxime activa; modo haec est caliditas inter ceteras primas qualitates tangibiles, de quibus nunc loquimur.

Etiam quia ignis est calidus et siccus, et non frigidus nec humidus; vel igitur caliditas sibi primo debetur vel siccitas; sed non siccitas, quia illa est minime nobilis qualitas, ut habetur quod vita consistit in calido et humido, mors autem in frigido et sicco; igitur etc.

1 essent reducibilia] esset reducenda B : essent reducenda K 2 et] *add.* per consequens B | essent] esset B | habeo] ab eo KM 2-3 unumquodque] *add.* illorum BK 4 per formam] *add.* suam B : perfectam K 6 qualitates] suas qualitates B : *add.* suas K | et] *om.* K 7 habeat¹] habet BK | primo] *om.* B 7-8 quod...convenientem] *om.* (hom.) K 7 ita] *add.* etiam B 9 principaliter] *om.* B 12 cum] *add.* talia B 13 eorum¹] *add.* forme BK 14 sed] *add.* etiam B | virtualiter] *add.* sed BM 15 provenit] conveniunt KM | una] *om.* B 16 simplex...una] *om.* (hom.) K | etiam] *add.* in M | convenit] conveniunt M 17 activa] *add.* et sic patet secunda conclusio BK 18 calidus] *add.* probatur B 19 una qualitas] una proprietates B : aliqua qualitas una K | elementorum] elementum BK 21 convenit primo] debetur BK | sit] *om.* B | nobilissima] nobilissimas M 22 haec est caliditas] ita est de caliditate quod est nobilissima et maxime activa B 23 loquimur] *add.* igitur B 24 etiam quia] item BK 25 igitur] EFGHJLNP : enim BKM | siccitas²] *om.* K 26 minime] minus B | qualitas ut habetur] quia habemus B : qualitas unde habetis etiam K 27 igitur etc.] *om.* B

Item. Caliditas vel primo convenit igni vel aeri, quia non convenit aliis duobus elementis; sed non convenit primo aeri, quia ignis est nobilior aere; igitur magis debet sibi convenire primo qualitas nobilior.

Etiam quia ignis est propior primo fonti caloris, scilicet caelo; igitur calor primo debet sibi convenire quam aliis elementis.

Etiam quia ignis experitur naturaliter valde calidior quam aer. |

144va M

Quarta conclusio: aer est primo humidus, aqua primo frigida, terra primo sicca. Haec probatur ex dictis quia: aer de primis qualitatibus solum habet duas, scilicet caliditatem et humiditatem, et illarum unam habet primo; non tamen caliditatem, quia istam habet primo ignis; igitur humiditatem habet primo. Similiter aqua solum habet frigiditatem et humiditatem, et unam primo; non tamen humiditatem, quia illam habet primo aer; igitur frigiditatem. Similiter terra habet frigiditatem et siccitatem | solum; et unam habet primo; sed non frigiditatem, quia illam habet aqua; igitur habet siccitatem.

148va B

Nota quod in praedictis conclusionibus possumus comparare elementa ad invicem, ita quod cum dicimus aquam primo esse frigidam, intelligimus quod ipsa est perprius frigida quam terra, et terra perprius sicca quam ignis, et sic de aliis.

Diceres quia: terra non potest dici perprius sicca quam ignis, nisi ignis sit siccus propter terram, ita quod siccitatem suam contrahat a terra. Modo illud est absurdum dicere. Cum enim ignis sit remotissimus, non apparet quomodo terra in eo causaret siccitatem. Tamen isto non obstante probabile est dicere quod terra sit perprius sicca quam ignis. Et ratio facta in contrarium solvitur postea.

Alia potest fieri comparatio qualitatis ad qualitatem dicendo quod aqua est primo frigida, id est aqua est perprius frigida quam humida; et

2 duobus] *om.* B 3 aere] quam aer B : aeri K | nobilior] *add.* aliis autem elementis caliditas non convenit K 4 etiam] et B | propior] propinquior BK | fonti] fonte K 5 calor] calidior M 6 etiam] et B | valde] *om.* B | aer] *add.* igitur B : *add.* igitur etc. K 7 conclusio] *add.* quod B | frigida] *add.* et K 9 illarum unam] de illis unam B : unam istorum M 11 habet¹] *om.* K 11–13 aqua...similiter] *om.* (*hom.*) B 14 solum] *om.* B 15 aqua] *add.* primo BK | igitur] *add.* primo B 16 nota] sed ad maiorem evidenciam predictorum (predictorum] dictorum K) debetis scire BK 18 perprius¹] magis proprie B : proprius K | perprius²] prius B 20 diceres] sed contra illum modum (modum] intellectum K) aliqui obiciunt BK 21 contrahat] trahat K 22 illud] hoc B | sit] est a terra B 24 sit perprius] perprius est B 25 solvitur postea] solvitur post B : solvetur post K 26 alia] aliter B 27 perprius] prius B

25 cf. II, q. 5, 214²⁴–215²

ita suo modo de aliis elementis. Et hoc credo esse rationabile, quia cum unam formam simplicem non debeant consequi naturaliter plures qualitates aequae primo et quodlibet elementum habeat naturaliter duas qualitates, oportet quod habeat per prius unam quam aliam; modo rationabile est quod igni, qui est nobilissimum elementum, per prius conveniat nobilior qualitas quam vilior; igitur ignis dicitur per prius calidus quam siccus, quasi immediate haberet a se caliditatem, et siccitatem consequenter, scilicet quia excellens caliditas et adustiva non compatitur secum humidum. Deinde aer esset per prius humidus quam calidus, quasi a se immediate haberet humiditatem, et caliditatem aliquo modo contraheret ab igne continente ipsum et naturaliter ipsum locante, | quia locus aliquo modo est principium locati. Aqua etiam per prius est frigida quam humida, quasi frigiditatem haberet a se, et humiditatem quodam modo contraheret ab aliquo locante eam. Et terra esset per prius sicca quam frigida, quia siccitatem haberet a se, et frigiditatem contraheret ab aliquo locante eam, scilicet ab aqua; etiam contraheret frigiditatem ab eius remotione a primo fonte caloris, scilicet a caelo, et ex eo quod non esset naturaliter coniuncta alicui elemento calido.

Et contra istam opinionem et contra istum modum non videtur esse nisi hoc quod videtur naturaliter terra frigidior aqua, quia gravior et densior. Ad hoc potest dici quod, licet sit frigidior naturaliter propter causas praedictas plures concurrentes, tamen non sequitur quod sit per prius frigida quam sicca, quia siccitatem habet a se et non est dicere unde contraheret eam, sed frigiditatem contrahit a causis prius dictis, licet etiam frigiditas suae naturae conveniat. Et per illa | dicta potest sustineri quod terra sit per prius sicca quam ignis, de quo prius arguebatur, licet ignis non sit siccus propter terram, quia proprietas non attenditur secundum

1 cum] *om.* B 2 debeant consequi] debent sequi B : debent consequi K 3 et] *add.* quod B | habeat naturaliter] habet K 4 habeat] *om.* K 5 qui] quod K | conveniat] debeatur K 6 dicitur per prius] per prius est BK 7 a se] *om.* B 8 scilicet] *om.* K | et] est B 8-9 compatitur secum humidum] compatitur se cum humido B : compaciuntur se cum humido K 9 deinde] et sic K | quasi] quia B 11 continente] consequente K | et] *add.* etiam B | ipsum locante] locantem BK 12 locati] *add.* et sic K 13 quasi] quia B | a] ex B 13-14 quodam modo contraheret] ex alio contraheret scilicet B 14 locante eam] ipsam locante B | et] item B : ita K 15 a] ex B 15-16 ab...eam] naturaliter ab alio ipsum naturaliter locante B : ab aliquo naturaliter locante eam K 16 etiam contraheret frigiditatem] et eius frigiditatem contraheret B : et etiam contraheret frigiditatem eius K 17 et] etiam BK 19 et¹] sed B : *om.* K | istam] hanc B | et²...modum] et modum loquendi B : vel illum intellectum K 20 terra] *add.* esset B : *add.* esse K 21 ad hoc potest] tunc semper potest M : potest tamen B 23 dicere] dicendum nec querendum K 23-24 contraheret] contrahit B : contrahat K 24 eam] *om.* M

tangibilitatem, sed secundum immediationem. Nam | terra a se imme- 144vb M
 diate est sicca, ignis autem non, sed calidus.

Aliter potest responderi ad istam quaestionem dicendo quod duplex
 est caliditas, scilicet actualis de tertia specie qualitatis, alia virtualis de
 5 secunda specie qualitatis. Et apparet quod multum differunt, quia saepe
 actu frigida, ut piper vel etiam bonum vinum, quae ad tactum iudicantur
 esse frigida, talia sunt virtualiter calida bene, quia calefaciunt corpus, si
 sumantur, licet actu frigida sumantur. Modo dicitur quod Aristoteles hic
 intendebat non de illis quattuor qualitibus actualibus, sed virtualibus.
 10 Et sic dicitur quod ignis est primo et naturaliter et inseparabiliter calidus
 caliditate virtuali. Ideo quaecumque ignea, si sumantur, licet actu frigida,
 tamen erunt corporis calefactiva. Et ideo omnia aerea sunt virtualiter
 humida, quamvis actu sicca. Et omnia aquea sunt virtualiter frigida, licet
 sumantur actualiter calida. Et omnia terrea sunt sicca et desiccativa.

15 Et secundum hoc solvuntur rationes. Et rationes sunt solutae per hoc
 quod dictum est ante hoc immediate.

Et sic patet haec quaestio. Satis est.

1 tangibilitatem] qualitatem B : caliditatem K | immediationem] mediacionem K 3
 dicendo] *om.* K 4-5 de secunda specie] et est secunda species K 5 differunt]
 differant K 7 frigida] *om.* M | talia] sed tamen B | bene] *om.* B 12 ideo] *om.* B |
 omnia] *om.* K 14 actualiter] actu K | sunt] *add.* virtualiter BK 15 secundum] per
 K | rationes²] eciam B 15-16 per...est] *om.* BM 17 et...est] *om.* BK

⟨II. 6⟩

Quaeritur sexto utrum caliditas aeris et caliditas ignis sunt eiusdem rationis sive eiusdem speciei, differentes solum secundum intensius et remissius. Ita etiam quaereretur de aliis elementis quantum ad singulas suas qualitates, verbi gratia utrum humiditas aeris et humiditas aquae sunt eiusdem rationis sive eiusdem speciei; et sic de aliis. 5

⟨1⟩ Et arguitur primo quod non quia: simplicium elementorum qualitates naturales debent esse simplices; sed aer et ignis sunt simplicia elementa, ut supponimus, scilicet simplicitate qua substantia in actu in istis generabilibus potest esse simplex; igitur qualitates naturales elementorum debent esse simplices. Minor huius rationis est concessa. Maior nota, 10
102ra K quia formam | simplicem debet consequi qualitas simplex, maxime si sit simplex virtualiter et formaliter, sicut est de istis primis formis. Igitur habemus illam conclusionem quod qualitates naturales et primae ipsius aeris debent esse simplices. Ex illa conclusione arguitur sic: caliditas aeris vel est eiusdem rationis cum caliditate ignis, differens tamen quia remissior, vel est alterius speciei. Si secundo modo, habetur propositum. Si 15
149ra B primo modo, habetur contra praedictam conclusionem, quia caliditas quae est eiusdem speciei | cum caliditate ignis, non efficeretur remissior nisi per compositionem eius cum aliquibus gradibus frigiditatis; et ita qualitas naturalis aeris esset composita et non simplex; quod est contra 20
praedicta.

Et illa ratio confirmatur per auctoritatem Commentatoris quarto *Caeli* et per rationem a simili. Unde dicit Commentator quod levitas aeris est simplex, non commixta gravitati, quia aliter aer non esset elementum simplex. Et ita argueretur de caliditate. Quod autem levitas aeris sit 25

1 quaeritur sexto] *om.* B : sequitur alia K | sunt] sint B 2–3 intensius et remissius] intensionem et remissionem B 3 ita etiam quaereretur] et ita queratur K 5 sunt] sint BK 6 primo] *om.* BK 9 generabilibus] generantibus M 9–10 naturales...esse] eis correspondentes sunt B | elementorum] eorum K 10 huius] *om.* B : illius K | est concessa] concessa est ut dixi BK | nota] etiam videtur (*add.* esse K) manifesta BK 11 consequi] sequi BK | simplex] *add.* et B 12 igitur] et sic K 14 arguitur] argueremus BK 17 habetur...quia] sequeretur quod B : sequitur contra predictam conclusionem quod K 19 frigiditatis] eius B 20 qualitas] caliditas K | non] *add.* esset B 22 per auctoritatem] auctoritate B 24 est] sit B | commixta] mixta K | gravitati] gravitate B

22 Averroes, *In De caelo*, IV, comm. 26, f. 255K

simplex sine commixtione gravitatis probatur quia: si levitas aeris esset minor vel remissior levitate ignis per commixtionem gravitatis, ita oportet dici pari ratione quod gravitas aquae non esset simplex, sed esset minor gravitate terrae propter commixtionem levitatis. Modo hoc ego
 5 probo impossibile quia: exquo gravitas aquae et terrae essent | eiusdem 145ra M
 speciei et eiusdem rationis et quod gravitas aquae non esset minor nisi propter commixtionem levitatis, oporteret concedere quod in aliqua proportione gravitas aquae esset minor, quia sunt eiusdem speciei; sed nulla proportio potest dari, immo terra sine proportione gravior est aqua. Pro-
 10 batur quia: des pugillum terrae et pugillum aquae et ponas proportionem gravitatis, verbi gratia sit in duplo gravior. Tunc statim sequitur quod illa aqua duplata erit aequae gravis illi terrae, quia grave duplatum est dupliciter gravius, ut patet in statera; sed consequens falsum est. Immo si aqua centuplatur, non erit aequae gravis glaebae terrae. Immo in toto mari
 15 glaeba terrae descenderet, tamquam gravius respectu totius aquae maris. Et sic sequitur quod illae gravitates sunt omnino diversarum specierum et rationum. A simili videtur igitur esse de caliditatibus et frigiditatibus, humiditatibus et siccitatibus.

(2) Secundo ad principale arguitur quia: humiditas aeris nutrit ignem,
 20 quia videmus quod, quando aer sufflatur in ignem, ignis vigoretur, et si aer non iuvat ignem, tamen humiditas aeris compatitur in se vel iuxta se ignem et non extinguit ignem (unde in maximo aere parva candela non extinguitur); sed humiditas aquae est extinctiva ignis et cito corruptiva; igitur illae non sunt eiusdem rationis nec eiusdem speciei,
 25 cum operationes sint valde diversae, et operatio arguit formam. Nec potest dici quod aqua corrumpat et extinguat ignem ratione frigiditatis, sed ratione humiditatis, quia aqua valde calefacta adhuc extingueret

1 sine commixtione gravitatis] et non commixta gravitate B : sine mixtione gravitatis K | probatur] *om.* K 2 levitate ignis] levitatis et gravitatis B 3 dici...quod] dicere quod pari ratione B 4 commixtionem] mixtionem K 7 commixtionem] mixtionem K 10 ponas] *add.* ad K 11 verbi gratia] gracia exempli quod K 11-12 tunc...gravis] *om.* B 12 duplata] duplicata K 12-14 illi...gravis] *om.* (*hom.*) K 13 sed] *add.* illud B 14 centuplatur] centuplaretur B | erit] esset B | glaebae] globo (*et add. in marg. vel illi*) K 15 glaeba terrae] globus terre parvus K | gravius] gravis M 16 sunt] essent B : sint K 17 esse] *om.* B : et M 18 humiditatibus] *om.* M 19 nutrit] iuvat B 20 quia videmus] et ideo videmus B : et ideo videtis K | quod] *om.* K | vigoretur] vigoratur B : augetur vel saltem confertatur K 22 unde] cum B | maximo] magno B 23 extinguitur] extinguebatur B | extinctiva] extinguitiva K 24 nec eiusdem speciei] *om.* B 25 operationes] comparaciones B | diversae] distincte et diversificate(?) B 26 extinguat] extinguit B 27 calefacta] calefactiva B

ignem, aer autem frigidissimus non sic extingueret ignem. Igitur vide-
 149rb B tur quod humiditas aquae est valde diversae rationis | ab humiditate
 aeris.

⟨3⟩ Tertio. Secundo *huius* determinat Aristoteles quod in omni mixto
 perfecto oportet esse aquam ad continuandum, quia sine humido siccum 5
 102rb K non continuatur, | sed in pulverem redigitur. Modo haec ratio non valeret,
 quia statim diceretur quod sine aqua sufficeret aer ad continuandum per
 suam humiditatem, quoniam si eius humiditas esset eiusdem rationis
 cum humiditate aquea, illa esset continuativa mixti sicut esset humiditas
 aquea. 10

Oppositum arguitur quia:

⟨1⟩ Sequeretur quod non essent solum quattuor qualitates primae, sed
 octo, scilicet duae caliditates et duae frigiditates, duae humiditates et duae
 siccitates.

⟨2⟩ Item. Sequeretur quod non esset pluribus elementis aliqua qualitas 15
 symbola. Nam igni et aeri non esset caliditas symbola, exquo esset in hoc
 et in illo diversae rationis et speciei.

⟨3⟩ Item. Sequeretur quod in elementis habentibus symbolum non
 esset facilius transitus, quia oporteret utramque partem corrumpi, sicut
 in non habentibus symbolum. Sicut si ex aere fieret ignis, non solum 20
 corrumperetur humiditas, immo etiam caliditas, cum debet esse alia et
 alterius rationis in igne quam sit in aere.

Et haec sunt contra Aristotelem in secundo *huius*.

1 aer...ignem] *om.* (*hom.*) B | ignem²] *om.* K 2 est...rationis] valde diverse rationis
 sit B 4 tertio] *add.* in BK 4-5 omni mixto perfecto] mixto B 6 non¹] *add.*
 terminatur nec B | valeret] valet B 7 diceretur] dicere B | sine...aer] aer frigiditatem
 sine aqua B 9 aquea] aque K | mixti] *add.* ratione B 10 aquea] *add.* vel ipsius
 aque B 11 arguitur quia] *om.* K 12 sequeretur] videtur K 13 et¹] *om.* K
 13-14 frigiditates...siccitates] EG : frigiditates due siccitates et due humiditates L : due
 humiditates due frigiditates et due siccitates H : frigiditates BFJP : frigiditates etc. N :
 frigiditates humiditates D : humiditates KM 15 aliqua] *om.* B | qualitas] species
 M 16 symbola¹] *add.* exquo esset in hoc et in illo diverse B | caliditas] qualitas
 B 16-17 esset²...speciei] essent diversarum rationum et specierum B 17 rationis
 et] rationes K 19 quia] *add.* ita K 20 sicut] verbi gracia BK | feret] fiat BK
 21 corrumperetur] corrumpitur BK | debet] debeat BK | alia] alterius B

4 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, II, 8, 335a1-3 23 Cf. Aristotelem, *De
 generatione et corruptione*, II, 4, 331a24-26; cf. AA, 4: 31

Sit conclusio prima haec quod in quolibet elemento calido actuali caliditate est caliditas actualis eiusdem speciei et eiusdem rationis, nisi sit differentia per intensum aut remissum aut per extranea. Conclusio probatur quia: caliditas actualis ignis corrumpit per se directe actualem frigiditatem tam aquae quam terrae; igitur utrique contrariatur, quia in talibus qualitatibus non videtur actio per se nisi a contrario; sed haec videtur esse bona consequentia ‘caliditas ignis una et simplex existens contrariatur frigiditati terrae et frigiditati aquae; igitur frigiditas aquae | et terrae est eiusdem rationis et eiusdem speciei’. Consequentia tenet per regulam decimo *Metaphysicae* quod unum est tantum uni contrarium loquendo de uno secundum speciem. 145rb M

Secundo dicta conclusio persuadetur sic: si ex aere fieret ignis, opereretur secundum adversarium corrumpi caliditatem aeris, ex quo ignis et aer sunt caliditatum sic diversarum. Sed consequens videtur impossibile, quia non posset dari quomodo et a quo corrumperetur illa caliditas aeris, quia ignis agens in aerem non haberet contrarium illi caliditati aeris, quoniam nec eius siccitas sibi contrariaretur nec eius caliditas, cum caliditas non sit nisi eius frigiditati contraria. Et sic numquam ex aere posset generari ignis; quod est contra determinationem Aristotelis. 149va B

Item. Sensus potest | distinguere inter species sui proprii et per se obiecti, sicut visus inter species coloris et gustus inter species saporis, olfactus inter species odorum. Sed tactus non distingueret inter frigiditatem terrae et frigiditatem aquae nisi forte propter remissum et intensum

1 sit...haec] in ista questione pono aliqua conclusiones probabiles prima est B : sine dubio pono in ista questione conclusiones aliquas probabiles prima conclusio est K | calido actuali] alterabili a B 2 actualis] om. K 3 aut¹] et BK | aut per extranea] eciam per experienciam B | conclusio] praem. illa B : om. K 4-5 directe actualem frigiditatem] caliditatem actualem B 5 utrique] utraque M 6 per se] directe B : add. directe K 7 esse bona] om. M 9 speciei] add. et K | per] add. illam BK 10 decimo] quarto K | metaphysicae] add. et ibi probatam K 12 secundo] item BK | sic] om. BK 13 adversarium] averroem M 14 aer...diversarum] aeris sunt caliditates diversarum specierum B : aeris calidum sit diversarum specierum K | sed] et per K 15 dari] dici BK | et] vel B | corrumperetur] corrumpetur B | illa] om. K 16 quia] qua B | agens] ageret B | non haberet] quia nihil habet B : quia (corr. ex quia nec) habet K 17 contrariaretur] contrariatur BK 18 eius] om. BK | sic] ita BK 19 generari] generare B 21 per se] om. M 22 sicut] verbi gracia BK | coloris] colorum K | et] om. B | saporis] saporum K 23 odorum] odoris B | distingueret] distinguit B 24 et¹] add. inter KM

10 Aristoteles, *Metaphysica*, X, 5, 1055b30; cf. AA, 1: 245 19-20 Cf. Aristotelem, *De generatione et corruptione*, II, 4, 331a32

vel propter alias qualitates connexas, ut propter siccum et humidum. Igitur frigidum terrae et frigidum aquae non debent poni distincta specie nec diversarum rationum aliis circumscriptis.

Item. Eandem sive similem frigiditatem generabunt in aere terra et aqua; et tamen terra generabit similem suae et aqua similem suae; igitur 5 frigiditas terrae et frigiditas aquae sunt similes et similis rationis. Minor 102va K patet, videlicet quod terra | in aere generabit frigiditatem similem frigiditati suae, quia agens debet sibi assimilare passum. Et pari ratione apparet quod aqua generabit in aere frigiditatem similem suae frigiditati. Maior declaratur, videlicet quod aqua et terra eandem frigiditatem et similis 10 rationis et eiusdem speciei generabunt in aere quia: generabunt eam per alterationem de calido in frigidum; et alteratio est de contrario in contrarium; igitur frigiditas generata ab aqua vel terra erit contraria caliditati aeris naturali; modo caliditas naturalis aeris, cum sit una, non habet nisi unam speciem frigiditatis sibi contrariam. 15

Secunda conclusio quod elementa habent alias qualitates, scilicet caliditates alias, frigiditates alias, etiam humiditates et siccitates, ab actualibus, id est ab illis quae manifeste a sensu exteriori sentiuntur. Probatur quia: in quibus dominatur ignis, ut in pipere, zinzibere aut vino, est caliditas virtualis cessante caliditate actuali; igitur alia est haec ab illa. Similiter 20 terrea vel aquea a dominio, licet sint actuali caliditate calida, tamen sunt virtualiter frigida et sumpta in corpore vivente sunt frigeactiva; igitur etc.

Item. Aqua calefacta et bulliens reffrigidat se, quia si fuerit dimissa a caliditate, revertitur ad frigiditatem maiorem quam sit frigiditas continentis; ideo non solum a continente, sed a se sive a suis virtutibus naturalibus reffrigidatur. Modo ipsa non reffrigidat se nisi per frigiditatem suam 25 actualem vel virtualem; et non per actualem, quia istam non habet, cum sit calida; igitur per virtualem, aliam ab actuali.

1 connexas] commixtas B : annexas K 2 distincta] *add.* a K 4 terra] *om.* M 5 generabit] *add.* frigiditatem B 7 patet videlicet] videtur esse satis nota sed (sed) scilicet K) BK 8 assimilare] assimilari K 9–10 maior declaratur] sed ego declaro maiorem BK 10 et²] vel BK 11 eiusdem] *om.* BK 13 erit] est BK 14 naturali] *om.* B : naturaliter K 16 secunda conclusio] *add.* probabilis ponitur et est illa B : conclusio ponatur probabilis que est secunda K | alias] aliquas BK 17 alias¹...etiam] et aliquas frigiditates eciam aliquas B | siccitates] *add.* habent K 18 a] *om.* B | probatur] illa conclusio probatur BK 19 quibus] quibusdam B 19–20 est...actuali] virtuali caliditate testante B 20 cessante] testante M 21 terrea vel aquea] terra vel aqua B 24 et bulliens reffrigidat] reffrigerat B : et bulliens reffrigerat K 24–25 si...caliditate] sic frigidissima M : si sit dimissa B 26–27 naturalibus reffrigidatur] reffrigerat se B : reffrigeratur K 27 reffrigidat se] reffrigerat se B : reffrigeratur K 28 et] sed B

Tertia conclusio etiam ponitur probando contra quamdam opinionem non improbabilem, quae dicit quod illae qualitates virtuales distinctae ab actualibus non sunt nisi formae | elementorum. Et est illa conclusio quod illae qualitates virtuales elementorum non sunt formae substantiales elementorum. Probatur quia: illae qualitates virtuales manent | in mixtis ex elementis; et nos supponimus ex dictis prius quod formae substantiales elementorum non manent in istis mixtis; igitur illae sunt distinctae a formis elementorum. Maior probatur quia: mixta ex elementis in quibus dominatur ignis, licet sint actu frigida, tamen virtualiter sunt calida, ut patet de pipere, zinzibere et multis aliis; et sic in eis est illa caliditas virtualis, licet non sit ibi aliqua forma substantialis elementorum. Et ita suis modis proportionaliter diceretur de aliis mixtis in quibus alia elementa dominantur.

Sed si illa sint vera, statim oriuntur dubitationes difficiles de istis qualitatibus virtualibus. Primo quomodo se habeant ad ipsa elementa. Secundo quomodo se habeant ad invicem. Tertio quomodo generantur et corrumpuntur.

Et de primo sit conclusio prima, quae est quarta in ordine: formae elementorum determinant sibi illas qualitates ita quod sine eis stare non possunt, quia non invenitur ignis | sive igneum a dominio quod non sit calefactivum et desiccativum virtualiter, licet prima facie propter frigiditatem actualem frigefaciat et propter humiditatem actualem humefaciat, sicut vinum forte et bonum primitus frigefacit et humefacit linguam et stomachum propter frigiditatem actualem et humiditatem actualem; tamen postmodum operabitur contrarium per qualitates virtuales cessante effectu actualium.

1 etiam ponitur probando] ponitur et probabilis B : ponitur eciam probabilis K 2 improbabilem] probabilem B 3 formae] *add.* substantiales BK 4 virtuales elementorum] elementorum virtuales elemento B 4-5 elementorum] *add.* quod BK 6 nos] non B 7 elementorum] *om.* B | manent] maneant K | istis] *om.* K 8 maior probatur quia] maior probatur scilicet quod B : aliter declaratur quia K 10 pipere] *add.* et BK | aliis] talibus B : talibus aliis eisdem consimilibus K 11 elementorum] elementi BK 12 diceretur] dicitur B | aliis] *add.* elementis K | alia] illa K 14 si] *om.* M | sint] sunt B 16 invicem] *add.* et K 16-17 generantur et corrumpuntur] generantur et corrumpuntur B : generantur et corrumpuntur K 18 et] *om.* BK | sit...ordine] scilicet (scilicet] illorum scilicet K) quomodo se habeant ad ipsa elementa poteritis ponere duas conclusiones prima est (*om.* est K) quod BK 19 illas] alias B 20 igneum a dominio] igneo dominio scilicet B | sit] *om.* M 21 et] vel B 23 frigefacit et humefacit] humectat et frigefacit B : infrigidat et humefacit K 24 et¹] *om.* K | actualem²] *add.* et K 25 operabitur] operatur K

6-7 Cf. I, q. 22, 166^{9sq.}

Alia conclusio est: illae qualitates virtuales possunt manere sine formis elementorum. Probatur quia: manent in mixto, ut dictum est. Et est verisimile quod secundum istas attenduntur mixtiones elementorum et elementorum dominationes in mixtis, quia aliter non posset dici quomodo ferrum ignitum et candens esset mixtum ex terra et aqua, nec quomodo in dicto ferro esset terra vel aqua a dominio, cum in dicto ferro non maneat formae substantiales terrae et aquae, ut suppono ex prius dictis, nec in dicto ferro manent qualitates actuales terrae aut aquae, quia in tali ferro candente nec est frigiditas actualis nec humiditas; igitur in tali ferro nullo modo maneret terra et aqua, quia nec substantialiter nec qualitative; quod tamen est falsum, quia illud ferrum non obstante tali candore est terrae vel aquae a dominio; igitur oportet dicere quod hoc sit propter istas qualitates virtuales manentes | et per consequens distinctas a formis elementorum, cum non maneat, ut dictum est.

De secundo sit prima conclusio quod in aere et in igne sunt caliditates virtuales diversarum rationum et diversarum specierum; et ita etiam in aere et aqua sunt humiditates virtuales diversarum rationum et specierum; et sic de aliis habentibus symbolum. Et illam conclusionem probant rationes in principio quaestionis adductae. Confirmatur dicta conclusio quia: oleum humidum est non aquea humiditate, quia non supernaret aquae, cum sit grossius, et quia aqueitas impediret inflammationem. Et ita etiam diceretur de cera et sepo.

Alia conclusio: caliditas ignis contraria est frigiditati aquae loquendo semper de virtualibus. Persuadetur conclusio quia: primo calidum, sicut est ignis, debet contrariari primo frigido, sicut est aqua. Et sic pari ratione diceretur quod humiditas aeris est contraria siccitati terrae. Quod etiam

1 est] *add.* quod BK 2 mixto ut] mixtis secundum quod modo BK 4 dominationes] duraciones K | non posset dici] tu posses dicere B : tu non posses mihi dicere K 5 ignitum] igneum B 6 in¹] *om.* B | esset...non] *om.* B | esset...ferro] *om.* (*hom.*) M 10 et] aut BK 11 candore] calore B 12 a] *om.* B 13 istas] *om.* B | distinctas] distinctis B 14 cum] *add.* ille B 15 de...conclusio] deinde ad dubitationem (*add.* secundam K) querentem quomodo ille qualitates virtuales se habeant (habeant] habent K) ad invicem possunt poni alie (alie] alique K) conclusiones prima est BK | in²] *add.* aqua et in B : *om.* K 16 virtuales] actuales B 17 et²] *add.* diversarum B 18 probant] possum probare per B 19 adductae] adductas B | confirmatur dicta conclusio] et confirmo dictam conclusionem K 20 quia²] *add.* tunc B 21 aquae] in aqua K | grossius] gravis K | aqueitas] aliquas B : eciam alias K | inflammationem] inflammaciones B 23 conclusio] *add.* ponitur quod BK 24 persuadetur conclusio] ista conclusio persuadetur sic B | primo calidum] prima caliditas K 25 pari] patet B 26 diceretur] *om.* B

7 Cf. I, q. 22, 166^{9sqq.} 14 Cf. I, q. 22, 166^{9sqq.}

persuaderi potest quia: pingua in quibus dominatur | humiditas aerea ^{145^{vb}} M
 non etiam sunt multum terrestria (igitur sunt levia, supernatantia aquae);
 et hoc est, quia humiditas pinguis aeris prohiberet siccitatem terrae
 contrariam dictae humiditati. Etiam videtur quod, si debet fieri oleum,
 5 oportet aquositatem auferri et evacuari.

Ex hoc sequitur alia conclusio quod siccitas ignis est contraria humi-
 ditati aquae. Probatur quia: siccitas ignis est contraria humiditati; et
 non humiditati aeris, ne idem sit duobus contrarium, cum humiditas
 aeris poneretur contraria siccitati terrae; igitur siccitas ignis est contra-
 10 ria humiditati aquae. Et sic pari ratione diceretur quod caliditas aeris est
 contraria frigiditati terrae.

Ex quibus concluditur | quod ignis est aquae contrarius in omnibus ^{103^{ra}} K
 huiusmodi qualitatibus, et aer etiam terrae, et quod etiam ignis aeri con-
 trarius est solum in siccitate et humiditate actualibus. Ideo nec est mirum,
 15 si ignis locat naturaliter aerem et si ignis est naturaliter conservativus
 aeris; et ita consequenter de aliis elementis.

Deinde de generatione et corruptione dictarum qualitatuum credo pri-
 mo quod sint maximae resistentiae et difficilium corruptionum. Ideo
 urna et species calidae, licet sint in loco frigido positae, conservant
 20 caliditatem virtuaalem. Et terra longo tempore in fervore caloris ignei,
 immo longissimo tempore, manet, ut patet in fornacibus vitreorum. Ibi
 enim expertum est quod vasa terrea durant ibi per vitam hominis; | ^{150^{rb}} B
 et tamen continue die ac nocte oportet ibi esse calorem intensissimum. Et
 est mirabile quod si una die cessaret ignis, quod refigidarentur illa vasa
 25 et corrumperentur et pulverizarentur, et oporteret nova refici.

2 etiam] *om.* K | sunt¹] est B | terrestria] terrea substancia B | aquae] in aqua K 3
 quia] quod M | pinguis] *om.* B | aeris] aerea K | prohiberet] prohibet BK | siccitatem]
 siccitati K 4 contrariam] G : contrarie BK : grave M | dictae] *om.* B | videtur]
 videtis BK | quod] *om.* KM | debet] debeat B 5 evacuari] evaporari B : evanescere
 K 6 conclusio] *add.* scilicet BK 7 probatur] *om.* B 9 poneretur] ponatur B :
 ponitur K 10 diceretur] diceremus BK 12 concluditur] concludetis K 13 quod]
om. B 14 solum] simul B | nec est] non BK 17 deinde] *add.* breviter BK
 18 sint] sit M | difficilium corruptionum] et difficile corrumuntur (*corr. ex* difficilium
 corrupcionum(?)) K 18–19 ideo...species] communiter species B : ideo urna sunt
 nature K 19 positae] posita K 20 terra] *om.* B | caloris ignei] caliditatis ignee B
 21 tempore] terra B | patet] *om.* B | vitreorum] viciorum K 23 continue] *om.* K |
 intensissimum] intensum B 24 refigidarentur] refrigerarentur B : refrigerentur K
 25 et¹] *om.* KM | corrumperentur] corrumuntur B | nova] *add.* vasa B | refici] *add.*
 et sic patet B : reficere K

⟨II. 7⟩

Quaeritur septimo utrum qualitas symbola maneat eadem in generato quae fuit in corrupto. Et vocatur qualitas symbola in duobus elementis quae invenitur eiusdem speciei in eis et conveniens eis, sicut caliditas diceretur symbola aeri et igni.

⟨1⟩ Et arguitur primo quod non quia: generatio est transmutatio totius in 5 totum nullo sensibili remanente, ut dicit Aristoteles primo *huius*; et illae qualitates symbolae sunt sensibiles; igitur non remanent.

⟨2⟩ Secundo. Si in generatione ignis ex aere remaneret caliditas quae erat aeris, sequeretur quod forma accidentalis praecederet in materia formam substantialem, scilicet formam ignis quae acquiritur. Falsitas 10 patet, quia tunc substantia non esset prior accidente natura, definitione et tempore, immo posterior tempore; cuius oppositum dicitur septimo *Metaphysicae*.

⟨3⟩ Confirmatur quia: tunc accidens haberet magis subiectum in pura potentia quam forma substantialis; cuius oppositum dicit Commentator 15 secundo *De anima*. Consequentia tenet, quia illa caliditas non haberet nisi primam materiam pro subiecto, cum subiectum debeat manere et nulla substantia maneat nisi prima materia.

⟨4⟩ Et sequeretur ex hoc manifestum inconveniens, scilicet quod magis fieret per se unum ex forma accidentali et materia quam ex materia 20 et forma substantiali, eo quod accidens immediate inhaeret materiae et forma substantialis non adveniret ei nisi mediante accidente. Consequens est impossibile, quia compositum accidentale non ponitur esse

1 quaeritur septimo] *om.* BK | maneat] manet K 2–3 in²...invenitur] que invenitur in duobus elementis B 3 in... eis²] et eiam eis conveniens B 5 non] *add.* manent eadem B : *add.* manet eadem K 6 dicit] dixit B 7 symbolae sunt] *inv.* M 9 sequeretur] sequitur BK 10–11 falsitas patet] sed consequens est falsum BK 11 natura] noticia BK 12 cuius] tamen B 14 confirmatur] *praem.* et K 15 dicit commentator] determinat aristoteles scilicet in B : declarat commentator K 16 consequentia tenet] et patet consequentia BK 18 maneat] manet K 19 et] eiam B | sequeretur] sequitur K | manifestum] maius B : magis K 20–21 materia²...substantiali] forma accidentali et materia K 22 accidente] *add.* sed K 23 impossibile] falsum B | esse] *add.* ita K

6 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 4, 319b14–17; cf. AA, 4: 3 12–13 Aristoteles, *Metaphysica*, VII, 1, 1028a32–33; cf. AA, 1: 159 15–16 Averroes, *In De anima*, II, comm. 4, ed. Crawford, 133²⁸–134³⁸; cf. AA, 6: 114

per se unum sicut compositum substantiale, ut aer aut ignis aut lapis aut asinus.

(5) Etiam sequeretur quod alteratio haberet primam materiam | pro subiecto ita vel magis sicut generatio; quod est contra Aristotelem primo 146ra M
 5 *huius*. Consequentia tenet, quia idem est subiectum qualitatis secundum quam est alteratio et alterationis; et tamen subiectum qualitatis esset materia et non compositum in actu, cum compositum non maneat et accidens non transeat de subiecto in subiectum; igitur sequitur propositum.

10 (1) Oppositum dicit Aristoteles primo *huius* de diaphanitate.

(2) Et secundo *huius* dicit quod in habentibus symbolum est facilior transitus, quia non oportet transmutari qualitatem symbolam, immo ipsa manet.

(3) Etiam secundo *De anima* dicit | Aristoteles quod actus activorum 103rb K
 15 sunt in | patiente disposito; igitur qualitates disponentes ad huiusmodi 150va B
 actus substantiales remanent et erant praeviae ad disponendum.

(4) Item. Si ex aere generatur ignis per actionem ignis, quaero a quo corrumpitur caliditas aeris. Et non potest dici quod ab igne, quia ignis est innatus salvare calorem aut augere et generare. Nec corrumpitur ab
 20 alio, quia non apparet ibi aliud agens quam ignis, maxime quod habeat contrarietatem ad calorem, propter quam debeat ipsum corrumpere.

(5) Aliae rationes solent adduci ad idem, quae tractatae fuerunt tertio *Physicorum* ad probandum quod gradus caliditatis praeuius non corrumpitur, si calor intendatur.

1 sicut] sed B | aut¹] aqua B | aut²] *om.* B   3 etiam sequeretur] sequitur etiam ulterius B : sequitur etiam ultra K   5 consequentia tenet] patet consequentia BK | secundum] per B   6 est] fit B | alteratio et alterationis] alteratio B : generatio et alteratio K | tamen] tunc K   8 transeat] transit K   8-9 propositum] oppositum M   10 primo...diaphanitate] in secundo de anima de difformitate B : primo huius K   11 et] *add.* in BK | dicit] *add.* quia M : *om.* K   12 quia] *om.* M | qualitatem] *om.* B | ipsa] illa B : *om.* K   14 aristoteles] *om.* K   15 sunt] recipiuntur K | patiente] *add.* bene B   16 erant] erunt K | praeviae] *om.* B   18 aeris] ignis K | quod] *om.* B   19 aut...generare] *om.* B | augere] augeri K   20 habeat] habet K   22 adduci ad idem] duci ad idem B : ad idem reduci K   22-23 idem...ad] *om.* (*hom.*) M   23 quod] *om.* B   24 calor] *add.* non K

4-5 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 4, 319b8-17   10 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 4, 319b21-23   11-12 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, II, 4, 331a24-26; cf. AA, 4: 31   14 Aristoteles, *De anima*, II, 2, 414a11-12; cf. AA, 6: 55   22-23 Cf. Iohannem Buridanum, *Quaestiones super libros Physicorum*, III, q. 5, Parisiis 1509, f. 46^{ra-vb}

Respondeo quod qualitas symbola maneat in generato quae fuit in corrupto. Probatur quia: si interficitur equus, invenitur caliditas in cadavere; et non potest dici quod de novo generetur, quia non posset dari modus per quem. Nam interficiens vel percutiens non est per se innatus calorem generare. Ideo si calor prior corrumpatur, non potest dici quod calor qui post invenitur generetur nisi per modum sequelae ad formam substantialem consequentem et de novo genitam. Et tamen hoc non est rationabile dicere, quia forma cadaveris adveniens non determinat sibi naturaliter caliditatem, immo potius frigiditatem; igitur corruptis prioribus accidentibus videtur quod magis per modum sequelae ad istam formam debet sequi frigiditas quam caliditas.

Item. Lac saepe sapit sapore extraneo quem habet a nutrimento. Et non potest dici a quo generetur talis sapor, nisi remaneret ex nutrimento, quia forma substantialis non determinat sibi talem saporem; igitur non provenit talis sapor a natura lactis nec per modum sequelae ad formam lactis.

Item. Illa accidentia, puta caliditas aut frigiditas in aere aut in aqua, non educuntur de potentia seu de natura formae, sed solum de potentia materiae. Quod declaratur quia: aqua calefit; et illa caliditas est innaturalis et disconveniens formae aquae; igitur non de eius potestate egreditur. Cum igitur conceditur quod illa solum egreditur de potentia materiae, sequitur quod illa potest manere, illa materia manente, si non adveniat agens quod sit per se corruptivum istius.

Nota pro solutione rationum quod aliud est subiectum cui tales primae qualitates attribuuntur, et aliud est subiectum de cuius potentia educuntur et quod est per se ex natura sua receptivum earum. Nam subiectum de cuius potentia egreditur caliditas vel frigiditas passive et receptive est prima materia. Igitur si ipsa manet, quamvis forma substantialis non maneat, nihil est inconveniens tales qualitates manere. Sed subiecta qui-

1 respondeo] *add.* breviter BK | maneat] manet BK 1-2 quae...probatur] *om.* B
 2 probatur] *add.* primo K | interficitur] interficiatur B 3 generetur] generaretur B |
 posset] potest B 4 innatus] natus K 4-5 calorem generare] generare calorem et
 B : *add.* et K 5-6 qui post] que postea B : qui prius M 6 invenitur] *add.* in equo
 B 7 consequentem] sequentem B 9 igitur] et ideo BK 11 debet] deberet
 BK 12 sapore extraneo] saporem extraneum K 13 talis] ille B | nutrimento]
 nutrito B 15-16 nec...lactis] *om.* (*hom.*) B 17 in aere aut] scilicet B 18 seu
 de natura] GJLNPW : vel de natura F : vel natura H : in natura BEM : in naturam CK
 19 declaratur] declaro B | quia] *add.* illa B 21 igitur] illa M | illa] *om.* B | egreditur]
 egrediat B 22 illa²] *om.* B | adveniat] *add.* aliquid B 23 per...istius] ipsius per
 se corruptivum B 24 nota...rationum] ideo propter solutiones rationum vos debetis
 notare BK 26 earum] illarum B 27 potentia] potestate BK

bus tales qualitates attribuuntur sunt substantiae compositae ex materia et forma propter maiorem notitiam earum. Vulgus enim non percipit | 146rb M primam materiam. Igitur illas qualitates sibi non attribuit, sed attribuit eas composito sensato.

5 (1) Ad primam, quando dicitur ‘generatio est transmutatio’ etc., | dicitur 103va K quod adhuc dimittitur cauda, quia debet addi ‘ut subiecto eodem’. Et dictum fuit prius quid per ‘subiectum’ debet intelligi.

(2) Ad secundam concedo quod formae accidentales praecedunt in materia formas substantiales ad quas disponunt. Et quando tu dicis quod 10 substantia est prior accidente, Commentator exponit quod non oportet hoc esse verum de substantia composita, sed de materia eius. Unde verum est quod omne accidens sequitur substantiam de cuius potentia illud accidens egreditur; et hoc intellige de accidentibus generabilibus et corruptibilibus.

15 (3) Ad aliam concedo quod accidens habet aequae subiectum in pura potentia vel plus sicut forma substantialis loquendo de subiecto de cuius potentia egreditur. Tamen accidens attribuitur subiecto in actu secundum locationem communem et vulgarem. Forma autem substantialis bene etiam attribueretur subiecto actu quali aut actu quanto, sed non 20 subiecto quod esset hoc aliquid in actu ipsa corrupta.

(4) Ad aliam concedo quod fit per se et naturaliter unum ex accidente et subiecto. Unde patet septimo et octavo *Metaphysicae* quod non est causa quaerenda quare ex potentia receptiva et actu fit unum nisi quia hoc est potentia et illud actus. Et hoc est universaliter verum secundum 25 Aristotelem sive de formis substantialibus sive accidentalibus. Tamen conceditur quod ex accidente et subiecto non fit unum hoc aliquid, sed

1 attribuuntur] *add.* et M 5 ad primam] istis visis respondeo ad rationes (*add.* ad primam B) BK | etc.] tocius in totum nullo sensibili remanente K | dicitur²] dico BK 6 adhuc...addi] tu dimittis caudam que deberet addi B : tu adhuc dimittis caudam quia debet dici K 7 debet intelligi] debeamus intelligere B : debemus intelligere K 9 quando tu dicis] quod tu obicis B : quando ita obicis K 12 sequitur] *in marg.* (*corr. ex* precedit) K : precedit BM 13 intellige] est intelligendum B 15 aliam] terciam B 19 attribueretur] attribuitur B | subiecto] *add.* in B | actu²] *om.* B 20 esset] est B | ipsa corrupta] *om.* B 21 aliam] quartam B 22 unde] ut B 23 quaerenda] acquirenda K | receptiva] *om.* B | quia] quod B 24 et hoc] adhuc K 25 substantialibus sive accidentalibus] accidentalibus sive de formis substancialibus B | tamen] tunc M 26 sed] *add.* bene fit B

7 Cf. I, q. 10, 96¹²⁻¹³ 22 Aristoteles, *Metaphysica*, VIII, 6, 1045b17-25

unum tale vel unum tantum. Et ita concederem sic per se unum fieri ex materia et accidente sicut ex materia et forma substantiali.

⟨5⟩ Ad aliam dico de subiecto alterationis sicut de subiectis dictorum accidentium ponendo duplex subiectum, scilicet cui attribuitur et de cuius potentia egreditur.

5

1 concederem...se] concederetur B   3 aliam] quintam B   4 duplex] quod duplex sit B   5 egreditur] *add.* et sic patet B : *add.* sequitur K

⟨II. 8⟩

Quaeritur octavo utrum elementa habentia symbolum facilius et citius transmutentur ad invicem quam non habentia symbolum.

⟨1⟩ Arguitur primo quod non quia: ubi est maior et fortior actio, ibi debet fieri citior transmutatio; sed in non habentibus symbolum est maior actio; igitur etc. Maior nota. Minor probatur quia: elementa non habentia symbolum habent ad invicem maiorem contrarietatem; et ubi est maior contrarietas, ibi est maior et fortior actio; igitur etc.

⟨2⟩ Secundo. Si elementa habentia symbolum transmutarentur facilius ad invicem, | hoc esset pro tanto quia facilius est unum transmutare 151ra B
10 quam multa, ut dicit Aristoteles. Sed illa causa non valet in proposito, quia licet tibi esset facilius movere unum lapidem quam duos, tamen duo homines aequae faciliter moverent duos lapides sicut unus unum. Ita est in proposito, quia in habentibus symbolum, sicut non oportet corrumpi nisi unam contrarietatem, ita non est nisi una qualitas corruptens, cum
15 non sit nisi una contraria; et sicut in non habentibus symbolum oportet corrumpi duas qualitates, ita sunt duae corruptentes, quia duae sunt contrariae. Igitur aequae facile est hic sicut illic, quia sicut unum ad unum, ita duo ad duo.

⟨3⟩ Tertio. Ignis est naturaliter conservativus aeris, quia naturaliter
20 locat eum, et est naturaliter destructivus aquae. Igitur videtur quod ignis magis transmutat aquam, cum qua non habet symbolum, quam aerem, cum quo habet symbolum. Et hoc confirmatur experimento quia: ignis parvus durat longo tempore | in aere absque hoc quod ab aere corrup- 146va M
25 bolum, | ut ignis et aqua, citius transmutantur ad invicem quam habentia 103vb K
symbolum, ut aer et ignis.

1 quaeritur octavo] *om.* BK 3 arguitur primo] et arguitur B : arguitur K 4 fieri citior] esse maior et facilior B : esse cior K 5–7 maior...etc] *om.* (*hom.*) K 10 multa] duo vel plura B 11 esset] esse M 12 duos lapides] unum lapidem M | unum] *add.* et BK 14 contrarietatem] qualitatem BK 14–15 qualitas...contraria] contrarietas B 15 contraria] contrarietas K 16–17 duae sunt contrariae] sunt duo contraria B 19 tertio] secundo K | naturaliter²] aer B 20 et] *add.* eciam B 21 qua] *add.* tamen B : aqua K 22 et hoc] adhuc K 23 parvus] purus B

10 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, II, 4, 331a25–26

Oppositum dicit Aristoteles secundo *huius* propter illam rationem quia: facilius est transmutare unum quam multa; et in habentibus symbolum non oportet transmutari nisi unam qualitatem, quia non est nisi una contraria; et in non habentibus symbolum oportet duas qualitates transmutari, quia ambae sunt contrariae.

5

Nota. Facilitas aut difficultas transmutationis elementorum ad invicem potest ex multis provenire. Uno modo ex parte qualitatum primarum. Alio modo ex parte secundarum. Et quia primae qualitates agunt ad invicem et sibi invicem resistunt, ideo potest attendi facilitas aut difficultas transmutationis uno modo ex parte activitatis illarum qualitatum, alio modo ex parte resistentiae, tertio modo ex parte activitatis et resistentiae simul. Et iterum quaestio etiam potest attendi quantum ad rationes communes vel quantum ad rationes speciales.

10

Et secundum hoc possunt poni multae conclusiones.

Quarum prima est quod ex parte activitatis, si essent cetera paria, elementa non symbola facilius et citius transmutarentur ad invicem. Probatur quia: maiorem habent ad invicem contrarietatem quam symbola; igitur fortius agunt et destruunt se invicem. Et confirmatur quia: agunt secundum ambas primas qualitates et symbola secundum unam tantum; modo ceteris paribus duo possunt plus quam unum; igitur etc.

20

Secunda conclusio: elementa non habentia symbolum tardius et difficilius transmutantur ad invicem quantum est ex parte resistentiae, si cetera | essent paria. Probatur quia: ubi plus est de resistentia, ibi difficilius est transmutari, si cetera sint paria; modo in non habentibus symbolum est plus de resistentia, quia duae qualitates resistunt et in symbolis una sola resistit; igitur etc.

151rb B

25

Tertia conclusio quod attendendo simul ad activitates et resistentias primarum qualitatum aequae facile est transmutari symbola elementa

2 multa] plura B 3 transmutari] transmutare B 3-4 contraria] contrarietas B 4-5 transmutari] transmutare BK 5 contrariae] *add.* igitur B 6 nota] ista (*om.* ista B) questio est satis tediosa et scrupulosa et ideo notandum est quod BK | transmutationis] *om.* BK 11 resistentiae] *add.* et K 12 iterum] ita B 15 quarum] *om.* BK | est quod] conclusio ponitur K 18 et²] *om.* B 19 unam] unum K 20 possunt plus] plus possunt agere B : *add.* agere K | igitur etc.] *om.* B 21 conclusio] *add.* quod BK 23 probatur] *om.* K | ibi] *add.* plus M 24 transmutari] transmutare K 24-25 symbolum] *om.* B 26 sola] qualitas K | igitur etc.] *om.* BK 27 et] *add.* ad B 28 est] *om.* B | transmutari] transmutare BK

1 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, II, 4, 331a24-26; cf. AA, 4: 31

sicut non symbola. Probatur quia: in symbolis est una qualitas agens et una resistens et in non symbolis sunt duae agentes et duae eis resistentes; modo sicut se habet unum ad unum, ita duo ad duo.

Et ideo posset dici quod dictum Aristotelis, scilicet quod in habentibus symbolum facilius esset transitus, intelligendum esset ad sensum in secunda conclusione positum.

Deinde si descendimus ad rationes speciales primarum qualitatum, tunc esset notandum quod caliditas et frigiditas sunt fortes et multae activitatis et sunt paucae resistentiae; ideo caliditas cito corrumpit frigiditatem vel e converso. Sed siccitas et humiditas sunt e converso paucae activitatis et magnae resistentiae; et ideo siccum iuxta humidum vel humidum iuxta siccum non cito corrumpitur, sed durat diu, ut vinum in doleo et terra in fundo aquae. Et ideo quantum est ex parte dictarum qualitatum, illa elementa sunt facilius transmutabilia ad invicem quae contrariantur penes calidum et frigidum, ut aer et aqua vel ignis et terra, quam illa quae contrariantur penes humidum et siccum, | sicut est terra et aqua vel etiam ignis et aer. 104ra K

Deinde ex parte secundarum qualitatum notandum quod rara et bene divisibilia facilius permutabilia sunt ceteris | paribus quam opposita, quoniam agens potest magis attingere ad minutas partes illud quod est bene divisibile quam illud quod est difficile divisibile. Et ideo quantum ad huiusmodi qualitates secundas ignis facillime transmutatur et terra difficillime. 146vb M

Deinde omnibus simul collectis ad invicem, videtur quod terra difficillime sit transmutabilis, quia diutissime apparet durare in aqua, in aere et igne. Et putandum est quod hoc sit propter eius densitatem et compactionem. Et in speciali difficile est eam transmutari in aquam vel aerem

2 una] secunda sibi K | eis] *om.* B 4 posset] potest B 5 facilius esset] est facilius BK | intelligendum esset] est intelligendum BK 8 esset] est K | fortes] fortis M 8–9 activitatis] activitates B 9 ideo] ita B 10–11 activitatis] humiditatis K 11–12 vel...siccum] *om.* B 12 corrumpitur] corrumpit ipsum B | doleo] oleo K 14 illa] *om.* B 15 ut] sicut B | vel] *om.* B 16 est] *om.* B : esset K 17 etiam] *om.* BK 18 notandum] *add.* est K 19 divisibilia] divisa B | permutabilia sunt] sunt transmutabilia B | opposita] opaca B 20 potest magis] plus potest B | attingere] accedere et agere K | minutas partes illud] partes minimas eius B : minimas partes illud K 21 illud] illius B 22 facillime transmutatur] esset faciliter divisibilis B 23 difficillime] difficiliter B 24 collectis] collatis K 25 sit] esset K | in aqua] *om.* B | et] *add.* in BK 26 quod] *om.* M | eius] *om.* K 26–27 et compactionem et] et compactionem et B : *om.* K 27 eam] ipsam BK | vel] *add.* in BK

4 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, II, 4, 331a24–26; cf. *AA*, 4: 31

propter siccitatem, quae est multae resistentiae, ut dictum est, et propter quod humiditas, quae deberet corrumpere siccitatem, ita est paucae activitatis. Similiter in speciali terra difficiliter transmutatur in ignem propter maximam distantiam in qualitatibus secundis, ut in densitate et gravitate et compactione. Et infinitas alias comparationes possetis facere. 5

Igitur secundum praedicta solvuntur rationes.

151va B Et sic patet haec quaestio bona et utilis. |

1 propter¹] *add.* eius B | quae] quia B | dictum est] dicebatur BK 2 quod] hoc B | ita] *om.* B 3 ignem] igne BM 4–5 gravitate et compactione] raritate B : gravitate et compactitate K 6 praedicta solvuntur] predictas comparaciones solvantur K 7 et¹...utilis] et sic patet B : sequitur alia questio K

(II. 9)

Quaeritur nono utrum quaelibet duo elementa non habentia symbolum
possent transmutari in quodlibet tertium elementum et quod habentia
symbolum non possent sic transmutari ad tertium.

Et ut habeatur punctus de quo intendit Aristoteles, notandum est quod ex
5 quibuslibet duobus elementis posset generari tertium elementum virtute
illius tertii agentis et dominantis, immo etiam ex tribus posset generari
quartum. Verbi gratia, magnus ignis posset ita intense et ita diu dominari
super parvam terram et super parvam aquam et parvum aerem quod
omnia haec transmutarentur in ignem. Et ideo non curemus ad praesens
10 de tali modo transmutandi duo elementa in tertium. Sed quaestionis
intentio est utrum ex duobus elementis non habentibus symbolum per
solam actionem ipsorum ad invicem possit generari tertium. Non tamen
dico sic ‘per solam actionem ipsorum’ quod velim excludere actionem
Dei et primarum causarum, sine quibus posteriora non agerent. Sed volo
15 excludere quod non coagat tertium elementum.

(1) Et ad illum sensum arguo quod ex terra et aere non possit generari
ignis quia: nec terra nec aer possent calefacere ultra suam naturam, sci-
licet ultra caliditatem aeris; et tamen illa non sufficeret ad generationem
ignis; igitur terra et aer non possent se transmutare in ignem.

20 (2) Secundo. Terra et aer non possent se rarefacere plus quam sit
naturalis raritas aeris, quae tamen non sufficit ad naturam ignis; igitur
per actionem eorum non posset ex eis fieri ignis. Sic etiam arguitur
quod ex aqua et igne non generatur terra quia: aqua et ignis non plus

1 quaeritur nono] *om.* BK 2 possent] possint B : possunt K 3 possent] possunt
BK | ad] in B 4 intendit aristoteles] est intencio aristotelis B | est] *add.* primitus
K 5 quibuslibet] quibusdam K | posset] potest BK 7 dominari] dominare BK
8 super²] *om.* BK | parvum] parvam K 9 haec] *om.* B 10 duo] *om.* M 12 possit]
posset B 13 ipsorum] *om.* B 14 posteriora non agerent] cause secundarie B |
agerent] agunt K 16 sensum] *add.* ego BK | possit] potest B 17 ignis] *om.* M |
possent calefacere] possunt caleferi B : posset calefacere K 17–18 scilicet] nec B
18 ultra] *add.* suam caliditatem sive B 19 possent] possunt BK 20 secundo] et
iterum BK | possent] possunt BK 21 quae] et illa B | sufficit ad naturam] sufficeret ad
generationem B 22 per...ignis] terra et aer non possunt se transmutare in ignem B |
arguitur] argueretur B 23 generatur] generabitur K 23–234.1 plus...feri] possunt
plus condensari B : possunt plus condensare K

possent densa fieri quam sit aqua; et tamen illa densitas non sufficit ad naturam terrae.

⟨3⟩ Tertio. Aqua agens in ignem non solum infrigidabit ignem, sed etiam humefaciet; igitur non generabit terram, cum humiditas non sit conveniens terrae. 5

104rb K ⟨4⟩ Quarto. Generatio | est a simili; igitur ignis et aqua generabunt ignem vel aquam et non tertium elementum, scilicet aerem vel terram.

147ra M ⟨5⟩ Quinto. Si ex duobus elementis non habentibus symbolum potest generari tertium, videtur quod | ex habentibus symbolum magis generatur tertium, cum in habentibus symbolum facilius sit transitus. 10

Oppositum dicit Aristoteles, scilicet quod ex habentibus symbolum non potest generari tertium elementum et ex non habentibus symbolum potest generari tertium.

151vb B Prima potest poni conclusio quod, quantum | esset ex parte primarum qualitatum, ex igne et aqua posset fieri terra, scilicet per actiones ipso- 15
 rum ad invicem circumscripta actione tertii elementi vel alterius agentis particularis, sicut notabatur in principio quaestionis. Conclusio probatur quia: pono quod ista aqua super istum ignem habeat dominium in frigiditate, et ignis super istam aquam habeat dominium in siccitate, ita quod aqua per suam frigiditatem possit caliditatem ignis corrumpere et econtra ignis per suam siccitatem possit humiditatem aquae corrumpere, et aequae cito hoc sicut illud. Tunc sequitur quod totum remanebit frigidum et siccum; et hoc esset terra, quantum esset ex parte primarum qualitatum. Ideo patet quod possent se transmutare in terram. 20
25

1 sufficit] sufficeret B   3 tertio] item BK | infrigidabit] infrigidaverit B   4 humefaciet] humefaciat K | igitur non] sed etiam B   5 conveniens terrae] terre naturabilis B   6 quarto] item K   7 vel¹] et BM | vel²] et M   8 quinto] item K | potest] posset BK   9–10 generatur] generetur B : generabitur K   10 facilius] forcior B   11 dicit] determinat B : tamen determinat K   12 potest] posset B   13 potest] posset B   14 quod] *om.* BK | esset] est B   15 qualitatum] *add.* quod B | scilicet] *om.* BK   17 notabatur] dicebatur BK   18 ista] *om.* K   18–19 super...dominium] habeat dominium super ignem illum B : habeat dominium supra ignem in frigiditate et ignis e converso supra aquam K   20 quod] *add.* ista B | possit] posset BK   21 econtra ignis] e converso ignis B : ignis e converso K | possit] posset B : *om.* K   22 aequae cito] e converso cito M : econtra B   24 possent] posset BK   24–25 terram] terra B

11 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, II, 4, 331b11–37

Sed contra conclusionem et contra dictum casum obicitur quia: ante essent corrupta ignis et aqua quam ex eis genita esset terra, cum non possint, ut supponimus, plures formae substantiales simul esse in eadem materia. Tunc quaero: quid est generans ipsam terram? Non enim ignis
 5 et aqua, quia ignis et aqua ponuntur corrupta; et non ponitur aliud agens. Respondetur quod non prius, sed simul essent ignis et aqua corrupta et ipsa terra genita. Nec etiam esset inconveniens, si ignis et aqua essent corrupta et annihilata per potentiam divinam et qualitates eorum remanerent, quod adhuc illae qualitates agerent et possent producere terram.
 10 Unde cum virtute primi agentis bene credo quod caliditas summa si esset sine subiecto, sicut accidentia sunt sine subiecto in sacramento altaris, adhuc illa caliditas combureret et generaret ignem.

Secunda conclusio: ex igne et aqua potest generari aer ponendo quod ignis dominetur in caliditate super frigiditatem aquae, ut corrumpat eam,
 15 et aqua in humiditate dominetur super siccitatem ignis, ut corrumpat eam. Tunc enim totum remanebit calidum et humidum. Et ita posset declarari quod ex aere et terra posset generari aqua aut ignis.

Tertia conclusio: terra potest manere sub maiori caliditate et sub maiori raritate et sub maiori levitate quam exigatur ad naturam aeris. Probat
 20 batur quia: sicut vult Aristoteles, terra posset immediate transmutari in ignem absque hoc quod transmutaretur in aerem vel in aquam, quoniam si terra esset in igne longissimo tempore, tandem corrumpetur propter contrarietatem; et non fieret ex ea aer vel aqua, quia nullum esset corrupens siccitatem terrae et generans humiditatem, sine qua tamen non
 25 generaretur aer aut aqua; igitur ex illa terra corrupta fieret ignis. Et tamen quia materia debet esse disposita antequam generetur nova forma, igitur non generaretur forma ignis | in materia terrae, donec illa materia esset calefacta et rarefacta | ultra naturalem dispositionem aeris; igitur cum
 30 materia non sit sine forma, oporteret formam terrae manere sub dictis dispositionibus.

1 contra¹] *add.* dictam BK | contra²] *om.* K | obicitur] arguitur B 2 essent corrupta] esset corruptus B | et] *add.* similiter B | aqua] *add.* corrupta B 3 plures] *om.* B
 4 est] *add.* tunc K | enim] *om.* B 5 et¹] nec K | ponuntur] *add.* esse BK 6
 respondetur] *praem.* ad hoc BK 7 ipsa] *om.* BK | esset] est BK 8 corrupta et] *om.* B
 9 agerent] *add.* inter se K | et] *om.* B 10 unde] una K | si] simpliciter B
 12 adhuc] *om.* BK 13 secunda conclusio] conclusio secunda ponitur quod B : *add.* ponitur quod K
 15 et...dominetur] in aqua humiditatem dominantem B 16-17 posset declarari] possetis declarare K
 17 generari] *add.* in M | aut] et K 18 conclusio] *add.* ponitur quod BK | maiori caliditate] maiore caliditati K | sub²] *om.* B
 18-19 maiori] maiore K 20 posset] potest B 21 transmutaretur] prius transmutetur B : prius transmutaretur K 24 tamen] *om.* B 27 materia²] terra K
 29 oporteret] oportet B

147rb M Et ita consimiliter | credo quod forma ignis possit stare sub tanta densitate et gravitate sicut est densitas et gravitas naturalis terrae, scilicet si ex igne fieret immediate terra. Unde imaginandum est quod quaelibet forma elementaris non solum per sua accidentia, sed per se ipsam resistit contrario corrumpenti. Et hoc ego dico propter ea quae supposui et Aristoteles supponit, scilicet quod unum elementum potest super alterum dominari in una qualitate et alterum super ipsum in alia, quia elementa sine corruptione suarum formarum patiuntur magnam diminutionem et alterationem suarum qualitatum naturalium.

Quarta conclusio est quod ex duobus habentibus symbolum non potest fieri tertium, verbi gratia ex aqua et terra. Probatum quia: non possunt mutare frigidum; igitur nec ignis nec aer possunt ex eis generari. Et ita probatur de aliis.

Quinta conclusio quod non apparent adhuc rationes propter quas oporteat simpliciter concedere quod ex duobus non habentibus symbolum possit fieri tertium sine adiutorio tertii elementi vel alterius agentis particularis, quia non sufficit transmutatio secundum illas qualitates primas, cum nos videamus terram valde excellenter calefieri et desiccari, non tamen corrumpi. Et ideo forte quod qualitates secundae prohiberent. Quid tamen potest fieri vel non potest, non assero, quia utrobique video demonstrationem. Sed solum quae dicit Aristoteles sunt demonstrata quantum esset ex parte primarum qualitatum, si statim ad mutationem primarum qualitatum sequitur mutatio substantialis elementorum.

Et contra hoc non arguunt rationes.

1 consimiliter] *om.* B | possit] posset BK 2 terrae] ipsius aque M 4 elementaris] substancialis B 5 supposui et] supponuntur quia B: supponuntur et K 10 est] *om.* BK | duobus] *add.* elementis BK 11 terra] *add.* ex aere et igne K | probatur] propter B 12 possunt ex eis] ex eis potest BK | ita] *add.* etiam B 14 conclusio] *add.* videtur mihi ponenda BK | adhuc] ad hoc M 15 oporteat] oportet BK 16 possit] posset K | adiutorio] adiutoriis M | tertii] alterius K 17 illas] alias B 18 desiccari] *add.* et K 19 qualitates secundae] due qualitates B 19–20 prohiberent] prohibent K 20 quid] quod B 21 solum] *om.* B 22 si] sed BK 23 primarum] *om.* BK 25 rationes] *add.* facte B: *add.* que facte fuerunt et sic patet questio K

⟨II. 10⟩

Quaeritur decimo utrum omne mixtum quod est circa medium locum sit compositum ex omnibus simplicibus.

Et ad removendum obiectiones quae non essent ad intentionem Aristotelis nota quod per ‘simplicia’ non intelligit hic Aristoteles nisi quattuor
5 elementa vocata, scilicet ignem, aerem, aquam et terram, licet multa sint alia simplicia, ut Deus et intelligentiae, ex quibus nulla mixta componuntur.

Secundo nota quod haec dictio ‘omnibus’ non intelligitur quod distribuat usque ad individua, sed solum usque ad species, quia absurdum
10 esset dicere quod hoc mixtum | esset compositum ex omnibus aquis et 152rb B omnibus ignibus.

Tertio nota quod per ‘mixta quae circa medium locum sunt’ Aristoteles intelligit mixta perfecta et consolidata, sicut sunt animata, plantae et lapides et metalla. Quae dicuntur esse circa medium locum, quia naturaliter
15 liter habent residentiam in terra vel supra terram, quae quidem terra est medium mundi vel locata naturaliter in medio mundi.

Igitur ad proprium sensum sermonis fiat quaestio utrum omne mixtum perfectum, firmum et consolidatum sit compositum ex igne, aere, aqua et terra.

20 Et arguitur quod non quia:

⟨1⟩ Ex eo mixtum non componitur quod non manet in mixto; sed dicta elementa non manent in mixto, licet in mixto maneat materia eorum

1 quaeritur decimo] *om.* BK 4 nota] notandum est BK | intelligit] intendit BK
8 nota] notandum B : notandum est K | omnibus] omne K 10 esset¹] est K | esset²] est K
11 omnibus] *om.* K 12 nota] notandum est BK 13 et consolidata] *om.* B | animata plantae et] animalia plante et B : inanimata precise ut K 14 metalla] *add.* quia B | esse] *om.* B 14–15 quia naturaliter habent] naturaliter habencia B
15 residentiam] resistenciam (*sed add. in marg.* vel residenciam) K : resistenciam M | in terra] circa terram K 17 proprium sensum] sensum proprie K | sermonis fiat quaestio] fiet questio sermonis sic B : *add.* sic K 18 perfectum] *add.* et K 18–19 aere... terra] et terris et aere et aquis K 19 et] *om.* B 20 et arguitur] *om.* B : arguitur K 21 quod] quia B

et quaedam accidentia, sicut prius patuit in quaestionibus primi *huius*; igitur ex eis non componuntur mixta.

104vb K   ⟨2⟩ Secundo. Si lapillus parvus | esset compositus ex igne sive substan-
147va M   tialiter sive virtualiter et quod non posset manere lapis | sine tali compo-
sitione, sequeretur quod talis lapillus citissime corrumpetur in multa 5
aqua, ut in mari. Consequens falsum. Consequentia probatur quoniam:
aqua habet contrarietatem ad ignem et ad virtutes ignis, secundum quam
sequitur quod ipsa sit corruptiva ignis et virtutis ignis; et quia in maiore
corpore est maior virtus, ideo virtus aquae multae, ut maris, valde excel-
lenter excederet virtutem igneam istius modici lapidis; ideo valde cito 10
debet eum corrumpere.

Similiter arguitur de auro, si in eo ponatur aqua aut virtus aquae quia:
tunc cito deberet corrumpi et dissolvi aurum in camino ardente; et tamen
diceretur quod non corrumpetur nec dissolveretur per vitam unius
hominis, licet esset continue in igne ferventissimo. 15

⟨3⟩ Tertio. Si mixta essent composita ex quattuor elementis, sequeretur
quod in corruptione sua resolverentur in quattuor elementa. Nam ex
quibus aliquid componitur, in ea resolvitur. Falsitas patet de multis. Verbi
gratia, per ignem oleum, cera, sepum et multa alia inflammantur et
resolvuntur in ignem absque hoc quod apparet aliquid manere terrestre 20
vel aqueum.

⟨4⟩ Quarto. Non apparet ratio quare ex terra et aqua, si essent adaequa-
tae potentiis, non posset fieri unum mixtum sicut potest fieri ex quattuor
elementis et sicut etiam ponuntur fieri cometae et stellae cadentes ex terra
et igne. Ideo non videtur quod omne mixtum exigat quattuor elementa. 25

Oppositum determinat Aristoteles secundo *huius*.

1 quaedam] FJLNPW : forma et B : forme DKE : forme et M | prius patuit] declarabatur
BK 4 posset] potest B 5 sequeretur] sequitur K | lapillus] lapis B | corrumpetur]
corrumpitur B 6 consequens falsum] sed consequens experitur esse falsum B : sed
consequens experitur falsum et K 8 maiore] maiori K 9–10 excellenter excederet]
accederet B 10 modici] parvi K | ideo] ymmo B 11 debet eum corrumpere]
deberet corrumpere ipsum B : deberet eam corrumpere K 12 ponatur] poneretur B :
ponitur K 14 unius] huius K 15 ferventissimo] fluentissimo K 16 sequeretur]
sequitur K 17 sua resolverentur] resolverentur B : sui resolveretur K 18 falsitas
patet de] sed consequens apparet falsum de B : sed consequens est falsum sicut apparet
K 22 apparet] videtur esse K 23 potest] posset B 24 ponuntur] possunt B |
cadentes] cadentem B : candentes M 25 quattuor] omnia B 26 determinat] dicit B |
huius] *om.* M

1 Cf. I, q. 22, 166^{9sqq.} 26 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, II, 8, 334b30–32;
cf. AA, 4: 35

Suppono ex dictis in primo *huius* quod mixta perfecta, | de quibus 152va B
quaeritur, non sunt composita ex elementis substantialiter.

Secundo videtur mihi esse dicendum quod mixta perfecta non dicuntur mixta perfecta propter primas quattuor qualitates esse redactas ad
5 medium. Immo aliud exigitur principalius. Quod probō quia: si talis
reductio primarum qualitatum ad temperamentum medium sufficeret
ad veram mixtionem et perfectam, sequeretur quod aer manens aer posset dici mixtum perfectum. Consequens falsum. Consequentia probatur quia: aer manens aer aliquando est calidus ultra medium temperamen-
10 tum et aliquando frigidus ultra medium temperamentum, ut in gelu, et sic etiam de humiditate et siccitate, saltem actualibus; ideo nihil prohibet inveniri aerem in medio temperamento inter calidum et frigidum et humidum et siccum, quia si de excellenti calore transeat ad excellens frigus, oportet quod transeat per medium temperamentum; et ita
15 de humido et sicco. Et sic patet quod talis aer esset mixtum perfectum, si ad hoc sufficeret reductio dictarum qualitatum ad temperamentum medium.

Secundo probatur quia: si ob hoc diceretur mixtum perfectum, sequeretur quod non amplius esset mixtum perfectum, quando multum egrederetur ab illo temperamento. Quod patet falsum, quia ferrum, quando est ignitum et candens, valde excellenter egreditur a temperamento medio illarum qualitatum, et tamen non desinit esse mixtum perfectum, quia non desinit esse substantialiter ferrum.

Item. Dico quod mixtum non ex eo dicitur mixtum perfectum, quia
25 habeat gravitatem et levitatem redactas ad medium, quia aurum, quod est perfectum mixtum, videtur ponderosius terra. |

105ra K

Item. Dico quod nec mixtum dicitur perfecte mixtum ex habere modo remisso et medio virtutes calefaciendi et frigefaciendi et humectandi

1 suppono] *praem.* primo BK | huius] libro BK 2 quaeritur] querimus BK 3-4 non...perfecta] *om.* (*hom.*) M 4 redactas] reductas BK 7 sequeretur] sequitur BK 8 consequens] *om.* M | probatur] declaratur BK 10 ut in gelu] *om.* B 12 inveniri] invenire BK | et] *om.* K 13 et¹] *add.* inter B : *om.* K 14 per] ad B 16 si] sed K | sufficeret] fieret B 18 probatur quia] arguitur quod B : arguitur K 18-19 sequeretur] sequitur K 19 quando] quoniam M 20 patet] apparet BK 22 illarum] aliarum K 24 item] *add.* etiam BK | non ex eo] ex eo non M | mixtum perfectum] FGJW : a proximitate mixtum M : appropriate mixtum BN : appropriate mixtum EHKL P | quia] quod B 25 redactas] reductas B 26 perfectum] perfecte K 27 item] *add.* etiam BK 28 et humectandi] humefaciendi BK

1 Cf. I, q. 22, 166^{9sqq.}

et desiccandi, quia multa mixta sunt virtualiter et effective excellentius frigefactiva quam terra vel aqua, sicut medici experti sunt.

147vb M Et ideo concludendum est, ut mihi videtur, quod mixta perfecta dicuntur mixta | perfecta propter formas substantiales alias a formis elementorum, exigentes tamen ad sui esse vel ad sui generationem virtutes aliquas 5 derelictas ex elementis vel similes virtutibus naturalibus elementorum. Et ad istum sensum solum ego concederem mixta perfecta esse composita ex elementis.

Et tunc dicerem cum Aristotele quod omne mixtum perfectum est compositum ex quattuor simplicibus elementis. Et hoc probat primo 10 Aristoteles in littera quia: videmus omnia mixta perfecta, scilicet quae sunt firma et consolidata, residere in terra vel super terram; quod non esset, nisi essent composita ex terra modo prius posito, immo nisi terra dominaretur in eis.

152vb B Sed obiceres de piscibus et lignis | et multis aliis quae resident in 15 aqua vel super aquam. Respondetur quod ligna non propter substantiam suam, sed propter multos poros repletos corpore subtiliori et leviori supernatant aquae, ut si pulverizentur, videmus quod pulvis tendit ad fundum, cum fuerit imbibitus aqua. Pisces etiam propter unam vesiculam quam habent repletam aere non descendunt ad fundum aquae; et 20 etiam propter levitatem caloris et spirituum. Sed istis ablatis, ut quando per retia scinduntur, descendunt ad fundum.

Hoc igitur probato de terra, probat Aristoteles idem de aqua quia: terra sine aliquali humiditate non consisteret, sed in pulverem redigeretur; et ideo ad fortem consistentiam et continuitatem requiritur humiditas, non 25 solum aerea, quoniam illa est nimis labilis et fragilis, et ideo parum facit consistere.

1 effective] excessive B 2 quam terra] *om.* M 3 ideo] *om.* B | est] *om.* B | ut mihi] quod iterum K 4 mixta] *om.* B | substantiales] *om.* B 6 similes] *add.* ex B 7 solum] *om.* B | perfecta] *om.* B 9 quod] *om.* B 10 primo] *om.* B 11 littera] litteris M | scilicet quae] si qua B 12 firma] firmissima K | consolidata] solidata B 14 in] *om.* K 15 obiceres] tu obiceres B : forte tu obicis K | et¹] *add.* de B 17 propter] *om.* B | repletos] *add.* aere et B 18 videmus] videremus B 19 imbibitus] imbutus B : positus in K | etiam] aut M 19–20 vesiculam] vesicam B 20 aquae] in aqua K 23 idem] *om.* B 24 aliquali] aque B : aquali K | non] *add.* per se B | consisteret] exsisteret (*corr.* ex subsisteret) B | et] *om.* BK 25 consistentiam] resistenciam (*sed add. in marg.* consistenciam) K | humiditas non] humidum B 26 quoniam] quia BK | fragilis et] fluens B

10–11 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, II, 8, 334b32–33 23 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, II, 8, 334b33–335a2

Deinde probat Aristoteles de aere et de igne quia: si solum terra et aqua agerent inter se ad generationem mixti, qualitates eorum non essent refractae, quia indigent refrangi a contrariis; contrarium autem aquae est ignis et contrarium terrae est aer; igitur mixtum perfectum indiget
 5 igne et aere ad refrangendum dispositiones naturales terrae et aquae, quia dispositiones naturales elementorum non componunt mixtum sub suis excellentiis. Item. Si essent solum duo elementa ad invicem agentia, non appareret quomodo generarent aliud, immo elementum dominans convertit sibi elementum dominatum. Sed quando sunt quattuor,
 10 tunc quaelibet tria habent dominium super quartum et possunt resistere quarto, ne illud quartum convertit sibi illa vel aliquod illorum; et sic ex actione et passione ipsorum non provenit aliquod unum elementum. Et tamen oportet ea corrumpi, eo quod quaelibet tria habent dominium super quartum; et ita oportet ex eis generari aliud, quod vocatur mixtum.
 15 Et credendum est quod in huiusmodi generatione mixti requiritur aliud agens principalius, ut corpus caeleste aut | semen aut aliquod tale, 105th K quod determinat ad formam mixti sibi convenientem; de hoc etiam dicitur postea.

(1) Ad primam dico quod soluta est ex dictis.

20 (2) Sed secunda ratio cum eius confirmatione arguens de auro et lapillo, bene argueret, si ad esse mixti exigenterent formae substantiales quattuor elementorum vel qualitates primae actuales ipsorum. Sed non est sic, immo exigitur alia forma substantialis et qualitates illi formae convenientes, quae licet resultent ex actione elementorum in generatione
 25 mixti, tamen cum hoc proveniunt ab alio principaliori agente. Igitur non habent magnam contrarietatem ad quattuor primas qualitates activas | 148th M

1 aere...igne] igne et aere B 2 eorum] earum K 3 refractae...refrangi] redacte ad nivem quia igitur indigent refrigi B | autem] om. B : aut M 7 item] et iterum BK 8 appareret] apparet BK 9 convertit] converteret BK | quattuor] add. elementa B 10-14 et...quartum] om. (hom.) M 11 convertit] convertat K | illa] alia K | et sic] tunc K 13 ea corrumpi] unum eorum dominari (et add. in marg. vel ea corrumpi) K 14 ita] ideo K | aliud] quartum B 16 aut²] om. B 17 ad] aliquam B | de hoc] et de isto B : et de hoc K 18 postea] post BK 19 primam dico quod] rationes ad primam B : rationes prima K 20 arguens] que arguit B : que arguunt K 21 argueret] arguerent K | exigenterent] exigerent B 24-25 resultent...mixti] resultarent ex generatione mixti et ex accione elementorum B 25 proveniunt] provenit B 26 primas] om. B 26-242.1 activas et passivas] active et passive B

1 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, II, 8, 335a4-9 17-18 Cf. II, q. 12

153ra B et passivas, | nec etiam ad quattuor elementa; et ita cuilibet elemento possunt multum resistere, et alia plus et alia minus.

⟨3⟩ Ad tertiam dicitur quod ignis posset sibi totam ceram convertere aut totum oleum, exquo non essent alia agentia trahentia ad contrarium. Sed quando per veram putrefactionem corrumpitur mixtum, tunc ex eo 5 generantur quattuor elementa aut eis similia.

⟨4⟩ Ad quartam dictum fuit in quaestione.

2 multum] multa M | et¹...minus] aliqua plus et aliqua minus de quibus tamen videndum (*add.* est K) in (*om.* in K) quarto meteororum BK 3 tertiam dicitur] aliam potest dici B : tertiam potest dici K | posset] potest K | ceram] terram BM 4 alia] talia B | trahentia] trahentes B | contrarium] oppositum BK 5 eo] illo BK 6 aut] *add.* ex B 7 quartam] ultimam B | quaestione] positione questionis et sic patet questio B

Undecimo quaeritur utrum possibile sit esse aliquod mixtum simpliciter et perfecte temperatum.

Et arguitur quod sic quia:

⟨1⟩ Est dare intemperatum; igitur est dare temperatum. Antecedens
 5 patet. Consequentia tenet per regulam in primo *Caeli et mundi* quod,
 si unum oppositorum est possibile in natura, et reliquum est possibile;
 modo temperatum et intemperatum sunt opposita; igitur etc. Eadem
 consequentia probatur per aliam regulam quarto *Physicorum* quod, si
 posterius est possibile in natura, prius est possibile; modo intemperatum
 10 est posterius temperato, quia se habet sicut privatio ad habitum; igitur si
 intemperatum est possibile, temperatum est possibile.

⟨2⟩ Secundo. Sanitas consistit in adaequatione et per consequens in
 temperatione humorum. Igitur si non posset esse perfecte temperatum,
 non posset esse perfecte sanum; quod videtur inconveniens.

15 ⟨3⟩ Tertio. In processu de maiori ad minus oportet transire per me-
 dium; modo medium inter magis et minus est aequale, ut habetur decimo
Metaphysicae; igitur si sit motus continuus de magis calido in minus
 calidum, oportet quod transeat per medium aequale sive temperatum per
 calidum et frigidum. Sed non est dubium quod est dare motum talem,
 20 scilicet de magis calido ad minus calidum. Igitur oportet dare medium
 temperatum.

⟨4⟩ Quarto. ‘Maius’ sive ‘magis’ describitur quod ipsum est tantumdem
 et amplius. Igitur si est maius sive magis quam temperatum, illud est

1 undecimo quaeritur] *om.* BK | esse] *om.* M 3 et] *om.* BK 4 dare²] *om.* M |
 temperatum] temperamentum K (*et sic semper*) 5 patet] conceditur ab omnibus et
 (*om.* et K) BK | tenet] probatur BK | per] *add.* illam BK | in] *om.* B | et mundi] *om.* B
 6 in natura] *om.* B | et] *om.* K 7 sunt opposita] opponuntur K | eadem] *praem.*
 et BK 8 aliam] illam B | regulam] *add.* positam ab aristotele K 11 est²] erit
 B 13 temperatione] temperamento K | non...perfecte] animal non perfectum B |
 posset] potest K 15 transire per] procedere ad B 16 magis] maius K 17 igitur]
 ymmo B | magis] maius K 18 quod transeat] ut transeat K 19 quod est] quin sit
 BK | motum talem] medium tale M 20 magis] minus B : *om.* M | ad] in K | minus]
 magis B | igitur] ymmo B 22 quarto] *om.* B | est] sit B 23–244.1 igitur...amplius¹]
om. (*hom.*) B

5 Aristoteles, *De caelo*, II, 3, 286a23–25; cf. *AA*, 3: 51 16–17 Aristoteles, *Metaphysica*,
 X, 5, 1056a11–12

tantumdem et amplius, hoc est dictum ipsum est temperatum et amplius coniunctim. Sed possibile est aut per naturam aut per potentiam divinam quod illud amplius resecetur residuo manente. Igitur illud residuum erit simpliciter temperatum.

⟨5⟩ Quinto. In operationibus humanis est dare medium, non declinans 5 ad magis quam oportet vel ad minus quam oportet. In quo medio consistit virtus moralis, ut patet secundo *Ethicorum*. Igitur hoc est possibile in natura, cum natura sit realior in suis operationibus quam possit esse ratio humana.

105va K ⟨1⟩ Oppositum | dicit Commentator secundo *huius* et primo *Caeli* et in 10 suo *Colliget*. Et ad hoc probandum arguit quia: si esset mixtum simpliciter 153rb B temperatum, | scilicet in quo nullum elementorum haberet dominium, sequeretur quod illud mixtum non haberet aliquem motum naturalem localem, quia dicit Aristoteles primo *Caeli* quod mixtum non movetur naturaliter nisi secundum naturam elementi praedominantis; et si nul- 15 lum dominaretur, igitur non haberet motum naturalem; quod est inconveniens.

⟨2⟩ Immo ultra sequeretur quod non haberet quietem naturalem, quia nullum grave vel leve habet quietem naturalem nisi in loco ad quem moveretur naturaliter; modo ad nullum locum moveretur naturaliter, 20 cum iam sit dictum quod non haberet motum naturalem.

⟨3⟩ Etiam sequeretur quod ubicumque poneretur, quiesceret; quod de omni corpore naturali apparet falsum. Et patet consequentia, quia non

2 coniunctim] coniunctum B | est] *om.* M | aut¹] *om.* B | naturam] potentiam natura-
lem B 3 resecetur] *add.* et M | erit] est K 4 simpliciter] simplex B 5 quinto] *add.*
si B 6 magis] maius K 7 patet] habetur BK 8 natura¹] *add.* quia B | sit] *rep.* M |
possit] potest BK 10 oppositum] *add.* huius B | commentator] *add.* in BK | et²] *add.*
eciam K 13 sequeretur] sequitur BK | aliquem] *om.* B 15 naturaliter...naturam]
nisi ad motum B | praedominantis] *add.* in ipso B : dominantis K 15-16 si nullum]
nullum ibi B : nullum K 16 non] nullum B | quod] quia M 18 ultra] ulterius B
19 vel leve] *om.* B 20 moveretur¹] movetur B | modo...naturaliter] *om.* (*hom.*) K |
moveretur²] movetur B 21 non] nullum B 22 etiam sequeretur] item sequitur B :
ideo sequitur K | poneretur] *add.* ibi B | quod²] *add.* tamen B 23 corpore] corrup-
tione B : corpori K

7 Aristoteles, *Ethica*, II, 5, 1106b14-16, 27-29; cf. AA, 12: 38 10-11 Averroes, *In De caelo*, I, comm. 7, f. 6G-H; Averroes, *In De generatione et corruptione*, II, comm. 48, f. 382K-L; Averroes, *Colliget*, II, 1, f. 13F 14 Aristoteles, *De caelo*, I, 2, 269a1-2, 28-30; cf. AA, 3: 7

esset elementum dominans movens ipsum; ideo qua ratione moveretur ad unam partem, | eadem ratione ad aliam.

148rb M

(4) Item. Sequeretur quod tale non haberet actionem naturalem, quia ab aequalitate non est actio.

- 5 (5) Item. Tale corpus, quantum esset ex se, esset perpetuum; quod videtur inconveniens, quia omne habens materiam est ex se corruptibile, scilicet propter suam materiam, quae ex se est in potentia ad aliud. Consequentia probatur quia: neutra qualitatum contrariarum abundaret in illo super aliam; ideo non esset aliqua ratio quare magis corrumperetur
10 per abundantiam aut defectum caliditatis quam per abundantiam aut defectum frigiditatis. Et sic de aliis qualitibus.

Nota. Naturales et medici dicunt quod duplex possumus imaginari temperamentum, scilicet ad iustitiam et ad pondus. Et vocant temperamentum ad iustitiam ubi qualitates sunt optime redactae ad talem proportionem quae est optima ad exercendum operationes tali speciei debitas. Et
15 sic aliud est temperamentum in specie humana et aliud in specie ranarum aut muscarum. Nam proportio requisita ad operationes humanas multo plus abundat in calore quam proportio requisita ad operationes ranarum vel plantarum. Sed temperamentum ad pondus ipsi vocant medium inter
20 summam caliditatem et summam frigiditatem et inter summam humiditatem et summam siccitatem; et sic de ceteris qualitibus.

Prima conclusio est: possibile est in qualibet specie esse temperamentum ad iustitiam. Probatur quia: illud temperamentum natura intendit, quia semper intendit facere quod melius est; modo non est credendum quod
25 illud quod natura intendit sit impossibile. Nec est credendum quod

1 elementum] remedium B | movens ipsum] motui B : motum ipsum M | moveretur] movetur B 2 partem] *om.* M | ratione] *add.* movetur B : *om.* K 3 sequeretur] sequitur BK | quia] cum B 4 actio] agens B 7 in potentia] possibilis B : impossibilis M 8 consequentia probatur] et probatur consequentia K | neutra] neutrum K 10 abundantiam¹] superabundanciam K | caliditatis] frigiditatis B | per abundantiam] superabundanciam K 11 frigiditatis] caliditatis B 12 nota...dicunt] in ista questione distinguunt communiter moderni (*om.* moderni K) medici et naturales BK | possumus] potest BK 13 ad¹] quoad B 14 redactae] reducte K 15 tali] talis M 17 aut] et B | requisita] exigita K | operationes] proporciones M 18 requisita] exigita K 19 plantarum] muscarum B 20-21 inter...et¹] *om.* (*hom.*) B 22 prima conclusio est] dicendum est primo de temperamento ad iusticiam et videtur tantum hec conclusio ponenda quod B : primo dicendum est de temperamento ad iusticiam et videtur hec conclusio esse ponenda quod K | qualibet] quale B

natura non possit pervenire ad optimum intendorum per naturam, quia tunc natura a tota se frustraretur intento; quod est contra Aristotelem primo *Caeli* et contra dignitatem naturae, quae a Deo non errante regitur, ut patet | duodecimo *Metaphysicae*.
153va B

Tamen nota quod hoc valde raro potest contingere, quia oporteret caelum esse in optima dispositione et oporteret materiam bene esse praedispositam et etiam locum sive patriam esse in optima parte et dispositione ad caelum; et est difficile omnia illa concurrere.

Nota. Multi imaginantur quod huiusmodi temperamentum simpliciter perfectum non potest naturaliter durare nisi per instans, quia continue per actionem caloris fit alteratio, secundum quam corpus non manet in eodem statu; ideo si optime se habet, immediate ante hoc non erat optime se habens, quia non erat sic; etiam immediate post hoc non erit optime | se habens, quia non erit sic; igitur per solum instans erit optime. Et difficile est respondere ad illam rationem. Tamen posset dici quod illa ratio non arguit de inanimatis, sicut sunt quattuor elementa et lapides et metalla, quia nullum est inconueniens illa, si sint in optimo suo statu, remanere ibi diu sine alteratione. Sed animata et plantae non possunt manere in bono statu sine continua alteratione, scilicet sine continua actione caloris naturalis. Et ideo de istis animatis posset responderi sicut alias dictum est de ‘incipit’ et ‘desinit’, de primo esse et de ultimo esse. Nam optimum esse non esset per instans indivisibile, quia non est dare tale, sed esset per tempus divisibile, tamen per nullum totum tempus sumendo ‘totum’ distributive.
105vb K

1 possit] potest BK | optimum] optima B 2 se] specie BK | intento] intencione B : in suo intento K | aristotelem] *add.* in B 3 deo non errante] dirigente errante dirigitur et B 4 patet] habere possumus ex B : potestis habere ex K 5 nota] putandum est BK 7 praedispositam] dispositam B 8 omnia illa] hec omnia B 9 nota] item debetis scire quod BK 12 hoc] *om.* K 13 se habens] *om.* BK 13–14 sic...sic] non erit sic quia non erit optime B 13 etiam] et K | hoc] *om.* K 14 se habens] *om.* K 15 rationem] questionem M | posset] potest B 16 sicut] *om.* B | quattuor] *om.* B 18 remanere ibi diu] ibi diu permanere B | et plantae] *om.* B 19–20 scilicet...actione] *om.* B 20 posset responderi] debetis scire et potestis respondere B : vos potestis respondere K 21 dictum est] in sexta questione huius secundi dixi B : dixi vobis K | desinit] *add.* et B | de³] *om.* BK 22 optimum] ultimum BK | est] esset B 23 tale] *om.* M | tamen] tamquam B 24 totum] nullum K

3 Aristoteles, *De caelo*, I, 4, 271a32–33; cf. AA, 3: 18 4 Aristoteles, *Metaphysica*, XII, 10, 1075a14–19 21 Cf. I, q. 6, 70¹⁷–71¹⁸

Secunda conclusio quod quantum ad duas qualitates contrarias est dare temperamentum ad pondus, quoniam absurdum esset dicere quod de calidissimo fieret | motus ad frigidissimum et non transiretur per medium aequae distans; et absurdum esset dicere quod ibi non posset
 5 quietari; et sic esset temperamentum ad pondus, puta ad duas qualitates, scilicet ad calidum et frigidum. Et ita de aliis. 148va M

Tertia conclusio quod non potest demonstrari quod sit dare temperamentum ad pondus quantum ad contrarietatem omnium qualitatum, scilicet primarum et secundarum simul, quia in nullo corpore naturali
 10 hoc nobis apparet nec prope. Immo si terra sit medie calida et frigida, et medie humida et sicca, tamen est nimis grossa, nimis gravis. Et si aer sit medie calidus et frigidus, tamen nimis rarus, nimis levis, nimis subtilis. Et omnia mixta perfecta sunt magis gravia quam levia, magis grossa quam subtilia. Et sic inducendo nullum invenitur quod non superabundet in
 15 aliqua qualitate prima vel secunda.

Ad rationes.

(1) Concedo enim quod sicut est dare intemperamentum, ita temperamentum sive ad iustitiam sive ad pondus in unaquaque contrarietate qualitatum. Et nulla natura | intendit temperamentum ad pondus in omnibus
 20 contrarietatibus. 153vb B

(2) Ad secundam dico quod sanitas consistit in adaequatione humorum ad iustitiam, et non punctuali, sed habente magnam latitudinem.

(3) Ad tertiam de processu de magis ad minus concedo quod transitur per aequale; ideo inter quascumque qualitates contrarias est dare temperamentum medium.
 25

(4) Ad quartam concedo quod cum maius sit tantumdem et amplius, possibile est auferre amplius et dimittere aequale. Sed non quantum ad omnes qualitates simul, nisi hoc esset per potentiam supernaturalem.

1 secunda conclusio] ulterius (ulterius] ultimo K) dico de temperamento ad pondus et pono illam conclusionem BK | duas] *om.* B 3 frigidissimum] frigidum M 5 quietari] quietare BK 6 ad] *om.* K | ita] *add.* similiter B 7 tertia] alia BK 10 hoc] *om.* B | nec prope] *om.* B | prope] proprie K | medie] immediate B : mediate M 11 medie] in medietate B : mediate M | nimis¹] minus KM | nimis²] GHLPW : et minus BK : minus M 12 medie] mediate M | tamen] *add.* est B | nimis levis] et B | subtilis] *add.* sic esset K 14 invenitur] invenietis BK 16 ad rationes] secundum hoc potest (potest] posset K) dici ad rationes BK 17 enim] *om.* B 20 contrarietatibus] qualitibus B 21 ad...sanitas] similiter ad secundam de sanitate dicendum est quod ipsa BK 22 et] *om.* B 23 tertiam] *add.* quando arguitur B : *add.* quando arguebatur K | de magis ad] secundum magis et B 24 contrarias] *om.* B 26 cum maius] magis BK | amplius] *add.* et BK 27 auferre] auferri K | aequale] qualitates B | quantum] *om.* B 28 esset] fiat K

⟨5⟩ Ad quintam concedo quod virtus moralis consistit in medio ad iustitiam, non tamen punctuali, sed habenti bonam latitudinem. Unde dicit Aristoteles secundo *Ethicorum* quod ille reputatur bonus sagittator qui attingit prope signum in medio morali, quod est medium habens latitudinem.

5

106ra K Et sic patet haec quaestio. Sequitur alia quaestio. |

1 moralis] naturalis BK | ad²] quoad B 2 unde] ut K 3 reputatur] est B 4 prope] proprie K 4-5 in...latitudinem] etc. B 4 morali] naturali K | quod] om. M 6 et...quaestio²] om. B | alia quaestio] autem alia K

3 Aristoteles, *Ethica*, II, 6, 1106b5-28

⟨II. 12⟩

Quaeritur duodecimo utrum calidum, frigidum, humidum et siccum, id est quattuor primae qualitates, sint principalia agentia in generatione mixtorum.

Et arguitur quod sic quia:

5 (1) Aristoteles ex actione et passione contrariorum ad invicem dicit fieri mixta; sed contrariorum ad invicem activorum et passivorum principalissima sunt calidum et frigidum; igitur calidum et frigidum sunt principalia agentia mixtorum.

(2) Secundo. A principalibus activis seu generativis mixtorum diversi-
10 ficantur mixta specie; et tamen Aristoteles dicit mixta diversificari specie secundum diversas proportionem calidi et frigidi, humidi et sicci ad invicem; igitur etiam sunt principalia activa mixtorum.

(3) Tertio. Secundum duplationem calidi aut frigidi agentium dupla-
15 tur effectus, scilicet alteratio, ut calefactio, frigeffectio; igitur calidum et frigidum sunt principalia activa huiusmodi alterationum. Antecedens patet de se. Nam dupliciter calidum dupliciter calefaceret. Consequentia tenet, quia illud maxime videtur principale agens in aliqua actione ad cuius augmentum augetur effectus. Sic igitur habetur quod
20 calidum et frigidum sunt principalia activa alterationum quae dispo-
nunt ad generationem mixtorum. | Modo idem videtur agens dispo-
nens materiam et introducens formam, quia disponit ut introducat. Et
sic sequitur quod calidum et frigidum sunt principalia generativa mixto-
rum.

148vb M

(4) Quarto. Aristoteles quarto *Meteororum* reducit ad primas quattuor
25 qualitates generationes et corruptiones mixtorum et passiones mixtorum

1 quaeritur duodecimo] *om.* BK 2 quattuor primae] *inv.* B 6 passivorum] *add.*
agencia BK 7 igitur...frigidum] *om.* (*hom.*) B 8 agentia] activa BK 10
diversificari specie] dominari specie vel diversificari B 11 frigidi] *om.* B 12 etiam]
om. K 13 tertio] *om.* B | aut] et B 14 calefactio] *add.* et BK 16 patet] notum B:
notum est K | dupliciter¹] *add.* duplex M 16-17 consequentia tenet] et consequentia
videtur nota B : et consequentia videtur esse manifesta K 18 ad cuius] *om.* M |
habetur] habebitur B : habeo K 20 videtur] *add.* esse BK 22 generativa] activa
B : agencia generativa K 24 primas quattuor] *inv.* B

24-250.1 Aristoteles, *Meteora*, IV, passim

et diversitates mixtorum. Et hoc non esset, nisi illae dictae qualitates essent principalia agentia in generatione eorum.

154ra B (5) Quinto. Cum ex actionibus elementorum ad invicem proveniunt mixta, oportet quod in illo proventu agentia principalia sint vel substantiae elementorum vel qualitates eorum | dictae; sed non substantiae elementorum. Probo primo per Aristotelem in *De sensu et sensato* dicentem quod ignis non agit calefaciendo in quantum ignis, sed in quantum calidus. Et manifestum est quod si ignis esset frigidus, ipse frigefaceret sicut aqua calida calefacit; igitur non substantia, sed qualitas principaliter agit. Et hoc apparet maxime in sacramento altaris, in quo accidentia quamvis nullam habent substantiam subiectam sibi, easdem vel similes operationes habent ac si haberent substantiam sibi subiectam. Caliditas enim in sacramento altaris calefaceret et frigiditas frigefaceret et gravitas moveret deorsum. Igitur huiusmodi qualitates sunt principalia activa talium motuum vel transmutationum.

106rb K (6) Sexto. In generatis per putrefactionem, cuiusmodi sunt ranae et muscae, principalia activa non videntur esse substantiae separatae, quia Commentator septimo *Metaphysicae* dicit quod impossibile est eas transmutari in materiam. Et hoc est, quia debent habere actiones perpetuas et uniformes, propter hoc quod sunt perpetuae et invariables; ideo secundum Aristotelem non movent nisi | motus locales circulares perpetuos et continuos.

(7) Septimo. Deinde in generatione praedictorum, scilicet putrefactione, corpora caelestia non videntur esse agentia principalia, quia cum distent, non agunt nisi per virtutes quas influunt in aere vel aqua, et sine illis non agerent; et tamen istae virtutes influxae in aere vel in aqua agunt

1 illae] *om.* B : ipse K   2 eorum] mixtorum BK   3 proveniunt] proveniant K
4 sint] *om.* M   5 dictae] predictae BK | non] *add.* sunt B   5-6 elementorum] eorum
(*et add. sup. lin.* elementorum) K   6 probo] probacio K | primo] *om.* B   8 et] sed B |
quod] *om.* B | ignis] *om.* K   9 calida calefacit] calefacta calefaceret B | principaliter
agit] agit simpliciter B   11 habent] habeant K   13 frigiditas] *add.* et B   14 activa]
agencia B : agencia activa K   15 transmutationum] mutacionum B   17 esse] *add.*
principalia activa M   18-19 transmutari] transire B   19 quia] quod B   20-21 ideo
secundum aristotelem] ideo tales substantie secundum aristotelem B : et ideo secundum
aristotelem tales substantie K   23 deinde] *om.* BK   23-24 putrefactione] per
putrefactionem B : in putrefaccione K   25 distent] distant BK | quas] quam M |
influunt] influant B | vel] et in B : *add.* in K   26 agunt] agerent BK

6-8 Aristoteles, *De sensu et sensato*, 4, 441b11-15; cf. AA, 7: 17   18 Averroes, *In Metaphysicam*, VII, comm. 28, f. 178C; cf. AA, 1: 193   20-21 Aristoteles, *Metaphysica*, XII, 8, 1073a24-35

sine caelo sicut nunc agerent, si a Deo conservarentur in aere vel in aqua circumscripto caelo; ideo istae virtutes videntur magis principaliter agere ad huiusmodi generationem quam caelum. Sed istae influentiae seu virtutes influxae non sunt nisi quidam calores, ut dicit Commentator 5 duodecimo *Metaphysicae*. Et sic regreditur quod est calor principale activum in huiusmodi generationibus.

Oppositum arguitur per Aristotelem in secundo *huius* reprehendentem antiquos de hoc quod generationem mixtorum attribuebant calido et frigido tamquam principalibus activis ipsorum. Et dicit quod ipsi similiter 10 loquebantur ac si aliquis diceret principale activum domus esse serram vel securim, quoniam sicut serra vel securis non sunt nisi agentia instrumentalia quibus agens principale utitur, ita calidum et frigidum in generatione mixtorum non sunt nisi agentia instrumentalia.

Sit igitur prima conclusio quod in generatione mixtorum non sufficiunt 15 elementa ad agendum. Probatur primo quia: non corrumpunt se invicem nisi quodlibet trahendo alterum ad se; igitur videtur quod non | genera- 149ra M retur aliud.

Secundo quia: factum non potest esse nobilius et superioris ordinis quam sit suum principale agens vel quam sint sua principalia agentia; 20 sed multa mixta et maxime animata sunt multo nobiliora elementis et superioris ordinis; igitur elementa non possunt | poni principalia agentia 154th B in generatione huiusmodi mixtorum.

Tertio quia: impossibile esset dare modum figurandi et organizandi, si non essent principaliora agentia elementis, quia elementa propter suam

1 sine] circumscripto B | agerent] agunt BK 1-2 si...caelo] *om.* B 3 ad] et K 4 quidam] quidem K | commentator] *add.* in B 5 quod] quia M 6 generationibus] generatione B 7 arguitur] patet B | per aristotelem] *om.* M | in] *om.* B | reprehendentem] qui reprehendit BK 9 tamquam] *add.* de K | ipsi] isti antiqui B : antiqui K 10 serram] terram B 11 serra] terra B 12 utitur] utatur B 14 sit...conclusio] ad videndum intencionem aristotelis in ista questione et veritatem ut credo pono multas conclusiones quarum prima est BK 15 corrumpunt] corrumperent BK 16 trahendo] contrahendo K 18 secundo] item forcius arguitur BK | factum] factivum M | et superioris] sive nobilioris B 19 sit] *om.* B | agentia] agentis B 20 sed] patet M | nobiliora] nobiliores K 20-21 elementis...ordinis] superioris nobilitatis ordinis ipsis elementis B 23 tertio quia] item BK 24 principaliora agentia] agentia principaliora ipsi B

4-5 Averroes, *In Metaphysicam*, XII, comm. 18, f. 305A-C 7 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, II, 9, 335b30-336a13

simplicitatem non habent huiusmodi potestatem figurandi vel organizandi.

Secunda conclusio: ad generationem mixtorum non sufficiunt cum elementis corpora caelestia et influentiae eorum. Probatur primo de corporibus caelestibus quia: non sunt approximata istis inferioribus et non agunt in ista inferiora nisi per virtutes quas influunt in aere aut in aqua aut in terra; et istae virtutes non sunt nisi accidentia; ideo non sufficiunt ad producendum substantias, cum accidentia sunt minus nobilia et inferioris ordinis quam substantiae.

Secundo. Animatum est superioris ordinis inanimato et cognoscens non cognoscente. Igitur videtur quod inanimatum et non cognoscens non sufficiunt ad producendum animata et cognoscentia. Modo caelum et elementa circumscriptis intelligentiis non cognoscerent nec essent animata. Igitur, sicut dictum est, non sufficerent ad producendum animalia cognoscentia.

Tertia conclusio: pater tuus non fuit principale agens te, quia forte quando tu fuisti | generatus substantialiter, pater tuus erat mortuus; igitur non iste principaliter generabat te, immo solum applicuit activa passivis. Sicut tu non combureres domum principaliter, sed solum applicares comburens combustibili.

Quarta conclusio: semen, scilicet sperma, non fuit principale generans te, quia inanimatum erat inferioris ordinis quam tu sis.

1 simplicitatem] simplicem actum sive accionem B | potestatem] potenciam K | vel] et B 3 conclusio] *add.* quod BK 4 influentiae] influencia B 5 et] FW : *om.* B : et etiam quia K : que M 6 ista] hec K | virtutes quas] suas virtutes B 7 sufficiunt] suscipiunt B 8 producendum] producendas B | sunt] sint BK | nobilia] nobiliora M 8-9 inferioris ordinis] inferiorum ordine B 9 quam] *add.* sint B | substantiae] *add.* substancie quia non agunt in ista inferiora nisi per virtutes quos influunt in aere aut in aqua aut in terra et ille virtutes non sunt nisi accidencia ideo non suscipiunt ad producendas substancias cum accidencia sint minus nobilia et inferioris ordinis quam substancie B 10 secundo] item BK 12 sufficiunt] suscipiunt B | producendum] producenda B | animata] animatum K | cognoscentia] cognoscitiva B : cognoscens K 13 et elementa] *om.* BK | cognoscerent] cognoscit B : cognosceret K 13-14 essent animata] est cognoscitivum nec esset animatum B : esset animatum K 14 dictum est] dixi BK | sufficerent] sufficeret B | producendum animalia] producenda animata vel animalia B : producendum animata K 16 conclusio] *add.* quod BK 17 tuus] *add.* iam BK 18 te] *om.* B | applicuit] applicabat BK | passivis] activis BM 19 combureres] combures B | principaliter] *om.* B 21 conclusio] *add.* quod BK | scilicet] vel B 21-22 generans te] agens te vel generacionis B : agens generans te K 22 erat] est BK | sis] *add.* igitur etc K

Addatur tamen his omnibus quod omnia praedicta agunt aliquid ad generationem mixti. Unde dicit Aristoteles: ‘homo generat hominem et sol’.

Sexta conclusio: ad generationem mixtorum et maxime animatorum
 5 exigitur agens separatum. Et hoc patet ex praedictis, quia nullum apparet agens principale quod sufficienter esset tibi approximatum ad producendum te, nisi ea quae praedicta sunt vel agens immateriale; et ista non sufficiebant cum omnibus suis accidentibus; igitur requiritur agens immateriale quod est incorporeum et separatum a magnitudine.

10 Nota quod ille fuit unus maximorum modorum per quos philosophi investigabant substantias | incorporeas et immateriales. Unde propter hoc Avicenna, qui erat de lege Mahometi, posuit datorem formarum immaterialem, quem credidit esse Deum. Et propter idem Plato posuit ideas. Quae non sunt contra philosophiam nec contra fidem,
 15 immo putandum est quod per ideas nihil aliud intellexit nisi repraesentationes rerum in mente divina, quae non sunt aliud quam Deus. Et huiusmodi ideas concedunt adhuc theologi. Similiter auctor *De causis* ob hoc posuit quod prima causa, scilicet Deus, plus influit in ista causata |
 20 quam causae secundae (etiam universales), id est quam corpora caelestia. Similiter Averroes duodecimo *Metaphysicae* posuit quod corpora caelestia ordinant istum mundum inferiorem, tamen per causam superiorem cognoscentem, quae est quaedam ars universalis continens sub se multas artes. Unde concludit quod natura ordinate et perfecte operatur, licet non cognoscat, tamquam remotissima a causis superioribus cognoscentibus, scilicet a Deo et intelligentiis. Unde per istam artem communem intellexit mentem divinam; et per artes multas sub ista arte communi contentas intellexit intelligentias. Similiter in idem concordat Aristoteles,
 25

1 addatur tamen] quinta conclusio additis B : addatis tamen K | quod] om. B | praedicta] illa B | agunt] agant K 2 aristoteles] add. quod BK 4 sexta] quinta K | conclusio] add. quod B | mixtorum] mixti B 5 praedictis] dictis B 6 esset tibi approximatum] ibi esset appositum K 7 ista] add. omnia B 8 omnibus] om. B 9 immateriale] materiale M | et] om. B 10 nota] et notetis B : et sciatis K | maximorum] maximus B 11 investigabant] investigaverunt BK 12 erat] fuit B | posuit] ponit B 13 quem credidit] quam credebat B : quem credebat K | deum] deam B | propter] add. hoc B 13-14 plato posuit] ponit plato B 15 est] om. B | nihil] non K | intellexit] intelligebat BK 18 posuit] ponit B 19 causae secundae] causa secunda B | quam²] om. BK 20 averroes] add. in B | posuit] dicit B 21 caelestia] add. aliquando B | istum] om. B | tamen per] om. B 24 licet] sed B 25 a] om. B 26 intellexit] intelligebat BK | ista] om. B 27 intellexit] intelligebat BK | concordat] concurrat K

2-3 Aristoteles, *Physica*, II, 2, 194b13; cf. AA, 2: 65 17 Anonymus, *Liber de causis*, I, 1, 1-2; cf. AA, 11: 1 20 Averroes, *In Metaphysicam*, XII, comm. 18, f. 305D-E

qui posuit Deum esse primum motorem et primam causam agentem, et cum dicit quod in essentialiter ordinatis causa prima est causa omnium aliarum et quod prima causa non agente nulla aliarum ageret. Et indubitanter fides idem tenet.

Septima conclusio: calor non est principale activum caloris, ut si ignis 5 calidus calefaciat aquam. Probatum primo quia: si calor produceret principaliter calorem, sequeretur quod produceret principaliter substantiam; quod est falsum, cum sit minoris ordinis et minoris essentiae. Consequentia probatur quia: idem est agens disponens materiam ad productionem formae et producens formam, ut dicitur octavo *Metaphysicae*. 10

Octava conclusio: substantia ignis non est principale calefactivum aquae vel hominis, quia terra si esset calefacta aut ferrum si esset calefactum, ita calefaceret sicut ignis; et si caliditas esset sine substantia et 106vb K per consequens | sine substantia ignis, adhuc calefaceret, ut experimur in sacramento altaris. 15

Tunc concluditur conclusio ultima quod Deus est principale generans mixtorum sive elementorum sive caliditatis sive frigiditatis et pari ratione omnium aliorum.

Dubitatur quaerendo utrum Deo suspendente actionem suam in illa inferiora nonne grave descenderet, nonne sol luceret et ignis calefaceret. 20 Respondetur quod non. Sicut enim dictum est, in causis essentialiter ordinatis, si prima non agit, nulla aliarum agit, si sint causae agentes; | et 154vb B omnia agentia habent essentialem ordinem et essentialem dependentiam ad ipsum Deum. Immo sicut dicit Commentator in *De substantia orbis*, Deus non solum est movens totum mundum, sed agens; et illa actio 25

1 qui] quo K | posuit] ponit B 2 dicit] dixit B 3 agente] ageret si B 3-4 indubitanter...tenet] illud indubitanter est fides B 5 conclusio] *add.* quod BK 6 calefaciat aquam] calefacit aliquem B 7 sequeretur] sequitur K 8 minoris...essentiae] inferioris ordinis et essencie quam substantia et B 9 agens] *add.* et B | materiam] materie B 11 octava conclusio] alia conclusio scilicet octava in ordine quod B : alia conclusio octava in ordine quod K 13 si] sic KM | substantia] subiecto B 14 ignis] *om.* B | experimur] experitur B : experiretur K 16 conclusio ultima] nona B | principale] *add.* agens B 17 mixtorum] mixtionem B | et] ac K 18 aliorum] aliarum K 19 dubitatur quaerendo] sed forte aliquis querit B : sed forte aliquis quereret K 21 respondeatur] respondeo BK | sicut...est] quia sicut dixi BK 22 et] modo K 23 ordinem] ordinationem et essencialem ordinem M : ordinationem B 24 dicit] dixit B

10 Aristoteles, *Metaphysica*, VIII, 2, 1043a2-4; cf. AA, 1: 201 24 Averroes, *De substantia orbis*, c. 2, f. 6M

est conservatio entium in esse suo. Qua actione subtracta omnia in nihil redigerentur. Et est simile sicut corpus lucidum conservat radium. Unde omnes substantiae mundi sunt quasi radii lucis divinae. Ultimate igitur dicendum est quod solus Deus est causa simpliciter principalis; 5 tamen in aliis dicitur bene causa principalis respective. Sicut rex dicitur principalis respectu comitis et comes in comitatu suo respectu baronis, ita inter corporea caelum dicitur agens principale, et inter corruptibilia substantiae quae sunt formae substantiales dicuntur causae principales, et consequenter qualitates activae; inter quas iterum est ordo, quia inter 10 qualitates elementares calidum, frigidum, humidum, siccum dicuntur principales aliarum; et harum maxime principalis est calidum.

Sed propter solutiones nota unum, quod cum Deus sit omnino simplex, numquam (nisi supernaturaliter et miraculose) proveniunt ab eo diversae actiones nisi ex diversitate agentium | inferiorum seu particularium 149va M 15 vel ex diversitate dispositionis materiae. Unde in materia Deus principaliter producit formam convenientem agenti particulari. Et si agens particulare non determinaret materiam, Deus in ea nihil produceret, quia qua ratione produceret asinum eadem ratione et equum, cum ad nullam speciem sit determinatus, nisi quando agit supernaturaliter.

20 Nota. Cum Deus sit immaterialis et sine magnitudine, non habet locum nec situm. Et ideo praesens est in hoc mundo cuilibet parti mundi, sicut tu diceris quod anima tua intellectiva indivisibilis existens est tota in toto corpore tuo et tota in qualibet parte. Et ideo Deus potest agere in omnem partem mundi tamquam praesens ei et sine medio ei assistens.

2 nihil] nihilum B | conservat radium] servat radium B : salvat radium et conservat K
 4 igitur dicendum est] dicatis B : igitur dicatis K | causa] *add.* prima K 5 in] *add.*
 aliquibus K 6 comes] omnis M | baronis] *add.* et B : baronum K 8 substantiae] *om.*
 B : natura M 10 elementares] elementorum B | humidum] *add.* et B 11 aliarum]
om. B 12 sed] et secundum hoc vos potestis solvere rationes sicut vultis sed (*add.*
 tamen B) BK | nota] notetis BK 15 in] *add.* illa B 17 ea] eam B 20 nota] debetis
 etiam notare (*add.* quod K) BK 21 et] *om.* B | in hoc] huic B | mundo] *add.* et B
 22 existens] *om.* B 23 tuo] *om.* B

⟨II. 13⟩

Tertio decimo quaeritur utrum sint generationes et corruptiones perpetuae.

Et arguitur quod non quia:

⟨1⟩ Octavo *Physicorum* determinatum est quod nullus motus vel etiam mutatio sit perpetua nisi motus locales circulares; igitur generationes et corruptiones, maxime substantiales, de quibus hic intenditur, non sunt perpetuae.

⟨2⟩ Secundo. Generationes et corruptiones sunt ad invicem contrariae; et inter motus contrarios vel mutationes contrarias oportet esse quietem mediam, ut patet octavo *Physicorum*; et nullae | mutationes interruptae quietibus | mediis sunt perpetuae.

⟨3⟩ Tertio per inductionem: generatio istius non est perpetua, nec generatio istius, et sic de singulis generationibus et similiter corruptionibus; igitur nullae generationes aut corruptiones sunt perpetuae.

⟨4⟩ Quarto. Aristoteles dicit secundo *huius* quod omnia generabilia in hoc mundo habent numerum certum et certas mensuras et periodos suae generationis et suae durationis. Modo nulla talia sunt perpetua.

⟨5⟩ Quinto arguitur argumento antiquorum ex parte materiae, sicut argutum est primo *huius* quia: materia est finita et quodlibet generabile capit sibi aliquam materiae portionem; et omne finitum per ablationem finiti multotiens factam tandem consumitur; igitur oportet materiam

1 tertio decimo quaeritur] *om.* BK 3 et] *om.* K | quia] *om.* K 5 sit] est K | locales circulares igitur] circularis localis ymmo B : localis circularis igitur K 6 maxime] *om.* B | hic intenditur] attenditur in hoc libro B : intenditur in hoc libro K 10 patet] probatum est B : determinatum est K 10–11 interruptae quietibus mediis] corrupte quiete media B 11 perpetuae] *add.* igitur nulle generaciones (*add.* aut corrupciones B) sunt perpetuae BK 12 per inductionem] *om.* B 12–13 nec generatio istius] *om.* M : et illius K 13 similiter] *om.* B 14 aut] et BK 15 quarto] *add.* sicut K | dicit] determinat in B : determinat K | generabilia] *add.* et corruptibilia B 16 numerum certum] naturam certam B | periodos] periodus K 17 et suae durationis] *om.* B 18 quinto] tercio M | arguitur argumento] potest argui auctoritate B : potest argui argumento K 19 argutum est] arguebatur in BK

4 Aristoteles, *Physica*, VIII, 8, 261b25–265a10 10 Aristoteles, *Physica*, VIII, 8, 264a22–264b1 15 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, II, 10, 336b10–16; cf. AA, 4: 46 19 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 3, 318a13–19

generabilium quandoque esse consumptam; tunc amplius nihil generabitur, cum ex nihilo nihil possit fieri.

(6) Sexto argumento infallibili quod est fides.

Oppositum patet per Philosophum primo et secundo *huius*.

- 5 Nota. ‘Perpetuum’ dicitur multipliciter: uno modo secundum identitatem numeralem, alio modo secundum identitatem specificam. Et iterum secundum identitatem specificam dicitur ‘perpetuum’ dupliciter, scilicet continue et intercise. Si continue, tunc est sensus quod semper sit homo, licet tamen nullus homo sit semper. Si intercise, tunc sensus est quod
 10 omnem stellam comatam praecessit stella comata, quamvis non fuit semper stella comata. Si dicitur quod isti sermones non sunt proprii, dico quod ego non curo, quia ad placitum loquimur et ita ad placitum locuti sunt philosophi et etiam vult Aristoteles. Sed ex quo sensus sermonum suorum dati sunt vobis, recipiatis bono sensu, si vultis.
- 15 Deinde ‘perpetuum’ secundum identitatem numeralem dicitur dupliciter: uno modo in remanentia totali, alio modo in successione partium ad invicem. Primo modo Deus est simpliciter perpetuus et secundum Aristotelem corpora caelestia essent perpetua. Secundo modo mare est perpetuum | et ignis et aer et terra.
- 20 Sit prima conclusio secundum veritatem fidei quod si mundus incepit, nullo dictorum modorum fuerunt generationes aut corruptiones perpetuae. Hoc non probo, quia credatis. Sed si mundus fuisset aeternus, sicut videtur fuisse opinio Aristotelis, tunc esset prima conclusio quod

149vb M

1 quandoque] aliquando BK | consumptam] *add.* et BK 2 ex...fieri] nihil fiat ex nihilo B | possit] potest K 3 sexto...fides] *om.* B | quod est] *om.* M 4 patet] arguitur BK | philosophum] aristotelem in BK | et] *add.* in K 5 nota] notandum quod B : notandum est quod K | multipliciter] multis modis BK 8 sit] fit M : *add.* hoc sive K 9 sit] fit M 10 stellam] *om.* B | quamvis] antequam M | fuit] sit BK 11 dicitur] vos dicatis B : autem vos dicatis K | sunt] sint K 12 ita] *add.* etiam B | placitum²] *add.* etiam K 13 et...Aristoteles] *om.* B : et etiam vulgares K 14 bono sensu] bonos sensus K 17 secundum] *add.* hoc apud K 18 essent] sunt K 19 et¹] *om.* K | et²] *om.* B | terra] *add.* quodlibet est perpetuum K 20 sit...si] tunc (tunc] et tunc K) pono conclusionem primam (*om.* primam K) quod secundum fidei veritatem si (*om.* si K) BK | incepit] *add.* esse K 21 nullo] *add.* modo K | dictorum] *om.* B | aut] et BK 22 quia] sed BK | sed] quod K 23 fuisse] esse BK

4 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 3, 318a23–25; cf. AA, 4: 7; Aristoteles, *De generatione et corruptione*, II, 10, 336b25–26; cf. AA, 4: 44 18 Cf. Aristotelem, *De caelo*, I, 3, 270a13–34

perpetua fuit generatio et perpetua fuit corruptio ad praedictum sensum quod omnem generationem praecessit alia generatio et omnem corruptionem praecessit alia corruptio; et ita suo modo a parte post. Et hoc probat Aristoteles primo *huius* per hoc quod semper generatio unius est corruptio alterius et corruptio unius est generatio alterius; igitur si aliquid corrumpitur, oportet aliquid generari, quod iterum corrumpetur, et generabitur aliud; et sic in perpetuum. Hoc idem probat Aristoteles secundo *huius* ex parte agentis quia: corpora caelestia agunt in haec inferiora generando et corrupendo | secundum accessus et recessus planetarum ad certa loca; et quia illi motus caelorum sunt perpetui, igitur numquam erunt accessus aliquarum stellarum ad nos quin aliae revertuntur, et sic similiter de recessibus; igitur omnem generationem sequitur | alia generatio et omnem corruptionem corruptio in his inferioribus.

155rb B107^{rb} K

Secunda conclusio: generationes et corruptiones sunt perpetuae ad istum sensum quia semper fuit generatio et corruptio. Probatur quia: numquam est quin in partibus ad quas sol accedit evaporaretur aqua ex mare et generetur ex ea aer et in partibus oppositis econtra aer convertitur in aquam. Immo si non essent nisi vetulae ponentes aquas super ignes, tamen semper fierent alicubi conversiones aquae in ignem vel in aerem et extinctiones et corruptiones ignium aut etiam generationes eorum.

Tertia conclusio ponitur ab aliquibus quod nulla generatio fuerit semper. Et ego credo quod oppositum potest sustineri. Nam numquam Sequana generabatur, quia si Sequana generatur, hoc non est quia tota simul, sed quia pars post partem. Et ita etiam de aere et de terra. Nam

1 praedictum sensum] illum sensum prius dictum BK 2 quod] per M 3 praecessit] om. K | et¹] om. K 4 probat] probavit BK 5 corruptio²...alterius] e converso K 6 aliquid] aliud K | generari] add. et M 6-7 quod...aliud] et e converso K 7 in perpetuum] perpetue BK 8 haec] ista BK 10 illi] ille K 11 erunt] erit BK | quin] quoniam B 11-12 revertuntur] recedunt (*et add. in marg. revertuntur*) K 12 similiter] om. BK 13 omnem] om. BK | corruptionem] add. alia K | his] istis BK 14 secunda] alia BK | conclusio] add. ponitur BK 15 quia¹] quod K 16 est] erit BK | in partibus] ad partes K | evaporaretur] evaporetur BK 17 mare] mari BK | ea] eo B : aqua K 18-20 immo...eorum] similiter si esset aliquod supellex super ollam tegens ipsam in orificio continue fierent conversiones ipsius fumi ascendentis in aqua et generationes et corrupciones continue ipsius (*et add. in marg. ista est leccio in aliis questionibus istius ymmo si non essent nisi vetule ponentes aquas super ignes tamen semper fierent alicubi conversiones aque in ignem vel in aerem et extinctiones et corrupciones ignium aut eciam generaciones eorum*) K 18 immo] om. B 21 tertia] alia BK | fuerit] fuit K 22 ego] e converso M | potest] posset K | nam] vel M 23 sequana generatur] secana generabatur B : generabatur K | quia²] nisi B 24 pars] add. ipsius K | etiam] est BK

4 Aristoteles, *De generatione et corruptione*, I, 3, 318a23-25

ille aer magnus in sphaera sua numquam generatus fuit totus simul, sed dicitur generatus, quia pars post partem generatus est totus. Ita fuit semper secundum Aristotelem et semper erit. Et est idem aer perpetue, sicut dicimus eandem Sequanam nunc et in centum annis.

5 Ad rationes patet ex dictis in quaestione.

Et sic patet haec quaestio.

1 totus] *om.* B   2 generatus²] generata B | totus] *om.* B : *add.* et K   4 dicimus] *add.* esse B | in] ad BK | annis] annos BK   5 ad...quaestione] *om.* K | dictis in] *om.* B
6 et...quaestio] sequitur ultima questio illius secundi K | haec] *om.* B

⟨II. 14⟩

Quaeritur quarto decimo utrum possint perpetuari in hoc mundo generationes et corruptiones, si non essent plures motus caelestes.

Et arguitur quod sic quia:

⟨1⟩ Caelo quiescente adhuc essent contraria ad invicem approximata, quae naturaliter sunt ad invicem activa et passiva. Ideo adhuc essent actiones et passiones et per consequens alterationes et tandem generationes et corruptiones. 5

150ra M ⟨2⟩ Secundo. Quamvis caelum quiesceret, tamen elementa | et homines, cum sint naturae corruptibilis, non perpetuarentur; igitur corrumpentur, et per consequens alia ex ipsis generarentur, cum corruptio unius sit generatio alterius. Et illa generata pari ratione non perpetuarentur; igitur corrumpentur et alia generarentur; et sic perpetue. 10

⟨3⟩ Licet caelum quiesceret, tamen adhuc sol et aliae stellae lucent; et ita agerent in ista inferiora, cum agant non solum per motum, sed etiam per lumina; igitur adhuc in hoc mundo essent alterationes et per consequens generationes et corruptiones. 15

155va B ⟨4⟩ Quarto. Agens agit secundum quod in actu et passum | patitur secundum quod in potentia; sed caelo quiescente adhuc in istis inferioribus essent actus et potentiae, quia adhuc essent materiae et formae; igitur adhuc essent actiones et passiones. 20

⟨5⟩ Quinto. Si esset solus motus diurnus, ita quod nullae sphaerae moverentur in obliquo circulo, tamen adhuc per istum motum adducerentur nobis et abducerentur alternatim perpetue sol et stellae. Adhuc enim successive orirentur nobis et occiderent. Cum ergo ex eo dicat Aristoteles motum caeli esse causam perpetuitatis generationum et corruptionum quod per ipsum sol et astra nobis adducuntur et abducuntur 25

1 quaeritur quarto decimo] *om.* BK 3 et] *om.* B 4 essent] esse M 9 corruptibilis] corruptibiles K | igitur] sed BK 10–11 cum...generatio] quia generatio unius est corruptio BK 11 et] *add.* igitur K 12 igitur...perpetue] sed alia generarentur B : *om.* K 13 licet] tercio quamvis BK | sol...stellae] alie stelle et sol M 14 et ita agerent] et agerent B : *om.* K 15 etiam] *om.* K | lumina] lumen B : lumen (*corr. ex lumina*) K 17 passum] paciens BK 18 caelo] *om.* B 19 essent²] esset M 22–23 adducerentur] adducuntur B 23 alternatim] *add.* et BK | et²] *add.* luna et alie B : *add.* alie K 24 enim] *om.* BK | ex eo dicat] dicat B : dicit K 25 et] aut K 26 quod] quia BK | et¹] *add.* alia B | et abducuntur] *om.* B

perpetue, sequitur quod, quamvis non essent plures motus | caelestes, sed 107va K
 solus diurnus, adhuc perpetuarentur generationes et corruptiones in hoc
 mundo.

Oppositum vult Aristoteles secundo *huius*.

- 5 Ista quaestio esset aliter solvenda, si necesse esset mundum esse perpetuum et quod impossibile esset caelum quiescere, sicut videtur quod opinati sunt Aristoteles et multi alii philosophi naturales; et aliter esset solvenda secundum fidem et veritatem, quae ponit quod nec est necesse corpora caelestia perpetue durare nec est necesse, si perpetue durarent,
 10 quod perpetue moveantur, immo posset Deus ea quietare.

Si igitur diceretur quod impossibile esset corpora caelestia corrumpi aut quiescere aut aliter moveri quam moveantur, ego statim concederem istas propositiones quod si non essent plures motus caelestes, nullae essent generationes et corruptiones, et si non essent plures motus caelestes, omnes homines essent unus homo. Et ratio huius est quia ad
 15 impossibile sequitur quodlibet; igitur si ponatur impossibile non esse plures motus caelestes, statim ad istam propositionem ‘non sunt plures motus caelestes’ sequitur omnis alia propositio.

Nunc dicamus quid sit dicendum ad quaestionem secundum fidem
 20 et veritatem. Et est quaestio, posito quod corpora caelestia quiescerent, utrum adhuc essent generationes et corruptiones in hoc mundo et utrum perpetue.

Et pono primam conclusionem quod adhuc corpora caelestia agerent in hunc mundum inferiorem, scilicet per suum lumen; ideo adhuc essent
 25 alterationes ad quas possent sequi generationes et corruptiones. Immo, etiam si caelum quiesceret, non apparet quid prohiberet calidum agere in frigidum, si essent approximata, et aquam extinguere ignem, si proiceretur in ipsum.

1 sed] quod B 2 adhuc] *om.* B | perpetuarentur] *add.* nobis K 4 vult] videtur determinare BK | aristoteles] *add.* in BK 6 quod¹] *om.* B 6–7 opinati] imaginati B 9 corpora...necesse] *om.* (*hom.*) B | durarent] duraret B 10 moveantur] moveretur B | ea] celum BK 11 diceretur] dicerem B : diceremus K 12 moveantur] nunc moventur B : nunc moveantur K 13 caelestes] *add.* adhuc essent perpetue generationes et corruptiones et si non essent plures motus celestes B 14 et²] ymmo BK 15 unus homo] *om.* M | et] *om.* BK | huius est] *om.* B 16 igitur] *om.* BK | ponatur] ponitur BK | esse] essent M 19 nunc] *add.* ergo BK | quaestionem] illam questionem B : *add.* istam K 20 posito] posito (*corr. ex posita*) K : posita M 21 utrum²] *add.* essent BK 24 hunc] illum BK 25 possent] possunt B 25–26 immo etiam] ex materia et BK

Secunda conclusio quod adhuc essent perpetue generationes et cor-
 150th M ruptiones in ipsis elementis. | Quod sic potest declarari quia: ponamus
 quod sol in huiusmodi quiete caeli est super nostrum hemisphaerium.
 Sequitur tunc quod sol perpetue manens corrumpere⁵ omnem aquam
 155vb B sub eo | existentem propter nimiam et continuam caliditatem et converte-
 ret eam in aerem vel ignem. Sed in opposito hemisphaerio propter defec-
 tum solis abundaret semper excessiva frigiditas, per quam frigiditatem
 aer aut ignis in isto hemisphaerio converterentur in aquam vel terram.

Diceret: quando aqua in hoc hemisphaerio erit tota conversa in aerem
 vel ignem, tunc cessabit generatio aeris aut ignis ex aqua; et sic suo 10
 modo in opposito hemisphaerio. Respondetur quod numquam cessa-
 bunt huiusmodi generationes et corruptiones, quoniam aqua in opposito
 hemisphaerio augmentaretur et in isto hemisphaerio diminueretur; igitur
 aqua in alio hemisphaerio augmentata tenderet naturaliter per suam
 gravitatem ad locum declivorem; ideo fluere¹⁵ ad nostrum hemisphae-
 rium; et sic etiam aer et ignis hic geniti ad oppositum fluere¹⁵ hemi-
 sphaerium; et sic perpetue essent aquae in hoc hemisphaerio, quas per-
 petue sol evaporaret; et sic etiam in alio hemisphaerio essent perpetue
 aer et ignis, quae propter frigiditatem converterentur ibi in aquam vel
 107vb K terram. Sic igitur | manifestum est quod perpetue essent motus locales 20
 elementorum et generationes et corruptiones eorum, non obstante quod
 caelum quiesceret.

Tertia conclusio quod non essent per universum orbem perpetue
 generationes mixtorum perfectorum, maxime animalium. Probatur
 quia: in hemisphaerio soli opposito non possunt generari et vivere prop- 25
 ter defectum caloris nec directe sub sole propter adustionem.

1 conclusio] *add.* videtur ponenda BK | et] *om.* B 2 sic...quia] possit sic probari B :
 potest sic declarari K 3 caeli est] esset B : sit K 4 sequitur tunc] sequitur B : *om.* K |
 sol] *add.* ibi BK 5 nimiam] magnam BK | et²] que BK 6 eam] omnia BK |
 vel] *add.* in B | hemisphaerio] emisperii BK 7 semper] *om.* B | per] propter BK
 8 converterentur] convertentur B : converteretur K | vel] *add.* in BK 9 diceret]
praem. sed forte tu BK 10-11 tunc...hemisphaerio] et sic suo modo in opposito
 emisperio tunc cessabit talis generatio B 10 sic] *om.* M 11 respondetur] ad
 hoc (*add.* ego K) respondeo BK 12 huiusmodi] tales B | et] aut B : vel K 13
 augmentaretur] diminuta B | isto] altero B 13-14 diminueretur...hemisphaerio]
om. (*hom.*) B 14 alio] altero K 15 gravitatem] frigiditatem M 16 hic] ante
 M 17 et sic] nisi KM | essent aquae] esset aqua B | quas] quam B 18 essent] esset
 M 19 quae] qui B : *om.* M | ibi] *om.* BK | vel] *add.* in B : aut in K 21 et²] *om.* B
 23 tertia conclusio] alia conclusio potest poni BK 23-24 perpetue...perfectorum]
 generationes et corrupciones mixtorum perpetue et B : generationes et corrupciones
 mixtorum perfectorum perpetue et K 26 caloris] caliditatis BK

Quarta conclusio ad exprimendum intentionem Aristotelis quod si non essent plures motus caelestes, sed solum motus diurni, non possent provenire tales et tantae diversitates generationum et corruptionum naturalium sicut apparent nobis provenire, quia solum esset differentia
 5 inter diem et noctem, et non esset differentia inter diversos dies et menses et diversos annos; quae tamen diversitas exigitur ad salvandum diversitatem generationum et corruptionum nobis apparentium.

Sed adhuc aliqui quaerunt: si caelum nihil influeret in haec inferiora nec per motum nec per lumen nec per aliam virtutem, quid accideret?
 10 Credo quod Deus posset supplere vices caelorum et sic possent contingere qualia nunc contingunt. Sed tamen hoc posito adhuc credo quod naturaliter contraria sibi approximata agerent ad invicem; igitur contraria corrumperentur. Tamen forte tandem omnia quiescerent. Cum enim calidum positum iuxta frigidum deduceret frigidum ad medium temperatum et econtra, cessaret actio eorum.
 15

Et secundum ea quae dicta sunt procedunt rationes quae fiebant.

Et sic patet quaestio.

Expliciunt quaestiones secundi *De generatione et corruptione*.

1 quarta...aristotelis] aliter dicendum est ad intellectum (intellectum] intencionem K) aristotelis exprimens BK | si] EGHJ: non si F: *om. alii codd.* 2-3 possent provenire] possunt provenire B: provenirent K 3 et tantae] *om.* BK 4 sicut] sic M | apparent] apparet K | provenire] evenire K 5-6 et menses] *om.* B: menses K 6 diversos] *om.* K | salvandum] solvendam K 6-7 diversitatem] diversitates et alteraciones M 7 generationum...apparentium] generacionum et alteracionum nobis hic apparencium B: alteracionum et generacionum idem hic apparet K 8 haec] illa BK 9 lumen] lunam K 10 possent] posset BM 10-11 contingere] continuari B: *add.* aliqua K 11 contingunt] continuantur B 11-12 adhuc...naturaliter] credo quod naturaliter adhuc B 11 adhuc] *om.* K 12 ad invicem] *om.* M 12-13 contraria] generarentur et BK 13 corrumperentur] *add.* animata K 14 deduceret frigidum] reduceret ipsum BK 14-15 medium temperatum] temperamentum medium BK 15 econtra] e converso BK 16 fiebant] *add.* ante oppositum K 17 patet quaestio] est finis B: est K 18 secundi] *om.* BK

INDEX NOMINUM

- Aertsen, J.A., 3n6
 Agrimi, J., 17n39
 Albert of Saxony, 5, 13–18
 Albert the Great, 210
 Alexander of Aphrodisias, 121, 122,
     207–209
 Amplonius Ratinck, 6, 15
 Aristotle, 2–7, 9, 15, 28, 29, 38, 40,
     43, 45–47, 57, 58, 61, 63, 64, 67–
     69, 76–78, 81–83, 85–87, 90, 91,
     93, 96–98, 101, 104, 107, 111–113,
     116–118, 120–126, 129, 130, 132,
     135, 138, 140, 143–145, 151, 152,
     157, 158, 163, 165, 166, 169, 171,
     173, 174, 177, 179, 181, 184, 189–
     191, 195, 197, 199, 201, 202, 205,
     206, 211, 215, 218, 224, 225, 227,
     229–231, 233–238, 240, 241, 244,
     246, 248–251, 253, 256–261, 263
 Avarucci, G., 10n18
 Averroes, 21, 29, 29n48, 80, 82, 83,
     85, 86, 90, 101, 104, 120, 125, 129,
     131, 141, 151, 156–158, 160, 179,
     185, 189, 200, 208, 216, 224, 227,
     244, 250, 251, 253, 254
 Avicenna, 156, 253

 Bakker, P.J.J.M., ix
 Bekker, I., 29
 Bernardus a Campanea, 10, 10n19,
     11
 Bos, E.P., ix
 Braakhuis, H.A.G., ix, 16n37

 Caroti, S., ix, 10n19, 11n23, 12,
     12n25
 Cleurette, J., 5n10
 Conrad Verniger of Brixen, 18, 19
 Courtenay, W.J., 1n1, 5n10
 Crawford, F.S., 29, 29n48

 Democritus, 61, 63, 64, 66
 Dittrich, A., 19n44
 Dondaine, A., 29n49

 Ebbesen, S., 4n8
 Empedocles, 57–59

 Faral, E., 2n3
 Fioravanti, G., 3n5
 Flüeler, C., 4n8
 Francesco della Rovere, 6
 Friedman, R.L., 4n8

 Giles of Feno, 5
 Gregory of Rimini, 5
 Grellard, C., 5n10

 Halm, K., 17n40
 Henry Totting of Oyta, 17
 Hoenen, M.J.F.M., 16n37

 Jacobus Petrus de Boxicze, 16
 Jacquart, D., 13n29
 Johannes Krichpaum, 17, 19n43
 Johannes de Plana, 18
 Johannes Puska, 16
 Johannes Verniger of Brixen, 18
 John Buridan, ix, 1, 1n1, 2, 2n3, 2n4,
     3–5, 5n9, 6, 7, 10–19, 19n43, 24,
     27–29
 John of Wasia, 6

 Kink, R., 20n45
 Klima, G., 1n1, 3n4
 Koertge, N., 1n1
 Kowalczyk, M., 15n34, 15n35,
     16n36

 Leonardi, C., 3n5
 Liscia, D.A. Di, 14n31

- Lohr, C.H., 6n11, 12n25, 13n28,
13n30, 16n37
Lollini, F., 10n18
Lucas de Magna Cosmin, 15
Lucchi, P., 10n18
- Maier, A., 6n13, 9n17, 10n22, 11,
11n24
Markowski, M., 6n12, 15n32, 16n37,
17n39, 18n40, 18n42
Marsilius of Inghen, 15, 16, 16n37
Masai, F., 17n38
Michael, B., 1n1, 2n3, 4n7, 5n10,
6n11, 9n15, 11n24, 12n27,
18n41
Michael de Montecalerio, 5
- Nicholas of Autrecourt, 5
Nicole Oresme, 5, 6, 10, 11, 12n25,
13, 15–18
- Orbán, A., ix
- Patar, B., 6n13, 18n40
Pattin, A., 17n38
Perfetti, S., 3n5
Peter of Spain, 2
Petrus Medici de Ulma, 13, 13n29
Plato, 123, 253
Poel, M.G.M van der, ix
- Porphyry, 68
Punta, F. del, 3n6
- Reynolds, L.D., 20n46
Richard Karstens, 14
Robert, A., 5n10
Roger Swineshead, 10
- Scarpatetti, B.M. von, 13n28, 13n30
Sechler, S., 1n2
Seneca, 113, 114
Sixtus IV (Pope), 6
Speer, A., 3n6
Spirk, A., 19n44
Streijger, M., ix, 9n14, 12n26
- Themon Judaeus, 5
Thijssen, J.M.M.H., ix, 1n1, 3n4,
5n9, 9n16, 10n19, 10n21, 11n24,
15n33
Trifogli, C., ix
- Walter Burley, 5
Weijers, O., 1n1, 3n6
West, M.L., 20n46
Wickersheimer, E., 13n29
Wilson, N.G., 20n46
Wittek, M., 17n38
- Zupko, J., 1n1

INDEX LOCORUM

ALBERT THE GREAT		I, 12	57 ¹⁸ , 78 ⁴ , 78 ⁷ , 181 ¹¹
		II, 3	243 ⁵
<i>De generatione et corruptione</i>		<i>Ethica</i>	
II, tract. 1, cap. 9		II, 5	244 ⁷
210 ²²		II, 6	248 ³
		VI, 8	37 ⁸
ANONYMUS		VII, 6	113 ¹⁷
		IX, 8	113 ¹⁷
<i>Liber de causis</i>		<i>De generatione et corruptione</i>	
I, 1, 1–2	137 ⁵ , 253 ¹⁷	I, 1	57 ¹ , 59 ¹ , 83 ²²
		I, 2	61 ⁶ , 63 ²² , 64 ⁴
ANONYMUS		I, 3	67 ³ , 68 ²³ , 75 ¹¹ , 82 ¹³ , 256 ¹⁹ , 257 ⁴ , 258 ⁴
<i>Liber sex principiorum</i>		I, 4	82 ¹⁵ , 91 ³ , 96 ⁹ , 224 ⁶ , 225 ⁴ , 225 ¹⁰
I, 1	158 ²	I, 5	51 ¹¹ , 98 ⁶ , 100 ¹² , 101 ¹ , 101 ³ , 106 ²¹ , 107 ⁴ , 107 ⁸ , 111 ¹¹ , 112 ⁴ , 116 ¹⁸ , 117 ⁸ , 117 ¹² , 118 ¹ , 120 ¹⁵ , 121 ¹² , 123 ⁶ , 126 ⁸ , 132 ⁹ , 132 ¹³
		I, 6	137 ¹⁴ , 138 ¹⁵
ARISTOTLE		I, 7	144 ¹⁸
<i>Analytica priora</i>		I, 10	163 ⁶ , 163 ¹⁰ , 165 ¹ , 165 ⁴ , 165 ⁷ , 165 ¹¹ , 173 ²⁵ , 174 ¹
I, 13	61 ⁹	II, 2	190 ¹⁶ , 190 ²⁰ , 191 ¹⁸ , 195 ¹⁸ , 203 ²
<i>Analytica posteriora</i>		II, 3	201 ¹⁴ , 203 ¹ , 205 ¹⁵ , 206 ²³ , 211 ¹³
I, 1	43 ⁷	II, 4	95 ¹⁷ , 218 ²³ , 219 ¹⁹ , 225 ¹¹ , 229 ¹⁰ , 230 ¹ , 231 ⁴ , 234 ¹¹
I, 2	37 ⁴ , 43 ⁶ , 43 ¹⁰ , 44 ¹⁹	II, 8	218 ⁴ , 238 ²⁶ , 240 ¹⁰ , 240 ²³ , 241 ¹
I, 4	47 ¹⁵	II, 9	251 ⁷
I, 18	37 ⁸	II, 10	90 ⁴ , 179 ⁸ , 207 ¹⁸ , 256 ¹⁵ , 257 ⁴
I, 33	37 ¹⁴ , 40 ¹⁷		
<i>De anima</i>			
II, 2	225 ¹⁴		
II, 4	38 ¹³		
II, 7	137 ¹⁰ , 140 ¹⁶		
II, 11	138 ¹³		
III, 4	37 ²¹ , 196 ⁸		
III, 5	38 ¹ , 144 ³ , 196 ⁸		
<i>De caelo</i>			
I, 2	165 ¹⁹ , 173 ²⁴ , 244 ¹⁴		
I, 3	200 ²¹ , 257 ¹⁸		
I, 4	246 ³		
I, 8	205 ⁹		
I, 9	123 ¹⁷		
I, 10	78 ⁴		

- ARISTOTLE, *De generatione et corruptione* (cont.)
 II, 11 181¹¹
- Metaphysica*
 I, 1 37¹⁰
 V, 2 165¹⁴
 V, 3 200¹⁵, 201¹²
 V, 6 179³
 V, 12 152¹⁰
 V, 14 90⁸
 VII, 1 224¹²
 VII, 10 87²¹
 VII, 13 163¹⁶
 VIII, 1 81¹
 VIII, 2 254¹⁰
 VIII, 6 227²²
 IX, 1 143¹⁵, 152¹⁰
 X, 5 205⁸, 219¹⁰, 243¹⁶
 X, 9 207¹⁶
 XII, 2 179¹²
 XII, 8 250²⁰
 XII, 10 246⁴
- Meteora*
 I, 2 201¹
 I, 3 171¹, 171³
 IV, passim 249²⁴
 IV, 1 82⁴, 195¹⁸
 IV, 12 87⁸, 87²¹
- Physica*
 I, 4 116²⁰
 I, 6 207²¹, 207²³
 I, 7 90¹³
 II, 1 81¹
 II, 2 253²
 III, 1 126⁸, 143¹⁷, 144¹⁸
 III, 6 76⁸
 III, 7 107¹⁷
 IV, 1 101²³, 106²⁰, 116⁵
 IV, 5 210¹⁸
 IV, 8 85²⁶, 164²
 IV, 9 101⁴, 101¹⁹
 V, 1 74³, 80¹⁴, 92²², 158⁸
 V, 2 125¹⁰, 126⁸, 205³
 V, 4 181¹⁹
 V, 6 157²¹
 VI, 1 61¹⁹
 VI, 4 130²
- VII, 2 125²², 138¹⁵
 VII, 3 126²
 VII, 5 151⁷
 VIII, 4 85²⁰
 VIII, 7 189¹⁸
 VIII, 8 256⁴, 256¹⁰
- Praedicamenta*
 5 67¹⁸, 158¹, 205³,
 208³
 6 125¹¹
 7 43³, 43²⁰, 43²¹
- De sensu et sensato*
 4 250⁶
- Topica*
 I, 7 184²⁵
 I, 15 201⁹
 II, 11 69⁶
 V, 5 191⁹
- AVERROES
- In De anima*
 II, comm. 4 83⁵, 224¹⁵
 II, comm. 5 131⁸
- In De caelo*
 I, comm. 7 244¹⁰
 III, comm. 67 156³, 156⁶, 156¹³,
 157³
 IV, comm. 26 216²²
- Colliget*
 II, 1 244¹⁰
- In De generatione et corruptione*
 I, comm. 38 120¹⁷
 II, comm. 48 244¹⁰
- In Metaphysicam*
 V, comm. 4 200¹⁹
 V, comm. 15 80³
 VII, comm. 28 250¹⁸
 VII, comm. 31 82⁸
 XII, comm. 11 179¹²
 XII, comm. 18 251⁴, 253²⁰
- In Physicam*
 I, comm. 1 189⁶
 I, comm. 63 83⁸, 90¹⁴
 III, comm. 4 125¹⁶, 90¹⁸
 III, comm. 6 125⁵
 III, comm. 38 121¹⁶

- VIII, comm. 23
125⁵
- VIII, comm. 27
85²⁰
- IV, comm. 63 101⁷, 101⁸, 101¹⁰
- IV, comm. 71 151¹⁴
- IV, comm. 84 101¹⁷
- V, comm. 10 158¹, 209⁷
- VII, comm. 35 151¹⁴
- VIII, comm. 27
80⁹
- VIII, comm. 35
141⁸
- De substantia orbis*
c. 1 83¹⁹
c. 2 254²⁴
- GILES OF ROME
- Commentaria in libros*
De generatione et corruptione
I 46², 51¹
- JOHN BURIDAN
- Quaestiones in Praedicamenta*
q. 14 49¹¹
- Quaestiones super libros Physicorum*
I, q. 10 109¹⁷
III, q. 5 225²²
IV, q. 11 102¹¹
- PORPHYRY
- Isagoge*
12, 24–25 68¹
- SENECA
- Epistulae ad Lucilium*
LVIII 113⁴, 113⁷, 114¹³

History of Science and Medicine Library

1. FRUTON, J.S. *Fermentation. Vital or Chemical Process?* 2006. ISBN 978 90 04 15268 7
2. PIETIKAINEN, P. *Neurosis and Modernity. The Age of Nervousness in Sweden.* 2007. ISBN 978 90 04 16075 0
3. ROOS, A. *The Salt of the Earth. Natural Philosophy, Medicine, and Chymistry in England, 1650-1750.* 2007. ISBN 978 90 04 16176 4
4. EASTWOOD, B.S. *Ordering the Heavens. Roman Astronomy and Cosmology in the Carolingian Renaissance.* 2007. ISBN 978 90 04 16186 3 (Published as Vol. 8 in the subseries *Medieval and Early Modern Science*)
5. LEU, U.B., R. KELLER & S. WEIDMANN. *Conrad Gessner's Private Library.* 2008. ISBN 978 90 04 16723 0
6. HOGENHUIS, L.A.H. *Cognition and Recognition: On the Origin of Movement. Rademaker (1887-1957): A Biography.* 2009. ISBN 978 90 04 16836 7
7. DAVIDS, C.A. *The Rise and Decline of Dutch Technological Leadership. Technology, Economy and Culture in the Netherlands, 1350-1800 (2 vols.).* 2008. ISBN 978 90 04 16865 7 (Published as Vol. 1 in the subseries *Knowledge Infrastructure and Knowledge Economy*)
8. GRELLARD, C. & A. ROBERT (EDS.). *Atomism in Late Medieval Philosophy and Theology.* 2009. ISBN 978 90 04 17217 3 (Published as Vol. 9 in the subseries *Medieval and Early Modern Science*)
9. FURDELL, E.L. *Fatal Thirst. Diabetes in Britain until Insulin.* 2009. ISBN 978 90 04 17250 0
10. STRANO, G., S. JOHNSTON, M. MINIATI & A. MORRISON-LOW (EDS.). *European Collections of Scientific Instruments, 1550-1750.* 2009. ISBN 978 90 04 17270 8 (Published as Vol. 1 in the subseries *Scientific Instruments and Collections*)
11. NOWACKI, H. & W. LEFÈVRE (EDS.). *Creating Shapes in Civil and Naval Architecture. A Cross-Disciplinary Comparison.* 2009. ISBN 978 90 04 17345 3
12. CHABÁS, J. & B.R. GOLDSTEIN (EDS.). *The Astronomical Tables of Giovanni Bianchini.* 2009. ISBN 978 90 04 17615 7 (Published as Vol. 10 in the subseries *Medieval and Early Modern Science*)
13. EAGLETON, C. *Monks, Manuscripts and Sundials: The Navicula in Medieval England.* 2010. ISBN 978 90 04 17665 2
14. HILL CURTH, L. *The Care of Brute Beasts. A Social and Cultural Study of Veterinary Medicine in Early Modern England.* 2010. ISBN 978 90 04 17995 0 (Published as Vol. 11 in the subseries *Medieval and Early Modern Science*)
15. GODDU, A. *Copernicus and the Aristotelian Tradition. Education, Reading, and Philosophy in Copernicus's Path to Heliocentrism.* 2010. ISBN 978 90 04 18107 6 (Published as Vol. 12 in the subseries *Medieval and Early Modern Science*)
16. HOLLAND, J. *Key Texts of Johann Wilhelm Ritter (1776-1810) on the Science and Art of Nature. Translations and Essays.* 2010. ISBN 978 90 04 18367 4 (Published as Vol. 13 in the subseries *Medieval and Early Modern Science*)
17. STREIJGER, M., P.J.J.M. BAKKER & J.M.M.H. THIJSSSEN (EDS.). *John Buridan Quaestiones super libros De generatione et corruptione Aristotelis. A Critical Edition with an Introduction.* 2010. ISBN 978 90 04 18504 3 (Published as Vol. 14 in the subseries *Medieval and Early Modern Science*)

ISSN 1872-0684 brill.nl/hsm1